

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Süleyman Talay

Yaşamaktan Soğumadan

SÜLEYMAN TALAY • Yaşamaktan Soğumadan

SÜLEYMAN TALAY 1958'de Batman'da dünyaya geldi. Açık Öğretim'de, İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde okudu. 1970'lerde Batman Devrimci Liseliler Derneği'nin kuruluşunda yer aldı. Batman Şubesi'nin kurucu başkanlığını yaptığı İlerici Gençler Derneği'nin (IGD) Merkez Yönetim Kurulu yedek üyesi oldu. Batman ve Siirt'te Türkiye Komünist Partisi (TKP) adına yöneticilik görevleri üstlendi. 1980 yılının yaz aylarında kısa süre hapis yattı, 12 Eylül askerî darbesi olunca yaklaşık 9 yıl siyasi kaçak olarak yaşadı. TKP-TİP Birleşmesi ile oluşturulan TBKP'de ve Sosyalist Birlik Partisi (SBP) Kuruluş Çalışmaları Süreci'nde yer aldı. Küyerel Düşünce Grubu ve Küyerel Yayınları kurucularından biridir. Batman'da yaşıyor.

İletişim Yayınları 2468 • Anı Dizisi 77

ISBN-13: 978-975-05-2182-9

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Zeynep Berker

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI İstanbul, 1990. Serbest bırakılan

TBKP tutuklularının kutlama yemeğinden

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

SÜLEYMAN TALAY

Yaşamaktan Soğumadan

iletisim

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
Batman'da ilk yıllar.....	9
Okul yılları.....	20
Kahvehanelerdeki devrimciler	37
Bir devrimcinin ilk adımları	42
İlerici Gençler Derneği kuruluyor	52
TKP'li yıllar	72
Moskova'da altı ay.....	81
Moskova'dan sonra.....	92
Yalnız devrimci	105
Hapishane deneyimi ve 12 Eylül	106
İstanbul ve otelleri.....	132
Partiyle ilişkiler kopuyor	156
Geriye bakınca.....	172
90'lı yıllar	186
İkinci turun sonunda... ..	189
Yıllar sonra Batman'da.....	191
Küyerel Düşünce Grubu	196
Dağılma devri.....	203
Yeni hayat.....	210
ALBÜM	213

ÖNSÖZ

Elinizdeki kitabı, 10 Ağustos 2015 - 26 Şubat 2016 tarihleri arasında yazdım. Yazmam gerektiğine inandığım ilk andan itibaren hissettiğim güçlü bir istekle çalışmaya koyuldum. Çocukluğumdan başlayarak içinde bulunduğum ya da bir biçimde içinden geçtiğim yahut tamamen dışarıdan gözlemlediğim, ilgimi çeken kimi süreçleri ve bununla beraber “düşünsel serüven”imizi merkeze oturtmaya çalışarak hayatımı kalemin sırtına yüklemeye cesaret ettim. Becerebildim mi onu ben bilemem de, siz, bilirsiniz.

Kitabın editörü değerli Tanıl Bora’ya, İletişim Yayınları’yla ilişkilenebilmemdeki katkısından ötürü değerli Barış Özkul’a, kitabın yayına hazırlanmasında emeği geçen tek tek herkese en içten teşekkürlerimi sunarım...

SÜLEYMAN TALAY

21 Nisan 2016 / Batman

Batman'da ilk yıllar

Küçük bir oda büyüklüğünde bir antre. Bir salon. Hem banyo hem kiler olarak kullanılan bir oda daha. Mutfak antrede. “Mutfak” mı dedim? Bir ocağın etrafına mutfak denirse, mutfak işte. Bu kerpiç evin küçük avlusunun orta yerinde yaklaşık bir metre derinliğinde, evin bütün atık suyunun aktığı, kuyuyu andıran bir çukur. Tuvalet, avlunun dışarı açılan kapısının yanında, bir çukurun üstünde. Ben, ilkokula başlayana kadar ne kanalizasyon sistemi ne de su şebekesi vardı bizim oralarda. Elektrik de yoktu. Karanlıktan korkardım. Akşamları tuvalete giderken çok çeviktim o yüzden.

Batman'da, bir kısmı Devrim Caddesi seviyesinde bir kısmı da cadde altında kalan bu küçük kerpiç evde yaşırdık. Kurtalan'ın Zok (Yanarsu) köyünden Batman'a gelip yerleşen babam, ilkokul mezunuydu; TPAO'da işçiydi. Babam gibi kendisi de Şafii mezhebine mensup olan annemse hiç eğitim almamış, ev ve çocuk işleriyle ilgiliydi. Ortalama iki üç yılda bir kardeşim olurdu. Annem hangi birimizle ilgilene-

bilirdi ki. Babaannem, bitişişimizdeki evde kirada otururdu. Babam ilerleyen yıllarda o evi babaanneme satın aldı. Babaannem, anneme çok baskı yapardı; hiç geçinemezlerdi. Üstelik erkek torunlarını, kız torunlarından bariz bir şekilde üstün görürdü. Babam da diğerk çocuklarından beni kayırırdı. Mesela Sait ağabeyime çok baskıcı yaklaşırdı. İlkokulu bitirdikten sonra onu ortaokula göndermedi. Metal kaynak işleri atölyesine çırak olarak gönderdi onun yerine. E tabii o zamanlar, bir meslek sahibi olmak, altın bileziğesahip olmak demekti. Hatice ablam da okula gönderilmedi. Annem de babam da kızlarının okumasından yana değildi. O dönem Batman'daki egemen zihniyet buydu çünkü.

Babam, hafta içi gündüzleri işte, akşamları da misafir olmazsa genellikle kıraathanede olurdu. Akşam yemeklerine bile nadiren gelirdi. Kıraathanede, ramazan ayı hariç, parasına iskambil oyunları oynardı. Tüm yıllık izinlerini ramazan ayına denk getirir, bu süreçte bol bol uyur, oruç tutardı. Sucuğu çok severdi babam. Sucuğun eksik olduğu bir sahur soframızı hatırlamıyorum. İftara doğru da çiğ köfte yoğururdu sık sık. İftarını açtıktan sonra da çarşıya gider, sahura doğru gelirdi.

Babam, pazar kahvaltılarını çok önemserdi; bütün ailenin bir arada olmasını isterdi. Kimse kaçamak yapamazdı. O kahvaltılara özenle hazırlanırdı babam, çeşit çeşit pastalar alırdı; süt pazar kahvaltılarımızın olmazsa olmazıydı. Mert bir adamdı babam, savurgan denecek derecede eli açıktı. Kasap, manav ve bakkaldan yaptığımız düzenli alışverişlerimizde ödeme aylık olurdu ve babam aldığı şeylerin fiyatlarını asla sormazdı. İzinli olduğu cumartesi öğleden sonraları ya da pazar günleri alışverişe çıktığında bazen beni de yanına götürürdü. Bir gün babamın fiyat sormama alışkanlığını suiistimal eden bir esnafı fark ettim ve babama durumu anlattım. Bunun üzerine babam esnafla konuştu mu bilmiyo-

rum ama bir daha oradan alışveriş etmedi. Esnaflar TPAO'da çalışan müşterilerine büyük önem verirlerdi, velinimet olarak görürlerdi onları. 1969 yılıydı galiba, TPAO'da işçilerin grevi vardı. Babam, "Haklarımızı istiyoruz," diyordu. Hatırlıyorum, söz konusu grev süresince pek çok dükkân ya da mağazanın kepenklerinde ya da vitrinlerinde "İşçilerin yanındayız" yazılı pankartlar asılıydı.

Anne ve babam bizden, yabancılardan uzak durmamızı, komşularımızı rahatsız etmememizi, arkadaşlarımızla kavga etmememizi, kendilerinden izinsiz ya da habersiz mahallelerden uzaklaşmamamızı, okuldan kaçmamamızı, temizliğimize önem vermemizi, akşam yemeklerinde evde olmamızı isterdi. Çizilen bu sınırlar ihlal edildiğinde annem genellikle, "Seni babana şikâyet edeceğim," der fakat çok nadiren şikâyet ederdi. Babamdan korkardık. Evdeki mutlak otoriteydi; bazen anneme de şiddet uygulardı.

Çocukluğumu düşününce, arkası bol yamalı bir şort giydiğim geliyor gözümün önüne. Üstelik o şort üstümdeyken babamın beni çarşıya gezmeye ya da alışverişe götürdüğünü de hatırlıyorum. Bu, yoksulluktan, ekonomi yapma zorunluluğundan filan kaynaklanmıyordu. Bir tür alışkanlık mıydı? Belki. "İsraf kötüdür" kanısı yerleşmişti zihinlere sanırım. Yoksa kıyafet alamayacak durumda değildik. Hiçbir zaman o kadar zor günler geçirdiğimizi hatırlamıyorum. Fakat dediğim gibi, israftan kaçınmak için böylesi önlemler alınırdı. Annem örneğin, mutfak harçlıklarından artırdıklarıyla o dönemlerde yaygın olan kaçak kumaş satıcılarından ihtiyaçlarımıza göre taksitli alışverişler yapardı. Babam da bundan memnun olur ve taksitleri öderdi.

Mutfağımız da her zaman bereketliydi. Ailem, elimizdeki erzakı gerektiğinde komşularımızla, akrabalarımızla paylaşırdı. Bize köyden bazen mevsimine göre, domatesten pekmeze kadar türlü türlü doğal ya da işlenmiş gıda gelirdi. Ba-

zen de kavurma için koyun getirirlerdi. Babam bu hediyeleri hiçbir zaman karşılıksız bırakmaz, masrafını fazla fazla öderdi, böylece herkes bu durumdan memnun kalırdı. Annem bu erzakı kışlık sandığımızda muhafaza ederdi. Neler yoktu ki içinde: Cevizden kuru üzüme, cevizli sucuktan pekmez ürünlerine, kavrulmuş kavun karpuz çekirdeklerinden, haşlanıp kurutulmuş nohuda kadar her şey...

Böylesi bolluk içinde büyüdüğümünden mi bilmem, yanık margarin kokusunu, pastörize olmamış yanık tereyağı kokusunu hiç sevmem. Bizim mahallede bu kokuların sindiği evlere çok girip çıktığımdan etkilendim belki de. O yüzden başka evlerde hiçbir zaman yemek yemezdim. Ille de evde, annemin yemeklerinden yerdim. Gerçi biz de margarin kullanırdık ama bizimki mide bulandırıcı gelmezdi bana. Hatta Sana yağını çok severdim. Dışarıda acıkıp eve yemeğe gitmek yerine pencereden annemden ya da ablamdan istediğim yiyeceklerden biri, üzerine Sana margarin sürülmüş, onun da üzerine toz şeker serpilmiş bir dilim ekmektir. Bazen de salçalı ekmek isterdim.

Çocukluğumun dünyası, evet müthiş zengin, alabildiğine renkli, dolu dolu idi. Ne var ki, mahalle çocuklarının arasına karşımam için biraz mücadele etmem gerekmişti. Yaşça onlardan küçük olduğum için beni aralarına almak istemiyorlardı. Ne yapıp edip bir biçimde aralarına katılabildiğim de beni benimsemeleri kolay olmadı çünkü ciddiyet ya da sessizlik gerektiren kimi oyunlarda ben oyunu gırıra aldığım, kahkahalarla güldüğüm ve birkaç arkadaşımı da güldürdüğüm için o önemli işin başarıya ulaşmasını riske atıyordum. Fakat zamanla bu sorunları aştık, birbirimize kenetlendik. Böylece de yıllarca süren çok iyi dostluklar edindik. Mahalle ekibinin önde gelen isimleri, Ateş Naci, Taş Mehmet, Şirin, Mecnun, Mehmet Şah İba ve Silo (namı diğer Tosun; yani ben) idi. Mahalleden bu ekibin dışın-

da olan arkadaşlarım da oldu: Hüseyin Değer, Talat Özdamar ve Mehmet gibi.

Birbirimize bu kadar sıkı sıkıya bağlanmamızda yatan temel sebep muazzam bir oyun repertuvarına sahip olmamızdı belki de. Çoğunlukla kumara benzer oyunlar oynardık ama tabii ki esas niyet eğlenmekti. Parasına yazı tura oynardık, çeşit çeşit misket oyunları türetirdik. Bakkallarda da misket satılırdı ama biz bazen kendi aramızda da alıp satar-dık. Körebe, saklambaç, çelik çomak, futbol, uçurtma, topaç vs. bin bir çeşit oyunumuz vardı. Çikletlerin iç ve dış ambalajları arasında bulunan, dönemin sinema, müzik ya da spor dünyasından ünlü isimlerin numaralı fotoğraflarıyla oyun-lar oynardık. Bu oyun ikiden fazla kişiyle oynanırdı, en büyük rakamları tutturanlar kazanırdı. Kazananlar kazandığı fotoğraf kartlarını ambalajları bozulmamış çikletlerle birlikte oyun kurucuya satabilirdi. Metal paraları, beton, taş ya da briketten duvarlara vurarak oynadığımız bir tür dart oyunu vardı bir de. Burada esas olan, duvara vurulan paranın belirlenen noktanın en az bir karış yakınına denk gelebilmesiy-di. Bir karışlık daire içindeki belirli noktaya en yakın vuru-şu yapabilen kazanıyordu ve oyuna başlamadan önce belirlenen bahsi elde edebiliyordu. Daha küçük yaşlarda bu bahis meselesine girmemiz, ilerleyen yaşlarda kıraathanelere gide-bilme vizemizi sağlayacak iskambil oyunlarına heves sarmamızı da kolaylaştırdı. 52, pişti, 101 vs. oynardık.

Aşık oyunu oynardık bir de mesela. Küçükbaş hayvanla-rın arka bacaklarında bulunan, dikdörtgen biçimindeki bir kemiktir aşık. Bir tür bilye oyunuydu bu. Oyunun sonunda kazanılan da kaybedilen de aynı: aşık. Aramızda aşık alım-satımı da yapardık. Kıymetliydi yani. Bazen de aşıkları kom-şumuz yaşlı Hacı Kaso'dan satın alırdık. Hacı Kaso (Kasım) geçimsiz biriydi. Kendisinden yaşça epey küçük, Adanalı bir eşi vardı. Güçlü bir kadındı, evin hâkimiydi. TPAO'da, misa-

firhanenin çamaşırhanesinde çalışırdı. Beni çok severdi. Pek çok kez beni de misafirhaneye götürmüştür ve her seferinde de oradaki, bize göre lüks olan banyoda yıkanmamı sağlamıştır. Hacı Kaso'nun büyük oğlu Mehmet, bizim için hep “karanlık” biriydi. Küçük oğlu Ahmet ise bizimle arkadaşlık kurmaya çalıştıysa da olmadı.

Kartopu oynamak bizim için en eğlenceli oyunlardan biriydi. Ne ki, kimi zaman topumuz kardan olmuyordu. İçi toprakla doldurulmuş kâğıt kâselerle, damların üzerinden siper alır, ekipler ya da mahalleler arası savaş oyunları ile ortalığı toza dumana boğardık. Haşarı çocuklardık. Bazen de, parmaklarımızın arasına toplu iğne sıkıştırır, caddeden geçenlere “Merhaba,” diyerek el sıkışırdık. Kışın buz tutan yollardan geçenler kayıp ucsun diye yolu kayganlaştırırdık, bol karlı caddelerde çukur açar, çukurun üzerini samanla, onun da üstünü karla örterdik ki geçenler fark etmeyip bu tuzaklara düşsün. Bunun gibi pek çok yaramazca oyunlar oynardık. Çok eğlenirdik tabii ama bir o kadar da kovalanır, küfür yerdik.

Kafamızda bu kadar kırk tilki dolanırken büyüklere de bulaşmadan edemiyorduk. Bizim muhitte üç bakkal vardı. Tori adındakiyle, ilgimizi hiç çekmediği için uğraşmazdık. Keçel (Kel) Haydar ile Hacı Kasım ise delice eğlenebilme-miz için bize malzeme veriyordu. Bir yaz mevsimindeydik, bizim caddenin kenarlarında kanalizasyon çalışmaları yapıldığı için kanallar kazılmıştı. Çıkarılan toprak da kanalın kenarlarına yığılmıştı. Keçel Haydar'ın dükkânının iki yanında da toprak yığını doluydu. Kavun karpuz da dükkânın önüne yığılmış. Arkadaşlarla iki grup olduk. Bir grup Haydar'ı lafa tutacak, diğer grup da dükkânın yanındaki toprak yığına açtıkları çukurlara kavun karpuz dolduracaktı. İş bitince hep birlikte Haydar'a, “Kavun karpuz satışların da iyiymiş, baksana bayağı az kalmış,” diye takıldık. Haydar “Yok

yahu,” diyerek patladı birden. Hep birlikte dükkândan çıkıp baktık, Haydar, “Allah Allah,” diyor akıl sır erdiremiyordu. Tabii biz yeteri kadar eğlendikten sonra sakladığımız kavun karpuzları yerine aynı planla yerleştirdik. Sonra da Haydar’a durumu anlattık.

Yine bir gün bu Keçel Haydar’ı gördük ki yüzü gözü şişmiş. Biriyle kavga ettiği için yüzünün bu hale geldiğini anladık tabii. “Geçmiş olsun,” dedik, “Ne oldu?” Haydar olayı anlatmayıp “Eşek arısı soktu,” diye cevap vermişti. Hazır eşek arısı demişken anlatayım, yaramazlıklarımızın karşılığını bazen feci şekilde de alıyorduk tabii. Eşek arıları, yuvalarını bizim kerpiç evlerimizdeki ya da damlarımızdaki bitişme yerlerinde kalan boşluklara yapıyorlardı. Biz de içine toz toprak doldurduğumuz kâğıttan kâselerle ya da ateşin dumaniyla saldırırdık bu yuvalara. Bir gün arılar gerçekten çıldırdı ve doğrudan bize saldırdılar. Her tarafımızı iğnelediler, her yerimiz günlerce şiş kaldı.

Hacı Kasım ise neredeyse kör gibiydi. Oğlu olmadığı zamanlar dükkâna bakan yaşlı bir amcaydı. Keçel Haydar gibi o da bizi severdi. Yine bir yaz, akşam vakti Hacı Kasım’a takılmaya gittik. Komşudan yürüttüğümüz üç tekerlekli kasalı bir bisikleti dükkânın önüne bıraktık. Yine bir grup Hacı Kasım’ı lafa tutarken diğer grup bisikletin kasasına kavun karpuzları doldurdu. Sonra hep birlikte oradan ayrıлып yakınlarda bir yere bisikleti bırakarak geri döndük. Hacı Kasım’a, “Hırsızlar gelse ne yaparsın,” diye sorduk. O, “Ben her şeyi görürüm, kimse benim dükkânımdan bir şey çalamaz,” diyordu. Üstelik bunu her seferinde yapıyordu. Eğlencemiz bitince aldığımız kavun karpuzları yerine bırakırdık. Bu eğlencelerden bize arta kalan da büyüklerin yalan söyleyebileceği gerçeği olurdu çoğunlukla. Üç tekerlekli bisikletleri yürütmelerimiz çocukluğumun en keyifli olaylarından. Arkadaşlarım bu gibi işlerde beni aralarına almak istemezlerdi

mesela. Zira çok dikkatli ve sessizce “iş”i halletmek gerekiyordu. Bense sessizliği kahkahalarım ile bozuyordum.

Tek katlı dört beş kerpiç evin bir arada olduğu bir avluda en az bir bisiklet olurdu. Akşamın ilerleyen saatlerinde oraya gider, kapıyı ustalıkla açardık. Fakat ben kendimi tutamaz ve “Büyük soygun başlıyor,” diye kahkaha atmaya başlardım. Benden etkilenen arkadaşlarım da kahkahalarla gülmeye başlayınca iş sekteye uğradı. Yine de sonunda bisikletleri aldığımız gibi “Ver elini Batman,” diye bağırarak, bisikletin kasasına doluşup türkü şarkı söyleye söyleye Batman’i turlardık.

Kürtler arasında o tarihlerde yılbaşı yaygın olarak 13 Ocak’ta kutlanırdı. Bugünün akşamında kılıktan kılığa, biçimden biçime girer ve gece yarısına kadar süren etkinlikler yapardık. Batman’i turladığımız eğlencelerimizden biri de buydu. O zaman bizler için Batman hepi topu birkaç mahalle demekti zaten. Hem kendi mahallemizdeki hem de yakın mahallelerdeki evlerin kapısını çalar, “Serésalé bínésalé, qudé qurikeki bı de wemale” (Yılın başı yılın sonu, Allah bu aileye bir erkek çocuk vere) der ve bahşiş beklerdik. Bahşiş vermeyenlere de “Péwéde marek é kör” (Soksun onları bir kör yılan) diyerek kargışlardık. Bu etkinliklerimizden pek çoğumuzun ihtiyacı olmasa da çokça kuru üzüm, ceviz, üzüm pastırması, cevizli sucuk vesairenin yanı sıra az da olsa para toplardık. Fakat bizim için esas olan eğlenmekti. Haylaz çocuklar olduğumuz için bazen taşkınlık da yapıyorduk. Mesela bir sefer bize kapıyı açmayan bir evin avluya açılan tahta kapısını menteşelerinden söküp yere atmıştık.

Dedim ya, bizde oyun tükenmezdi. Yüzme de bunlardan biriydi. Bizim evden batıya doğru yaklaşık bir kilometre ötede, 19 Mayıs Mahallesi’ne giden yolun sol yanında büyük bir kerpiç üretim sahası vardı. Sahada, içinden toprak alındığı için 1 metre derinliğinde geniş bir çukur oluşmuştu. Çukur

sonbahar ve kış aylarında suyla dolar ve göle dönüşürdü. Haziran, temmuz aylarında çocuklar, ergenler toprağın rengini alan o suda yüzmeye giderdi. Çukurun bir kenarında da metalden bir elektrik direği vardı. Direğin alt tarafı betonla örülmüş bir set gibiydi, suya atlamak için çok elverişliydi.

Ben yüzmeyi ne zaman öğrendim hatırlamıyorum ama Batman'daki İsa é Genco'nun ilk özel havuzuna çokça gitmişliğim vardır. Genco'nun havuzunun altında su değirmeni vardı. Bir gün havuzdayken susadım, değirmene indim. Oradaki bir kadından bir tas su istedim. Kadın, "Here jeré lımlé rasté meyzeke, lıwır zerık heye, wi zerıkı bine ez aw bıdım te" (Yukarı git, sağa bak, orada zerık var, o zerıkı getir sana su vereyim) dedi. Kürtçede "zer", "sarı" demektir. Ben de "zerık"ten "sarıcı" diye bir şey anladım. Kadının dediği yere gidip sarı bir şeyler aradım ama bulamadım. Tas da göremedim. Döndüm kadına "Mın teşteki zerık nedit" (Ben sarıcı bir şey göremedim) dedim. "Vi," dedi kadın; kalktı gitti, az sonra elinde bir tasla dönüp bana su verdi. Meğer onlar tasa "zerık" diyorlarmış.

Batman'ın ikinci özel havuzu da Hacı Ali'ninkiydi. Bu havuz da bostanların orta yerine kurulmuştu. Bostanların içinden geçerek havuza giderdik ve hayatımda yediğim en lezzetli domatesler o bostandakilerdi. Bu yeni havuz daha temiz, daha bakımlı olduğu için artık onun müdavimiydik. Tabii her zaman hijyen arayan çocuklar değildik. Batman Çayı'na da sık sık giderdik. Mesela bir gün, yüzerken bir arkadaşımızın eline bir parça taze dışkı gelmişti. Midesi bulanıp hemen çaydan çıktı dışarı. Biz de "Nereden çıktı bu şimdi," diye düşünürken o arkadaşımız birden "Düşündüm de galiba o benim dışkımdı," dedi. Biz de hemen o dönemin meşhur, "Kendim ettim kendim buldum" şarkısını söylemeye başladık. Çayda yüzebilmek için birtakım önlemler almamız gerekiyordu. Çay kenarındaki köylerin çocuklarıy-

la iyi geçinebilmemiz ve yengeçlere dikkat etmemiz gerekiyordu. Bu köylerin çocukları şehirlilerden hiç hoşlanmazdı ve hep dövmek isterlerdi. Önce bunun önüne geçmemiz gerekti. Alimallah biz de köylüyüydük! Esas tehlike, yengeçlerdi. Her gidişimizde gördüğümüz ergen bir çocuğun üst duğının tam orta yeri yarıktı ve bunu kendisine yengeçlerin yaptığını söylerdi.

Mahalle arkadaşlarımın bir kısmından farklı olarak ben siteye de girebiliyordum. Site, TPAO'ya ait bir sahada üst düzey idari ve teknik personelin yanı sıra ustabaşı ya da başsondör gibi çalışanları için inşa ettirdiği bir tür iskân alanıydı. Bu geniş sahada, havuzlar, restoranlar, misafirhaneler, çamaşırhaneler, çay bahçeleri, spor sahası, market, sinema salonu, ilkokul ve ortaokul, çamlık alanlar vs. vardı. Cadde ve sokakları düzgün asfaltlı, tertemiz bir yerdi. TPAO'nun işçi çalışanlarının aile bireyleri, etrafı tel örgülerle çevrili bu siteye kartla girebiliyordu. Elbette seviyordum burayı. Orada pek çok kez sinemaya, havuza gittim. Çamlıklarında oturdum, sokaklarında gezdim. Ne var ki bu sitenin sahip olduğu ayrıcalıklardan benimle birlikte arkadaş çevrem de rahatsızdı. Zaman içinde bu rahatsızlığın tahminimden çok daha köklü ve yaygın olduğunu fark edecektim. Batman'ın siteye göre geri bırakılmışlığını kabul edemiyorduk.

Site dışındaki etkinliklerimiz için paraya da ihtiyacımız vardı. Ben, cebinde her zaman günlük harçlığı olan bir çocuktum gerçi. Babam, fazladan para istediğimde de geri çevirmezdi. Arkadaşlarıma uydum herhalde, yaklaşık dokuz yaşındayken yazın, halka tatlı, pasta vs. satan arkadaşlarıma katılmaya karar verdim. Tabii babam bunu asla görmemeli, duymamalıydı. Böyle bir şeye asla izin vermezdi ve öğrenirse çok fena olurdu.

Yazın, babam hariç tüm aile efradı avludaki taht üzerinde uyurdu. O zamanlar sabah ezanıyla uyanırdım. Yakın-

daki Iluh (Êlih ) mahallesinden (ki, burası köy haliyle eski Batman'dır) gelen ezan sesi, müezzinin ezanı okuyuşundaki incelik, makam çok hoşuma giderdi. Ezan bitince kalkar giyinir, pastacının ya da tatlıcının imalathanesine giderdim. Imalathaneler, yirmi otuz metrekarelik salonlardı. Salona varış saatine göre sıraya dizilir, ürün hazırlandığında sıramıza göre, istediğimiz kadarını tepsiyle alır ve Batman sokaklarına d k l rd k. "Pastacı geldi, tatlıcı geldi," diye bağıra bağıra satardık tatlılarımızı. Benim dikkat etmem gereken    şey vardı. Birincisi, bizimkinden uzak bir mahalleye gitmeliyim, ikincisi sattığım ürün anaparayı çıkarmalı,         de havuz giriş  creti ya da bisiklet kiralama bedelini  ıkarmalıyım. Bu hedefi tutturduktan sonra arta kalanları ya yer, ya başkalarına dağıtır ya da dışarıdan satın almışım gibi eve götürüp kardeşlerime verirdim.

Bir gün, belki bu işe başladığımın onuncu sabahında, kahvaltı sofrasında ağabeyim beni, "Seni babaya söylerim," diye uyardı. Meğer annem durumu ağabeyime anlatmış. "Babaya söyleme bırakacağım," dedim ona. Ve ertesi gün sabah ezanıyla uyanıp halka tatlıcısının yolunu tuttum yine. Tesadüf bu ya, o gün de enteresan bir olaya tanık oldum ve bu halka tatlı satıcılığını bıraktım. Tatlı imalathanesinde halka tatlılar K rt de "tıfık" dediğimiz bir ocakta yapılırdı. Tatlıcı usta, ateşin üzerinde geniş  bir metal kabın içinde önce yağı kızartır, sonra o kızarmış yağın içine halka şeklinde hamuru pompadan indirirdi. Tabii usta bunu yaparken, kızarmış yağın ve ateşin başında olduğu için terlerdi ve terini omzundaki havluyla silerdi. Ancak o gün öyle yapmadı. Alnında biriken teri, sağ elinin başparmağıyla toplayarak kızarmış yağın içine sıçrattı. Ben, bunu görünce mide bulantısıyla imalathaneyi terk ettim. Ve o günden sonra çok sevmeme rağmen uzun süre halka tatlı yiyemedim.

Çocukken  alışma konusunda babam yalnızca buz satıcı-

lığı için izin ve destek verdi. Sözüünü ettiğim dönem, buzdolabının pek üretilmediği, sıradan insanlar için lüks bir eşya olduğu zamandı. Düşünün, çoğu insanın evinde elektrik bile yoktu. Babam bana bir tezgâh kurdu, terazi ve kasatura aldı. Ben o zaman, Batman'ın tek buzhanesinden buz alır, tezgâhta kilo ile satardım. Buz kalıpları, yaklaşık 1.20 cm boyunca, 15 cm genişliğinde ve yaklaşık 12 kg ağırlığındaydı. Bu işi de ilkokul dördüncü sınıfı bitirdiğim yaz, aşağı yukarı bir ay sürdürdüm.

Okul yılları

1965-1966 eğitim öğretim yılında ilkokula başladım. Okulun ilk günü babam da benimle gelerek beni sınıfın sağındaki sıraların en önüne oturttu ve öğretmen gelene kadar da yanımdan ayrılmadı. Fakat ben okula gitmek istemiyordum. Gitmek istemediğim için ağlamıştım da. Hemen okuldan ayrılıp eve, mahalleye dönmek istiyordum. Babam yanımda kaldığı süre boyunca beni sakinleştirmeye çalışıp alısaçağımı, seveceğimi söylemişti. Ben pek de ikna olamadan öğretmen geldi ve babam çekip gitti.

Okula başladığımda iyi kötü Türkçe konuşabiliyordum. Evde, annem ve ablam sadece Kürtçe bildiği için Türkçe neredeyse hiç konuşulmazdı. Fakat babam Türkçe bilmemizi isterdi, buna çok önem verirdi. Mahallede çocuklarla Türkçe de konuşurduk. Buna karşın okul arkadaşlarımdan çoğu hem Türkçe konuşmada hem okuma-yazma öğrenmede epey zorluk yaşamışlardı. Ben Türkçe okuma-yazmayı çabuk öğrendim ama her zaman vasat bir öğrenci oldum. Okul beni çok çekmezdi. Oyun oynamayı çok sevdiğim için okuldan pek hazzetmezdim ama haylaz da sayılmazdım galiba. İlkokuldaki temizlik kontrollerinde bazen saçım uzun olduğu için uyarı alırdım, onun dışında hiçbir sorun yaşamadım.

Özellikle babam için ara sıra da olsa ders çalışmam, ödevlerimi yapmam, okuldan şikâyet almamam ve sınıfımı “takıntısız” geçmem önemliydi.

Annem de babam da çoğu Kürt gibi Müslümanlığa bağlı kimselerdi. Annem, geleneklere babamdan daha bağlıydı, günlük ibadetlerini yerine getirirdi. Fakat her ikisi de çocuklarının din adamı olması beklentisinde değildi. Müslüman olduğumuzu bilmeleri onlara yetiyordu. Kendilerinin okuyamadığı Kur'an'ı çocuklarının okuyabilmelerini önemsiyorlardı o kadar.

İlkokula başladığım yıl, Kur'an kursuna gönderdiler beni. Arap alfabesini çabuk söktüm. Üç ay sonra Kur'an'ı okur hale gelmiştim. Hocamız, “Bedia” adında kör bir hafızdı, beni çok severdi. Kursu astığımda beni sorar, aramaya çıkardı. Ramazan ayı geldiğinde, sahur vaktine kadar ölmüş yakınlarımızın ruhuna hatim indirecektik. Ne kadar çok hatim indirirsek o kadar çok sevap işlemiş olurduk. Bu sebeple Bedia Hoca beni okuyucu olarak seçmişti. O Kur'an'ı ezberden sesli okuyacak, ben de ona eşlik edecektim ve diğer çocuklar da bizi takip edeceklerdi. Bedia Hoca, orkestra şefi gibi elinde bir çubukla bizi yönlendirirdi. Aykırı seslerin geldiği yöne doğru çubuğunu sallardı. Bir gece yine hep birlikte Kur'an okurken, benim çok yakınımdaya biri ahenkli okumayı bozduğu için Bedia Hoca çubuğunu sert bir şekilde kaldırıp indirdiğinde çubuk tam başımın orta yerine geldiğinden o acıyla “Ah Hocam ne yapıyorsun?” dedim. Hoca sesimden beni tanıyıp “Vay tosunum!” diyerek bana sarıldı. Ben o zamanlar çok şişmandım. Necdet Tosun'u anıştırarak bana da “tosun” diyorlardı.

Şimdi düşününce, Kur'an kursuna birlikte gittiğim Ali İnşel, Mehmet Şirin Gündüz ve Mehmet Taş dışındaki pek çok arkadaşımı hatırlayamıyorum. Kur'an kursundaki arkadaşlık ilişkilerime dair olumsuz bir şey de hatırlamıyorum. Tam tersine, değişik oyunlar oynayabildiğimiz, gülüp eğlen-

diğımız, birbirimizden farklı farklı şeyler öğrenebildiğimiz bir dönem olarak hatırlıyorum o günleri. Mesela, Ali İnsel'in de bizimle olduğu bir gün kursa gitmek yerine Mehtap Sineması'na gitmiştik. Filme ara verildiğinde kurstan bir arkadaşımızı bulduk karşımızda. "Bedia Hoca sizi çağırıyor, hemen gelecekmişsiniz, kapıda bekliyor," dedi. Biz gizlice kaçtığımızı sanırken meğer Hoca her şeyi fark etmiş, bir şekilde sinemaya gittiğimizi öğrenmiş ve bizi almaya gelmişti. Elinde meşhur çubuğu vardı yine. Bizi önüne düşürüp "Bir daha olmasın," dedi.

Kursa giderken bile Kur'an okumaya hevesli değildim. Başarılıydım, okuyabiliyordum ama o kadar. Okuduğumuzun anlamını bilmiyorduk ki. Bildiğimiz, okuduğumuzun Allah'ın sözleri olduğuydu. Ne var ki, Allah'ın ne dediğini anlamıyorduk. O günlerde çeşitli rivayetler de dolaşırdı zaten. Kur'an'ı başka dillere çevirmenin günah olduğu söz gelimi. Ya da, Kur'an'ın bilmem hangi ayetini tersten okuyabilecek kişilerin sihirli güçler edinebilecekleri ama bunu yapanların affedilmez günahkârlar olduğu anlatılırdı.

Arkadaşlarımla camilere gidip namaz kıldığım da oldu ama o da bizim için bir eğlenceydi aslında. Büyüklerin arkasında saf tutmaktan gülme çıkarabiliyorduk. Çocukluk dönemime tekabül ediyor bu da. Çok uzun sürmedi yani. Kurstan da mezun olmuştum o zamanlar zaten. Bir sertifikaya bile vermemişlerdi. Şaka bir yana, Kur'an kursuna gitmemin üstünden üç dört sene geçtikten sonra Arapça Kur'an okuyabilmeyi tamamen unutmuştum çünkü kurstan sonra pek okumamıştım. Mahalledeki ya da okuldaki arkadaşlarım arasında da öyle okuyucu yönü güçlü olan çocuklar pek yoktu. Fakat Kur'an okumayı unuttuğumu anne babama söyleyebilme cesaretini göstermem biraz zaman aldı. Söylediğimde de üzöldüler elbette, öfkelendiler ama olan olmuştu neticede.

Evimizde, benden kalma, bir kılıf içinde duvarda asılı duran Kur'an dışında kitap yoktu. Babam bazen eve çeşitli gazeteler getirirdi. Ben de o gazetelere bakardım ama hepsi bu kadar. Arkadaşlarımla aileleri de benimkinden farklı değildi. Hepsinin ailesi de benimkiler kadar önem veriyordu eğitime. İçimdeki güçlü ses beni hep sokaklara, oyun oynamaya itiyordu. Ne var ki cılız da olsa bir sescagız da ders çalışmaya yönlendirmek istiyordu beni. Bunu en çok çalışkan bir öğrenci gördüğümde duyuyordum. Mesela karşı komşumuzun iki oğlu vardı: Talat ve Beşir. Talat benim arkadaşım. Beşir de arkadaşımız olabilecek yaştaydı ama o çalışkandı. Zaman zaman Beşir'le ders çalışmak isterdim. Ama bu istek kısa süre sonra sönerdi.

Hâsılı, alıştım-alışmadım derken bir yılı geride bırakıp okulu da oyun alanlarından birine çevirmiştik. Fırsat buldukça gittiğimiz sinemada izlediğimiz filmlerden etkilenip teneffüslerde okul bahçesinde, filmdeki karakterleri canlandırmaya çalışırdık. Mesela başrolünde Tamer Yiğit'in oynadığı *Maskeli Beşler* filmi gibi filmler bize iyi malzeme verirdi. Maskelerimiz, mantar tabancalarımız vardı ve okul bahçesini, bazen okulun yakın çevresini "film setine" çevirirdik. Kur'an kursundan ve mahalleden pek çok arkadaşım. Okulda da birlikteydik ve bu film-oyunlarını ağırlıklı olarak bizim mahalle ekibiyle oynardık.

Hangi sınıftayken başladı, ne kadar sürdü şimdi hatırlamıyorum ama "Beslenmeye destek" adı altında süt olduğu söylenen ama Amerikan süt tozunun sıcak suyla karıştırılmasından elde edilen bir içecek ve dilimlenmiş fırın ekmeği verildi bir süre. O dönem bazen, Amerika'nın iyi bir devlet olmadığını, süt tozunun da iyi olmadığını, sağlığımıza zarar vereceğini, içmememiz gerektiğini duyuyordum. Ama ben hep içtim. Sütü içebilmemiz için bardağı, şekeri ve kaşığı kendimiz getirmeliydik. Uygulamanın başlamasından

bir iki gün sonraydı sanırım, bir sınıf arkadaşım yanıma geldi ve benim bardağımın aynısından yarın bir tane de onun için getirmemi istedi. “Sizde yok mu?” diye sordum, “Yok,” dedi. Üslubu pek hoşuma gitmediyse de belki yoksuldur deyip ertesi gün ona da bir bardak, bir kaşık ve biraz da şeker götürdüm. Teşekkür etmek yerine sırtır gibi bir yüz ifadesi belirdi yüzünde. Rahatsız oldum ama çok önemsemedim. Aradan bir hafta geçmişti ki aynı çocuk yine geldi yanıma ve “Bardağım kırıldı,” dedi ve yenisini getirmemi istedi. Çocuk hakkındaki bütün kötü hislerimde haklı çıkmıştım. Kovdum, gitti.

Karma sınıflarda okumamıza rağmen sınıflardaki kız öğrenci sayısı çok azdı. Onlar da sınıfın en önünde otururdu ve erkek öğrencilerle aralarında duvar var sanırdı gören. Bu yüzden sınıftaki kız arkadaşlarıma dair pek bir anım yok ama onları o gün de bugünkü aklıma sahipmişçesine takdir ettiğimi hatırlıyorum. Soyadını “Mutlu” diye hatırladığım bir kadın öğretmenimiz vardı. Temiz, bakımlı, kendine hâkim, kadınca cesarete sahip biriydi. Annelerimizden, çevremizdeki kadınlardan ne kadar farklıydı. Belki sınıftaki kız arkadaşlarıma dair fikirlerim onu gördüğüm için oluşmuştur. Bir de Kemal isminde bir öğretmenimiz vardı. Konyalıydı galiba. İlkokul üçte, bir müzik dersinde benden bir türkü söylememi istedi. Ben de, o zamanlar bizde çok söylenen, dinlenen “Yıllarca Bekledim Seni” adlı şarkıyı söyledim. Şarkının enstrümantal bölümlerini de “tırınım nımnım” filan gibi sesler çıkararak seslendirdiğim için hem öğretmen hem de sınıf arkadaşlarım çok gülmüştü.

Beşinci sınıfa geçtiğimizde 19 Mayıs Mahallesi’nde, 19 Mayıs İlkokulu adında yeni bir okul açıldı. Birkaç arkadaş bir araya gelip sırf değişiklik olsun, belki bize de bir macera çıkar diye kaydımızı o okula aldırma talebiyle okul müdürüne gittik. Müdür, boyumuzdan büyük işlere kalkıştığımızı

ima ederek bizi başından savmaya çalıştıysa da direndik, talebimizde kararlı olduğumuzu dile getirdik. Müdür de, “Bu iş sizinle olmaz, velileriniz gelmeli, dilekçe vermeli. Ancak ondan sonra bir karar verebilirim. Fakat velilerinize de söyleyin bu okul yeni olduğu için yalnız belirlenmiş mahallelerden öğrenci kabul edebilir,” deyip talebimizin imkânsız olduğunu ima ederek odasının kapısını gösterdi bize. Tam biz çıkarken beni kolumdan tutup “Sen kal,” dedi. Yalnız kalınca da, “Git bana bir porsiyon kuşbaşı getir,” dedi. Çok şaşırmıştım. İçimden, “Bu müdür de manyak mıdır nedir,” deyip odadan çıktım. Okuldan ayrılıp eve giderken gökyüzünde uçan kuşlara, ağaçların dallarına konan serçelere baktım. Tamam sapan kullanmışlığım var ama bu canım kuşların başını insan nasıl yer, diye düşünüyordum.

Porsiyonun ne olduğunu babamla birlikte, babamın öğle aralarında gittiğimiz lokantalardan biliyordum ama müdür “bir porsiyon kuşbaşı” istemişti. Hayret ede ede, söylene söylene eve vardım. Durumu anneme anlatınca annem de şaşırdı. Neyse, okula döndüm ve müdürün odasına gidip “Kuş muş bulamadım,” dedim. “Ne kuşu?” diye sordu müdür hayretle. “Kuşbaşı istedin ya,” deyince müdür bir an çıldırarak gibi oldu. Odanın içinde bir tur atıp sakinleşince tane tane anlatmayı tercih etti. Kuşbaşının bir tür kebab olduğunu, lokantalarda satıldığını anlattı. “Öğretmenim bunu baştan söyleseydiniz ya, bir de parasını verseydiniz,” dedim. Para vermeyi unuttuğunu ve benim kuşbaşının ne olduğunu bilmeyebileceğimi tahmin etmediğini söyledi. Sonra da, “Tamam tamam hadi sınıfına git sen şimdi, öğretmenine de benim seni alıkoyduğumu söyle,” dedi.

Yine beşinci sınıftayken bir gün, ders zili çaldığında sınıfa girmek için kapıya yöneldiğimde kapıda öğretmenle karşı karşıya geldik. Öğretmen kemerimden tutup beni kendine doğru çekti ve “Ağzıma üfle,” dedi. Dediğini yaptım; şa-

şırmış bir halde baktı bana. Sonra ceplerimi aradı. Önlüğü-mün ön alt cebinde tütün taneleri buldu. “Ne bu?” diye sor-du. Ben de ona her şeyi anlattım. O zamanlar TPAO Batman Bölgesi’nden, TPAO’nun Türkiye’nin çeşitli yerlerindeki ça-lışmalarına destek amacıyla ekipler gönderilirdi. Yapılan iş-lerin mahiyetine göre bazen Makine İkmal ve Bakım Bölü-mü’nde çalışan babam da bu ekiplere katılır ve evden ayrı-lırdı. Gittiği her yerden dönüşünde de mutlaka ya bizde ol-mayan ya da pek bulunmayan şeylerden getirirdi. Sıklıkla da yiyecek ürünü getirirdi. Sigara içtiği için de karton kar-ton filtreli yabancı / kaçak sigara alırdı. Genellikle de filtre-sinde o zamanlar kömür tanecikleri bulunan Lark marka si-gara olurdu bu. O yıllarda Türkiye’nin en kaliteli sigarası Ye-ni Harman’dı; o da filtresizdi. Yani, o tarihlerde ülkede yasal yolla satılan filtreli sigara olmadığı için babamın gittiği yer-lerden aldığı filtreli sigaralarından bir paket araklar, mahal-ledeki sigara içen arkadaşlarıma tane tane ısmarlardım. Nev-zat Şendur öğretmenimin cebimde bulunduğu tütün parçaları-nın hikâyesi buydu. O gün “temiz” çıkmıştım ama benim de sigaraya başlamam pek gecikmeyecekti. Ortaokul son sınıfta ben de sigara içmeye başladım.

Öğretmen, ihbar mı almıştı da benim nefesimi kontrol et-mişti bilmiyorum ama sanırım benim durumu samimiyetle anlatmam onu ikna etmişti. Birlikte sınıfa girdik. Dersimiz matematikti. Tam yerime oturmuştum ki öğretmenim “Sü-leymen ayağa kalk,” dedi. “De bakayım, sigaranın geomet-rik şekli nedir?” diye sordu. “Silindir,” diye cevap verince o dönemin en yüksek notu “5” verdi; bir de “Aferin” aldım. Nevzat Şendur öğretmenimi yıllar sonra, 1977’nin Temmuz ya da Ağustos ayında İlerici Gençler Derneği Batman Şube-si’nde gördüm. “Birlik-Dayanışma”cı öğretmen hareketine katılmış ve duydukları üzerine de beni ziyarete gelmişti. Bir-birimize sıkı sıkı sarıldık. Öğrencisi olduğum için dernekte-

ki konumum onu çok mutlu etmişti. Ben de bir öğretmeni-mi bu grup içinde gördüğüm için çok sevinmiştim. Ne var ki o günden sonra bir daha hiç karşılaşmadık.

Ortaokula başlamadan önceki yaz, metal kaynak atölye-sinde artık ustalaşmış ağabeyimin yanına çırak olarak gön-derdi babam beni. Ertesi yıl da bu atölye sahibinin kardeşi-ne ait atölyesinde çalıştım. Ağabeyim askerdeydi o yıl. Bu süreçte, demir aletlerin basit kaynak işlerini yapabilir hale gelmiştim. Tabii pek çok patates tüketerek. Gözlerimi kay-nak ışınlarından yeterince koruyamadığım için sık sık ra-hatsızlanıyor, gözyaşlarımı durduramıyordum. Tedavi için de bildiğimiz en etkili yöntem, soyulup, daire şeklinde di-limlenmiş, yıkanmış patatesleri gözlerimin üzerine bağlaya-rak uyumaktı.

Ağabeyimin yanında çalıştığım yıl, şimdi tam hatırlayama-dığım bir nedenden, atölyenin müşterilerinden bir ağanın adamlarıyla ağabeyim arasında, atölyenin bitişiğindeki kira-athanede bir kavga çıktı. Sandalyeler, masalar havada uçu-suyordu. O ortamda, o çocuk halimle ben de birkaç sandal-ye kırdım ve adamlardan birinin sırtına atlayıp boğazını sık-maya başladım. Adam bir süre uğraştıktan sonra beni sırtın-dan indirmeyi başardı ve çoluk çocukla mı kavga ediyoruz, der gibi utandı sanırım. Biraz sonra polis geldi, atölyeye çok yakın olan Batman Emniyet Amirliği'ne götürüldük. Orada kimse kimseden şikâyetçi olmayınca, olay tatlıya bağlandı, hepimiz de serbest kaldık.

Kaynak atölyesinde çalıştığım yıllarda Batman'ın sosyal yapısını daha yakından gözlemleyebildim: Ağalar, şeyhler, aşiretler, aşiret reisleri, büyük tüccarlar ve bu kimselerin mal varlıkları... Artık fikir kapılarım açılıyordu.

O sıralar kimliğimin farkına varmaya başlamıştım, diyebi-lirim. 1970 yılında Ekim ayının bir pazar gününde genel nü-fus sayımı yapıldı. Sokağa çıkma yasağı vardı ama hava da

çok güzeldi, güneşliydi, çocuklar o güzel havada dışarı çıkmaz mı hiç! Öğleden sonra, arkadaşlarla caddeye çıkıp top oynadık, sohbet ettik. Babam da aile efradının nüfus cüzdanlarını yanına alıp avlu kapısının önüne, cadde kenarına çıkardığı iki iskemleden birine oturmuş, sayım memurunu bekliyordu. Derken sayım memuru geldi, babamın yanındaki iskemleye oturarak sorularını sormaya başladı. Biraz sonra ben de yanlarına gittim. O sırada memur, babama, “Evde hangi dilde konuşuyorsunuz, anadiliniz nedir?” gibi sorular soruyordu. Babam da hepsine “Türkçe” diye yanıt veriyordu. Bunun üzerine ben hemen müdahale edip, “Biz Kürt’üz. Evde konuştuğumuz esas dil de Kürtçedir,” diye atıldım. Memur benim müdahalem üzerine bir durakladı, babama, “Ne yazayım?” diye sordu. Sayım memuru, güler yüzlü, kibar bir öğretmendi. Ben, söylediklerimde ısrarcı olurken babam da gülen gözlerle bana bakıyordu. Sonra, “Medeniyet meselesi bu,” dedi. “Türk olmak daha medeni olmak demektir,” gibi şeyler söyledi. O an babamın korktuğunu düşünecek kapasitede, birikimde değildim elbette ama dediğim gibi kim olduğumun farkına varmaya başlamıştım sanırım. “Biz hem Kürt’üz hem medeniyiz,” deyiverip döndüm arkadaşlarımın yanına gittim. Babamla tartışacak halim yoktu neticede. Memur işini bitirip ayrıldıktan sonra babamın yanına gidip ne yazdırdığını sordum. “Senin dediklerini yazdırdım,” dedi.

Babam, ilgisiz biri olmadığı gibi, öyle birikimli, siyasetle yakından ilişkili, herhangi bir siyasi odağa bağlı da değildi. Sendikahydı; TIP’ten haberdardı, CHP’ye yakındı. Yerel seçimlerde ise tutumu değişkendi çünkü bu alanda öne çıkan kişilerin ya da ailelerin tutumları daha belirleyici olabiliyordu. Benimse o yaşlarda, Kürt olduğumuzdan başka bir bilğim yoktu. Mahallede, evlerde, sokaklarda Kürtçe konuşur; düğün derneklerde Kürtçe şarkılar söylenir, dinlenirdi. Ve bu da bana olması gereken gibi görünürdü. Çünkü biz

Kürt'tük. Zaman zaman "Barzani" adını, Doğu'nun geri bıraktığını, jandarmanın köylülere baskı yaptığını filan da duyardık ama Kürt olmanın siyasi boyutuyla ilgili hiçbir fikrim yoktu. Çevremizde bunları öğrenebileceğimiz kimse de yoktu. Yine de haksızlıklara karşı durma konusunda duyarlıydık. 1971'de, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının en çok konuştuğumuz konuların başında geldiği hatırımda. Bu insanların haksızlıklara karşı geldikleri için mahkûm edildiklerini öğrenmiş, yaptıklarını duydukça daha da çok sevmiştik. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarına dair anlatılan hikâyeler kulaktan kulağa yayılırdı. Bunlardan birini hatırlıyorum: Hastanenin birinde, insanlar muayene olmak için kuyrukta beklerken, sosyetik bir kadın sıraya girmeden kucağındaki hasta köpeğini muayene ettirmek için doğrudan doktorun odasına girmiş. Hademe bile kadının önünde el pençe durmuş. Sırada kilerden kimileri bu duruma yüksek sesle itiraz edince, o sırada hastanede olan Deniz Gezmiş ve arkadaşları sesin geldiği yöne doğru ilerlemişler. Durumu öğrenince de dalmışlar doktorun odasına, doktoru bir güzel azarlayıp bir daha sıraya uymazlık etmemesi yönünde uyarmışlar. Kadını da dışarı çıkarıp sıranın sonuna getirmişler. Hademeye de utanmasını söyleyip oradan ayrılırlarken sırada bekleyen vatandaş da onları alkışlarla uğurlamış.

Batman'da iki ortaokul vardı o yıllarda. Biri Site Ortaokulu, diğeri de Batman Lisesi'yle aynı bahçedeki Batman Ortaokulu'ydu. Babam beni, bu ikinci okula kaydettirmişti. Ortaokul üniformasını çok beğenmiştim. Polis / subay üniformalarına benzerdi, şapkalı filan. Okul, evimizden biraz uzakta olduğu için mahalleden bir grup arkadaş bir araya gelerek ticari bir taksiyle anlaştık. Taksi bizi bir ücret karşılığında okula götürecekti. Dönüşte de yürüyerek gelecektik. O gruptaki arkadaşlarımdan yalnız Osman Yaray'la ilişkim uzun yıllar sürdü.

Ortaokuldaki öğretmenlerimizin bir kısmı lisede de ders verirdi. Bizimle yakından ilgilenmeye çalışan öğretmenlerimizin yanında son derece ilgisiz olanları da vardı. Öğrenci dövmek, sıradan bir durumdu. Özellikle de ilgisiz öğretmenler şiddete meyilliydi. “Disiplin” kılıfında şiddet uygulanırdı. Toplum da bu durumu pek yadırgamazdı; hemen herkes “terbiye için şiddet”in gerekli olduğuna inanırdı. Açıkçası ben ortaokul hayatım boyunca hiçbir öğretmenden dayak yemedim. Okula geç kaldığım bir iki sefer, elinde sopayla okul kapısında bekleyen nöbetçi öğretmenlerden kaçtığımı ve kovalamalarına rağmen beni yakalayamadıklarını hatırlıyorum. Çalışkan bir öğrenci de değildim ama bütünüyle boş vermiş de sayılmazdım. Zaman zaman sıkı çalıştığım dersler de olurdu ama ne yazık ki sürekli olamadı bu hiçbir vakit. Hatta ortaokul son sınıftayken matematik ve fen bilgisi derslerinden bütünlemeye kalmıştım. Bütünleme tarihi yaklaşırken benimle aynı durumda olan arkadaşım Hasan Solmaz ile, bu sınavdan da kalırsak evden kaçıp Antalya’ya gideriz, diye düşündük. Antalya’ya gitme fikri, sınavdan kaldığım için babamın bana yapacaklarından kurtulmaktan ziyade yeni bir maceraya atılacağım için heyecan veriyordu. Tabii, bu heyecanla sınava çalışmadık ve kaldık.

Antalya’ya gitmeden evvel Batman’den birkaç kez dışarı çıkmıştım. Henüz çocukken, yakınlarımızın düşünleri dolaşısıyla iki kez civardaki yerleşim yerlerine gittiğimi hatırlıyorum. İlkinde, filmlerden çıkmış gibi duran, her tarafı zangırdayan bir otobüsle Kurtalan’ın Bakırzaé köyüne, ikincisinde de bir kamyon dolusu insanla Farkin’e / Silvan’a gitmiştim. Böylece Batman Çayı’nın ne denli büyük olduğunu, Pır a Malabadé’yi (Malabadi Köprüsü’nü) görmüştüm. İlk uzak mesafe seyahatim ise Ankara’yaydı. 1973’ün Mart ya da Nisan ayıydı. Ciğerlerinden rahatsız olan babam Ankara’ya havale edilmişti. Sıhhiye’deki SSK Hastanesi’nde yatan baba-

mı ziyaret etmek için Batman'dan kalkıp Ankara'ya gitmiş, sora sora hastaneyi bulmuştum. Danışmada babamın ismini verip hangi odada yattığını öğrendim. Hiç unutmam, en üst kattaydı babamın yattığı oda. Asansör var mı yok mu sormadan, belki akıl da edemedi merdivenleri tırmanmaya başladım. Tam, babamın yattığı kata vardığımda düşüp bayıldım. O aralar, sanki sert bir çubuk boğazıma saplanıyor gibi oluyordu ve nefessiz kalıyordum. O anda da böyle bir şey oldu, burnum kanadı. Şanslıymışım, o gün heyet toplantısı varmış hastanede. Babam da orada olduğu için hemen müdahale edildi. Sanırım tedavi de etkili oldu zira sonrasında nefes kesilmelerim, ardından da çok sıcak havalarda yaşadığım burun kanamalarımı geçti.

Bütünleme sonuçlarını öğrendiğimizin ikinci gününde artık ikinci uzun ama ilk büyük yolculuğumun hazırlıklarına başlamalıydım. Ailemizi sonuçlardan haberdar etmemiştik elbette. Haber verilerek evden kaçılır mı hiç! Akşam eve dönmediğimizde ailelerimiz mahalledeki arkadaşlarımızdan Antalya'ya gittiğimizi öğreneceklerdi. Öğrendiklerinde de ağabeyimin bizi aramak için peşimize düşeceğini zannediyordum. O nedenle, henüz kimse bir şeyi öğrenmeden yola çıkış hazırlıklarını tamamlamalıydık. Hazırlık, dediğim de para elbette. Evimizin hem salonu, hem misafir odası, hem yatak odası olan odasında bulunan, topraktan yapılmış sedirdeki döşegın altında annemin mutfak harçlıklarından artırdığı paraların olduğunu biliyordum. Parayı alıp başımı kaldırıncaya pencereden annemi gördüm. Cadde kenarında kumaş satılan bir tablanın başında duruyordu. Bir paraya, bir anneme baktım; ağlayacak gibiydim. O paradan az bir miktar alıp kalanını yerine koydum. Sonra da ağabeyimin artık küçük geldiği için giymediği, bana da büyük gelmesine rağmen giydiğim ceketini alıp evden çıktım. Anneme al sallayıp doğrucu tren garına gittim. Hasan orada beni bekliyordu.

Hasan da benim gibi evden bir iki küçük altın çalmış ve bozdurmuştu. Önce Kurtalan'dan gelen trenle Diyarbakır'a geçmemiz gerekiyordu. Akşama doğru, Kurtalan'dan gelen posta trenine bindik. Diyarbakır'a vardığımızda akşam saat 23.00 sularıydı. Adana'ya gidecek ilk trenin saat 02.30'da olduğunu öğrenip hemen biletlerimizi aldık. Sonra bir büfe-de bir şeyler yiyip biraz garda turladıktan sonra bir polis geldi yanımıza. Bizi gardaki polis noktasına götürdü, üstümüz arandı, ifademiz alındı. Antalya'ya ailemizin izniyle çalışmaya gittiğimizi söyledik ve serbest kaldık.

Biraz sonra trenimiz geldi. Ertesi gece aynı saatlerde, geçtiğimiz tünellerin yüzümüzde bıraktığı izler yüzünden kapka-ra suratlarla Adana'ya vardık. Şafak sökünce de Karşıyaka'ya gittik. O sıralar Adana'da olan, Selami adında çok sevdiğim bir arkadaşım vardı; ne olur ne olmaz deyip onun adresini almıştım yanıma. Bir kahvehanedekilere adresi sorduk. "Düz gidin, soldaki ilk caddeye girin, sağ kol üzerinde 500 metre ötedeki ikinci sokağa sapın, aradığınız ev orada," dediler. Hasan'a kahvede oturup beklemesini söyledim. Ben de tarif edilen caddeye girdim, biraz ilerlemiştim ki arkamda seyyar bir simitçi gördüm. On metre kadar ötedeki kahvehanenin bahçesinde de bir masanın etrafına oturmuş bir grup gördüm. Kahvehaneyi geçerken sanki "Keriz var," diyen tuhaf ve ürpertici bir ses duydum. İrkildim. Doğru mu duydum, bir kez daha duyar mıyım diye dikkat kesilince aynı sesi tekrar duydum. Evet, biri arkamdan "Keriz var," diyordu alenen. Ve bu sesin sahibi o simitçi çocuktu. Korkup geri döndüm. Geldiğim yöne doğru giderken simitçi önüme geçip "Abi doğru yoldasın, neden dönüyorsun?" diye sordu. Artık her şey açığa kavuşmuştu. "Bir şey unuttum, onu alıp döneceğim," diye yanıt verdim. Hasan'ı bıraktığım kahveye dönüp durumu anlattım. Bu durumda Selami'yi aramanın doğru olmadığına karar verip sora sora otogara doğru yola koyulduk.

Bir midibüsle Mersin'e geçtik. Mersin'deki ilk işimiz bir kıyıda denize girip yıkanmak oldu. Deniz de kıyı da pek temiz değildi ama yüzümüzün isten arınmasını sağlamıştı. Denizden çıkınca üstümüzdeki kıyafetleri de yıkadık, bir baktık kıyafetlerimizin her tarafında beyaz lekeler var. Bir daha yıkadık, yok, lekeler çıkmıyor. Tekrar tekrar defalarca yıkadıktan sonra, o lekelerin deniz suyundaki tuzdan kaynaklandığını anladık. Hava sıcak olduğu için, ıslak kıyafetlerimizi üstümüze geçirip yola düştük yine. Sora sora eskici pazarına vardık. Paramız bitmek üzere olduğu için eskici pazarında, üstümdeki ceket 40 liraya sattık. Sonra, bir otobüs firmasına gidip Antalya'ya kişi başı bilet fiyatının 40 lira olduğunu öğrenince, bir 40 lira daha bulabilmenin yollarını aramaya koyulduk iki kafadar. Amele pazarına gitmek geldi aklımıza. Amele pazarına vardık, bir işverenin bizi beğenmesi için beklemeye başladık. Derken bir narenciye tüccarı bizimle anlaştı. Bir kamyon narenciyeyi depoya indirecektik. Dört kişi, yaklaşık üç saatte işimizi bitirip her birimiz 20'şer lira aldı.

Yol paramızı tamamladığımıza göre artık Antalya'ya gidebilirdik. Bir otobüs firmasına gidip pazarlıkla iki kişi 65 liraya anlaştık. Bilet satıcısıyla biz pazarlık ederken bir adam vardı yanımızda. Biletimizi alınca, satıcı bizden aldığı parayı yanımızdaki adama verdi. Adam parayı alınca, 5 lirasını "Yolda ihtiyacınız olur," deyip bana geri uzattı. Reddettim ben, biraz da tersledim adamı. O da, "Kardeşim, ben otobüsün sahibiyim. Antalya'ya kişi başı 30 lira, siz fazla vermişsiniz, onu iade ediyorum," deyince ben de teşekkür edip aldım.

Akşama doğru yola çıktık. Gece 2 civarı, Side'de mola verdi otobüs. Bir çorba içelim diye restorana geçip, tezgâhın tam karşısındaki masaya oturduk. Garsondan iki çorba istedik. Ben, mercimekli çorba istemiştim ama gelen mercimekli çorbaya hiç benzemiyordu. Tuhaf bir sıvı vardı tabağın

içinde. Hasan bana mısın demeden girişti çorbaya. Onun ne içtiğini sordum, “Tavuk suyu çorbası,” dedi. O da benim bildiğim tavuk suyu çorbalara hiç benzemiyordu, oldukça itici bir görüntüsü vardı. Yine de kendimi zorlayıp çorbamdan bir kaşık aldım. Midem allak bullak oldu. Kusmamak için ayağa kalktım, biraz kendime gelmeye çalıştım. Tezgâhın arkasındaki aşçı durumu fark edip yanımıza geldi, bana, “Sen bu çorbayı beğenmedin galiba, sana başka bir yemek vereyim,” dedi. Teşekkür ettim, aşçı da önümdeki tabağı alıp gitti. O an, en sevdiğim yemeği bile getirse yiyemezdim. Hasan çorbasını bitirince kalktık. Bizden yalnız bir çorba ücreti aldılar. Restorandan çıkarken “La öyle çorbayı nasıl içtin?” diye Hasan’a takılmaya başlamıştım bile.

Sonuçta öyle ya da böyle Antalya’ya vardık. Bir sabahçı kahvesinde günün aydınlanmasını bekledik. Gün ışıyınca da arkadaşımız Mecnun’un verdiği adrese gittik. Mecnun, iskeleye benzer bir yere kurulmuş restoranda çalışıyordu. Gittiğimiz gün, biraz dinlenelim istedik, denize girdik, kıyafetlerimizi yıkadık. Ertesi gün de işbaşı. Biz de o restoranda çalışacaktık. İlk iş günümde, temizlik, ortalığı düzenleme derken yorulmuş olmalıyım ki su bardaklarıyla dolu bir tepsiyi taşımaya çalışırken devirdim ve bütün bardaklar kırıldı. Bu, tabii ki, restoran sahibinin hiç hoşuna gitmeyince ben de işi bıraktım. Peki ama şimdi ne yapacağım? Yeni bir iş bulabilir miydim? Mecnun’un evi yoktu, restoranda kalıyordu, biz de onun yanında kalacaktık. Artık çalışmadığıma göre orada kalamazdım da. Ben böyle kara kara düşünürken restoranın müdavimlerinden yaşlı, sakın, sevimli bir adam ertesi gün bana bir kayık tamir ve boyama işi önerdi. Ben bu işlerden anlamadığımı söyleyince de merak etmememi, çabuk öğrenebileceğimi söyledi. Kabul ettim. Kayık bu yaşlı adama mı aitti şimdi hatırlamıyorum ama orada üç dört gün kayıkla uğraştım. Kayığı epey yeni hale getirdik birlikte. İş bittik-

ten sonra ne yapacağımı bilemiyordum şimdi de. Yalnız yaşayan bu yaşlı adamın evinde de birkaç gece hep birlikte kaldık. Adam çok iyiydi, adeta koruyucu gibiydi.

O birkaç günün sonunda da bir iş bulamayacağımı anlayınca Batman'a dönmeye karar verdim. On gündür Antalya'daydım. Arkadaşlarımla vedalaşıp şehir merkezine indim. Otogara giderken, beton elektrik direğine yapıştırılmış Adalet Partisi afişini yırtmaya çalışan bir adamı iki genç adamın dövdüğünü gördüm. Afişi yırtmaya çalışan dayağı yedikten sonra kaçtı, ben de yoluma devam ettim. Otogara vardım, Diyarbakır'a gidecek otobüsün ertesi gün olduğunu öğrendim. Ertesi gün sabah 9'a biletimi aldım. Peki sabaha kadar ne yapacağım, diye düşünmeye başladım. O kahve senin, bu kahve benim diye diye sabahı buldum.

Mersin'e kadar iki kez Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim konvoyuyla karşılaştık. Arabalara iliştirilmiş afişlerde "Karaoğlan geliyor!", "Halkçı Ecevit", "Toprak işleyenin, su kullananın!" yazıyordu. Bu afişlerdeki sloganlara bir yakınlık hissettiğimi fark etmiştim.

Ertesi gün Diyarbakır'a vardık. Orada hiç oyalanmadan Batman'a geçtim. Eve vardığımda öğlen olmuştu. "Nasıl böyle bir şey yaparsın?" dediler ama annem, ablam, kardeşlerim beni sevinçle karşıladı. Akşamın geç saatlerine doğru ise, annem, ağabeyim ve ben oturmuş babamı bekliyorduk. Ortak kanaatimiz babamın beni döveceği yönündeydi. Kendimi hazırlıyordum. Babam geldi, ayağa kalktım. Yüzüne baktığımda, her ne kadar ciddileşmeye çalışsa da gözlerinin güldüğünü fark ettim. Yanına gidip elini öptüm. Ne yapacağımı bilemedi. Sonra oturup maceramı dinledi, "Bir daha olmasın," diyerek biraz nasihat verdi. O gece herhalde tüm aile rahat bir uyku çekmişizdir.

Peki ama bundan sonra ne yapacaktım? Bir yıl okula gidemeyeceğim için bir iş bulup çalışmalıydım. Daha önce ça-

lıştığım kaynak atölyesinde çalışabilir miyim, diye düşündüm. Atölyeye birkaç kez gittiğimde gördüm ki, zaten ihtiyacı fazla elemanla çalışıyorlar. Çalışma talebimi bile bildirmeden bu fikirden vazgeçtim. Çalışacak bir işim olmadığı için vaktimi dolduracak şeylere ihtiyacım vardı. Arada kiralathanelere, bazen de sinemaya giderdim. 1973'ün Ekim ayı civarında bir akşam Mehtap Sineması'na gittim. Sinema neredeyse doluydu. Salona bir göz atıp orta kısımlarda gördüğüm boş bir koltuğa yöneldim. Oturmak istediğim koltuğun yan koltuğunda oturan, benim yaşlarımda bir kişi bacak bacak üstüne atmış bir vaziyette epey yer kaplıyordu. Aradan geçmem zor olacağı için beni görünce oturuşunu düzeltir diye düşündüm ama tam tersine, yüzüme sırtarak bakmaya başladı ve istifini bozmadı. "Bacaklarını indir de geçeyim," dedim, yine umursamadı. Ben de zorlayarak geçip yerime oturdum. Ağrına gitti herhalde, yanındaki arkadaşlarıyla Arapça bir şeyler konuştu. Ben pek ilgilenmedim. Film başladıktan sonra, dirseğiyle beni rahatsız etmeye başladı. Birkaç kez uyarmama rağmen beni dinlemedi, dinlemediği gibi saldırmaya yeltendi. Ayağa kalkıp üstüme gelince ben de yerimden fırladım. Dövüşmeye başladık. Yanındaki üç arkadaşıyla birlikte bana saldırınca çevremizdeki insanların bir kısmı salondan kaçtı, bir kısmı da bizi ayırmaya çalıştı. Bense sürekli küfrediyordum. Adamların tüm sülalesine küfürler yağdırdım. Meğer sinemanın sahibi de o sülaledenmiş. Bana saldıranlar dört kişiymiş oldu mu onlarca kişi. Filmin gösterimi durduruldu, ortalık toza dumana karıştı. Ben her taraftan darbe alıyordum. Kafamda gazoz şişesi mi kırılmadı, yüzümün ortasına muştayla yumruk mu inmedi. Derken ben bir biçimde oradan uzaklaştırıldım. Yüzüm kanla kaplı bir vaziyette eve gittim. Babam evde yoktu. Annem halimi görünce feryat figan ağlamaya başladı. Ben bir yandan yüzümü yıkıyor, bir yandan annemi sakinleştirmeye çalışıyordum.

Kavga ettiğimi söylemedim elbette, düştüm dedim. Yüzümü yıkadıktan sonra anneme hastaneye gideceğimi, biraz geç kalabileceğimi söyleyip, kaynak atölyesinde çalışırken kendime yaptığım çelik kemeri alıp evden çıktım. Sinemanın olduğu caddeye gittim. Sinemacıların, kavga ettiklerimin dahil olduğu çevreden insanların sürekli gittiği bir kiraathane vardı yakında, hemen oraya gidip bana saldıran ekibi buldum. Çelik kemerimi çıkarıp, küfürler savurarak saldırmaya kalkışmıştım ki arkamdan biri hızla önüme geçip masadakilere benden evvel saldırdı. Meğer, evden bir hışımla çıkarken ağabeyim beni görmüş, takip etmiş. Orada biraz daha kavga ettikten sonra ortalık yatıştı. Ağabeyimle SSK Hastanesi'ne gittik. Hastanede ifademi alan polislerle, bir kavgayı ayırmak isterken yaralandığımı, kavga edenleri de tanımadığımı söyledim. Gözümün sağ yanına, izini ömrümce taşıyacağım bir dikiş atıldı ve eve döndük. Babamı zor yatıştırdık.

O gün ölümüne kavga ettiğim Bayar ile lise yıllarında başlayan çok samimi bir arkadaşlık kuracağımı bilemezdim tabii o gün.

Kahvehanelerdeki devrimciler

Ortaokula başladığım sene, mezun olduğum ilkokulun biraz ilerisinde bir kiraathane açılmıştı. Mahalle arkadaşlarımla oraya gitmeye başladık. Kiraathane sahibi, çocuk olmamıza rağmen kiraathaneye girmemize izin veriyordu. Biz de, bazen içtiğimiz içeceklerin hesabına, bazen de parasına iskambil oyunları oynardık. Bu kiraathaneye gide gele, cadde-nin öte tarafında, müdavimi olduğumuz kiraathanenin tam karşısında bir çayhane daha olduğunu fark ettik. Özellikle sonbahar ve kış aylarında akşamları H. Sabri'ye ait bu çayhanenin dolu olduğunu görüyorduk. Mahalleden tanıdığımız bazı ihtiyarların da sık sık gittiğini gördüğümüz o buğ-

lu camların ardında neler konuşulduğunu çok merak ederdik. Mecnun, Naci ve daha birkaç arkadaşla birlikte bir akşam biz de bu çayhaneye gittik. Bir kenara ilişerek konuşulanları dinlemeye başladık. Merakımızı o kadar celbeden bu mekânda herkes kendi havasındaydı. Kimi rüyalarını, kimi dedesinin hikâyesini, kimi kendi kahramanlıklarını, kimi duyduğu bir hadisi, kimi de inli cinli masallar anlatıyordu. Konuşulanlar bize o kadar başsız sonsuz, tuhaf ve anlamsız geliyordu ki, o akşam çayhaneye “kahva virekçiyan” (yalancılar kahvesi) adını verdik.

Günün birinde, çayhane sahibi ile İsa é Genco adlı müşterisi arasında sert bir tartışma yaşandı. İ.G., çok eşli, havuzu, değirmeni, büyükbaş hayvanları ve daha başka malı mülkü olan varlıklı biriydi. Oturduğu ev ile ahır, kaldığı cadde de karşılıklı konumlardaydı. Hayvanlarının bakımıyla kendisi ilgilenirdi ve dendiğine göre çoğunlukla, ahırdan çıktığı haliyle çarşıya gelirdi. H.S. de, İ.G.’nin bu kılığından, tezekli ayakkabılarından rahatsız olmuş ve “Çayhaneme bu şekilde her gelişinde bana küfrediyormuşsun gibi oluyor. Bu halde gelmeni istemiyorum,” demiş. İ.G. de, bu olayın ardından H.S.’ye rakip olmaya karar vererek çayhanenin az ilerisinde, çaprazında bir çayhane açtı. Ne var ki, H.S.’nin müşterileri onu terk etmedi, İ.G. de kısa süre sonra kıraathanesini kapattı.

H.S., sabah namazından sonra erken saatlerde dükkânını açar, esnaf işe koyulduğunda da çayı hazır ederdi. Dendiğine göre H.S. bir sabah çayhaneyi açmaya geldiğinde, bir müşterisini üzerinde beyaz gece entarisi, gözleri faltaşı gibi açılmış, korkudan titrer bir vaziyette bulmuş. “Ne bu hal?” diye sormuş adama. Adam, içeride anlatayım diyebilmiş bölük pörçük. Meğer adam o gece çok korkunç bir rüya görmüş. Rüyasında hem cennete hem cehenneme gitmiş ve oralarda bir sürü tanıdık görmüş. Cehennemde burnundan asılı hal-

de, yanan insanlar görmüş, zebanilerle karşılaşmış vs. H.S., “Hayırdır inşallah,” diyerek adamı sakinleştirmiş, akşam gelip gördüğü rüyayı ahaliye anlatabileceği telkinini vermiş, evine gitmeye ikna etmiş. Akşam olana kadar haber bütün çayhane ahalisine yayılmış tabii. Akşam olmuş, bütün ahali çayhanede toplanmış, adam gelmiş ve rüyasını ballandıra ballandıra anlatmış. Ardından ahalideki herkes adama, rüyada kendisini görüp görmediğini, gördüyse nerede ne vaziyette gördüğünü, kendisini görmediyse şu veya bu tanıdığını görüp görmediğini sormuş. Rüya sahibi de soru soranlara sakin sakin, gördüyse cennette gördüğünü söylemiş. Cehennemde gördüğünü söylediği kişilerse o ahali tarafından hiç sevilmeyen kimselermiş.

Gittiğim kahvehanelerin hepsi de böyle masum yerler değildi. Biri mesela batakhane gibiydi. Gizli köşelerde zar atma, kılıç gibi ciddi meblağlarda kumar oynanırdı. Ben ara sıra giderdim buralara. Gittiğim zamanlarda da “aykırı” tiplerle karşılaştım: Devrimciler. Kahvehanenin oyun oynanmayan, sohbet edilebilen alanlarında; kapitalizmden, ağalardan, şeyhlerden, sömürüden, faşizmden, sosyalizmden, adaletten, eşitlikten, özgürlükten falan söz ederlerdi. Anlattıkları ilgimi çekiyor, can kulağıyla dinliyordum. Çeşitli sorular sordukça bilgilerinin yetersiz olduğunu fark ediyordum. Bir de ateist olmalarını epeyce yadırgadığımı hatırlarım. “Ya Allah varsa?” diye tartışmaya çalışır, Allah’ın varlığına inanmanın, yokluğuna inanmaktan daha güvenli olduğunu iddia ederek ikna etmeye çalışırdım. Alkol ürünlerini çok tüketmelerinden de pek hoşlanmazdım hem sonra. Daha da önemlisi, adalet yanlısı olduklarını ileri süren bu insanların, o batakhaneye takılmalarını, kumar oynamalarını hayretle karşıladığım için o dünyadan hızla uzaklaşmaya karar verdim.

Mehmet Şah İba ile komşu mahalleden, Veli adında çok cana yakın bir arkadaşımın kalfalık ettiği terzihanelere git-

meye başladım. M. Şah ile Veli'yi görmeye giderdim öncelikle tabii ama terzilerden biri ilgimi çekiyordu. Kürtler ve Kürdistan'dan söz ederdi ve ben onu dinlemeyi çok severdim. "Riya Lenin jibirnakin"ı ilk kez orada dinledim.

Gel zaman git zaman, Kürt milliyetçisi ya da devrimci olan pek çok insanla ilişki kurdum. Fakat bu ilişkilerimin hiçbiri, sıkı bir bağ kuracak hevesi yaratmadı bende. Çok soru sorar, kullanılan terimlerin anlamlarını kavrayıp gündelik hayattaki karşılıklarını anlamaya çalışırdım. Bu beklenti içinde olduğum için de bana verilecek yanıtların tatmin edici olması gerekiyordu. Verilen cevaplar yetersiz olunca da istediğim çevreyi kuramıyor ve ilişkilerim çabucak eskiye-biliyordu.

Tam, arayış içinde olduğum yaşlar. Kendimi birileriyle birlikte olduğuma, bir gruba ait olduğuma inandırmaya çalıştığım yıllar. 1974 yazında kurulan Batman Kültür Derneği aradığım yer olabilir, diye düşünerek gittim bu küçük derneğe. Duvarlarında, daha sonradan Vietnam Savaşı'ndan kareler ve Nâzım Hikmet'e ait olduğunu öğreneceğim birtakım şiirli afişler dikkatimi çekmişti. Dernekte yalnızca bir kişi vardı. Masa kenarındaki bir sandalyeye oturmuştu, beni görünce "Buyurun," dedi. Yaşıma başıma bakmadan, "Derneğe üye olmak istiyorum," dedim. "Sen kimsin?" diye sorduktan sonra, "Biz öyle herkesi, tanımadıklarımızı üye yapmayız," dedi. Ben de "Peki," deyip ayrıldım oradan. O gün beni bu şekilde karşılayan Remzi Ender Bedük'le birkaç ay sonra arkadaş olduk. Neredeyse her karşılaşmamızda, "Sen kimsin?" diye takılırdım ona.

Liseye başladıktan kısa bir süre sonra, yaz boyunca edindiğim tecrübelerin de etkisiyle muhtemelen, kıraathaneler çevresinden uzak durmaya başladım. O dönem için kayda değer bir birikime sahip oldukları söylenebilen Batman Kültür Derneği çevresindeki yeni insanlarla tanıştım. Mesela

Adnan Özer’le tanıştım. Enver Sezgin’le tanıştım ve onunla arkadaşlığımız 80’li yılların ikinci yarısının başlarına kadar sürdü. Bu arada “batakhane” diye tanımladığım kahvehane-den tanıştığım kimselerin de bu çevreyle ilişki içinde olduklarını fark etmiştim.

Nereden bilmiyorum ama bir ara da elime Fakir Baykurt’un *Tırpan* adlı romanı geçti. Ara bile vermeden, çok seerek okudum. Onu başka kitaplar takip etti. Okumanın güzelliğini keşfediyordum. Lenin’in okuduğum ilk kitabı *Sosyalizm ve Savaş*’tı ve ben, bu büyük devrimciyi anlayabiliyorum diye çok seviniyordum. Çünkü o güne dek, sorguladığım şeylere dair tatmin edici yanıtları bir o kitapta bulmuştum. O sıralar “devrimci” diye tanımlıyordum kendimi. Toplumdaki yaygın “Komünist Moskof” düşmanlığı beni Sovyetler Birliği’ne sempati duymaya itiyordu ve Maoculuğun hiçbir çeşidine yakınlık duymuyordum.

Bir devrimcinin sorumluluk alanlarından birinin de okuldaki başarısı olduğuna inanıyor ve bunu savunuyordum. Fakat siyasi ahlâk ile günün şartları zaman zaman benim kontrolüm dışında çatışabiliyordu. Ve ben bu çatışmaya yüksek sesle itiraz edince başıma türlü dertler açılıyordu. Lisenin ilk yılında, edebiyat dersinin yazılı sınavında bir olay geldi başıma. 5 sorudan, 4. soruyu cevapladığım sırada, öğretmen geldi, sınav kâğıdının altına koyduğum defteri aldı, defterin edebiyat dersine ait olduğunu görünce sınav kâğıdımın üstüne hemen “0” yazdı. İtiraz ettim elbette. Kopya çektiğim iddia edilince çok büyük bir hakarete uğradığımı hissedip, yerimden kalktım ve “Ben kopya çekmem!” dedim. Öğretmen, masasına giderken ben de arkasından gittim. Yazı tahtasının önünde tartışmaya başladık. “Kopya çekmedim, sınav kâğıdım bu haliyle en az 7’yi hak eder,” dediğimde, “Yok yahu,” dedi öğretmen, “Doğu’da 7’lik adam mı var?” Ben daha da öfkelandim bunun üzerine. “Var?” de-

dim, “Hem de çok var. 10’luk adam da çok var üstelik,” diye yanıtladım. Öğretmen cevabıma küçümser bir edayla “Hadi ya!” biçiminde bir karşılık verdiği için kendime hâkim olmayıp bir kafa attım. Sınıfı terk ettiğimde öğretmenin alnında fındık büyüklüğünde bir şişlik vardı.

Hakkı adındaki Trakyalı bu edebiyat öğretmeni beni şikâyet etti tabii. Müdürlüğe gidince, okuldan atılabileceğimi söylediler. “Yapamazsınız,” dedim. Sınav kâğıdımın incelenmesini, gerekirse hemen o anda, orada yeni bir sınava hazır olduğumu söyledim. Öğretmenin ırkçı tahriklerine kapılıp şiddet uyguladığım için üzgün olduğumu bildirdim. Öğretmen, şikâyetini geri aldı bunun üzerine ve hakkımda da hiçbir işlem yapılmadı. Yanlış hatırlamıyorsam sınavdan da 7 aldım.

Bu olaydan birkaç ay sonra, Batman’da CHP’nin seçim mitingi yapıldı. Ecevit konuşacaktı. Ben de gitmiştim miting alanına. Mitingde en çok, Ecevit’in tüm itirazlarına karşın “Halklara özgürlük” sloganı atılıyordu. Etrafıma bakınırken Hakkı Hoca ile göz göze geldik. Ona saldırdığım için bir kez daha utanç duydum. Fakat haksızlığa uğramıştım sahiden. Hocalarıma karşı saygılı olma prensibindeydim her zaman. Devrimci hocaları ayrıca severdim tabii. Resim hocası Namık Dikici mesela, ya da Namık Hoca’dan daha genç olan müzik hocası Hikmet Bey, coğrafya hocası İsmail Çağlar çok sevdiğim isimlerdendi.

Bir devrimcinin ilk adımları

Batman, benden dört ya da beş yaş büyük bir kent. Petrole sahip olması nedeniyle küçük bir köyken binlerce kişinin çalıştığı petrol sanayisinin ortaya çıkmasıyla birlikte kente dönüşen bir yer. Petrol sanayisinin de kalifiye elemana ihtiyaç duyması nedeniyle ülkenin her bölgesinden insan çeken bir işçi kenti. Yalnızca yerli değil Amerikalı, Romen, İngiliz

mühendisler de görülürdü Batman'da. Bu açıdan bakınca da epey kozmopolit bir şehir olduğu söylenebilir. Kapitalizmin yarattığı insan tiplerinin en belirgin biçimde görülebileceği bir kent olduğu için, o insanlara tepki üzere komünist fi-kirlere de açık bir kentti. 1975, Batman için, sınıfsal farklar-dan temelini alan devrimci sol fikirlerin yanı sıra, Kürt mil-liyetçiliğinin, devrimci-sol tandanslarla Kürdistanî düşün-celerin ve İslâmî siyasetlerin de yayılmaya ve güç kazanma-ya başladığı yıldır.

Şehrin ruhundaki değişim ilk olarak gençlerde kendini gösterir ya, lisedeki ilk yılının sonuna doğru, bir grup arka-daşım ile “Devrimci Liseliler Derneği”ni kurma fikrini nere-deyse olgunlaştırmıştık. Kurucu kadroyu oluşturma işini de yaz tatiline bıraktık. Yazın pek çok toplantı yaptık. Bu top-lantılar, çok verimli tartışmalarla geçirdi. Marx, Engels, Le-nin, Stalin ortak referanslarımızdı. Grubun öne çıkanları da bu isimleri okumuş kimseler olurdu. Diğerleri de onlardan dinleyerek öğrenirdi. Ne var ki çok gençtik henüz. Arkadaş canlısıydık. O yıl, okul dışından da pek çok arkadaş edin-miştim. Tahsin Danış'ın helvacı dükkânına, o orada olduğu müddetçe çok gitmişliğim vardır. Tahin ve irmik helvasını çok sevmemin yanında Tahsin Danış'ın sohbetini çok sever-dim. Nayif, Kara Nedim ve Vahit'le de bu sıralar tanıştık. Bir de Kinyas (Hüseyin) arkadaşımız vardı. Çok geniş gönüllü, müthiş esprili bir insandı. Maddî koşulları epey sıkıntılıydı ama o yine de, “Para taşımam ben, ağırlık yapıyor,” diyerek bunu alaya alabilirdi.

O sıralar, alkollü içeceklerle de tanışmış bulundum. Da-ha önce bir kez mahalledeki arkadaşlarımla tadına baktı-ğım rakıyı kokusundan dolayı sevmezdim o sıralar. Yıllar sonra ise, rakı benim favori içkim olacaktı. O yaşlarda daha çok bol meşrubatlı votka veya bira içerdim. Sitedeki lokalde ya da Kinyas'la birlikteyken konyak, kanyak içmişliğim var-

dı ama sarhoş olacak kadar içmezdim hiç. Bir kez sarhoş oldum fakat. Bir akşam, anne-babasının yokluğunu fırsat bileerek Remzi Ender Bedük'ün evine gittik. Metalden bir su kovasında viski, votka, şarap, bira, kanyak ve meşrubatın olduğu bir tür kokteyl yapılmıştı. 5-6 kişi olmamıza rağmen içe içe bitiremiyorduk. Öyle bir karışımdan o kadar çok içince sarhoş olmuştum haliyle ama yine de kazasız belasız gidebilmişim eve.

Mehmet Çakmak'la da o yıl tanıştım. Batman'a yakın köylerden birinde öğretmenlik yapıyordu. Mecnun, ben, Mehmet Çakmak sitedeki çamlık alanda oturup sohbet etmiştik. O zaman TSİP'tenmiş gibi bir izlenim uyanmıştı bende. İlerleyen süreçte, *İlerici Yurtsever Gençlik* gazetesi adına Batman'la doğrudan ilgilenen kişi oldu o. Sonradan bizim de daha yakın bir ilişkimiz oldu.

1975, kişisel tarihim için ilginç bir yıldı. Toprak ağalarına, toprak ağalarının haksızlıklarına karşı mücadele eden köylülerle dayanışma eylemlerine girdik. Batman'a bağlı, Tılmerç / Demiryolu köylüleri, köyden Batman'a / Kaymakamlığa kadar bir yürüyüş düzenlemişlerdi. Talepleri, köylülerin topraklarına zorla el koyan ağanın ya da ağacıl ailenin, toprakları köylülere iade etmesiydi. Bu durumu kaymakamın yanı sıra, Batman halkının da bilmesini istiyorlardı. Yanlış hatırlamıyorsam, köylülere liderlik edenlerden biri de, şahsen de tanıştığım, silah onarıcısı Osman Tetik idi.

Batman'da olay duyulunca, şehrin solcuları ile Kürt milliyetçileri çevrelerinde, köylülerle dayanışma amacıyla bir hareketlilik ortaya çıktı. Bu dayanışmacı hareketlenmenin oluşmasında zamanın TÖB-DER yöneticisi ile kimi aktivistlerinin önemli katkıları oldu. Diyarbakır yolunun çok yakınında bulunan köyle Batman merkezin arası 5-10 kilometre kadar. Bizler Batman'ın kuzey sınırına gittik, bugünkü Atatürk Parkı yanına. Asker / jandarma da yanlarına polis alarak

barikat kurmuş vaziyette bekliyor. Biz, barikata yaklaşık 100 metre mesafede duruyorduk. Derken, köylüler caddenin tepesinde göründüler. Bize doğru geliyorlardı. Bizim cephe-den, “Hevalno herne peş” (Arkadaşlar ileri gidin!) diye bir ses yükseldi. Sesin sahibi, TÖB-DER’li idi ve çok daha ileriki bir zamanda PKK’nin Avrupa Sözcülüğünü yapacak kişiydi. Bizim cephe, o sesle birlikte barikata doğru hareketlenmeye başladı. Güvenlik güçleri de bize doğru gelmeye başladı tabii. Bunun üzerine aynı ses, “Hevalno herne paş” (Arkadaşlar geri çekilin) diye bağırdı. Geri çekildik çekilmesine ama “herne peş ile herne paş” arasındaki uyum bana çok komik geldiği için birden gülme krizine tutuldum. Neredeyse fena-laşacaktım, öyle bir kriz.

Sonuç: Köylüler şehir merkezine alınmadı. “Talepleriniz gerekli yerlere iletilecek,” denerek, geri yollandı. Biz de da-ğıldık bunun üzerine tabii.

Yine o sıralardı, bir grup arkadaş, ağagillerden olma-sına rağmen devrimci olan Eşref Tarhan’ın düğününe katıl-mıştık. Hatırlayabildiğim kadarıyla Eşref Tarhan o dönem, İstanbul’da jeoloji mühendisliği öğrencisiydi. Köyde yapı-lan bu düğün, gördüğüm en farklı Kürt düğünüydü. Siya-sal içerikli Kürtçe müzik, düğüne hâkimdi. Öte yandan, bu kadar silahlı insanın ve bu kadar çok kurşunun sıkıldığı bir ortamda bulunmamıştım daha önce. O gün, bu duruma o kadar şaşırmıştık ki, köyün ortalık yerinde dolaşan koyun-lar, inekler gördüğümüzde, “Hele bir de bunları yoklayalım, bunlarda da silah olmasın,” şeklinde espriler yapıyorduk.

Düğün gecesi köyde kaldık. Kerpiç bir evin damında, her birimiz için ayrı bir yatak açmışlardı. Herkes bir yatağa ku-ruldu. Kinyas da Tahsin’in yanındaki yatakta yatacağı ama “Ben burada yatmam,” dedi. Nedeni sorulunca da, “Niye-si var mı ya! Siirtli Araplara güvenilmez. Herkes bilir bu-nu. Ben burada yatmam arkadaş. Ne olur ne olmaz, bir tara-

fımı kaptırmaya hiç niyetim yok,” dedi. Kinyas, Gercüşlüydü. Tahsin dahil, hepimiz Kinyas’ın bu zekice esprisine çok gülmüştük.

Bu yılın yaz aylarında yine, bir hafta sonu, Batman Sanat Okulu’nun futbol sahasında “komünist spor” ile “sosyalist spor” olarak futbol maçı yaptık. Ardından, çok susadığımız için, okulun bahçe kapısının yakınlarındaki çeşmeye yöneldik. İlk sıradaki Kinyas suyunu içmişti ki, sonradan adının Saadettin olduğunu öğreneceğim Kurtalanlı nöbetçi bir öğretmen, yanımıza gelerek, “Siz kimden izin aldınız da, okulun sahasında maç yapıyorsunuz ha?” dedikten sonra, Kinyas’ın kucağındaki topu kaptığı gibi Kinyas’ın başına indirdi. Kinyas garibim, kış üstü yere oturdu. Bunun üzerine bir şey yapmamız gerekiyordu tabii. Derken, aynı okulda öğretmenlik yapan ve faşistliğiyle tanınan Ali adlı öğretmen de çıkıp gelmesin mi. Saadettin’e ne oluyor diye bakmaya gelmiş ve “Ne oluyoruz ulan?” demesiyle kaçması bir oldu. Kovaladık. Gitti, okula girip kapıları kapattı. Kapıyı zorladık, camları, çerçeveleri indirdik. Tabii bu arada Saadettin Bey de epey hırpalanmıştı. Biraz sonra polis aracının sirenleri duyulmaya başladı. Dağıldık. Sağa sola kaçtık. Bazı arkadaşlarımız orada yakalandı. Ben, tüm kovalamalara karşın yakalanamayanlardandım.

Olayın ertesi günü, babamın amcasının oğlu Kemal amcam eve geldi. “Polis seni arıyor ama adresini bilmiyor. Kaçmana gerek yok. Gel polise ifadeni ver. Hakkınızda en çok devlet malına zarar vermekten dava açılabilir. İfade verince de bir süre karakolda kalırsın ama merak etme kefaletle serbest bırakılırsın,” dedi. Babam henüz olayı bilmiyordu, daha sonra amcamdan öğrendi. Ben, o gün Kemal amcamın sözünü dinlemedim. Daha sonra dava açıldığında duruşmaya gittim. Hâkim kefaletle tahliye edilmemize karar verdi. Aramızda, mübaşirin oğlu Ender Bedük de vardı. Benim kefa-

letim vaktinde yatırılmadığı için Batman Hapishanesi'nde bir gün kaldım. Bu dava daha sonra ne oldu, hiç bilemedim.

1975 yılının sonlarına doğru Batman'da Devrimci Liseliler Derneği (LIS-DER) kuruldu. Kurucu heyetin tamamını hatırlamıyorum fakat dernek sekreteri Nuri İnanç'tı. Sürece en çok katkı verenlerden biriydi ve pratikte dernek başkanı gibiydi. Ne yazık ki, kendisini lise yıllarından sonra hiç görmedim. Bense yaş problemi yüzünden derneğin ne kurucu ne de resmî üyelerinden biriydim. Kâğıt üstünde tabii. Yoksa derneğin her aşamasında fiili görev aldım.

Derneğin kuruluşunun ardından yazdığımız bildirinin serbestçe dağıtılabilmesi için ben ve Nuri İnanç, devletin ilgili birimlerinden izin alma turlarına çıktık. İlçenin siyasi polis şefiyle, odasında görüştük. Biz ona, dönemin Colombo dizisine ithafen "Kolombo" derdik. Sahiden de, Colombo gibi giyinip, rol yapan biriydi. O gün de eline kartondan bir dosya almış, ara ara dosyaya ara ara da bize bakarak konuşuyordu. Konuşurken, elindeki dosyanın yarım kapağında kendi fotoğrafımı gördüm. Derken Kolombo'yla göz göze geldik: "Senin bu derneğin yöneticilerinden biri olduğunu biliyoruz," dedi. Bir çeşit gözdağı verdi yani. Ama sonuçta iznimizi aldık ve bildirimizi dağıttık. Birkaç gün sonra da bir söyleşi yapmaya karar verdik. Söyleşinin konusu, "Nasıl bir eğitim"di.

Derneğimiz, 2. Cadde'de bir iş hanının birinci katındaydı. Tek göz bir oda. Zorlasak 30 kişi sığamaz, o kadar küçük. Fakat buna rağmen söyleşimiz hiç beklenmedik bir ilgi gördü. Kat koridoru ve bina aralığı tıklım tıklım doldu. TÖB-DER'liler başta olmak üzere her kesimden insan vardı. Konuşmacı da bendim. Harun Karadeniz'in *Eğitim Üretim İçindir* kitabını özetlemiştim neredeyse. Bir farkla: Karadeniz'in anlattıklarına "anadilde eğitim" meselesini de eklemiştim. İşte bu LIS-DER, o dönem Batman'ın en etkili devrimci siyasi odağı oldu. Ana kadrosu ve gövdesiyle TKP de Apocular

da daha çok bu odakla bağılı olarak gelişebildi. LIS-DER'in, o dönem itibariyle, Batman'ın en aktif devrimci örgütü olduğunu rahatlıkla söyleyebilmekle birlikte, 1. kongreye kadar, dernek içinde hareketli günler yaşandığını da söylemeliyim. Hararetli tartışmalarla birlikte, düşünsel veya politik ayrışmalar çok hızlı yaşandı. LIS-DER'de iki ana grup oluştu: Bir yanda İlerici Yurtsever Gençlik (IGD veya TKP) yanlıları, öte yandan "Apocular" olarak adlandırdığımız Kürdistanlı devrimciler. Daha sonra bu gruplar kendi yollarını bizim dernek çevresinde belirginleştirdiler.

Aynı dönemde Batman'da başka gelişmeler de oldu. Örneğin, Petrol Yüksek Okulu açıldı, Batman Halk Kültür Derneği kuruldu. Batman Petrol Yüksek Okulu'na öğrenci alımında devrimci çevreler, mevcut güçlerine dayanarak, müdahale ettiler. İstihbarat çalışması yaparak, dışarıdan gelen gerici, faşist fikirli adayların ön kayıt yaptırmalarına engel olma-ya çalıştılar. Önemli oranda başarılı da olundu. Bu durumun tersi de sorundu kuşkusuz. Yeterli puanı alamayan, sırf devrimci diye dışarıdan gelen ya da "yerli" insanların okula "kapak atmalarının" da yolunu açtı. Bu durum, o dönem Türkiye'si için sıradan bir meseleydi zaten. Yerelde güçlü ve hâkim olan sağ ya da sol hareketler, kendi bölgelerindeki üniversiteye kayıt yaptıracak kişilere müdahale eder, istemedikleri kişiler ön kayıt yaptırdığında da onları okutmamak için ellerinden geleni yaparlardı.

Batman Petrol Yüksek Okulu'na dışarıdan gelen üç arkadaşımız oldu: Beşiri'den (Qubin) İbrahim Onat, Ağrı Doğubayazıt'tan Naci Sümeli ve Feridun Konyar. Sözünü ettiğim bu üç arkadaşımdan Naci Sümeli, daha sonra İGD Batman Şubesi'nin kurucu heyetinde yer aldı, ardından söz konusu derneğin başkanlığını yaptı. Ondan birkaç yıl sonra da öncelikle Kürtçe yayınlarda olmak üzere TKP radyolarında görev üstlendi. İbrahim, Ezidi'ydi; Almanya'ya yerleşti daha sonra.

Aynı evi paylaşan bu üç arkadaşımıza her zaman önem verdik. Onların evi, az katılımcılı toplantılarımızın mekânı olduğu için de ayrıca önemliydi.

Batman, o dönem, pek çok hareketin dışarıdan gelip propaganda yaptığı, yayın ulaştırdığı bir yerdi. Ben bunları yalnız duymaz, bir kısmıyla karşılaştırdım da. E. Sezgin ve birkaç arkadaşım da daha, Kürdi ya da Kürdistanî düşünceli, milliyetçi ya da devrimci demokrat denebilecek insanların etkili olduğu Batman Halk Kültür Derneği'ne üyeydik. 1976 yılının Haziran ayında, bu derneğe Şen soyadında biri geldi. Batmanlı değildi. Sovyetler Birliği yönetimini, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni revizyonistlikle suçluyor ve silahlı propagandayı savunuyordu. O ara da, Batman'da fırınlarda çalışan işçiler, ağır çalışma koşullarının düzeltilmesi, uzun çalışma saatlerinin kısaltılması, düşük maaşların artırılması gibi taleplerle grev yapıyorlardı. Ben, söz konusu kişiye, öncelikle bu direnişe destek vermek gerektiğini söyledim. Haklı gerekçelerle direnen, silahlı propaganda değil, dayanışmaya ihtiyaç duyan grevci işçileri işaret ettim ve SBKP'yi savundum. Kendisi, SBKP'nin 25. kongresinden "proletarya diktatörlüğünün reddi" kararı çıktığını söyledi ve böylece Sovyetler Birliği'nde ilan edilen "halkın devletine geçiş süreci"ni çarpıtmaya çalıştı. Bunun üzerine, izleyenlerin pek az dahil olduğu sert bir tartışma geçti aramızda. O günün akşamında, dernek başkanı Bayram Genç, o tartışmadan ötürü, dernekte huzursuzluk çıkardığım imasıyla beni uyardı ve dahası, beni dernekten uzaklaştırabileceklerinden söz etti. Uyarıyı haksız bulduğumu belirttim. Derneğe üyeliğimin, benimsediğim doğrulardan daha değerli olmadığını söyledim. Üyelikten çıkarılmadım sonuç olarak ama şimdi o derneğin akıbetini hatırlayamıyorum. Yanılmıyorsam, dernekte tanıdığım güzel insanların bir kısmı DDKD, kimi TKDP, kimi, KUK, kimisi de IGD çevresine katıldı.

Batman'a propaganda ve örgütlenme amacıyla dışarıdan gelenlerden Mazlum Doğan neredeyse kalıcı olmuştu. Batman'da, Apocu hareketi ya da Kürdistanlı devrimcileri örgütleyen en etkili isimlerden biriydi. Onunla pek çok kez tartıştım. Tartışmalarımızın çoğu, kalabalık bir izleyici grubunun önünde gerçekleşiyordu. Ve o, bu tartışmalardan hareketle kendi çevresine ısrarla Batmanlı İGD / TKP çevresinin merkezdeki İGD'lilerden ya da TKP'lilerden çok farklı olduğunu söylerdi. Ona göre Batmanlı İGD ya da TKP çevresinin kadrolarının, devrimci klasikleri okuyup ve devrimci teoriyi gerçekten bilmelerine rağmen sosyal şoven Türk soluna kuyrukçuluk yapmaları hayret vericiydi. Böylece, bir yandan bizim yanlış yerde olduğumuz fikrini yaymanın kapısını aralarken bir yandan da bizim TKP'ye göre çok daha tehlikeli olduğumuza vurgu yapıyordu. Zira esas TKP, hâkim söylemiyle Kürdistan'da örgütlenemezdi.

O dönemki en önemli tartışma konularımızdan biri de, Kürdistan'ın konumu, Kürt halkının durumu ve nasıl örgütlenmek gerektiği idi. Pek çok Kürti ya da Kürdistanlı siyasi çevre, Kürdistan'ın sömürge olduğu saptamasında bulunup ayrı örgütlenmenin zorunluluk olduğunu savunurdu. Devrimci-demokrat kimi Kürt çevreler de ayrı örgütlenmenin zorunluluğuna gerekçe olarak sömürgeliği değil, Türk solunun Kürt meselesinde güven vermeyen yaklaşımını gösteriyordu. Bizim kavrayabildiğimiz kadarıyla savunduğumuz ise şuydu: Kürt Halkı ulusal baskı ve ayrımcılık altındadır. Bu, son bulmalı. Eşitlik sağlanmalı. Bunun için de, Türkiye ölçeğinde işçi sınıfı tek partide örgütlenmeli ve işçi sınıfı ile Kürt halkı beraberce hareket edebilmeli. Yani, anti-kapitalizmle anti-emperyalizm; demokrasi mücadelesi ile sosyalizm mücadelesi birbirinden bu kadar kopuk olmayarak birbirlerini besleyecek şekilde ilişki içinde olmalıydı.

Mücadele biçimleri de tartışma konularımızdandı. Biz,

açık bir şekilde barışçıl ve demokratik usullerle mücadele-den yanaydık. Silahlı mücadeleyi, ancak koşullar gerektirir-se başvurulacak bir yöntem olarak görüyorduk. Ve bize göre o dönem Türkiye'si için silahlı mücadele yanlıştı. Buna kar-şın, Kürdistanlı devrimciler / Apocular ısrarla silahlı propa-gandayı ve silahlı mücadeleyi savunuyorlardı. Neticede saf-lar netleşiyordu. Olağan kongreye doğru, tarafların oy he-saplarına bağlı çalışmalarının da etkisiyle, LIS-DER'in üye sayısı hızla artıyordu.

Kongreye yaklaşık bir hafta kala, akşam saatlerinde eve dönerken, aralarında Selim Sarı, Faruk Altun, Veysi Güzel'in de bulunduğu bir grup Apocuyla karşılaştım. Selamlaştık. Beni durdurup, "Bak Süleyman, seni seviyoruz. Şu ayrı lis-te çalışmanızdan vazgeçin. Gel bizim listenin başkan ada-yı ol. Yanlış yerde duruyorsun, sana yakışmıyor. Terk et şu IGD'ciliği / TKP'ciliği. Senin gibi bir devrimcinin yeri, bizim yanımızdır," kabilinden laflar ettiler. Tabii, bu aynı zaman-da bir "ayağını denk al" uyarısıydı. Bense, "Kongrede görü-şürüz," deyip yoluma devam ettim.

Bizim cenahta, eğer LIS-DER kongresinde yönetimi alır-sak, Batman'da IGD'yi kurma girişimini acil gündem mad-desi olmaktan çıkarmaya, kaybetmemiz durumunda ise hız-lıca IGD Batman Şubesi'ni kurma girişiminde bulunmaya yönelik kararlar alınıyordu. Kongreyi çok az bir oy farkıy-la Apocular aldı.

Bu kongreden geriye doğru baktığımda, az evvel isimleri-ni zikrettiklerim dışında, şu veya bu biçimde dernekte bu-lunmuş kişilerden hatırlayabildiklerim şunlardı: Vasil Bin-bay, Mehmet Yasak, Bedrettin Kavak, Kâzım Zeyrek, Mah-mut Tanrıkulu, Şerif Bayram, Eyüp Halit Beyazıt, Sabahat-tin Yıldırım, Aysel Nergis, Zekeriya Kılıcıkıran, Adnan Kerse, İlhami Işık, Salih Solmaz, Halil Sezgi, Osman Yaray, Nedim Elmas, Abdurrahman Tırak, İlhan Gökçe, Kemal Yılmaz,

Adnan Saltıkalp, Sedat Öztürk, Can Öztürk, Şefik Genç, Resul Insel, Şefik Pekince, Ali Insel, Fatih Binbay, Servet Kadak, Osman Ergin, Cemal Kadak, Mehmet Şirin Gündüz, Feremez Bat. Tabii bu isimlerin önemli bir kısmı, o dönemki çevremizde yer alan kimseler. Bir kısmı da Apoculardan. Bizim çevremizden olmasına rağmen hatırlayamadığım daha pek çok isim de var. Apoculardan da hatırlayamadığım çok isim var.

Kongreyi, Dernekler Masası'ndan bir siyasi polis şefinin yanında maliyeden bir memur da izlemiş ve süreci rapor etmişlerdi. Meğer bu maliyeci babamı tanıyormuş. Ertesi gün durumu, kongredeki konuşmamı çok beğendiğini belirterek babama da rapor etmiş. Babam, kaybetmemize sevinmişti. Böylece bu işlerden uzak kalacağımı umut ediyordu. Artık babam ve annem tarafından yakın takibe alınmışım. En çok da, artık hayatımın olmazsa olmazı haline gelen okuma uğraşıma müdahale etmeye çalışmışlardı ki, sert bir biçimde itiraz etmiştim. Onlar da zamanla bir biçimde alıştılar. O yılın yazında TPAO'nun Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne bağlı, Aşağı Havuz biriminde SSK'lı olarak garsonluk yapmış, aldığım asgari ücretin yarısından fazlasını kitaplara harcamışım.

İlerici Gençler Derneği kuruluyor

Kongrede yönetimi alma mücadelesini kaybetmemize rağmen LIS-DER'den kopmadık. Üyelikten çıkarılmadık da. Derneğin, bir yıl sonra ikinci kongresi oldu. O kongreye DDKD çevresi Apocu yönetime karşı ayrı bir listeyle çıktı. Biz de kongreye katıldık. Oyumuzu DDKD çevresine verdik. Ama yine Apocular kazandı. İlk kongreye hazırlanırken kurduğumuz planları hayata geçirme çabalarına giriştik: IGD Batman Şubesi'ni açma çalışmalarını başlattık. Kongreden

sonra, akşam yaptığımız kalabalık toplantıda Mehmet Çakmak da vardı. Diyarbakır'dan gelmişti. Enver Sezgin ve Adnan Özer'le daha yakındı ve *Ilerici Yurtsever Gençlik* gazetesini onlar aracılığıyla Batman'a ulaştırırdı.

Batman'da IGD Şubesi'ni kurmak için oluşturulan ekiple Enver Sezgin, Mehmet Naci Sümeli, Kâzım Zeyrek, Resul İnsel, Şefik Genç, Şefik Pekince ve ben vardık. Kurucu heyet olarak Nacilerin evinde düzenli aralıklarla toplanır, bölüm bölüm okuduğumuz TKP programını tartışırdık. Daha çok, programda yer alan “ileri demokrasi”, “ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı”, “ulus ve ulusal azınlık” meselelerine yaklaşımı üzerine yoğunlaşırdık. Programın bu konularda yeterince açık ve doyurucu olmayıp hatta kafa karıştırıcı olabildiğini söylerdik. O dönem, “ulusal azınlık”tan henüz ulus olmamış, bununla birlikte ileride ulus olabilecek toplulukları anlıyorduk. Buna karşın biz, Kürtleri “ulus” olarak nitelendiriyorduk. Programın ilgili sorununu, problemli bulduğumuz yaklaşımını bu şekilde yorumluyorduk. Programda savunulan “ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı”nın da ancak bu çerçevede mümkün olabileceğini düşünüyorduk. “İleri demokrasi”nin de nasıl bir demokrasi olduğu yeterince açık değildi. “Demokratik halk iktidarı”na karşılık gelebilecek bir formülasyon olabileceği gibi, “ileri düzeyde gelişmiş burjuva demokrasisi” şeklinde de anlaşılabilirdi.

Bu toplantılarımızın birkaçına İstanbul'dan, IGD Genel Merkezi'nden görevli olarak gönderilen Şefik Tunç da katıldı. Hem derneğin kuruluş sürecini gözlemlemek, gerektiğinde müdahalelerde bulunmak hem de merkezle iletişim kurmakla görevliydi. Şefik Tunç geldiğinde, kurucu heyetteki görev dağılımı şekillenmiş gibiydi. Buna göre, herhangi bir talebim olmamasına rağmen derneğin kurucu başkanı ben olacaktım gibi duruyordu. Ne var ki, derneğin açıl-

masına yaklaşık iki hafta kala, kimin başkan olması gerektiği sorunu gündeme taşındı. Benim henüz yeni tanıştığım, Enver Sezgin'inse eski arkadaşı olan Şefik Tunç'tan, üçümüzün olduğu bir toplantıda, genel merkezin benim başkan olmama sıcak bakmadığını öğrendim. Gerekçe ise, merkezin beni tanımadığıydı. Enver Sezgin ise tanınıyor, biliniyordu. IGD Genel Merkezi'nden kimseyi tanımadığım doğrudur. O tarihlerde İstanbul'a hiç gitmemiştim bile.

Zaten benim başkan olmak gibi bir talebim yoktu. Ön planda yer almama karşın, kendimi göstermek gibi bir derdim de olmadı hiçbir zaman. Şefik Tunç'a, "O halde, Enver başkan olsun ama diğer arkadaşların da görüşünü almak gerek," dedim. Bir iki gün sonra, üçümüz yine bir araya geldik. Bu toplantıda Şefik Tunç, "Genel Merkez, senin başkan olmanla ilgili görüşünü değiştirdi," dedi önce. Ardından da, "Yine de esas yönetici olarak Enver görev yapacak. Genel Merkez böyle istiyor," dedi. Bizim kendi oluşturduğumuz kurucu heyette Enver, sekreter olarak düşünülmüştü. O nedenle, benden isteneni reddettim. "Herkes işbirliği ve dayanışma içinde, açıkça belirlenmiş görevini yapmalı. Bu durumda Enver başkan olsun," dedim. Derken, birkaç gün içinde merkez adına, ya da bana "merkez adına" denerek, Enver'in başkan olmasına yönelik düzenleme çalışması hızlı bir şekilde sonlandırıldı. Bu sefer de ben geri çekilmek istediysem de, sonradan düşününce bunun yanlış olacağına kanaat getirerek vazgeçtim.

O tarihlerde, Enver'i en yakın mücadele arkadaşım olarak görürdüm. Benden dört ya da beş yaş büyüktü, "eski devrimciler"dendi yani. Saygı duyduğum biriydi. Fakat ne yazık ki, derneğin kuruluş sürecindeki tavrından, içten pazarlıklı biri olabileceğine dair birtakım kuşklar uyandı içimde. Bunu pek dile getirmediysem bile, zaman içinde çeşitli olayların da etkisiyle giderek kuvvetlenen bir düşünce

olarak kaldı bende. Yıllar sonra, Enver'in yazılarından, aslında kendisinin derneğin kurucu başkanı olmak istemediğini, isteseydi olabileceğini fakat benim daha genç ve hevesli olmam sebebiyle vazgeçtiğini öğrenecektim. Lütfetmiş yani! Bu da bir tür hastalık mı acaba? Keşke hiç vazgeçmeyip başkan olsaydı da içinde ukde kalmasaydı ve o ukde ona bu yalanları söyletmeseydi. Anılarını yazdığı kitapta bana dair pek çok küçük düşürme amacı taşıyan, uydurma anılar da görecektim. Kitap yayımlanmadan evvel, pek çok yerde ismim geçtiği için kitabın bir provasını bana getirmiş, okuyup eleştiri ve önerilerimi bildirmemi istemişti. Ben de dediğini yapıp, hem yazılı hem de sözlü olarak gayet yapıcı bir biçimde uyardım. O da, bu uyarıları dikkate alacağını söylemişti fakat yapmadı. İşten ayrılmaya karar veren ve o durumda da söz konusu kitabın yayınlanamayabileceğini düşünen editörünün kendisine danışmadan dosyayı baskıya gönderdiğini söylemişti gerekçe olarak da. Diyelim ki öyle oldu. Peki, böyle bir durum karşısında kendisine saygısı olan bir yazarın yapması gereken bir şey yok mudur? Yazık! Bu satırları yazmak durumunda kalmamayı öyle isterdim ki.

Her neyse, ben kendi meseleme döneyim. Derneğin kuruluş aşaması epey hararetli geçmekle birlikte, faaliyetlerde bulunmaktan da geri durmuyorduk. Batman Sanat Okulu'nda öğrenciler, okulun bahçesindeki, Batman dışından gelenler ile yoksul öğrencilerin kaldığı, okula ait olan yurdun, aşırı bakımsızlık ve bakım yaptıracak maddi koşulların elverişsizliği gerekçesiyle kapatılma kararını derslere girmeyerek boykot ediyorlardı. Batman Lisesi öğrencileri de bu boykota destek için iki gösteri düzenledi. Biz, Apocular, devrimci-demokratlar, Kürt milliyetçileri hemen hepimiz boykot eden öğrencilere destek verdik. Sonunda yurdun kapatılmasına engel olundu.

5 Ocak 1977’de IGD Batman Şubesi, kalabalık bir törenle açıldı. Parti kurmuş gibiydik. Türkiye genelinde sol-devrimci hareketlenmenin yükselişte olduğu bir dönemdi. Radikal bir biçimde politizeydik. Demokratik eğitim, anadilde eğitim vs. gibi köklü demokratik reformlarla çözülebilecek meselelerden söz edebiliyorduk. Bu nedenle de belki, “sakıncalı”ydık. İlerici Gençler Derneği Batman Şubesi’nin kuruluşunu bildiren, benim kaleme aldığım ve dernekteki arkadaşların da onayladığı bildiriği izinli olarak dağıtırken polisin yasadışı hatta keyfî müdahalesine uğradık. İlerleyen günlerde bu gibi durumları çok yaşayacaktık. Karakolda, emniyet amiri Çetin Domaç, beni karşısına aldı, bildirimizden bazı bölümleri sesli okuyup, “Demek Troçkizme de karşısınız ha! De bakayım lan bu bildiriği kim yazdı?” diye bağırıyordu. Ona önce, “Ben lan değilim!” dedim. Sonra da, “Ben yazdım,” diye ekledim. Sonraki süreçte fiziksel şiddetine de maruz kalacağım bu kişi, ilerleyen yıllarda İstanbul polis teşkilatında “Önde gelen mücadeleci demokrat polis” olarak tanıtılmaya çalışıldı. Bunu ele alan bir yazı, *Savaş Yolu* adlı gazetemizin ikinci sayısında yer aldı. Bu yazıyı, Aralık 1978’de Moskova’dayken okumuş ve şaşırmıştım. Gazeteyi bize getiren, partimizin politbüro üyelerinden H. Erdal’a, “Bu gerçek mi?” diye sormuş, bildiklerimi aktarmış ve gazetenin bu sayısının Batman’da satılmayacağını söylemiştim. H. Erdal konuya vâkıf değildi. Sonradan öğrendim ki, gazetenin o sayısı Batman’da satışa çıkarılmamış, iade edilmiş.

Bugünlerden dönüp, derneğin kuruluş günlerine bakınca, “Biz neymişiz be abi!” diyorum. Ne bildiriydi o öyle! İzleyen birkaçı da öyleydi. Dernek miydik, köktenci bir parti mi? Nazar değmesin, köktenci parti gibiydik sahiden. Ne çok şeye karşıydık. Ve kendimizi karşıtlıklarımız üzerinden ifade etmeye çalışıyorduk. Yalnızca emperyalizme, kapitalizme, ulusal baskı ve ayrımcılığa değil, Maoizme, goşiz-

me, oportünizmin her çeşidine, milliyetçiliğe ve daha bir yığın şeye karşıydık. Sovyetçiydik ve gençlerin sorunlarıyla ilgiliydik. Doğruyduk biz. Doğrunun yanındaydık. Günler, hey o günler...

Türkiye genelinde dördüncü ya da beşinci, Kürdistan'da ise ilk şube olarak kurulduğunda IGD Batman Şubesi, Batman gençliğinin en kalabalık örgütüydü. *Ilerici Yurtsever Gençlik* adlı gazetemizin satışını 400'e çıkarabilmiştik bu dönem. Fakat bu, çok da uzun sürmedi. 1977 yılı Şubat ayı ortalarında Şefik Tunç, Batman'a geldi. Enver'le beni, evlerine çay içmeye davet etti. Gittik. İkimize de TKP üyesi olmayı önerdi. Açıkçası şaşırmıştım. Parti üyelerinin düzeylerini daha farklı kurmuştum zihnimde. Neyse, ikimiz de sevinerek kabul ettik teklifi ve hemen orada üyelik başvurusu dilekçelerimizi yazıp kendisine verdik. Ancak, iki üç ay sonra Şeref Yıldız'dan öğrendim ki parti, bu şekilde gerçekleşen üyeliği kabul etmemiş. Zira aynı anda, yüz yüze iki kişiye birden parti üyeliği teklif etmek, parti tüzüğüne aykırıymış. Şeref Yıldız, 1977 Mayıs'ında Diyarbakır'a gelmişti. İsteği üzerine Diyarbakır'a gidip kendisiyle görüştüm. Bu kez, parti tüzüğüne uygun bir teklifle karşılaşınca başvurumu yeniledim. Enver'in de parti üyeliği yenilenecekti ve ben ondan sorumlu olacaktım.

IGD olarak harıl harıl çalışıyorduk. Bildiriler, bültenler yazıp dağıtıyorduk, duvarlara yazı yazıp afişler asıyorduk; dernek içi eğitim çalışmaları, seminerler düzenliyor, gazetemizi ve *Ürün* adındaki dergimizi satmaya, örgütlenmemizi güçlendirmeye ve yaymaya çalışıyorduk. TPAO'daki işçilerle ve öğretmenlerle ilişkilerimizi geliştirmeye, kadın örgütlenmesini sağlamaya çalışıyorduk. Kadın örgütlenmesini daha sonra IKD'nin bölge düzeyindeki yapılanması üstlendi. Bu arada sadece Batman değil, Siirt il merkezinde ve bağlı ilçelerde örgütlenme faaliyetlerini de biz üstlenmiştik.

Gazetemiz, *İlerici Yurtsever Gençlik*'i becerikli arkadaşlarımız aracılığıyla sokak ve caddelerde, TPAO'nun çıkış kapısında çağırarak satışımıza karşı ilk müdahale, Milliyetçi Hareket Partisi İlçe Teşkilatı çevresinden geldi. MHP İlçe Teşkilatı, 1. Cadde'de, ilk dernek lokalimizin yaklaşık 100 metre aşağısındaydı. Başlarında Mahmut Insel'in bulunduğu bir grup arkadaşımız oradan gazete satarak geçerken biri silahlı olmak üzere bir grup MHP'li onlara müdahale edip, burada gazete satmaya çalışmayın diye tehdit etmiş. Arkadaşlarımız, kendilerine engel olamayacaklarını söyleyip yollarına devam etmiş. Esasında, Batman'da MHP'yi kuran Şehmus Demir ve çevresi bilinçli bir şekilde MHP'li değillerdi. Habızbiniler aşiretinden olan bu kesim, merkezde / sağda diye bula bula bu partiyi bulmuşlar ve kendi çıkarları için partiyi ilçede örgütlemişlerdi. Bununla birlikte, özellikle dışarıdan gelen memurlar gibi ya da çok az da olsa yerli ve ideolojik olarak MHP'li olanlara şemsiye olma işlevini de görebiliyorlardı. Öte yandan Batman'da, Adalet Partisi ya da Cumhuriyet Halk Partisi de ancak devlet, ağa, şeyh veya aşiretler gibi geniş ailelere dayanarak ayakta durabiliyorlardı. CHP'ye ideolojik olarak bağlı olan kitle azdı ve bunlar çoğunlukla Araplardan oluşurdu. Milli Selamet Partisi bu açıdan onlardan ayrıydı, onların ideolojik olarak etkileyebildikleri kayda değer bir çevreleri, tabanları vardı.

Bize karşı yöneltilen fiziki saldırılar her geçen gün artıyordu. Hepsine göğüs germeye çalışırken bizim de zaman zaman güç gösterilerine yöneldiğimiz olurdu. Az da olsa varlık gösterebilen Maocu Kavacılara ve MTTB'lilere karşı kökten mesafeliydik. Apocularla daha ziyade fikir tartışmaları yapmaktan yanaydık. Çatışmaya karşıydık. Oysa Apocular, kati bir şekilde fiili saldırı ve çatışma yolunu seçtiler ve biz tavrımızı bozmadığımız için saldırılara maruz kalan, daha çok savunma yapan taraf olduk.

Apocuların bize silahlı saldırılar düzenleyebileceğinin ilk işaretlerini daha IGD'yi kurmaya çalıştığımız süreçte görmüştük gerçi. 1976 yılının Kasım ayında bir akşam, Nedim Elmas, Enver ve ben, S.Ö.'nün silahından çıkan kurşunlardan, bir ticari taksiye atlayıp hızlıca oradan uzaklaşarak kurtulabilmıştık. 1977 Şubat'ında da bir gün, Kâzım Zeyrek'le dernekte oturuyorduk. Bir arkadaşımız geldi. Titriyordu. Batman Lisesi'nde Apocuların arkadaşlarımıza saldırdığını, Zekeriya Kılıcikan'ın olay mahalline geçmek üzere duvardan atlarken kayıp yere düştüğü için yaralandığını ve o haline rağmen Mahsum Korkmaz tarafından silahla tehdit edildiğini anlattı. Arkadaşımızı dernekte bırakıp Kâzım'la birlikte liseye doğru yola koyulduk. Yarı yolda, Diyarbakır Caddesi'nde, bize doğru hızlı hızlı gelen, Mazlum Doğan'ın liderliğinde 15-20 kişilik Apocu bir grupla karşılaştık. "Vay," dedi Mazlum, "Biz de seni görmek istiyorduk." Diğerleri de bizi çembere aldı. Mazlum yüksek sesle, "Bundan böyle bildiri dağıtmayacak, gazete satmayacak, duvarlara afişleme, yazılama yapmayacaksınız! Sizin buradaki örgütlenmenizi sonlandıracağız!" dedi. "Polis ağzıyla, devlet ağzıyla konuşuyorsun. Buna gücünüz yetmez," dedim ve Mazlum'un gözlerine gözlerimi dikip meydan okudum. Bize saldıracaklarından emindim tabii bunu yaparken. Ve tabii hemen beklenen oldu. Aldığım ilk darbelerden sonra Mazlum'un yüzüne kafamla vurdum. Sonuçta beni epeyce dövdüler. Kâzım çemberin dışına çıkmıştı. Beni yüzükoyun yere uzatmış, saçlarımdan tutup başımı kaldırmışlardı. Diğerleri de suratıma tekme atıyordu. Tekmelerin arasından, bıçaklı eller görüyordum. Olayı görenler müdahale ederken dernekten de arkadaşlar geldi. Durumum ağırdı. Yüzüm gözüm kan içindeydi. Gelen arkadaşlar, çevredeki insanların da önerisiyle benimle ilgilenmeye başladılar. Olay yeri epey kalabalıktı. Apocular ise ortadan kaybolmuştu. Polis? Polis yoktu. SSK Hastanesi'ne götürdüler beni.

O günün akşamında çok kalabalık bir toplantı yapıp durumu değerlendirdik. Şöyle bir sonuca vardık: “Yaşadığımız bu saldırılar ancak devlet tarafından, –sonradan “1. MC” denen– hükümet, karanlık çevreler, gerici, faşist güçler tarafından memnuniyetle karşılanır. Apocular adeta söz konusu çevreleri sevindirecek provokasyonlara uygun ortamlar oluşturmaya çalışıyor. Biz bu oyunlara gelmemeliyiz. Bu nedenle, şiddete şiddetle karşılık verilmeyecek ve Apoculara, bir daha böyle saldırıların olmaması yönünde uyarı mesajı gönderilecektir.” Bu kararı uyguladık da.

Tabii, aldığımız kararlarda bireyselliğimizi de hesaba katmak durumundaydık. Batman’da bu türden olaylar, ilgili insanların ailelerinin de işe katılması gibi sonuçlar doğurabilirdi. Buna engel olacak önlemler almak gerekiyordu. O dönemlerde bizde aile baskısı çok güçlüydü. Bu durum, hepimizi etkileyebiliyordu. Mesela Şefik Pekince adlı yönetim kurulu üyemiz, derneği kurmamızdan kısa bir süre sonra, ailesinden gördüğü baskılar yüzünden yönetimden istifa etmiş, dernekten uzaklaşmıştı. Bir başka yönetim kurulu üyesi olan Resul İnsel ise, DDKD’nin düşüncelerini kendisine daha yakın bulduğunu belirterek dernekten ayrıldı.

Apocuların saldırılarından önce, MTTB’liler de bize saldırmıştı. Kesici aletler, sopalar ve zincirler taşıyan kalabalık bir grup gerçekleştirmişti bu saldırıyı ve ben, başımdan ağır darbeler almıştım. Yine de bu saldırıyı başarılı bir şekilde püskürtmüştük. Apocuların da bize saldırdığını gören MTTB’liler, “yiyin birbirinizi,” diyerek aramızdaki bu husumete alenen seviniyorlardı.

Mart ayında Genel Başkanımız tarafından İstanbul’a çağrıldım. Nisan ayının ilk günlerinde şube başkanları toplantısı yapılacaktı. Ben daha lise üçüncü sınıf öğrencisiydim. Ama işte okula gitmeye bile zor vakit bulabiliyordum. Okulu bitirecektim de üniversite okuyacaktım daha. Babamın

beklentileri, benim geleceğim filan... Bunları düşünemeyecek durumdaydım, ilgim tamamen başka yöneydi. Az, çok az uyuyordum. Neyse, İstanbul'daki toplantının ana gündem maddesi 1977'deki 1 Mayıs etkinliğine katılma ve örgütlenme hazırlıklarıydı. Vakit geldi, Kurtalan Ekspresi'yle yola koyulduk. Yol, 42-44 saat filan sürüyordu. Yanımda S.D. vardı. İlle de Genel Başkanımız Ahmet Muhtar Sökücü'yü tanımak istiyorum, diye bana katılmıştı. Üstelik İstanbul'u bildiğini de söylüyordu. Fena mı olurdu ya, beni oralarda rahat ettirirdi. Haklıydı, ben İstanbul'u ilk kez görecektim. Ve S.D. de gözü kara birine benziyordu. 1978'de, kendisi gibi gözü pek görünen A.S. ile bizden ayrılıp DDKD çevresine katıldı. Çünkü Apocuların bize yönelik saldırılarından korkmuşlardı. Ne var ki Apocular DDKD'ye de rahat vermiyordu. Bu durumda da S.D., PKK'ye, A.S. de, TKDP çevresine katıldı. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra içeri alınan S.D., itirafçı olacak, tetikçilik yapmak üzere salıverilecek, Batman'da da öldürülecekti. A.S. ise yıllar sonra Batman'da adi bir cinayete kurban gidecekti.

Velhasıl, sabahın erken saatlerinde Haydar Paşa Garı'nda trenden indik. Bizim rehberde iş olmadığını hemen orada anladım. "Ben buraları bilmiyorum," deyip duruyordu. Sora sora vapur, otobüs vs. öğrenip Laleli'ye vardık. İGD Genel Merkezi'ne gittik. Orada ilkin Ömer Ağın'la tanıştım. İsmi duymuştum ve tanışır tanışmaz sevdim. Ardından, öğle vakti derneğe gelen Ahmet Muhtar Sökücü'yle tanıştım, onu da sevdim. S.D.'yi de, "Bu sizin hayranınızdır," diyerek tanıştırdım. S.D. biraz sonra dernekten ayrılıp dolaşmaya gitti. Şefik Tunç geldi sonra. Onun isteği üzerine kalkıp yakındaki Teknik-İş Sendikası'na gittik. Orada Şeref Yıldız'la tanıştım. Şeref Yıldız'ın bizi bekler gibi bir hali vardı. Çay içtik, yemek yedik, bol bol sohbet ettik. Şeref Yıldız'ı çok sevdim, bende derin bir saygı uyandırmıştı. Derneğe döndük. Top-

lantı ertesi gündü. Akşama doğru, Ömer beni Şirinevler’de, iki arkadaşımızla kaldığı eve götürdü. Sabah, Ömer beni kaldırdı, diğer arkadaşlarla birlikte kahvaltı edip evden çıktık. Derneğe geldik. Nihayet toplantı başladı. IGD olarak 1 Mayıs gösterisine katılmak üzere nerede toplanacağımız, döviz ve pankartlarda ne tür sloganlar yazacağını tartıştık. Diyarbakır Şubesi’ni temsil eden Mustafa Dağcı hiç konuşmadı. Açıkçası ben de sadece sloganlarla ilgili görüşümü bildirdim. “Halklara özgürlük” sloganını önerdim. Ahmet Muhtar bana, “Bu olmaz, yanlış bir slogan o,” gibi bir cevap verdi. Nedenini sorduğumda, “Sonra konuşuruz,” dedi. Toplantı bitince Ahmet Muhtar’la başı kalabalık olduğu için görüşemedim. Bir rehber eşliğinde Çağaloğlu’na, IYG’ye gittim. Orada sorumlu biriyle görüşüp, *Ilerici Yurtsever Gençlik* gazetesinin bize neredeyse hitap etmediğini, Kürdistan’ın durumu ve Kürt meselesinde adeta etkisiz eleman olduğunu, bu durumun da bizim için sorun yarattığını, dahası önümüzü kapattığını düşündüğümüzü söyledim. Yetkili, bu konular hakkındaki yazılarımızı yayımlamaya hazır olduklarını söyleyince şaşırdım. O halde, bildirilerimize ya da bültenlerimize pekâlâ yer verebilirlerdi. Peki, İstanbul’daki arkadaşlarımız bu konuda niçin yazmıyordu? Ayrıca parti niçin bu duruma izin veriyordu?

Zamanla, Ahmet Muhtar’ın Kürt meselesi bağlamında birtakım yanlış ya da yetersiz bilgiye sahip olduğunu gördüm. İstanbul’daki pek çok Kürt arkadaşımız da bu meselede kayda değer birikime sahip değilmiş meğer. Nitekim bunun ispatı olarak, o dönem İstanbul’da yaşayan ve Kürt meselesinin siyasi boyutuyla ilgili olduğunu ileri sürebileceğimiz kimselerin yazdığı yazıların yok denecek kadar az olmasını gösterebilirim. Bir başka ispat daha: Partide üst düzey yöneticilik yapmış bir arkadaşımız, 1980’li yılların sonlarına doğru *Adımlar* adlı gazetemizde yayımlanan röportajında, Kürt-

lügüyle, esas olarak 12 Eylül'den sonra, Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'nde tanıştığını söylemişti. Benim, İYG'de karşılaştığım tablonun bir benzeriyle Eşref Tarhan da, *Ürün* dergisiyle görüşmesi sırasında karşılaşacaktı.

İstanbul'da Şeref ağabeyle yaptığım görüşmede şunu fark etmiştim: Kürdistan'ın sömürge olup olmaması önemli değil. Önemli olan, Kürt halkının ulusal baskı ve ayrımcılıktan nasıl kurtulacağıydı. Ben ve arkadaşlarım yine de sömürge meselesi üzerine kafa yoruyorduk. “Klasik sömürgecilik”, “iç ve denizaşırı sömürgecilik”, “yeni sömürgecilik” gibi kavramları tartışırdık. Bunlarla bağlantılı olarak da, Leninici ya da Stalinci “ulus” tanımlarından hareketle, ulus olmanın olmazsa olmazlarından “iktisadi birlik” meselesini ve dolayısıyla da “iç pazar” mevzusunu tartışırdık. Bize göre, Türkiye'de tek bir iç pazar vardı ve bu, ilave sorunlar yaratıyordu. Kürdistan'ın dört parçalı halinin Ortadoğu'yu ilgilendiren bir mesele olduğu gerçeği de tartışma konularımızdandı. Biz, dört parçanın eşzamanlı kurtuluşunu öneren tekçi strateji ve örgütlenmeleri, sosyalist / devrimci olsa bile doğru bulmazdık.

Biz fikrî düzlemde derinleşmeye, kendimizi geliştirmeye çalışırken Apocular da boş durmuyor, silah kullanarak bizi ve DDKD çevresini etkisizleştirme girişimlerinde bulunuyordu. 1977 Mayıs'ının son günlerinde Apocular bize, alışılmışın dışında, aşamalı olarak art arda üç kez silahlı saldırı düzenledi. Bunun “polis zekâsı” olduğunu düşünüyorduk zira Mazlum Doğan dahil tüm Apocu kadronun kapasitesini biliyorduk. İki gün süren, öldürmeye değil, korkutmaya, terörize etmeye dönük saldırılarda, Abdurrahman Kutlu, Zeki Altun ve İlhami Işık adlı arkadaşlarımız yaralanmıştı. İkinci saldırıdan sonra sokaklara dökülmüştük. Naci, Enver ve ben, eski Tekel Caddesi'ne açılan boş bir alandayken dönemin Batman siyasi polis şefi Miraç Efendi bir anda ora-

da karşımıza çıktı ve “Oradalar, oradalar,” diyerek Apocuların bulunduğu sokağı gösterir gibi yapıp bizi yönlendirmeye çalıştı. Bağırđım. Enver ve Naci’nin durmasını istedim. Ağzıma geleni sayarak Miraç Efendi’ye doğru koşmaya başlayınca kaçtı.

Arkadaşlarımızı toparlamaya çalıştık sonra. Üçüncü arkadaşımız da ertesi gün vuruldu. Biz, bütün bunlara karşın, asla silahlı karşılık vermedik. Fakat bazı arkadaşlarımız, sokak aralarında yakaladıkları Apocuları dövmüşü. Dövülenlerden bir kısmının burnu kırılmışı. Vurulan arkadaşlarımız SSK Batman Hastanesi’nde bakıma alınmışlardı. Enver, ben ve Şükrü, onları ziyarete giderken Sigorta Caddesi’nde polis yolumuzu kesip kavga çıkarmaya çalıştı. Yolumuzdan çekilmelerini isteyince bize saldırdılar. Polislerden birinin attığı yumruk yüzünden Enver’in iki dişı kırıldı. Sonra da bizi alıp emniyet amirliğine götürdüler. Enver’in dişini kıran polis, bir yandan neredeyse ağlar gibi şikâyetçi olmamamızı istiyor bir yandan da ikide bir bana dönüp “Sen kimsin, sen bana nasıl böyle davranırsın?” diye soruyordu.

Neyse, sonuçta bizi nezarete aldılar. Gürültü ettiğimiz için, oradan daracık bir bölmeye naklettiler. Enver, acı çekiyordu. Ben, “Sizden şikâyetçi olacağız, yolumuzu kesip arkadaşlarımızı ziyaret etmemizi engellemeniz de suçtur. Ayrıca arkadaşımızı darp ettiniz ve hemen hastaneye götürülmesi gerekiyor,” diye bağıırıyordum. Tabii sadece bağıırmamla kaldım. Hiçbir şey yapılmadı. Kaldığımız yerde iki sandalye, bir bank vardı. Gece, bankta uyuyakalmışım, Enver’in sarsmasıyla uyandım. Karşımda, domates suratlı biri ile iri yarı, robot gibi duran, nefes bile almadığını düşündürecek, baktıkça insanı dehşete düşüren biri vardı. Meğer karşımda duran, adının Abdurrahman olduğunu duyduğum, MİT’in Siirt Bölge sorumlusu ile korumasıymış. Çok iyi hatırlıyorum, MİT sorumlusu şunları söyledi: “Arkadaşlarınıza saldı-

ranların kimliklerini ve şu an nerede saklandıklarını biliyoruz. Ancak üstlerine gidebilmemiz ve yakalayabilmemiz için sizin şikâyetçi olmanız gerekiyor.” Ben, “Şikâyet edebileceğimiz belirli biri yok. Saldırganları bilmenize rağmen müdahale etmemeniz ilginç,” dedim. MIT sorumlusu sinirlendi, bana nefretle bakarak, “Siz bu saldırıların daha beterini hak ediyorsunuz,” diyerek alenen ölümle tehdit edip gitti.

Ertesi gün serbest bırakıldık. Galiba Enver de şikâyetçi olmadı. O günün akşamı ve izleyen gece boyunca oturup Apocuları konu edinen uzun bir yazı yazdım. Bunun, bir tür bildiri gibi yayımlanmasını istiyordum. Ertesi günü, yazıyı yönetim kuruluna sundum. Naci, “Kitapçık gibi olmuş, kısaltmak lazım,” dedi. Herkes buna onay verince yazı iki sayfaya indirildi. Hemen o akşam, daktiloyla mumlu kâğıda geçirilip tahta matbaada çoğaltıldı. Ertesi gün de, neredeyse bütün Batman sokaklarında dağıtıldı. Apocuların tüm saldırılarına rağmen dağıtılan bu bildiri, “Kürdistanlı Devrimciler” diye bilinen hareketi “Apocu” olarak niteleyen ilk yazılı belgeydi. Söz konusu bildiride Apocular bir kez daha devlete ve polise hizmet etmemeye çağrılıyor ve ilericilere / devrimcilere yönelik saldırıları kınanıyordu.

Bildirinin yayılmasının üstünden çok geçmeden bu kez de MTTB’nin saldırısına uğradık. Yatsı namazından çıkan kalabalık bir grup, derneğimizin önünde birikmiş, “Kahrolsun komünistler”, “Komünistler Moskova’ya” vs. diyerek son derece kışkırtıcı ve tehlikeli bir gösteri yapmışlardı. Hemen o gece, ortak bir kararla, “Faşist MTTB’liler” diyen bir bildiri hazırladık. Sabaha doğru bildirinin tüm kopyaları hazır. Öğleden sonra da, tedbirli bir şekilde organize olarak bildiri dağıtımına çıktık. İlhami Işık’ta bir kurusıkı tabanca vardı. Yaşar Akgül ile Murat Atik de “barış sopaları”nı istiflemişti. Peron giriş çıkışını üs olarak belirlemiştik ve arkadaşlarımız da bana yakın duruyorlardı. Derken, kardeşi de bizde ga-

yet militanca mücadele eden bir MTTB'li yanıma geldi. "Biz faşist değiliz, bu bildirinin dağıtımını derhal durdurmalısınız," dedi. Bir dakika, deyip yanımdaki arkadaşlarımdan birini bildiri dağıtan arkadaşlarımızı toparlamaya gönderdim. Her şey çok hızlı gelişti. Bulduğumuz yere toplanan arkadaşlarımız işareti alır almaz MTTB'lilere saldırdı. İlhami, kurusıkı tabancasını ateşleyince MTTB'liler paniğe kapılıp kaçtılar. Beni uyarmaya gelen ise arkadaşlarımdan elindeydi hâlâ. Müdahale edip, ellerinden aldıktan sonra, "Bir daha cami cemaatine güvenip de böyle provokatörlük yapmayın," deyip yolladım. Bu arada bir baktım ki, esnaftan kimileri, "IGD Spor: 1, MTTB Spor: 0" diye bağırıyordu.

IGD Batman Şubesi olarak faaliyetlerimizi 1977 yılının ortalarına kadar tam bir özerklik içinde sürdürdük, diyebilirim. Teoriye, bilgiye, fikir üretimine de gereken önemi veriyor, kendimize yetebilmeye, kendimizi yetiştirmeye çalışıyorduk. Yayımladığımız bildirilerin birer örneğini Genel Merkez'e, şubelere, İYG Merkezi'ne, *Politika* gazetesine gönderiyorduk. Merkezin bizimle koordineli çalışması bu yılın ortalarında başlamıştı. Salih Turcan, IGD Bölge Sorumlusu olarak atanmıştı. Turcan, aynı zamanda, daha sonra oluşturulan TKP Kürdistan (Yöre) Gençlik Komitesi'nin sekreterliğini de yaptı. Bu komitede benimle birlikte İsfendiyar Eyuboglu ve Kemal Yıldız da vardı.

Haziran ayında yapılan genel seçimlerde CHP'yi destekledik. Yine aynı ay içinde üniversite sınavlarına girmek için İstanbul'a gittim. Karagömrük'te, bir ilkokulda girdiğim sınavdan çok düşük puan aldım. İstanbul'a bu ikinci gidişimde, nerede, kaç gün kaldım hatırlayamıyorum. Fakat bir seferinde Cennet Mahallesi'nde bir evde misafir olmuş, orada Hasip Kaplan, Mustafa Alagöz, Y. Özevin ve C. Tunç ve galiba bir de Eşref Tarhan'la karşılaşmıştım. Ama bu, hangi gidişimdeydi onu hatırlayamıyorum.

Dönüşümden kısa bir süre sonraydı galiba, Batman'da, BATAŞ adlı bir tuğla fabrikasında işçiler iş bırakma eylemi yaptılar. Çalışma koşullarının iyileştirilmesini, ücretlerinin artırılmasını ve bazı sosyal haklara sahip olmayı talep ediyorlardı. Bir de sendikalı olmak istiyorlardı. Bu, kendini devrimci / solcu diye nitelendiren tüm çevrelerin desteklediği bir direniş oldu. Direnişçi işçilerle, dayanışmak ve örgütlenmek için yakından ilgilendik. Onların sendikal örgütlenmeye sahip olabilmeleri için, talebimiz üzerine Beton-İş Sendikası'ndan bir arkadaş Batman'a geldi. Bu kişi, bu tür örgütlenmelerde başvurulabilecek pek çok hileli manevraları da bilen biriydi ama biz asla hile içeren bir öneri getirmemesini söyledik. Apocular ise, bu süreçte bizi saf dışı bırakmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Hızlıca yerel bir sendika kurup "Türk sendikasına ihtiyacımız yok" diyerek propaganda yapmaya başladılar. Böylece işçiler arasında örgütlenmeye çalışıyorlardı. Her geçen gün artan bir gerginlik içindeydik. Bir gün önce bizimle dayanışma halinde gibi görünen işçiler ertesi gün Apocuların yanına gidebiliyordu. Acaba ortak bir çözüm üretebilir miyiz, diye sendikacı arkadaşla mesai harcarken Apocu çevreden bize görüşme talebi geldi. Hemen kabul ettik ve o günün akşamı Apocuların kurduğu sendika lokaline gittik. Lokal, bir binanın ikinci katındaydı. Kısacası, bizi tehdit ederek süreçten çekilmemizi istemek için çağırmışlar. Bazı direnişçi işçiler de toplantıya katılmıştı. Aralarında daha önce bizim tarafta olanlar da vardı ve onlar da söz alıp bizi istemediklerini bildirdiler. Derken, Apoculardan biri kalkıp, "Bize cevap vermeyin! Kafamızı da bozmayın yoksa sizi şu pencereden aşağı atarız!" dedi. Kalktık, sendikacı arkadaşımızla orayı terk ettik. Sonraki günlerde de, bu süreçte etkin bir rol alamayacağımızı gördük. Tekelci, baskıcı, saldırgan, terörize edici yöntemleriyle Apocuların ağırlıkları hızla artmıştı. Umut kalmayınca, sendikacı arkadaş da Batman'dan ayrıldı.

Yine bu direniş dolayısıyla bir bildiri yayımlamıştık. “Midyat Garajı” denen bölgedeki dernek lokalimizin karşısında bulunan *Batman* gazetesi, bildirimizi, metinden bir parça alarak haber yapmıştı. Bildiride geçen “Türkiye İşçi Sınıfı” ifadesini “Türk İşçi Sınıfı” olarak yazmışlardı. Bu, hassas bir konuydu tabii. Bir arkadaşımınla beraber gazeteye gittim hemen. Gazetenin sahibiyle görüşüp durumun düzeltilmesini istedik. “Dizgi yanlış olmuş,” dediler. Fakat düzeltme de yapmadılar. Ben hâlâ o yazım şeklinin devletçi ince işler kapsamında özellikle öyle yazıldığına inanıyorum.

Derneğimizin karşısında olanların tepkileri giderek artarken Batman Kaymakamlığı’nın emriyle bir aylığına kapatıldık. BATAŞ Fabrikası’nın sahiplerinin talebi ya da baskısı sebebiyle böyle bir karar alındığını düşünüyorduk. Bize gönderilen gerekçede dernek lokalinin Dernekler Kanunu’na ve ahlâka aykırı biçimde kullanıldığı yazıyordu. Derneğimiz, yalan üzerine kapatılmıştı. Bunu kabul edemezdik kuşkusuz. Hemen Kaymakamlığa gittim. Kaymakam’ı yerinde bulamayınca Savcılığa gittim, o da yerinde yoktu. Kalem’e, derneğimizin uydurma gerekçelerle haksız yere kapatıldığını, bu durumun düzeltilmesini talep ettiğimizi bildiren bir dilekçe bırakıp çıktım. Koridorda siyasi polis şefi Miraç Efendi’yle karşılaştım. Ona, “Bu iftiradır. Tamamen uydurma gerekçelerle derneğimizi kapattınız. Bunu en iyi de sen biliyorsun,” dedim. Miraç Efendi bana parmağını sallayarak, “Bak,” dedi, “Seni bir gün içeri alır, bir iğneyle işini bitiririm.” Ve arkasını dönüp gitti. Bir şey yapamadık. Derneğimiz kapandı. Biz de o süreçte Naci, İbrahim ve Feridun’un kaldığı evi kullandık. Geceleri de sık sık yazılamaya çıktık.

Ben de bu arada TPAO’nun Sosyal Hizmetler Bölümü’nde yeniden işe girdim. Bu kez de Aşağı Havuz’un yan tarafındaki Aile Çay Bahçesi’nde görevlendirilmiştim. Akşamları çalışıyordum. İş arkadaşlarımla dönüşümlü olarak bazen

ocak kısmında çalışıyor bazen de bahçede garsonluk yapıyordum. Bizim çevreden gelenler, benim hizmet etmemi istemezdi. Buna karşın, diğer çevrelerden olan bazı kimseler, birkaç kez de olsa, çok rahatsız edici biçimde davrandı. Bir gün, aralarında Mazlum Doğan'ın da bulunduğu 6-7 kişilik Apocu bir grup geldi. Liseden tanıştığım Faruk Altun, "Hey garson, çay getir bize," diye seslendi bana. Aklınca beni bu şekilde küçümsüyordu. Fark edebildiğim kadarıyla Mazlum Doğan bu hitap şeklinden memnun olmamıştı.

Çalışma arkadaşlarımdan biri de Mehmet Şah idi. Öğretmen adayıydı. Apocuydu. Mazlum Doğan o sıralar onun evinde kalıyordu. O akşam, o gruba ricam üzerine Mehmet Şah hizmet etti. Yıllar sonra, Mehmet Şah'ın Sason dolaylarında devletin silahlı güçleriyle yaşanan bir çatışmada öldürüldüğünü duydum.

Çay bahçesindeki çalışma hayatımın ikinci ayını doldurmak üzereyken bir akşam, iş yeri müdürü M. Koyuncu, şimdi hatırlayamadığım bir sebepten Salih adlı arkadaşımızın işi bırakıp gitmesini istedi. "Arkadaşımızı bu şekilde işten çıkaramazsın," diyerek müdahale ederek, kararından vazgeçmesini istedim. Müdür, benim siyasi tavrımı biliyordu. Kararından vazgeçmeyeceğini söyledi. Bu durumda ben de önlüğümü çıkarıp masanın üzerine koydum. Müdür de bana, "Ah Süleyman, senin yaptığın isyandır, yapma bunu," dedi. Müdür bu sözleri tekrarlariken ben oradan ayrıldım. Bura ya kadar bu kitabı okuma zahmetine katlananlar fark etmiştir ki, ben o işte çalışmaktan zaten memnun değildim ve işten ayrılma isteğim her geçen gün kuvvetleniyordu. Yani bu olay olmasaydı da muhtemelen ben orada daha uzun müddet çalışmayacaktım.

Evet, BATAŞ'taki direniş Apocuların kontrolü altına girmişti ve bu arada Apocular bizim için artık sadece silahlı saldırı tehdidi haline gelmişti. Partimizin uyarısıyla Apocu ha-

reketi polis güdümlü bir hareket olarak görmeye başlamıştık. Kürtlük, solculuk, devrimcilik onlar için yalnızca maskeydi. Kawacılar da az sayıda olmalarına rağmen bizim için silahlı bir tehditti.

Bu olayların yanı sıra, Beşiri (Qubin) bölgesinde, Batman dahil geniş bir çevreyi etkileyen silahlı bir çatışma ortaya çıktı. Bu, CHP’de mekân tutmuş Bayram Ailesi / Aşireti ile AP’de mekân tutmuş Karabulutlar Ailesi / Aşireti olarak bilinen, feodal iki güç arasındaki kanlı bir çıkar çatışmasıydı. O dönem, iki taraftan da görüştüğümüz, ilişki halinde olduğumuz birkaç kişi vardı. İki tarafta da devrimci-demokrat insanlar vardı. Beşiri ilçe merkezinde az sayıda da olsa, İGD’li ya da Birlik-Dayanımcı arkadaşlarımız da vardı. Dernek yönetimi olarak toplanıp hem durumu, hem de bu durumla ilgili benim yazdığım bildiriye görüştük. Bildiri, iki taraftaki yoksul, az topraklı köylülerin ağalar için değil, tersine ağalara karşı birleşip kendileri için savaşmaları gerekliliğini içeriyordu. Toplantıda, dernek yöneticisi arkadaşlarıma, derneğin ve yönetimin güvenliği için bildirinin yalnız benim imzayla yayımlanmasını önerdim. Kabul edildi ve bildiri öyle dağıtıldı. Yayınlarımız içinde sadece *Politika* gazetesi bu bildirimizi haber olarak değerlendirmişti.

Vasıl Binbay ile Şerif Bayram, çığırarak gazete satabilmede en yetenekli arkadaşlarımızdı. Bildiri dağıtımından sonra Şerif Bayram, Beşiri’ye, oradaki arkadaşlarımıza *İYİ* gazetesini götürdü. Karabulutlardan bir grup bir şekilde ona ulaşmış ve bana iletmesi için birtakım tehditler savurmuş. Bildiride imzam olduğu için yaşıyordu bu. Babam da, akşam elinde bildirinin bir örneğiyle çıkageldi. “Ne bu oğlum?” diye sordu. Korkak biri değildi babam. Başıma gelebilecek türlü tehlikeler yüzünden endişeleniyordu sadece. Yanlış hatırlamıyorsam, çatışmalar da 1979’da PKK’ye yakın çevrelerin de araya girmesiyle son bulmuştu.

Batman'da, TKP çevresinde farklı kesimlerden insanlar birikmeye başlamıştı. Ağırlıklı olarak İGD çevresinde bulunan Dilek Aktaş (Beyazıt), Aysel Nergis, Ayhan Talay (Binbay), Şükran Solmaz, Edibe ve Emine; kadınlara yönelik propaganda ve örgütlenme çalışmaları yapıyordu. Bu arkadaşlarımızın bir kısmı, Batman Lisesi'nde, Apocu erkeklerin fiziksel saldırılarına maruz kalmış ve bu duruma İGD ile DDKD'li çevreler ortaklaşa bir kınama bildirisiyle tepki vermişlerdi.

Öğretmen kesiminden, TÖB-DER'den, Birlik-Dayanışmacı öğretmenler olarak Nasuh Hoca'yı ve İsmet Malkoç'u özellikle anmalıyım. Ne yazık ki, ikisini de kanserden kaybettik. Sonra, Hasan Fehmi Tural. Sait Öztüzün'ün Batman'a gelmesinin ardından bunlar bir grup oluşturdular. Daha sonra kongrede yönetime girmeye çalıştıysalar da kazanamadılar. Apocular kazandı.

TPAO'da çalışan işçiler arasında da belli bir çevre edinmiştik. Makine mühendisleri ile petrol mühendisleri arasında da bize yakın olan kimseler vardı. Kaya Karan, petrol mühendisiydi. Avrupa'dan gelmişti. Girişken biriydi. Parti üyesi olduğunu çok sonra öğrendim. Makine Mühendisleri Odası Batman temsilciliğiyle, NATO'nun kuruluş yıldönümünde "NATO'ya Hayır!", "Türkiye NATO'dan çıkmalı!" diyen ortak bir bildiri yayımlamıştık. 1977 ya da 1978 Nisan'ındaydı. Sason'dan da birkaç gençle uzun sürmeyen bir ilişkimiz oldu. Kurtalan'dan birkaç arkadaşımızla olan ilişkimiz de nitelikli, kalıcı ama üretken değildi. 1977 yılının sonlarına doğruysa durgun bir sürece girdik. Bunda, Apocuların bize karşı bitmeyen saldırılarının etkisi büyüktür. Çevremizi, bazı süreçlere girmeye ikna edebilmekte zorlanıyorduk. Aralık 1977 yerel seçimlerinde biz CHP adayı Şahabettin Bağdu'yu destekledik. Kasım ayındaki mitinglerine, "İGD Batman Şubesi" imzalı "Ulusal Demokratik Cephe'de Birleş" yazılı bir

pankartla katıldık. Yürüyüş kolunda ancak elli kişi vardık. Bu, TKP'nin "İleri Demokrasi" yerine "Ulusal Demokratik Cephe"yi ikame ettiği dönemdi ve biz "ulusal" olmaklığı anti-emperyalist olmakla bağlıyorduk. Bununla birlikte, birçok arkadaşımızda, daha o zamanlar, bu "ulusal" sözcüğü yerine, uluslararası olmayı imleyen bir sözcük kullanmanın daha doğru olacağı yönünde bir eğilim vardı.

Biz Batman'da bunları yaşarken Siirt il merkezinde gittikçe güçleniyorduk.

TKP'li yıllar

1977 yılının Aralık ayında Vasil Binbay, benim aracılığım-la TKP'ye üye oldu. Sonrasında, Enver ve Vasil'ın da bulunduğu, sekreteri olarak atandığım TKP Batman Gençlik Komitesi kuruldu.

5 Ocak 1978'de, IGD Batman Şubesi'nin birinci kuruluş yıldönümü dolayısıyla bir gece tertitledik. Apocuların, "Sizi bombalayacağız" tehditlerine karşı kendimizce önlemler alarak, Raman Sineması'nda gerçekleşen gece, beklentilerimizin üzerinde geçti. Sinema tıklım tıklım dolmuştu. Ses düzeniyle Veysi Tatlı ilgilenmişti. Benim konuşmam biraz uzun sürmüştü sanırım. Sanırım Reva Aşık Ozan'dı, beni sahne kenarından uyarmaya başlayınca fark etmiştim uzattığımı. Gecede, Diyarbakır merkezden, Lice'den, Ergani'den, Siirt merkezden, Beşiri'den, Kurtalan'dan katılanlar da vardı. Şeref Yıldız ve Yusuf Baran da katılımcılar arasındaydı. Katılan herkes çok memnun bir biçimde ayrılmıştı Batman'dan.

Gecede, ayrıca *Salozun Mavalı* adlı bir tiyatro oyunu sahnelendi. Arkadaşlarımız Sabahattin Yıldırım, Şerif Bayram, Nedim Elmas, Adnan Saltıkalp, Feremez Bat, Muhlis Yetkin, Tekin Ertaş ve Laz Necmi bu oyunda çok iyi bir performans göstermişlerdi.

Batman’da duvar yazılamalarında Kürtçeyi ilk kullanan İGD idi. Bu gecede de, İGD adını büyükçe bir flamaya Kürtçe yazmıştık: “Komala Ciwan é Pêşwar.” Bu gecenin bizim için bir başka anlamı daha vardı. Artık bu durgun sürece bir dur demeliydik. Fakat ne yazık ki, yılın ortalarına doğru, bu durağanlık yerini gerilemeye bırakacaktı.

1978 başlarında, esas amacımızın komünizm olduğu temel düşüncemizdi. Demokrasi bizim için, burjuva ve sosyalist demokrasi biçiminde iki şekilde söz konusuydu. Sosyalist demokrasi, gerçek demokrasiydi. Sovyetler Birliği’ndeki örneğinde komünizme geçişin bir aracıydı. Burjuva demokrasisi ise, sosyalist devrim için kullanılması gereken araçtı. Kemalizmin “ulusal kurtuluşçu” ve “anti-emperyalist” ve dolayısıyla “ilerici” yönleri olduğunu söyledik. CHP’yi, ulusal burjuva partisi olarak görmekle birlikte sosyal-demokrat olarak da görürdük. Şeyh Said İsyanı vs. ise “gerici” idi bize göre. Kürt meselesi esas olarak sosyalizmde çözülecekti. Ne ki zamanla, partinin resmi yaklaşımından öte olarak, kendimizce Kürt meselenin “ulusal demokrasi”de çözülebilmesi gerektiğini söyleyecektik.”Ulusal demokrasi” bizde her zaman bir sorun olarak kaldı. “Yaşasın Sovyetler Birliği” demek bizim için “Yaşasın Sosyalizm” demekti.

Bize göre TKP, işçi sınıfının ana partisiydi. Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) ve diğer ülkelerin komünist ve işçi partileri de öyle görürdü. Ve biz, Türkiye İşçi Partisi’nin, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi’nin, KİP ve Özgürlük Yolu gibi devrimci-demokrat çevrelerin de bu durumu görüp kabullenmelerini istiyorduk. Buna karşın saydığım çevrelerin neredeyse tamamı, TKP’nin tekелci davrandığını, Türkiye gerçeklerine uygun, komünistçe, doğru bir siyasi tavra sahip olmadığını, komünistliğinin de güven vermediğini, kendilerini SBKP’ye yanlış tanıttığını ve SBKP ile ilişki kurmalarının engellendiğini söylerlerdi. Bu bağlamda, SBKP’nin de tavrı-

nın sorunlu olduğunu ileri sürerlerdi. Çoğumuz; Troçkizmini, Troçki'yi okuyarak; Maoizmi, Mao'yu okuyarak değil, Sovyetçi bakış açısından bilirdik. Avrupa Komünizmi'ni de, Batı Marksizmi'ni de tabii. Hegel'i de Marx üzerinden okurduk genellikle. Hegel amuda kalkmış, Marx da onu düzeltmişti, bize göre.

Sözünü ettiğim dönem, 2. MC (Milliyetçi Cephe: AP, MSP, MHP) Hükümeti zamanı. Türkiye'nin dört bir tarafında ilerici, devrimci, solcu çevrelerin, Alevilerin; gerici-faşist çevreler tarafından yoğun saldırılara uğradığı ve bu saldırıların giderek arttığı bir dönem. İşte bugünlerde bizim ana sloganlarımızdan biri, "Faşizme Geçit Yok!" idi. Terör ve cinayet odağı olarak gördüğümüz MHP'nin ve Ülkü Ocaklarının kapatılmasını isterdik. Hem Amerikan emperyalizmine, hem Avrupa Ekonomi Topluluğu denen emperyalist pakta ve bir de NATO'ya karşıydık. Bağımsız bir Türkiye'den yandık. Bütün bunları gerçekleştirebilmek için de tüm ulusal demokratik güçlerin bir cephede birleşerek ortak mücadele etmesi gerektiğini savunurduk.

Velhasıl, artık Batman'da Apocular güç kazanırken biz azalıyorduk. İlerleyen günlerde "Ulusal Kurtuluş Ordusu" ismini de kullanacak olan Apocular esas güçlerini şiddet ve terör eylemleriyle elde ediyordu. Onlara göre biz, Sovyet revizyonizminin, Kemalizmin, CHP'nin kuyrukçusuyduk. Dahası etkileyebildikleri çevrelerde bizim için "Türk solcusu" ya da "CHP'li" diyorlardı. Durum bu olunca, saldırılara karşı kendimizi korumaya ağırlık vermek zorunda kaldık. Artık, gerektiğinde kullanan silahlı arkadaşlarımız vardı.

İşte bu koşullar altında, IGD Batman Şubesi'nin 1978 Mart ayında düzenlenecek 1. Olağan Kongresi'ne hazırlanmaya çalışıyorduk. *Atılım* ve *İşçinin Sesi* gazeteleri, çok düzenli olmasa da bize ulaşıyordu bu dönemde. Bizim bu dönemdeki sloganlarımızdan biri de "Türkiye İşçi Sınıfı Parti-

si'ne Özgürlük!" idi. Kongre gününe yakın bir tarihte, merkezden "Yeni 12 Martlar istemiyoruz", "Yeni 12 Martlara hayır" sloganlarının yer aldığı afiş ve bildiriler geldi. Bunlar, Türkiye'nin her tarafında dolaşıma girebilecek izinli belgelerdi fakat yine de, afişleme yapacağımızı, bildiri dağıtacağımızı ilgili yerel yetkililere bildirmemiz gerekiyordu. Bu konuyu iletmek üzere savcılığa gittiğim bir gün, çok genç bir savcı bana, "Bunları yapmayın. Siz böyle şeyler yaparak aslında yeni 12 Martları davet ediyorsunuz," dedi. Ben de, "Yani bize, oturun oturduğunuz yerde, sesinizi çıkarmayın, mücadele etmeyin mi diyorsunuz? Bu halde, gelene ağam, gide ne paşam, demeliyiz," deyip, bunun doğru bir nasihat olmadığını ifade ettim. Savcı, "Söylemek istediğim o değildi," diyerek bildiri dağıtma hakkımızın olduğunu söyledi.

Ve kongre günü geldi. Kiraladığımız bir kıraathanede, kendimizce aldığımız güvenlik tedbirleri altında kongremizi gerçekleştirdik. Sıradan bir kongre oldu. Merkez adına Mehmet Boz katılmıştı. Benden sonra o da bir konuşma yaptı. Bölgeden arkadaşlarımız da vardı. Yanılmıyorsam o dönemde İsfendiyar Eyyuboğlu İGD'nin bölge sekreterliğini yapıyordu. Batman'dan işçi, kadın ve öğretmen çevrelerinden de katılımcılarımız olmuştu.

Sonuç olarak, önceden anlaştığımız gibi kongrede şube yönetimi yenilendi. Enver ve ben, yönetimden ayrılarak bütününü parti çalışmalarına katılmaya karar vermiştik. Yeni yönetimde, eski yönetimde saymanlık yapan ve Kürt dili konusunda en yetkinimiz olan Naci Sümeli başkan, Vasıl Binbay da sekreter olarak görev aldı. Ben ve İlhami Işık da, merkez kongre delegesi seçildik.

Nisan ayında da, daha önce pek çok kez gittiğim İskenderun'a gittim. Ağabeyim, 1974'te evlenmişti ve orada yaşıyorlardı. İskenderun İGD Şubesi'nde, o zamanın İGD Çukurova Bölge Sorumlusu Necmettin Meriç'le tanıştım. Batman'dan

tanıştığım Saadettin’le de orada karşılaştım. DDKD’li olmuştu, hemen bir tartışmaya giriştik. Necmettin, bu türden tartışmaların yararı olmadığını gerekçe göstererek tartışmamızı sonlandırmamızı istedi. Hiç istemesem de kabul ettim ve devam etmedim. Saadettin benim ilkokul arkadaşımды. Sınıfta benim önümde otururdu. Bir gün, öğretmenin ders anlattığı esnada yaramazlığını tuttu, Saadettin’i çimdiklemeye başladım. Benden şişmandı. Bir, iki, üç derken, dayanamayıp ayağa kalktı, “Örtmenim, Sıleman beni quncirizk yapıyor,” dedi. Öğretmen, Türk’tü ve Kürtçe bilmiyordu: “Quncirizk nedir?” diye sorunca bizim Saadettin de üç parmağını birleştirip çevirerek, “İşte böyle yapıp tırnaklıyor,” dedi. Öğretmenin ne olduğunu anlayıp kahkahaya boğulmasıyla bütün sınıf çok gülmüştü.

İskenderun’a sanırım bu gidişimdeydi, 1974-1975 yıllarında Batman’dan tanıdığım, IGD İskenderun Şube Başkanı Doğan Özkan’la önce Adana IGD Şubesi’ne gittik. O akşam Şube Başkanı Hüseyin Güzel’in evinde misafir kaldım. Daha sonra, Samandağı’na ve Antakya’ya gidip geldik. Ağabeyimle de üyesi olduğu Türkiye Maden-İş Sendikası’na birkaç kez gittim.

1 Mayıs 1978’deki gösterilere İstanbul’da, Kürdistan’dan gelenler arasında katıldım. Bu, 1 Mayıs 1977’de gerçekleşen katliama karşı “Korkmuyoruz!” mesajını da veren bir mitingdi. 12 Eylül 1980’e kadar da hiçbir 1 Mayıs etkinliğine katılmadım.

1978’deki 1 Mayıs etkinliğinden dönünce, parti okuluna, eğitime gönderileceğim söylendi. Bu nedenle, kendi imkânlarımla, Batı Almanya’ya gidebileceğim bir pasaport çıkarmam istendi. Diyarbakır’daki ilgili emniyet biriminden pasaport alabilmek için gerekli olan belgeleri öğrendim. Uydurma bir adres üzerinden aldığım ikametgâh belgesiyle evrakları hazırladım. Fakat Batman Askerlik Şubesi’nde sorun

çıktı. Ben, bir yıllık bir pasaport çıkarttırmak isterken, askerlik sorunun yüzünden en çok üç ay için geçerli olabilecek bir pasaport alabilmeme uygun “askerlik durum belgesi” verebileceklerini söylediler. Mecburen, o belgeyi aldım. Temmuz ayı başlarında, Diyarbakır Emniyeti’nden pasaportumu aldım.

1978 Haziran ayı benim için çok yoğunlu. O ay içinde iki kez İstanbul’a gidip gelmek durumunda kaldım. İlkinde, üniversite sınavına girdim. Sınava gireceğim Suadiye’deki okulun binasına gidebilmem için Ahmet Muhtar Sökücü, yanıma bir arkadaş verdi. O arkadaş da Galatasaray Lisesi mezunuydu. Yol boyunca felsefeden söz etti durdu. Beni, Bostancı’daki bir eve götürdü. Kendisi de benimle kaldı. 5-6 kişilik bir grupta o evde bir gece kaldım. İkinci kez de, İGD 1. Büyük Olağan Kongresi sebebiyle gittim İstanbul’a. Bu kongrede, neden gerek görüldüyse, Genel Merkez Yönetimi’ne “yedek üye” olarak alındım.

Bu İstanbul seyahatleri arasındaydı galiba, Apocularla aramızda çok sert sokak kavgaları yaşandı. Gündüz vakti kaldırımında yürürken biri yanıma yaklaşıp “Bak Süleyman, arkadaşlarına söyle rahat dursunlar,” dedi. “Sen kimsin?” diye sordum. Mehmet Şener’miş. Sonradan, PKK’nin Öcalan’dan sonraki ismi olacak kişiydi bu. “Git bunları İGD’lilerin ilgililerine söyle,” dedim. “Biz, seni tanıyoruz,” deyip gitti. Mehmet Şener’le bu olaydan on yıldan fazla bir süre sonra İstanbul’da karşılaştım.

Aynı dönemde, AP’den kopmak suretiyle oluşan bir milletvekili grubunun desteğiyle Ecevit (CHP) yeni hükümet kurmuştu. Bunun üzerine partimiz, gerek radyosu, gerek Atılım ve diğer legal yayınları aracılığıyla Ecevit hükümeti için, “olumlu davranışlarına destek vereceğiz, olumsuz davranışlarının da karşısında duracağız” şeklinde bir tutum belirlemişken *İşçinin Sesi* gazetesi, “Bu hükümete de hayır!”

şeklinde, “sol sapma” olarak gördüğüm ve doğru bulmadığım siyasi bir hat çizmişti. Bu apaçık bir ayrılıktı ve bu farklılaşmayı doğru bulmadığımı aralarında Naci’nin, Enver’in, Vasil’in da bulunduğu arkadaşlarımla konuşuyordum.

Batman’dan ayrılık günlerim yaklaşırken, partiye alınmalarını önerdiğim Mehmet Naci Sümeli, İlhami Işık, Şerif Bayram için onay geldi. Onlara, partiye esas ilişkinin daha sonra kurulacağını söyleyip bu ilişkiyi kurmalarını sağlayacak parolayı verdim.

Nihayet o gün geldi. Batman’dan ayrılıp Diyarbakır’a gitmem istendi. Ağustos ayının ortalarıydı. Üstümde doğru dürüst bir kılık kıyafet olmadan Diyarbakır’a gittim. Yurt dışına gidecektim ama bunu kimseye söylememiştim. Arkadaşlarıma, “İstanbul’a gidiyorum, ne zaman döneceğimi de bilmiyorum,” demiştim sadece. Aileme ise hiçbir şey...

Diyarbakır’da iki üç gün kaldım. Durumumla İsfendiyar Eyyuboğlu ilgilenecekti. Onunla görüşür görüşmez üniversite sınav sonuç belgemi verdim ve ben yokken, puanlarım tutarsa ve mümkünse bir eğitim enstitüsüne kaydımı yaptırmasını rica ettim. Diyarbakır’daki ikinci günümün akşamında, IGD’de Reva Ozan Aşık’la oturmuş sohbet ediyorduk. O, IKD Diyarbakır Bölge Sorumlusu’ydu. Diyarbakır’daki demokratik kitle örgütleri temsilcileriyle bir toplantı yapacaktı. Toplantının başlama saatine yakın, kalkmak istedim. Reva ise, kalmamı ve toplantıyı izlememi istedi. Kabul ettim. Toplantı salonuna ilk gelen iki kişi, hemen benim yanıma oturdular. Selamlaştıktan sonra, “Neci” olduğumu sordular. IGD’li olduğumu öğrenince, “Siz, yolumuz işçi sınıfının yoludur, diyorsunuz ama bizim yolumuzdan yürümüyorsunuz,” dediler. İnşaat işçisiydiler. Türkiye Komünist Emek Partisi yanlısı, samimi ve güzel insanlardı. “Yani, sizin fikirlerinize gelmemi istiyorsunuz,” dedim. Gülüştük. TİP ve TSİP’i de düşünerek “Yolumuz ortak olmalı,” derken, işçi sı-

nının politik, örgütsel bir birliğe henüz sahip olmadığını da dile getirmiş oluyordum. Neyse, kalabalık bir grup oluşunca, toplantı bitmeden ayrıldım salondan.

Ertesi gün yola çıktım. Tren garına yürürken İsfendiyar, iki konuda açıklama yaptı bana. İlki, Diyarbakır'dan da bir yoldaşın okula gönderileceğini, ikimizin birlikte gideceğini fakat o kişinin gizlilikle ilgili kurallara aykırı birtakım davranışları yüzünden gönderilmesinden vazgeçildiği idi. İkinci ise, bana, İstanbul'a kadar eşlik edecek kişinin, benim durumumu, yolculuğumun amacını bilmediği idi. Ben de, Batı Almanya'dan nereye gideceğimi sordum, bilmediğini söyledi. Gara vardığımızda, Vedat Hayrullahoğlu'nun bizi beklediğini gördük. Yataklı vagona yolculuk edecektik. Yol boyunca, gerçek isimlerimizle tanıştığımız yol arkadaşım, seyahatimin amacı hakkında hiç konuşmadık. Bilinçli biriydi, tıp doktoruydu, sonradan öğrendiğime göre partiliymiş de. Yoldaki vakti daha çok, yanıma aldığım iki kitabı okuyarak geçirdim.

Ertesi gün, akşam saatlerinde İstanbul'a, Haydarpaşa'ya vardık. Vedat Hayrullahoğlu, trenden başını uzatmış, ileride gördüğü birine el kol sallayarak, "Mustafa buradayız," diye sesleniyordu. Nihayet Mustafa'ya sesini duyurunca trenden indik. Vedat, Mustafa'yla kucaklaşıp beni tanıştırdıktan sonra, "Benden bu kadar," deyip yanımızdan ayrıldı. O, Anadolu yakasında kalacaktı. Mustafa ile ben de Avrupa yakasına, Elmadağ'a geçtik. Orada, Dolapdere'ye inen sokaklardan birindeki bir eve girdik. Anladığım kadarıyla bu, Mustafa'nın eviydi ve ben Türkiye'den ayrılana kadar on bir gün o evde kaldım.

Mustafa, o gece birkaç konuda dikkatli olmamı söyledi. Komşuları onun adını "Asım" diye biliyorlarmış. Ve ondan izinsiz dışarıya asla çıkmamalıymışım. On bir günde sadece dört kez çıktım evden. İlkinde, eve sık sık gelip giden Sinan

adlı bir arkadaşıla, bir akşam, Beyoğlu'nda birahaneye gittik. İkincisinde Mustafa'nın bana verdiği bir iş dolayısıyla çıktım. Bir öğle vakti Mustafa evden çıkacakken, kitaplığının bir köşesinde bulunan 10 cm ebatlarındaki pelür kâğıtlarının bir kısmını ayırarak kitaplığın başka bir bölmesine koydu. Sonra da bana, "Bu kâğıtları akşam 7'de, Taksim'deki şu gazete büfesinin önüne getirerek bana teslim edeceksin. Bu kâğıtlar çok önemlidir. Üstünde gizleyerek taşımalsın," dedi. "Tamam," dedim, çıkıp gitti. O zamanlar lokantalarda, peçete yerine kullanılan bu pelür kâğıtları biz de gizli yazışmalar için kullanırdık. Mustafa'nın söylediği saatte, söylediği yere gidip, etrafımı kolaçan ede ede hiç beklemeden, büfenin önünden geçtim. On dakika içinde, markaja aldığım büfenin etrafında üç tur attıktan sonra, baktım Mustafa gelmeyecek, eve gittim. Evde, kemerimin altına gizlediğim o pelür kâğıtları çıkardım. Aldığım yere koyarken dağıldılar, bir kısmı yere düştü. Toparlayıp bir baktım ki, kâğıtların hepsi boş. Akşam Mustafa geldiğinde, işi çıktığı için gelemediğini söyledi. Özür diledi. Tabii, inanmıyordum ona, içimden, "külahıma anlat" diyordum. Mustafa beni denemişti. Sonra, kâğıtları sordu. Yerlerini gösterirken, bakışlarımdan, durumun farkında olduğumu anlamıştı.

Mustafa'nın evindeyken vaktimin çoğunu okuyarak geçirirdim. Mustafa da bunun farkındaydı. Bir akşam eve geldiğinde Bazil Nikitin'in *Ekonomi Politikinin İlkeleri*'ni okuduğumu görünce, "Bu kitaplar öyle roman gibi okunmaz," diye söze girdiği bir nutuk atmaya kalkıştı. Ben de okuduklarımdan aldığım notlara dayanarak çıkardığım soruları, hazır fırsat bulmuşken Mustafa'ya sordum. O da, "Bunlar uzun konular, daha sonra konuşuruz," demişti ve ben, o nutuk faslından kurtulmuştum. Mustafa, aslında, cana yakın, sevimli, hareketli biriydi. Evinde kalışımın üç ya da dördüncü gününde, bir posta evrakı dolayısıyla soyadının Hayrullahoğ-

lu olduğunu da biliyordum. Polis, Mustafa'yı, 12 Eylül darbesinden iki yıl kadar sonra yakalayacaktı. Mustafa işkence de öldürölüp kimsesizler mezarlığına gömülecekti gizlice...

Evden, üçüncü kez de kılık, kıyafet gibi ihtiyaçlarımı karşılamak üzere Mustafa'yla birlikte Şişli YKM'ye gitmek üzere çıkmış, hızlıca valiz dahil birkaç parça eşya almıştık. Dördüncüsü de, yine Mustafa'yla birlikte, Yeşilköy Havalimanı'na gitmek üzere çıkışımızdı.

Moskova'da altı ay

Havaalanına gittiğimizde Mustafa bana, Batı Almanya'ya gidebilmem için gereken Alman Markını verdi. Bir de ceke-timin cebine mektup zarfından biraz büyük, sarı bir zarf koydu ve bu zarfı beni karşılayacak kişiye vermemi söyledi. Frankfurt Havaalanı'na indiğimde beni "Süleyman" diye biri karşılayacaktı. Olur da Süleyman gelmezse, Batı Berlin'e gitmemi söyledi; oradan, bana verilen telefon numarası ve adrese ulaşmalıydım. Frankfurt'a varınca, pasaport işlemlerinden, kontrollerden geçtikten sonra beni bekleyen kimse göremedim. Şehre çıkmayı, otelde kalmayı da istemiyordum. Havaalanındaki bütün bankoları dolaşıp, ezberlediğim İngilizce bir kalıpla Batı Berlin'e uçak olup olmadığını sordum. Derken, Türkiyeli biriyle karşılaştım. Onun aracılığıyla kalkmaya hazırlanan bir uçak için bilet bulabildim. Valizimle birlikte uçağa bindim, en ön sırada, ikili koltuktan boş olanına oturdum. Yanımda oturan kişiye selam vereyim derken tanıdığımı fark ettim: Basındaki fotoğraflarından tanıdığım, Dünya Barış Konseyi Başkanı Romas Şandra'ydı. O da beni gülümseyerek selamladı.

Batı Berlin'e vardığımda da kimse beni karşılamadı. Bana verilen telefonu ankesörlü telefondan aradım, bir kadın çıktı. "Süleyman Bey'le görüşmek istiyorum," dedim, "Buyurun

benim,” diye yanıtladı. Biraz bocaladım tabii. Sonra kendimi tanıttım. Bir taksiye binmemi ve elimdeki adrese gitmemi söyledi. Deneni yaptım, bir taksi bulup, şoförüne adresi gösterdim, bildiğini anlayınca bindim. Dünyanın en kibar insanı olabileceğini düşündüğüm bir taksi şoförüydü, oldukça nazikti. Beni aradığım adrese bıraktı ve kendisine avuç dolusu uzattığım metal paralardan, içten bir gülümsemeyle sadece 1 mark aldı.

Yetersiz İngilizcemle şoföre teşekkür ederek taksiden indim. Gördüğüm tarihî binanın adına baktım, doğru yerde olduğumdan emin olarak zile bastım. Birkaç sefer zile bastıysam da yanıt alamadım. Geri çekilip sağıma soluma baktım. Biraz ileride ankesörlü telefonlar gördüm. Gidip yeniden telefon ettim. Telefona aynı kişi yanıt verdi. Yerimi sordu, tarif ettim. “Olduğun yerde kal, geliyorum,” dedi kadın. Beş dakika sonra geldi. İki “Süleyman” olarak gülererek tanıştık. Bulduğumuz yerin az uzağındaki evlerine gittik sonra. Kadının adı, “Süleyman” değildi tabii. “Sevim”di. Eşi de, güler yüzlü, çok samimi, çok sade biri olan Celalettin Kesim’di. İkisi de dünya güzeli insanlardı. Çocukları Özgür de öyle. Sevim, Celalettin’e göre biraz daha otoriter biriydi. Partiyle ilişkilerimi de o hallederdi.

Kesimlerin evinde de on bir gün kaldım. Dışarı çıkmam kesinlikle yasaktı. Bir gün Sevim’e dışarı çıkmak istediğimi söyledim. “Danışmam lazım,” dedi, ertesi günün akşamı da, “İzin yok, evde okusun dediler,” yanıtıyla geldi. Celalettin de yanıımızdaydı, bir kahkaha attı. “Süleyman daha ne okusun, evdeki *Yeni Çağ* dergisinin tüm sayılarını okudu,” deyince Sevim, “Yapabileceğim bir şey yok,” dedi.

Sonraki gün Celalettin, bir çuval dolusu *Atılım* gazetesiyle geldi eve. Çuvalı halının üstüne boşaltıp “Bunları katlayacağız,” dedi. “Peki sonra ne yapacaksınız?” diye sordum, “Ne olacak, bildiri gibi dağıtacağız,” dedi. Celalettin, o güzel in-

san, iki yıl sonra Türk faşistleri tarafından Batı Berlin'de öldürüldü.

Oradaki onuncu günümde Sevim beni alışverişe götürdü. Yürüyerek giderken yolda, hayatımda ilk kez sokak şarkıcıları gördüm. Havlu, pijama vs. gibi birkaç öteberi alıp eve döndük. O akşam, Mustafa Aydın da Kesimlerin evine geldi. O da benim gibi, ertesi sabah birlikte Doğu Berlin'e gidecektik. Sevim, Mustafa ve ben, yola koyulduk. Çok sisli bir sabahı. Sevim, pasaport işlemleri sırasında sorun çıkarsa endişelenmememizi söyledi. Bunun gibi birkaç uyarıdan sonra iki Berlin arasındaki kapıya vardık. Pasaport kontrol noktasında, pasaportlarımıza bakıldıktan sonra, hücre gibi bir bölmeye alındık. Buna, gürültülü bir tepki vermeye çalıştıysam da ifadesiz yüzlere sahip görevlilerin ilgisini çekemedim. Bir süre sonra, bizi, hiçbir şey olmamış gibi o bölmeden aldılar, pasaportlarımıza hiçbir işlem yapmadan, gülen yüzlerle Doğu Berlin'e geçirdiler.

Doğu Berlin'de bizi yine Sevim karşıladı. Doğrusu, onun Doğu tarafına nasıl geçtiğini anlayamadım. Bir havaalanına gidip, kafelerden birinde yaklaşık iki saat geçirdik. Derken H. Erdal geldi. Onun, politbüro üyesi olduğunu, gerçek adınınsa Aydın Meriç olduğunu çok sonraları öğrendim. H. Erdal'la bizi tanıştırdıktan sonra Sevim yanımdan ayrıldı, bir daha da onu hiç görmedim. Öğlen vakti bir yoldaşımız daha geldi: İbrahim Cihan Şenoğuz. Bir restorana gittik. Yemeklerin yanında, her birimiz için birer dilim ekmek getirmişlerdi. Bitince, yine istedik. Yine birer dilim getirdiler. O da bitince yine istedik. Yine, yine derken sonunda bir tabak dolusu ekmeği masamıza bıraktılar. Yemekten sonra H. Erdal, Moskova'ya gideceğimizi söyledi. Okulda nasıl davranmamız gerektiğini anlattı. Gizli bir parti olduğumuzu unutmamamızın ve disiplinlere tamamiyle uymamızın ne kadar önemli olduğunu hatırlattı. Güvenlik gerekçesiyle Nâzım

Hikmet'in mezarının, Türkiye Büyükelçiliği'nin vs. bulunduğu yerlere, Azerilerin yoğun olduğu bölgelere, restorana –örneğin Bakü Restoran– gitmememizi söyledi. Olur da sıkıntılı bir duruma düşersek Kıbrıslı olduğumuzu söylememizi tembihledi ve okulda, her anlamda örnek davranışlarda bulunacağımızdan emin olduklarını ifade etti.

Art arda gelenlerle sayımız 19'a çıktı. Üç kişi, grup sekreteryası oldu. Sekreterimiz İbrahim Cihan Şenoğuz'du, diğer üyeler de Ahmet Kardam ve Zülfikar Özdoğan idi. Her birimize okulda kullanmamız için takma ad verildi. Yola çıkmadan önce, partide görevli, uzun saçlı, güler yüzlü bir başka yoldaş geldi ve bizden, parti kasasına teslim edilmek üzere, üzerimizdeki Batı Alman parasını kendisine vermemizi istedi. Sıraya girdik, ben üstümdeki tüm parayı verdim. Yoldaş da aldığı paraları isimlerimizle kaydediyordu.

Vakit geldi, uçak havalandı. 8 ya da 9 Eylül günüydü, Moskova'ya indik. Bizi, başçevirmenimiz olduğunu öğreneceğim Aslan adında bir Sovyet Komünisti karşıladı. Aslan'ın yanı sıra, iki tercümanımız daha olacaktı: David ve ismini hatırlayamadığım, Kırgız ya da Tatar bir kadın. Doğruca okula gittik. Okul, eski bir binaydı. Yurtlar da okulun alanı içindeydi. Bize ayrılan odalara yerleştik. Erkekler iki kişilik, kadınlar tek kişilik odalarda kalacaktı.

Ertesi gün, pasaportlarımızı bizden aldılar. Benim pasaportum üç aylıktı ya, Moskova'dan dönmeden kısa bir süre önce bir görüşmeye çağrıldım. Özel bir odada, partimizle ilişkisi olan bir Sovyet Komünisti ile görüştüm. Pasaportumu bana iade ederken, kullanım süresinin Türkiye'nin Batı Berlin Konsoloslugu'nda 6 ay uzatıldığını söyledi. Her birimize okuldaki adlarımıza göre düzenlenmiş kimlik verdiler. Okuldan dışarı ancak belli saatler içinde ve izinle çıkabildik. Grup olarak okuldaki ilk etkinliğimiz, partimizin 78. kuruluş yıldönümünü birlikte kutlamaktı.

Okulda, biri 10'lu, biri 9'lu olmak üzere iki sınıfa ayırıp eğitimimize başladılar. Kısa bir süre sonra 20 kişi olduk. Gönül, sonradan bize katılan kişiydi. Onun gelişiyle birlikte, grubumuzdaki kadın sayısı Cemile'yle birlikte ikiye yükseldi. Gönül de Kürt'tü ve bana, "Neredeyse senin boyunda çocuğum var," diye takılırdı. İlerleyen günlerde "special grup" denen bir grup daha eklendi. Bunlar, üç aylık bir eğitime gelmişlerdi. Sonradan öğrendiğime göre aramızda Merkez Komitesi üyeleri de vardı. Grubumuzun üyeleri arasında daha evvelden tanıdığım kimse yoktu. Yalnız iki yoldaşımızı –Mehmet Taş ve Mustafa Coşkun'u– ayrı ayrı zamanlarda, İstanbul'da görmüştüm. Gruptakilerin çoğunun gerçek adını da ancak yıllar sonra, yasallaşma sürecinde öğrendim.

Zamanla gördük ki, biz, TKP tarihinin aynı zaman diliminde eğitim gören ve açıkça "TKP Grubu" olarak hareket eden en kalabalık ilk grubuyduk. Partimizin Genel Sekreteri İsmail Bilen'in bizi ziyaret ettiğini hatırlıyorum. Bu durum onu çok sevindirmişti, epeyce coşkuluydu. Ayrıca bizim grup, iki yıllıktan bir yıllığa, bir yıldan altı aylığa indirilerek sıkıştırılan programla eğitime alınan ilk gruptu.

Bu okulu ben hep, Parti Okulu ya da Uluslararası Lenin Okulu olarak bildim. Hâlâ da öyle biliyorum. SBKP MK ile bağlantılı bir akademiyle ortaklaşa çalışan bu okulda Afrika'nın, Latin Amerika'nın, Asya'nın, Avrupa'nın sosyalist olmayan farklı ülkelerinden çok sayıda komünist eğitim görüyordu.

Okulda altı ay boyunca, felsefe, ekonomi-politik, SBKP Tarihi, Uluslararası Komünist Hareketin Strateji ve Taktikleri ile kısa süren Özel Koşullarda Parti Çalışması ve Psikoloji dersleri gördük. Haftada beş gün, sabahtan öğlene kadar ders görürdük. Okul kütüphanesinin Türkçe dokümanı zengin değildi. Latin alfabeli Kürtçe doküman ise hiç yoktu.

Ders dışındaki zamanlarda pek çok konferans izledik. Konferanslardan bazılarının konuşmacısı, farklı komünist partilerden yetkililer olabiliyordu. Uruguay ve Irak Komünist Partilerinin genel sekreterleri, Rodni Arismendi ve Aziz Muhammed isimlerini daha önceden *Barış ve Sosyalizm Sorunları* dergisinden biliyordum. Küba ve ABD Komünist Partilerinden birer politbüro üyesinin, SBKP Merkez Komitesi'nden Ponomaryov'la bağlı olarak SBKP'nin Türkiye masasıyla da ilgilenen Vadim Zagladın'ın verdiği konferansları hatırlıyorum. Ayrıca pek çok grupta da görüş alışverişi yapabildiğimiz ortak toplantılar da gerçekleştirildi. Kıbrıs'tan AKEL grubuyla, Grek komünistleriyle ve İtalyan Komünist Partisi grubuyla görüşmelerimizi çok iyi hatırlıyorum. AKEL'liler "Kıbrıs Meselesi" nedeniyle partimize pek olumlu yaklaşmıyordu, ortada bir güven sorunu olduğu açıkça görülebiliyordu. Grek komünistleriyle aramız çok iyi olmasına rağmen, tarihsel veya güncel olayların etkisi zaman zaman hissedilirdi. İtalyan komünistleriyle yaptığımız toplantıdaysa, onları dinlemekten çok, biz, Avrupa komünizminin yanlışlarını anlatmıştık.

Okulda, İran'dan (TUDEH), Irak Komünist Partisi'nden, Filistin'den az sayıda da olsa komünistler vardı. Ne var ki bu yoldaşlarımız, özellikle de TUDEH'liler, ağır gizlilik koşullarından ötürü dışı pek açık değillerdi. Hintliler, kendi yerel kıyafetleriyle her zaman ilgi çekerdi. Portekizlilerle yakın ilişkilerimiz oldu, birbirimize benziyorduk. Batı Almanyalı, Danimarkalı ve İsveçli yoldaşlarımızın, bizimki gibi militanlıkla ilişkisi yok gibiydi. Latin Amerikalılarla çok çabuk kaynaşabildik, dans kıtasının çocukları, çok sıcakkanlıydı. Eğlence ortamlarında bizler onların yanında epey sönük kalırdık. Ekim Devrimi'nin yıldönümü ya da yılbaşı dolayısıyla düzenlenen etkinliklerde, danslı ortamlarda bizim grubun üyeleri genellikle izleyici olarak dururdu. Ama ben di-

ğerlerine göre daha aktiftim. Hatta bazen halay çekemeyişimize hayıflanırdım.

Grubumuz genel olarak uyumluydu. Sanırım bunda, partinin idealize edilmiş olarak içselleştirilmiş olmasının ve aykırı duruma düşmekten kaçınmanın etkisi vardı. Fakat yine de, bazen tatsız durumlar da olmuyor değildi. Mesela, 1979 Ocak ayında bir gece yarısına doğru, oda arkadaşım ile tartıştık. Konu, işkence ve Stalin'in yaptıklarıydı. Ben, her türden işkence ve kırıma karşı çıktığım için Stalin'in yaptığı işkenceleri de, kırımları da kınadığımı söyledim. Arkadaşım öfkeden deliye döndü. "Bak," diyordu bana, "Şu an Türkiye'de insanlarımız öldürülüyor. Bizse burada bir tarafımızı büyütüyoruz! Sen de gelmiş, Stalin'in yaptığı işkenceler, infazlar doğru değildir, diyorsun. Onu bunu boş ver, iktidarımızda namussuz işkencecileri, katilleri bana gönder, gerisine karışma!" Türkiye'deki çatışmalardan, kargaşadan ve daha başka yüksek sesle dile getirilmeyen ya da azıcık dile getirilen nedenlerle bir dönem bunalıma giren ve okuldaki eğitimi bırakıp Türkiye'ye dönmek isteyen bu arkadaşım, ondan çok daha genç olmama karşın, tartışmanın sonlarına doğru, engel olmasaydım bana saldıracaktı.

Hocalarımızın tamamı hakkında olumlu hislerim vardı. Özellikle de Uluslararası Komünist Hareketin Strateji ve Taktikleri dersinin, "babacan" lakabını verdiğim hocasını çok sevmiştim. Bir de, SBKP Tarihi dersinin hocası Ludmila'yı kendime çok yakın hissediyordum. Psikoloji hocamızı hep, acılı, hüzünlü yüzüyle hatırlıyorum. O, Ermeni'ydi ve biz Türkiye grubuyduk. Bu durumla ilgisi var mıydı, bilmiyorum. Bir kez, "Hocam iyi görünmüyorsunuz," dediğimizi hatırlıyorum. Anne-babasının rahatsızlıklarının kendisini endişelendirdiğini söylemişti. Özel Koşullarda Parti Çalışması dersinin hocası ise, dersin adıyla uyumlu olarak bana hep ajan gibi görünürdü. Fakat sevimli biriydi. Cebinde ta-

şıldığı mendiliyle olur olmadık zamanlarda, gürültülü bir biçimde burnunu temizlemesiyle o dönemin ortalama Türkiye insanını çağırırdı.

Hocalarımız, TKP'nin Türkiye'nin siyasal-toplumsal durumu, sorunlara yaklaşımı hakkında sorgulayıcı ya da yorumlayıcı biçimde konuşmaktan imtina ederlerdi. Söz gelimi, "Kürtler nasıl bir gruptur ya da CHP'ye gerçekten sosyal-demokrat denebilir mi?" türünden sorulara, "Bunlara siz cevap verebilirsiniz," derlerdi. Bazen felsefe hocası parlardı fakat: "İçişlerine karışmıyoruz diye bir şey yok," derdi. Biz okuldayken, İşçinin Sesi grubu ile partimizin yolları ayrılmıştı. Bir ihraç ya da kopuş yaşanmıştı. Bize yalnızca durumun bilgisi verildiği için ben, baştercümanımız Aslan'a, bir şey bilip bilmediğini sordum. Hiçbir şey bilmediğini söylemiş fakat şunu özellikle eklemişti: "Yörüköğlu, bu okulda yıllarca eğitim görmüş biridir. Ona ait kayıtlarda da çok çalışkan ve zeki biri olduğu yazılıdır."

Sovyet toplumunu, çalışma hayatını, Sovyet insanının gündelik yaşamını daha yakından görebilmek için de birtakım organizasyonlar yapılmıştı. İki çocuklu bir ailenin yaşadığı bir eve ziyarete gittik söz gelimi. Kadın da, adam da işçiydiler. Kadın SBKP üyesiydi ama adam değildi. Evi küçük bulmuştuk. Yemek masasında omuz omuza oturduk. Bu insanlar, Sovyet yaşam biçiminden de hayatlarından da memnundular. Sonra, fabrikaları, hastaneleri, bazı üniversiteleri, kırılık tatil beldelerini, köyleri, sovhozları, kolhozları ziyaret ettik. Çalışma koşullarını, eğitim süreçlerini, sağlık hizmetlerini, üretken olan ve olmayan çalışanlara farklı maddi imkânlar sunma ile ilgili uygulama örneklerini ve bu bağlamdaki sorunları, "ekonomik planlama" bağlamında çalışmanın esnekliğe ve üretkenliğe etkilerini görmeye, öğrenmeye çalışıyorduk. Yerel yönetim hizmetleri ile yerel parti çalışmalarını öğrenebilmek için bir yerel yönetim birimini, bir

de yerel parti komitesini ziyaret etmiştik. Bir kez de askeri bir birliğe gittik. Bando-mızika ile karşılandık. Şaşırmış, havaya girmiştik. Saha incelemesinden sonra asker ve subaylarla yemek yedik. Ardından da bize bir müzik ziyafeti çektiler. Dinletiden sonra da bir subay, ziyaretimizden duydukları memnuniyeti ifade etti. Yola çıktığımızda da bando ve mızıkayla uğurlandık. Bu ziyaret, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a müdahalesinden hemen sonraydı. Ondan önce Çin'in Vietnam'a açtığı savaşı, Moskova'da sığağı sığağına izlemiştik ve moralimiz çok bozulmuştu.

Pek çok kez de tiyatro ve bale izlemeye gittik. *Dünyayı Sarımsan On Gün* ve *Kuğu Gölü* gibi temsilleri izlemiştik. Okulda da pek çok film izlemiştik: *Çapayev*, *Potemkin Zırhlısı*, *Anayurt Savaşı*, *Ekim Devrimi'nde Lenin* vs. Serbest zamanlarımızda da kendimiz gezmeye çıkardık. Moskova metrosu olağanüstü bir yapıydı. Her durağı müze gibi düzenlenmişti. Bizim okul da, şimdi ismini hatırlayamadığım bir metro istasyonunun tam karşısındaydı. Özellikle Kızıl Meydan'a gitmeyi çok severdim. Grup arkadaşlarımla da Lenin Mozolesi'ne gitmiştik. Moskova Üniversitesi'nin bulunduğu Lenin Tepesi'ni de çok severdim. Tek başıma sokaklarda yürüdüğüm için Sovyetler Birliği'nde alkolikliğin ciddi bir sorun olduğunu gözlemlemiştim. Gündüz vakti bir yerlerde sızmış insanlar, alkol parası için dilenen insanlar gördüğüm oldu. Bu sorun yüzünden işgücü kaybının ciddi boyutta olduğunu da dinlemiştim.

Ekim Devrimi'nin 61. yıldönümü kutlamaları kapsamında Kremlin Sarayı'na davet edildik. Kongre salonunda, SBKP Genel Sekreteri ve SSCB Devlet Başkanı Leonid Brejnev'i dinledik. Brejnev konuşmasının bir bölümünde, "Sovyet insanları artık istediklerinde günde 5 öğün yemek yiyebiliyor. Bu, sosyalizm sayesinde mümkün olmuştur," demişti. Bu beni çok güldürmüştü: "Gırtlaklar ve mideler tam mesai yapıyor," demiştim.

Bir akşam da, 5-6 kişi, Bakü Restoran'a gitmeye karar verdik. Restoranın önü kalabalıktı. İnsanlar, içeri girmek için sıraya girmişlerdi. Kapının önünde, üniforması ve kıvrık bıyıklarıyla Osmanlı taklidi bir adam vardı. Gruptan biri gidip adamla bir şeyler konuştu, eline bir şey sıkıştırdı ve biz, böylece sırayı atlayarak içeri girdik. Çok utanmış ve üzölmüşüm.

Okulda, her birimize ayda 180 ruble verilirdi. Gıda ürünleri, en azından okulda, ucuzdu. Dışarıda nasıldı onu da bilmiyorum gerçi çünkü orada kaldığım süre boyunca yalnızca okul restoranında, büfelerinde ya da kantinlerinde alışveriş ettim. Giyim, ucuz değildi. Kasım 1978'de, aylığımın neredeyse yarısıyla ancak bir palto ve yarım bot alabilmişim. Gittiğimiz kalabalık mağazada, alışverişimi yaparken bir kargaşa çıktığını gördüm. Benimle gelen Aslan'a ne olduğunu sorunca, "Azeriler ve Ermeniler," dedi, "Sosyalizm bile bunların arasındaki sorunu çözemedi." Zamanla, Sosyalizmin Çingeneleri de düzene sokamadığını gördük.

Bir gün, 3-4 arkadaş, Kızıl Meydan'a gitmeye karar verdik. Otobüsle gidecektik. Toplu taşıma araçlarında ücret çok düşüktü. Otobüslerin ön kapılarının sağında bilet ya da kapıkumbaraları vardı. Arkadaşlarıma, ücret ödmeden otobüse binmeyi deneyip Sovyet insanların ne tepki vereceğini görmek istediğimi söyledim. Mülk onlarındı! Tepki gördüm. Sovyet insanlarını denemek bize mi kalmıştı!

Okulda, TKP'nin Sesi radyosunu düzenli olarak dinlemeye çalışırdık. Kendi imkânlarımızla bir radyo, bir de kayıt cihazı almıştık. Bu işlerle Yusuf Kıtiki ilgilenirdi. Yusuf, çok güzel insandı. Birkaç yıl önce aramızdan ayrıldı. Her gün, yayınların parazitsiz ya da çok az parazit ile dinlenebildiği saatlerde radyo yayınlarını kayda alır ve düzenli olarak dinlemeye çalışırdık.

Orada bulunduğumuz süre boyunca H. Erdal iki kez geldi okula. İlk gelişinde, Savaş Yolu'nun son sayılarını getir-

mişti. Gazetelere baktıktan sonra H. Erdal'la özel bir görüşmem oldu. Ona, öncelikle 19 Aralık 1978'de, Diyarbakır'da, Mehmet Çakmak ve Ömer Ağın'ın uğradığı silahlı saldırıyı ve sonraki gelişmeleri sordum. O da, Ömer Ağın'ın bu saldırıdan sağ kurtulmasıyla avunduklarını söyledi.

Sovyetler Birliği'nde yalnızca Moskova'da kalmadık. Leningrad'a da gittik. Orada Nevski Bulvarı'nda, bir otelde bir ya da iki hafta kaldık. Kışlık Saray'a, Ermitaş Müzesi'ne gittik. Muhteşem bir müzeydi. Hayatımda ilk kez üç boyutlu bir duvar resmi görmüştüm. Waterloo Savaşı'nı tasvir eden bir resimdi ve beni çok etkilemişti. Zafer Anıtı'na gittik sonra. İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler ordusunun Leningrad ablukasına karşı destansı bir direnişle ölenlerin mezarlığıydı bu. Tak değil, mezarlık değildi gördüğümüz; olağanüstü güzellikte bir müze-park gibiydi. O parktan ayrıldığımdan bu yana, günde 250 gramlık peksimetlerle beslenip Leningrad'ı aylarca savunan ve sonunda Hitler saldırılarına diz çöktüren o insanları asla unutmadım.

Baltık Bölgesi'ne de geçtik. Avrora gemisine uğradık. Sonra Saint Peter ve Saint Paul Kalesi'ne gittik. Çarlık Rusya'sı zamanında siyasilerin hapsedildiği bölümü gezdik. Orası müzeye çevrilmişti ve insanların tutukluluk, nöbet ve işkence halleri çok etkileyici biçimde mumyalaştırılmış, resmedilmişti.

Moskova'dan ayrılmadan kısa bir süre önce de Ukrayna'ya, Kiev üzerinden, bir hafta kadar kalacağımız, Potemkin Zırhlısı'nın yurdu Odessa'ya gittik. Potemkin Zırhlısı'nın demirlediği limanı ziyaret ettik. Bir kolhoza gittik. Bizi müthiş bir gösterişle karşıladılar. Bir akşam öyle bir sofraya hazırlamışlardı ki insan ne yiyeceğini şaşırıyordu. Hele şarabın haddi hesabı yoktu. Uzun yemek masamızın başında, kolhoz başkanı, İkinci Dünya Savaşı gazilerinden biri oturuyordu. Ama ne oturuş! Oturuşuyla tüm dünyaya meydan

okuyordu. Böyle oturabilen biri dünya başkanı da olabiliirdi pekâlâ. O akşam, fena halde sarhoş olmuştum.

Ve nihayet Sovyetler Birliği'nden, Moskova'dan ayrılma vakti geldi. Hüzünlenenlerimiz, ağlayanlarımız, sevinenlerimiz var. Grup grup ayrılacaktık. 22 Mart 1979'du. Doğu Berlin'e döndük. Bizi, H. Erdal karşıladı. Bizden, özellikle bizden sonra okula gideceklerin yararlanabileceği, deneyimlerimizi, değerlendirmelerimizi ve önerilerimizi içeren bir rapor yazmamızı istedi. Ben, yarım sayfa bir rapor yazdım.

Bizim grup, 5-6 kişiden oluşuyordu ve Polonya / Varşova üzerinden aktarmalı olarak Türkiye'ye dönecektik. Polonya'da, Polonya Komünist Partisi'nde bile milliyetçilik çok güçlüdür, olur da başımıza bir şey gelirse, gözaltına alınır-sak filan, sonuna kadar direnmemiz, ancak işkence gibi türlü zorbalıklarla karşılaşsak durumumuzu olduğu gibi anlatmamız konusunda uyardılar bizi. Neyse ki korkulan olmadı. 23 Mart sabahı İstanbul'daydık. İstanbul'a indiğimde, artık Sovyetler Birliği'ne, "yaşayan sosyalizm"e yaklaşımımızın daha gerçekçi bir temele oturduğunu düşünüyordum.

Moskova'dan sonra

Moskova'dan ayrılırken her birimize yol harçlığı olarak 300 ABD doları verilmişti. Doğu Berlin'de bizimle ilgilenen yoldaş, dilersek o paraların bir kısmını partiye bağışlayabileceğimizi, istersek de orada Türk parasına çevirebileceğimizi söyledi. Ben hiç oralı olmadım. Yeşilköy'e cebimde 300 dolarla indim. Şimdi düşününce, üstümde yalnız dolar varken ben nasıl oldu da havaalanından Topkapı'ya gidebildim, hiç hatırlamıyorum. Hatırladığım o ki, Diyarbakır'a otobüs bileti alabilmek için el altından 100 dolar bozdurmuştum. O zamanlar, dolar serbest piyasada yasak olduğu için bu türden alışverişler gizlice yapılırdı.

24 Mart'ta Diyarbakır'daydım. Şeref Yıldız orada değildi. Oysa Moskova'ya gitmeden önce benden sorumlu olan yönetici o olduğu için görüşmem gerekiyordu kendisiyle. Bu nedenle Şeref Yıldız gelene kadar Diyarbakır'da kalmaya karar verdim. Bu arada da İsfendiyyar'da kaldım. İsfendiyyar beni herhangi bir eğitim enstitüsüne olabilecek idiyse kaydet-tirmeye çalışmak bir yana, üniversite sınav sonuç belgemle birlikte gitmeden bıraktığım gerekli evrakları kaybetmişti. Bu duruma üzülmüştüm ama "sağlık olsun" da diyebilmiş-tim. Birkaç gün sonra Şeref ağabey geldi, oturduk, konuş-tuk. Ben, okuldaki durumumuzu nasıl değerlendirdikleri-ni sordum. Dediğine göre, parti yönetimi ve özellikle İsmail Bilen, grubumuzun okuldaki performansından çok mem-nunmuş. Şeref ağabey de memnundu tabii. Sohbet esna-sında Şeref ağabey, TKP Siirt İl Komitesi'ne sekreter olarak atandığını söyledi. Komite, 1978'in sonlarına doğru oluşturu-lmuştu ve ilk sekreteri de Mehmet Çakmak'tı. Diğer üye-leri de önceden tanıdığım Said Öztüzün ve Mahfuz Tan idi. Komitenin oluşturulmasından kısa bir süre sonra; 19 Aralık 1978'de, Mehmet Çakmak PKK'liler tarafından öldürüldü ve ondan sonra da yerine kimse atanmadı. Çakmak'ın öldürül-mesinden sonra komite, işlevini yitirmiş gibiydi. O gün Şe-ref ağabey, sekreterliğim hakkında Said ile doğrudan görüşebileceğimi, kendisinin bilgisi olduğunu söyledi. Fakat tam da o sıralar, Said'in babası bir sokak kavgasında öldürülmüş-tü. Bu durum da Said'i bir süre parti mücadelesinden uzak-laştırabilirdi. Bunları konuşup fikir yürütmeye çalışırken Şe-ref ağabey, partinin ihtiyacı olduğunu söyleyerek üstümde-ki paraları istedi. Bir hesap yaptık, yazlık bir ayakkabı alabi-leceğim ve 6-7 gün idare edebileceğim bir miktarı ayırıp ka-lanını verdim. Bunca aydan sonra Batman'a ayağımda botla, beş parasız dönmeye hiç niyetim yoktu doğrusu.

O sıra bizimkilerin Lice'de düzenlediği mitinge Batman

grubuyla katılıp, onlarla da Batman'a döndüm. Doğruca eve gittim. Evde tam bir bayram havası oluştu. Annem ve babam sitem etti tabii: Sessiz sedasız çekip gidiyorsun, onca zaman hiç aramıyorsun. İnsan böyle durumlarda anne babasının düşeceği durumları hiç mi düşünmez vs. diye.

Ertesi gün de Said Öztüzün'ün evlerine gittim. Babası ve annesi Batman bölgesinin en büyük şeyh ailesindendi. Babasını katleden kişi de, Batman'ın önemli aşiretlerinden biriyle ilişkiliydi. Olur da çatışma çıkarsa kan gövdeyi götürürdü yani. Said'e başsağlığı diledikten sonra "Umarım bu, kan davasına dönüşmez," dedim. Beni gördüğüne sevinmişti. Senden haberim var dedi komite sekreterliğimi kastederek. İzleyen günlerde defalarca gittim evlerine. Taziye ziyaretine gelenleri çoktu tamam ama yine de onun konuşmak için bir fırsat yaratmasını bekledim. Bu mümkün olmayınca da kendim bir talepte bulundum. Ayaküstü bir şekilde konuştuğumuzda, onun, sorumluluk alacağı biçimde partide bulunmak istemediği izlenimini edindim. Sonradan bu izlenimin doğru olduğunu gördüm fakat parti yöneticilerinin görmesi, dahası kabullenmesi bir yılı geçecekti.

O zaman TKP'nin Siirt İl yapısı şöyleydi: Siirt İl Merkezi'nde, Mahfuz, M. Mazi ve İ. Ataker vardı. İlişkiler Mahfuz üzerinden tekli yürütülüyordu. Batman'da bölge komitesi vardı. Komitenin sekreteri Said, diğer üyeler ise, Vasil Binbay ve Mehmet Elibol idi. Mehmet Elibol da süreçten çekilmiş. Bu işlevsizleşmiş komiteye bağlı herhangi bir hücre yok, tüm ilişkiler birebirdi. TPAO'da, binlerce işçinin çalıştığı bu petrol sanayii bölgesinde partinin 7 üyesi olmuştu. Onlardan da sadece Mahmut Kutlu ile Kaya Karan güven veriyordu. Memet Çelik'in bir ayağı içeride bir ayağı dışarıdaydı. Mehmet Elibol'un da aralarında bulunduğu kalan dört üye de çok da sağlam bir şekilde temellendirilemeyen gerekçelerle parti üyeliğinden ayrılmıştı. Sorunların

tespitine ve giderilmesine yönelik hiçbir öneri getirmemişlerdi. Yeterince soruşturulmadan, iyi bir hazırlık yapılmadan, aceleye getirilmiş üyeliklerdi bunlar gördüğüm kadarıyla. Bu, hem üzücü hem de öfke verici bir tabloydu. Said aracılığıyla haber gönderip Batman'a gelmesini sağladığımız Mahfuz tamamen kendi havasındaydı. Okulların bir an evvel kapanmasını ve ardından, beklentili olduğu bir özel ilişki umuduyla İzmir'e gitmeyi düşünüyordu.

Gençlerde ise durum şuydu: E. Sezgin okula gönderilmiş, Naci Sümeli Batman'dan ya ayrılmış ya da ayrılması istenmiş, pek çok İGD üyesi ya okumak ya da çalışmak için şehir dışına ya da askere gitmişti. Vasıl, PKK'nin saldırılarını kastederek, "Çoğu zaman derneği açmakta bile zorlanıyoruz," demişti. Çünkü PKK'liler, derneği basmış hatta dernek lokali yakmaya bile kalkışmışlardı. O zaman dernek başkanı Şerif Bayram'dı. Vasıl'dan acilen İGD üyeleriyle genel bir toplantı tertiplemelerini talep ettim. Oysa artık İGD'den olabildiğince uzak durmam gerekiyordu. Toplantı günü dernek lokali doluydu. Türkiye'nin toplumsal-politik durumu, mücadelemizin amacı üzerine bir konuşma yaptım. Kaya Karan ve diğer arkadaşlar da moral verici konuşmalar yaptılar. Toplantı, yalnız o gün için değil gelecek süreç için de oldukça verimli geçti.

Artık yaşlılarıyla birlikte küçük kardeşlerimiz de aramıza katılıyordu. Bu isimlerden hatırlayabildiklerim şunlardı: Ramazan Kılıcikan, Selim Talay, Servet Tunç, Salih Bayram, Sıddık Eren, Halil Kadak, İsmail Kadak, Kadir Işık, Ayvaz Bat, Sedat Nergis, İbrahim Nergis, Cemal Sezgin.

Yaklaşık yirmi gün sonra, bir pazar günü, Şeref Yıldız'ın talebi üzerine Diyarbakır'a gittim. Şeref Yıldız'ın evine gittim doğrudan. Toplantı vardı. Toplantıda, Ömer Ağın, Süleyman Kartal ve yanılmıyorsa Fevzi Karadeniz vardı. Onlar salonda otururken ben holde otuyordum. Şeref Yıl-

dız'ın çay yapmak için ocağa koyduğu suyun kaynadığını fark edince kalkıp ayı demledim. ay demlenince de haber vermek için salonun kapısını tıklattım. Şeref ağabey kapıyı açtı, “Niye kapıyı tıklıyorsun, doğrudan gir, bundan sonra sen de bu toplantılara katılacaksın,” dedi ve mutfağa gidip çay getirdi. Toplantının geri kalanında salonun kapısı açıktı. Toplantı bitince de Şeref, ilerinden tek tanımadığım Süleyman Kartal ile tanıştırdı beni. Sonra da birbirimizle rahatça konuşabileceğimizi söyledi. S. Kartal bana, Batman'la ilişkisi olan Van'da, Ağrı'da bulunan insanlarımızla ilgili sorular sordu. Düşüncemi öğrenmek istiyordu. Ben de anlattım. Bu toplantı, Kürdistan Yöre Komitesi toplantısıydı. O gün Şeref bana o komitede de yer alacağımı söylemişti ama ben asla o komitede bulunmadım. Nedenini bilmiyorum. Ne ben sordum, ne de onlar bir açıklama yaptı.

Diyarbakır'da Şeref Yıldız'la yaptığımız bu görüşmemizde Siirt'teki durumu göstermeye çalıştım ve önerilerimi sundum. Bana göre, diğer iki arkadaşımızın tutumları nedeniyle TKP İl Komitesi'nin kısa vadede işlevli hale gelmesi mümkün değildi. Bu çerçevede, bu arkadaşların görevlerini layıkıyla yerine getirmelerini beklemenin ya da bunu sağlamaya yönelik her türlü çabanın, uzun süre gerektireceğini, ki sonunda olumlu bir etkisi olup olmayacağı da ayrı bir sorundu, parti yapısını tamamen çürütebileceğini söyledim. Buna göre İl Komitesi ve Batman Bölge Komitesi'nin bütünüyle yenilenmesi gerekiyordu. Bu bağlamda da kararlı yoldaşların öne çıkarılması, onların sorumluluklarının artırılması gerekiyordu. Ayrıca gerek Said, gerekse Mahfuz ve parti yapısının dışına çıkılmış işçi arkadaşlarımızla da birebir ilgilenilmesi gerektiğini, bunun için de gönüllü olduğumu belirttim. Evet, partiyle bir fikir ayrılığına düşmemiş arkadaşların örgütlü aktif mücadeleye yeniden kazandırılmasına çalışmak, dönmek istemeyenlerle de dost kalmak gerektiğine

inanıyordum. Buna karşılık benden istenen, Said ve Mahfuz'u görevlerine dönme konusunda ikna etmemdi. İl Komitesi bu şekilde işlevli hale getirilebilecekti; böylece, Batman Bölge Komitesi de canlanabilecekti.

Yöre Komitesi Sekreteri Şeref Yıldız, aynı zamanda Bank-Sen 9. Bölge Temsilcisi'ydi. Diyarbakır'a bu gidişimde beni Ömer Ağın'la resmî olarak tanıştırdı ve onun da benden sorumlu kişilerden olduğunu söyledi. Üç hafta sonra görüşmek üzere oradan ayrılıp Batman'a döndüm. O sıra, 1 Mayıs kutlamalarına hazırlık çalışmaları da yapılıyordu. O yıl, merkezî 1 Mayıs kutlamaları İzmir'de yapılacaktı.

Batman'da ilk görüşmemi Said ile yaptım. Başsağlığı için gelen giden çoktu. Aralarında Şeref Yıldız'ın da bulunduğu bir minibüs dolusu arkadaşımız da Diyarbakır'dan gelmişti. Said çok yorgundu. Ailesinin en büyük çocuğuydu ve babasının öldürülmesiyle ailesinin sorumluluğu ona geçmişti. Ve o, babasının öldürülmesine ilişkin partinin bir şeyler yapmasını bekliyordu. Bunu bana anlattığında şaşırmamakla birlikte şöyle dedim: "Katilden hukuk yoluyla hesap sormak gerekir. Partimiz, biz, her türden kan davasına karşıyız, karşı olmak durumundayız da." Said ile aramızda karşılıklı bir saygı vardı. Birbirimizi severdik, kişisel hiçbir problemimiz yoktu. Geri çekilmesine karşın, "Ben olmazsam bu işler yürümez," gibi boş bir tutumu da hiçbir zaman olmadı.

Said'den sonra gayriresmi olarak önce Vasil Binbay'la görüştüm. Kendisi, partinin gençlerinden sorumluydu. Ardından Şerif Bayram ve İlhami Işık'la görüştüm. Onlarla birtakım düşüncelerimi paylaştım. Bu görüşmelerden sonra da partiye alınabilecek insanlar konusundaki düşüncem daha açık bir hal aldı.

Artık dönüşü beklenmeyen M. Oruç hariç, parti ilişkilerinin dışına çıkmış insanları bizzat evlerinde ziyaret ettim. Hepsi beni tanıyordu ve partili olduğumdan eminlerdi. Böy-

le de olsa, alenen IGD'liydik, parti çevresindendik ve çok rahat konuşabiliyorduk. Mahmut ağabeyle konuştum. Açık açık, "Devrimcilik bu değil," diyerek işlevsizlikten yakındı. Ona, Birlik-Dayanışmacı arkadaş çevresini sordum; övgüyle söz ettiği iki arkadaşının isimlerini not ettim.

3 Mayıs'ta Siirt'e gitmek üzere İzmir'den gelen otobüse bindim. Baktım, liseden arkadaşım, IKD'li, Siirt Eğitim Enstitüsü öğrencisi Aysel Nergis de otobüste. Koridorun iki tarafına, aynı hizada oturuyorduk. Aysel, İzmir'de katıldığı 1 Mayıs kutlamalarından dönüyordu. Yol boyunca İzmir'i, Batman'ı, Siirt'i, okulu, IKD'yi vs. konuştuk. O sıralar, onunla evlenme hevesim vardı fakat henüz kesin kararımı vermemiştim. Bu karşılaşmamızda da hiçbir şey söylemedim. Bir ay sonra evlenme teklif ettim, hemen anlaştık. Birbirimizi sevip saygı duymakla birlikte beraberliğimizin temelini dünya görüşümüz ve ortak mücadelemiz oluşturuyordu.

Siirt'te, Mahfuz ile etraflica bir görüşme yaptım. İ. Ataker ve M. Mazi'nın durumlarını özel olarak konuştuk. Üçlü bir görüşme için kendisini Batman'a çağırabileceğimi söyledim. Zamanlama açısından buna pek sıcak bakmadı. Çünkü kararını vermişti, İzmir'e gidecekti. Sonra da Adnan Can ve Farris Seçkin ile özel görüştüm. Siirt Eğitim Enstitüsü'nde okuyan Batmanlı arkadaşlarla da görüştüm.

O zamanlar IGD ya da daha genel ifadeyle Birlik-Dayanışma, Siirt İl Merkezi'nde en kalabalık devrimci çevreydi. Batman'dan daha kalabalık bir topluluk vardı Siirt'te. O dönem Siirt merkezin büyük çoğunluğu Araplardan oluşurdu ve Araplarda Kürtleri hor görme yaygındı. Bizim Siirt İl Merkezimizin çoğunluğu da Araplardandı. Batman'daki yapılanmada da, özellikle petrol işçileri arasında çok Arap vardı. Partiye üye yapılan işçilerdence sadece ikisi Kürt'tü. Geri kalanlardan biri Kürt-Ermeni, ikisi de de Türk'tü. Sonradan alınanlarla birlikte partinin diğer dört üyesi ise Arap'tı.

Bunun yanında, kayda değer bir grup haline gelen Özgürlük Yolu çevresinde de Araplar vardı. PKK ise Araplar arasında yeteri kadar örgütlenememişti.

Siirt IGD örgütlenmesinde Yavuz Binbay'ın, ILD çalışmalarında ise İlhami Işık'ın etkin olduğunu belirtmekte fayda var. İlhami Işık, ILD bölge sorumlusu olarak da görevlendirilmişti. Moskova'ya gitmeden önce, onun teknik alanda görevlendirilmesini önermiştim oysa. Bu alanda öne çıkan arkadaşlardan hatırladıklarım şunlar: Adnan Can, İ. Ataker, İsmet Söyler, Zekeriya Çığır, Metin Danış, Remzi Nas.

Diyarbakır'a bu gidişimde önce Ömer Ağın'la görüştüm. Durumumuzu anlatıp önerilerimi söyledim. Dinledi, Said'i yeniden sürece katmak için daha fazla çaba göstermek gerektiğini belirtti. Masada *İşçinin Sesi* gazetesi vardı, "Artık bu gazeteyi okumamak lazım," deyip yırtıp attı. *İşçinin Sesi* ve *Yörükoğlu* aleyhinde birtakım değerlendirmelerde bulundu. Ben, kendimi bildim bileli, birinin bizimleyken iyi, bizden ayrıldıktan sonra kötü algılanmasını kabullenememişimdir. Hem sonra, bence *İşçinin Sesi* gazetesini okuyabilmeliydik. Biz, bilinçli insanlardık ve bu gazete etrafında oluşan gruba dair tutumumuz da gayet bilinçliydi. O gün bunları da konuştuk.

Ertesi günü, Şeref Yıldız'la görüştüm. O da, Said ile ilişkinin öneminden söz ettikten sonra, "*İşçinin Sesi* ile ilişkili olmak, parti üyeliğine uymaz," dedi. Sonra da Batman'dan önerdiğim dört kişinin partiye alınmasını, Mahmut Kutlu, Vasil Binbay, M. Mazi ve İ. Ataker ile parti ilişkilerini doğrudan üstlenmemi onayladılar.

O sıra, babam TPAO'dan emekli olmuş, Kısmet Mahallesi'ndeki evi satmış, Bahçelievler Mahallesi'nde bir ev satın almıştı. O tarihlerde, küçük yaşlarda ölen kız kardeşim hariç, 7 kız, 4 erkek olmak üzere 11 kardeşlik. Babamın emekli olduğunun ertesi yılı bir erkek kardeşim daha oldu. Zihinsel engelliydi ve sadece iki yıl yaşayabildi. Ah, ne çok severdim

onu. İsmi Ömer'di. Hep gülen bir yüzü vardı. Yaşamaları için çok çaba sarf ettik ama başaramadık.

Babam emekli olunca oturup etraflıca konuştuk. Ablam, babamın tarafından köy zengini bir akrabamızla evlendirilmişti. Ablam da, benden küçük üç kız kardeşim de okula gönderilmemişti. Şimdi sırada üç küçük kız kardeşim daha vardı. Babamdan onların mutlaka okula gönderilmesini istedim. Annemin evden dışarı çıkarken, ne renk olursa olsun, çarşaf giymemesini istedim ki, çarşaf giymek çok doğaldı o dönem. Babamın da artık kıraathanelere gitmemesini, emekli ikramiyesinden kalan parayı iyi değerlendirebileceği yollar aramasını istedim. Babam, bu isteklerimin tamamına uydu. Ne var ki, girdiği kuru gıda ticareti işi, iflasla ve ağır bedel ödemek zorunda kalmakla sonuçlandı. Bu yüzden büsbütün sağlığından oldu ve çok daha sonradan öğreneceğimiz üzere, tefeciden aldığı borçlardan kurtulmak için evini de satmak zorunda kaldı.

Derken bizim evde Said'le bir görüşme yaptık. O görüşmede kesin bir konuşma yaptım. Mücadelemizin ancak ve ancak "gönüllülük" ve "kararlılık" temelinde yürütülebileceğini söyledim. Etkilenmişti, yaklaşımına çok olumlu tepkiler verdiği için umutlanmışım ben de. Fakat bu durum kısa sürdü. Siirt İl Merkezi'ndeki ve Batman'daki bazı ilişkilerin sorumluluğunu ben aldım. Zekeriya Kılıcikan, Ali Insel ve Halil Sezgi, benim aracılığımla partiye alındı. Eyüp Halit Beyazıt da Halil Sezgi aracılığıyla alındı partiye. Mahmut ağa-beyle görüştüğümde, düzensizlikten bıktığını söyledi. Necat Kuyumcu ile A. Dilmen'i parti üyeliğine önerdi.

O aralar başka gelişmeler de oldu. TPAO'ya işçi alımına PKK'liler müdahale etti. Alımların kurayla yapılması gerektiğini dayatıp kabul ettirdiler. Bu, onlara ciddi bir puan kazandırdı. Kongreye doğru, Petrol-İş Batman Şubesi'nin yönetimini almaya kalkıştılar. Bu süreçte sendika başkan ada-

yı olarak öne çıkan isim jeoloji yüksek mühendisi Selahattin Çelik'ti. Kısmet Mahallesi'nde komşu sayılırdık. PKK'nin Batman'da kök salıp yayılabilmesinde çok ciddi rol üstlenmiş kimselerdendi.

Diyarbakır'daki bir diğer görüşmeye "PKK'nin Kullandığı Fikir Kaynakları Üzerine" başlıklı bir makaleyle gittim. *Politika* gazetesinde dizi halinde yayımlanabileceğini düşünüyordum. *Politika*'nın o zamanki bölge muhabiri Salih Şimşek'ti. Yazıyı ben Ömer Ağın'a verdim. Yanımda okudu, "Bu yazıyı daha sonra genişleterek değerlendirmek lazım," deyip bir kenara koydu. Fakat sonra o yazı kayboldu. Ben, durumumuzu anlattım ve mevcut il komitesinin lağvedilip yeni ama geçici bir il komitesinin kurulmasını önerdim. Bu önerimi makul bulmadı. Bir politik durum değerlendirmesi yaptı ve mevcut yapı çerçevesinde yapılması gerekenleri işaret etti. Ben de, toplantılarımızın ilk gündem maddesinin "politik durum değerlendirmesi" olmasını anlamsız bulduğumu zira durumun ne olduğunu yayınlarımızdan da olsa bildiğimizi söyledim. Ömer Ağın, bu söylediklerime alındı.

Ertesi gün Şerefle görüştüm. Petrol-İş Sendikası Kongresi'ne, yönetime bir arkadaşı seçtirebilecek biçimde girecektik. Artık, PKK ile boy ölçüşebilecek durumda değildik. Adayımız da Memet Çelik olacaktı. Bu görüşmede neyi nasıl yapmamız gerektiğini konuşurken, Marcuse'nin ismini vererek onun, gençliğin Batılı kapitalist ülkelerde artan devrimci rolüne ilişkin yaklaşımını dile getirdim ve buradan ilhamla, sendika seçimlerinde IGD çevresinin aktif bir şekilde çalışabileceğini söyledim. Şeref ağabey buna çok sevindi ve bize başarılar diledi. Mahmut ağabeyin önerdiği iki ismi partiye kabul onayını da alıp Batman'a döndüm.

Petrol-İş Sendikası seçimlerine Memet Çelik'i aday göstererek katıldık. Ne var ki onda, bir ayağını dışarıda tutmasına neden olan birtakım endişeler vardı. Bunu fark edince, ken-

disiyle resmi ilişkim olmamakla birlikte oturup konuştuk. “Başıma bir şey gelirse parti aileme bakacak mı?” diye sordu. Ben de, “Peki çökertildiğinde partimize kim bakacak?” diye sordum. Cevap veremedi. Mücadele buydu. Ayaktaysan, etkili bir dayanışma yürütmekle görevlisin. Ayakta olamayan-
dan böyle bir tutum beklenmez fakat. Bunun üzerine Mehmet Çelik canlandı; benden, petrol arama ve üretim sahalarındaki propaganda çalışmalarında yanında olmamı istedi. Söz verdim ve sözümü tuttum.

Batman’da durum buyken içinde Siirt’in de yer aldığı bazı illerde sıkıyönetim ilan edildi. Sendika kongresi ertelendi. İGD vs. yasal dernekler kapatıldı. Sendika seçimleri sebebiyle özellikle Selahattin Çelik’e saldırılıyordu. Onu eleme istekleri başarıyla sonuçlandı. Selahattin Çelik, sendikanın yenilenen kongresinde aday olmadı. Sendika başkanı ise yine onlardan biri oldu. 1980 ortalarında yapılan seçimlerde, Sıtkı Coşkun da Memet Çelik’le yakından ilgilendi. Neticede Memet sendika yönetiminde etkin bir konum kazandı. Sonraki yıllarda Petrol-İş Genel Merkez yönetiminde de görev aldı.

Vasıl Binbay, o dönem, bizim kurduğumuz Emek Kitabevi’ni devralmış, kendisi adına işletiyordu. Diyarbakır’a, Temel Dağıtım’a gittiğinde Ömer Ağın’la karşılaşmış. Ömer Ağın, Vasıl’a borçlarını hatırlatarak neden ödemediğini sormuş. Vasıl da parası olmadığını söyleyince Ömer, “Yok, hayır, siz yarın *İşçinin Sesi*’ne katılacaksınız ve biz oportünistlerin parasını yedik, diyeceksiniz,” demiş. Vasıl, Batman’a döndüğünde anlattı bana bunu. Çok öfkelen dim. Bu apaçık bir güvensizlik işaretiydi. Fakat yine de bunu mevzu haline getirmedim, duymamış gibi davrandım. 12 Eylül darbesinden sonra Selçuk isminde bir arkadaşımız Ömer’le benim aramda kuryelik ediyordu. Onunla ilk görüşmemde, sigara paketi ambalajının iç yüzüne yazdığım, *Atılım* gazetesine gönderilmesini istediğim bir yazı verdim. Yazı, *İşçinin Sesi* üzerineydi. Bu kurye ar-

kadaş, bir sonraki görüşmemizde, yazıyı okuduğunu ve İşçinin Sesi hakkında hiç bu kadar doyurucu bir yazı görmediğini söylemişti. Ayrıca onca zamandır İstanbul'da olmasına rağmen Sarayburnu'nu, ilk kez gördüğünü söyleyerek bana teşekkür etmişti. Orayı buluşma yeri olarak ben ayarlamıştım; bir başıma gezerken keşfetmiş veok sevmiştim.

1979 Eylül görüşmemizde açıkça, "Ya dediklerim dikkate alınır ve örgüt yapımız yenilenerek düzeltilir ya da ben istifa ederim. Burada bu halde ne partinin ne de kendimin zarar görmesine izin veririm," dedim. Bunun zerine şeref ve mer, Said ile görüşmek istediklerini söylediler. Batman'a dönüp, Said'in belirtilen tarihte Diyarbakır'a gitmesini sağladım. Toplantıda Said, "Bu iş Süleyman'sız olmaz," deyip yalnız kendisiyle görüşülmesini eleştirmiş. Onlar da, aslında kendilerinin bu şekilde özel görüşme istemediklerini, benim onları yanlış anladığımı ve orada olmam gerektiğini söylemişler. Bunu ğrenince, Yöre Komitesi ile aramda yeterince dile getirilmeyen bir kavrayış farkı olduğunu gördüm. Veok kritik günler yaşıyorduk. Türkiye'de, senato üyelerini yenileme seçimleri yapılıyordu. Biz, Batman'da TSİP etrafındaki devrimci-demokratların adayını destekledik. Bu, soluk almamıza yarayan bir durumdu ama arkası gelmedi.

Batman'da, şehabettin Bağdu'nun istifası sonucu boşalan belediye başkanlığı için seçim yapılacaktı. PKK belediye yönetimini almaya talip oldu. Ordudan atılmış bir subay olan Edip Solmaz'ı aday gösterdi. Biz, artık klyorduk, o seçimlere katılamadık. Seçim sonucunda Edip Solmaz belediye başkanı oldu.

O sıralar PKK, Hilvan'da, Siverek'te Bucak Aşireti'yleatışmadaydı. PKK, adım adım, biz bir tarafa, KUK vs. gibi Krdistani hareketleri de hedef almaktan "kısmen" uzaklaşıyor ve "sömürgeci" dediği TC devletinin ayaklarına, kollarına saldırıyordu kendince. Edip Solmaz'ın belediye başkanlığı bir

ay sürmedi. Onu öldürdüler. Enver Sezgin, bu olaydan kısa bir süre önce okuldan Batman'a dönmüştü ve biz, bu cinayeti çok ciddi bir provokasyon girişimi olarak değerlendirmiştik.

Şimdi biraz geriye dönelim. Mahfuz yoldaş, İzmir'den çabuk döndü. Morali bozuktu; beklentilerinin tersine bir durumla karşılaşmış ve bu durumun oluşmasında benim de etkim varmış gibi beni suçlamıştı. Daha saçma bir şey olamaz. Görüşmemiz bu yüzden epey soğuk geçti ve o, bizden biraz daha uzaklaştı. Fakat Mahfuz, iyi biriydi. Çok geçmeden benden özür diledi ve ilişkimiz normalleşti. 12 Eylül sonrası ise bölgeden ayrılıp kendi bildiği gibi davrandığı için parti ilişkimiz tamamen koptu.

Öte yandan, 1979 yılının son aylarında bazı arkadaşlarımızın polis baskınlarında ve sorgularında yanlış davrandığını gördük. İGD adına gerçekleştirilen bildiri dağıtımının ardından Zekeriya Çığır ve Adnan Can gözaltına alındı. Sonra da Şerif Bayram gözaltına alındı. Şerif Bayram'a bildirinin basıldığı matbaayı sormuşlar. Buradan da Feremez Bat'a ulaşmışlar ve ona ait bir mekânda baskı makinesiyle birlikte bozuk bir tabanca bulmuşlar. Gözaltına alınan Feremez Bat, Adnan Can ve Zekeriya Çığır ile tutuklanıp birkaç yıl hapis yattı.

Bu duruma İGD ve Parti Yöre sorumlularımız benden daha vâkıftı. Ömer Ağın'la görüşmemde, bu durum da gündeme geldi. Bu durumdaki etkisi sebebiyle Şerif Bayram'ın parti üyeliğinden çıkarıldığını söyleyerek, bunu kendisine bildirmemi istedi. Bu karar, bize hiç danışılmadan alınmıştı. Bu durumda ben, Şerif'i parti üyeliğinden çıkarmak yerine, üyeliğinin askıya alınmasını önerdim. Çünkü, eğer parti üyeliğinden çıkarılırsa onunla tüm bağlarımız kopabilir. Bu da onu denetimimizden çıkaracağı gibi, verimli olması yolunu da kapatırdı. Önerim kabul edildi. Diyarbakır'dan dönünce Şerif ile bunu görüştüm. Çok üzgündü. Çok yanlış ve ka-

bul edilemez bir şey yaptığını söyledi. Kendisiyle ilgili kararı da yerinde buldu. Hapishanede kaldığı dönemi saymazsak 1987 yılına kadar benim sorumluluğumda kaldı.

Okuldan dönen Enver Sezgin il komitesi üyeliğine atandı. Enver, Said ve ben, bir kez görüşebildik. Enver, Siirt İl Merkezi ile ilgilenecekti. Bunun için de iş bulup İl Merkezi'ne yerleşecekti. Yanlış hatırlamıyorsam, Adapazarı'ndan gelen ve Eruh'ta görev yapan parti üyesi bir öğretmen de dahil olmak üzere birkaç kişinin sorumluluğu ona devredilmişti. Bu karar üzerine Enver, Siirt'e gitti ama birkaç gün sonra MIT tarafından alıkondu. Bunu duyar duymaz, Enver'in babası aracılığıyla içişleri bakanına telgraf çekip, durumu ifşa ettik ve Enver'in serbest bırakılmasını talep ettik. Bir iki gün sonra da serbest bırakıldı, Batman'a geldi. Hâlâ panik halindeydi. Olanı biteni ondan dinledim. İşkence yapılmıştı. İl komitesi var mı yok mu, benim görevim neymiş, ne yapıyordum vs. konularında sorgulanmış ve açıkça, MIT'e istihbarat getirmesi yönünde baskı yapılmış.

Enver'in yaşadığı durumu Şeref Yıldız ve Ömer Ağın'la görüştük. Ben, duyduklarımı aktardım. Ortada parti güvenliğini ilgilendiren bir durum vardı. Şeref Yıldız, Enver'in derhal Batman'dan alınmasını ifade etti. Ömer Ağın ise, bunun dikkat çekeceğini, 15-20 gün geçtikten sonra yapmak gerektiğini söyledi. Sonunda, Ömer'in söylediği gibi yapmaya karar verildi. Enver, 15-20 gün geçtikten sonra Batman'dan alınarak yöre örgütlenmesiyle ilgili olarak, ayrıntılarını bilmediğim alanlarda çalışmaya yönlendirildi.

Yalnız devrimci

Karmaşık zamanlardı. Parti olarak ciddi bir şekilde gerilediğimizi, pek çok durumda, şartlara uygun yapılanmalar gerçekleştiremediğimizi, siyaset üretemediğimizi düşündüğüm

zamanlar. Bu nasıl böyle olabiliyor? Neden? Açıkçası ben o sıralar, partinin yöre komitesinin ağırlıklı olarak İstanbul'dan yapılan atamalarla oluşturulmasını da sorunlu görüyordum. Bunun yanında Batman'da, Kürdistan'da, zamanında IGD adı altında değil de, düşünsel olarak, siyaseten TKP çizgisinde özerk örgütlenmeler oluşturmamız halinde bölgede daha etkili olabileceğimiz yönündeki fikirlerimi dile getiriyordum. Ne ki, olan olmuştu. Kendimi boşlukta hissediyor, içime çekiliyor, üstüme kapanıyordum.

Hapishane deneyimi ve 12 Eylül

Edip Solmaz'ın öldürülmesinden sonra Batman'da büyük bir çatışma ortamı oluştu. PKK, bu cinayetten sorumlu tuttuğu, Batman bölgesinin en büyük aşireti Ramanlılara yöneldi ve aralarında çatışma çıktı. Bu çatışmalar 12 Eylül askerî darbesine kadar sürdü ve her iki taraftan da çok sayıda insan öldü. Bize göreyse bu durum, çok yönlü bir biçimde karanlık güçlerin etkisiyle gelişmişti. O zamanın en karanlık şahsiyetlerinden biri olarak da Batman Komando Alay komutanlarından Temel Cingöz işaret edilirdi. Yıllar sonra aynı isim, Hizbullah örgütlenmesinde oynadığı söylenen rolle bir kez daha anılacaktı.

PKK adayının belediye başkanlığını almasıyla, artık eski gibi rahatlıkla şiddet ve terör eylemleri düzenlemeyecekler, diye iyimser bir yaklaşım hâsıl olmuştu bizde. Böylece de PKK'yi şiddet ve terör odağı olarak tutmayı isteyen çevrelerin hesabı bozulacaktı. Ne var ki, Edip Solmaz'ın öldürülmesiyle süreç farklı yönde gelişti. Bahsettiğim çatışmaya dair *Politika* gazetesine "K. Siirt" imzasıyla bir yazı yazdım. "Okur Mektupları" köşesinde, kısaltılarak yayımlanan bu yazıda, Batman'ın yeni bir Siverek haline getirilmesi çabalarına dur denmesi gerektiği ve bunun için de bölgenin de-

mokratik güçlerinin ortak hareket etmelerinin önemli olduğunu ifade etmiştim.

Nafile çabalar...

1980'in başlarından itibaren... Bölgeden, "Ortalıkta çok görünme" diye uyarılıyorum. Olası PKK saldırılarına karşı tedbirli olmak gerektiği belirtiliyordu. İlginçtir, o sıralar, PKK sempatzanı bazı yakınlarımız, babama, "içeriden" edindikleri bir bilgiye göre, Silvan'dan Kawacıların beni vurmaya planladıkları haberini iletmişlerdi. Evet dikkatli olmak gerekiyordu ama ben yine ortadaydım. Zaman zaman arkadaşlarımın bana çaktırmamaya çalışarak peşimden silahla dolaştıklarını fark ettiğimde tepki gösterdim. Herhangi bir saldırıya da uğramadım.

PKK tehdidinin yanı sıra arandığım haberleri de geliyordu. Meğer benimle, Mehmet Boz hakkında İGD Batman Şubesi'nin 1. Olağan Kongresi'nde yaptığımız konuşmalar da, komünizm ve bölücülük propagandası yaptığımız iddiasıyla dava açılmış ve gıyabımızda gerçekleştirilen duruşma sonucunda hakkımızda tutuklama kararı çıkmış. Hal bu olunca, Nisan 1980'de, geçici olması kaydıyla önerdiğim Siirt İl Komitesi kuruldu. Üyeleri, Mahmut Kutlu, M. Mazi ve ben. TPAO'da, Mahmut ağabeyin sekreterliğinde, Kaya Karan, Necat Kuyumcu ve A. Dilmen'nin üyelikleriyle bir işletme komitesi oluşturduk. Siirt il merkezinde de M. Mazi'nin sorumluluğunda 1. Ataker'in üyeliğiyle bir birim oluşturduk. Batman'da bölge komitesi oluşturma yoluna gitmedik. Partinin gençlik kesimiyle ilişkileri de ben üstlendim. Böylece, ertelenen Petrol-İş Sendikası Batman Şubesi'nin kongresine daha iyi hazırlanmış bir şekilde katıldık. Ayrıca hemen şunu da belirtmeliyim ki, artık partide olmayan arkadaşlarımız Mehmet Elibol, Rauf Yanmaz, Ayaz Koyuncu da adayımıza destek vermek için epeyce çalıştılar.

Kongreden sonra, Reva'nın ilettiği haber üzerine, Şeref ağabeyle görüşmek üzere Van'a gittim. O zaman Van, sıkı-yönetim kapsamı dışındaydı. Şeref ağabey güvenlik gerek-çesiyle oraya geçmişti. Bir otelde kalıyordu, orada görüştük; bir durum değerlendirmesi yaptık. Türkiye'de toplumsal-politik durum hızla kötüleşiyordu. Faşizme geçit vermeme mücadelesi ve bu çerçevede yerel düzeyde de demokratik güçlerin bir cephede birleşebilmesi çalışmaları her zaman-kinden fazla önem kazanmıştı. Tüm bunları gözeterek çalış-malarımızı yoğunlaştırmamız gerekliydi.

Batman'a döndükten sonra, 17 Temmuz 1980 günü, akşa-mın ilerleyen saatlerinde, bir çayhanede bazı arkadaşlarımla sohbet ederken "kimlik kontrolü" yapan polislerce alınıp Emniyet Amirliği'ne götürüldüm. Arkadaşlar hemen aileme haber vermişler. Bizimkiler de, battaniye, yiyecek vs. getir-diler. Gece saat iki civarında, nezarethanede, uyanıktım. Dı-şarıdan bağırışlar duydum. Biri, "Onu göreceğiz," diye ba-ğırıyor, diğeri, "Hayır, asla izin vermem," diye yüksek ses-le cevap veriyordu. Sonra ayakkabı topukları, takırtıları der-ken sesler kesildi. Sonradan öğrendiğime göre, Yüksel adın-da, Batman'da nam salmış faşist bir polis, görevli olmadığı halde, kendi grubundan yanına aldığı bir polisle o gece beni "görmeye" gelmiş. Nöbetçi polisler de Pol-Der'liymiş ve on-ların beni "görmelerine" engel olmuş.

Sabah saat 09-10.00 civarında bir polis ekibi tarafından alınıp Batman Komando Alayı'na götürüldüm. Orada, bara-ka gibi bir koğuşa kapatıldım. Akşama doğru da yanıma iki genç getirdiler. Ramazan ayında olduğumuz için gündüz de açık olan bir lokantaya bomba atılmış, gelen iki genç de o eylemin şüphelileri olarak yakalanmıştı. Aralarında sanırım iki üç yaş fark vardı. Büyüğü, sık sık, yüksek sesle, "Benim bu işle alakam yok," diye söylenip ağlıyordu. Küçüğüyse da-ha sert görünüyordu, başına gelenler çok da umurunda de-

ğilmiş gibiydi ve bu ikisi birbirini yakından tanıyor gibi gelmemiştii bana.

O gün arkadaşlarım ziyaretime geldi. Yemek getirmişlerdi bana, herhangi bir ihtiyacım olmadığını söylememe rağmen.

Ertesi gün, bir teğmen ve altı asker eşliğinde, askerî bir araçla, uçumuz ellerimiz iple bağlanmış vaziyette Siirt'e götürölmek üzere araca bindirildik. Kurtalan'a varmadan, kırılık bir alanda durduk. Teğmen geldi, askerlerden sonra bizim de araçtan inmemizi istedi. Önce elindeki karton dosyaya, sonra bize baktıktan sonra, "Süleyman Talay sen misin?" diye sordu bana. "Evet," dedim. Teğmen, boyumu posumu güzelce bir inceledikten sonra yeniden araca bindik.

Siirt'te İnżibat Karakolu'na götüröldük. Büyük bir neza-rethaneye benzeyen, fakat ranzaları da olan çok pis bir yere kapatıldık. Orada benim yaşlarımda biri daha vardı. Neden orada olduğumuz üzerine biraz sohbet ettik. Solcuydu o da. Eruh bölgesinden bir Kürt yurtseveri olduğunu, siyasi nedenlerle gözaltına alındığını söyledi. Yaklaşık bir haftadır oradaymış. Oradaki pek çok insana işkence yapıldığını, özellikle bir kadına göğüs bölgesinden, küçük kum torbalarıyla yapılan ağır işkencelerden söz etti. Ben, anlattıklarından değil de, tavrı yüzünden bu kişiye karşı mesafeli kaldım: Çok rahat görünüyordu.

O gün orada geceledik. Orada kaldığım bir gün boyunca, çaya, yemeğe idrar karıştırma ihtimalleri nedeniyle su dışındaa hiçbir şey yiyip içmedim. O tanıştığım kişi, neden bir şey yemediğimi sorunca, endişemden söz edip, bu verilenlerin idrar koktuğunu söyledim. O ise bu söylediklerime gülmüş ve bol idrarlı çaylardan söz etmişti.

Sabah olduğunda, bir çavuş gelip lokanta bombacısı zanlılarından büyük olanını alıp götürdü. Aradan birkaç dakika geçmişti ki, "Abelerim, elinizi ayağınızı öpeyim," diye yalvaran, ağlayan bir ses duyduk. Meğer işkence yeri hemen kar-

şımızdaymış. Biraz sonra sesler kesildi. Bir süre sonra da işkenceye götürülen genç getirildi. Zangır zangır titriyordu. “Kahrolsunlar,” deyip çocuğa yardım etmeye çalışırken çavuş geldi. Bu kez küçük olanı götürdü. Yine neredeyse aynı süre geçtikten sonra çocuğun “Tamam abe, tamam abe,” diyen sesini duyduk. O genci de getirdiler koğuşa. Ağlıyordu. Orada, o an yanına sokulabileceği tek kişi ben olduğum için benim yanıma geldi. Bense, sıra bende, diye düşünmeye başlamıştım. Yaklaşık yarım saat sonra aynı çavuş geldi. “Komutan seni çağırıyor,” dedi bana. O kısa yol arkadaşlığımızda bana, “Sen necisin?” diye sordu. “Nötruncuyum,” dedim. “O da ne,” dedi. “Bombaların en büyüğü,” dedim. Benden biraz uzaklaşıp aramıza mesafe koyarak, “Bunu da ilk kez duyuyorum,” dedi. Astsubayın bulunduğu çardağa geldiğimizde, astsubay bana oturmamı, çavuşa da gitmesini söyledi. Beni savcılığa götürmekle görevliymiş. Birer çay içip öyle gideriz, diye düşünmüş. Gercüslüymüş. Laf lafı açarken, Batman Lisesi’nde okuyan yeğenini tanıyıp tanımadığımı sordu. Tanımıyordum.

Savcılığa çıkarıldım. Gıyabi tutuklama kararı “vicahi” olarak bir kez daha alındı. Lokanta bombacısı zanlılarıyla birlikte İnşabat Karakolu’ndan alınıp Tugay’a götürüldük. Taştan yapılma bir yerin zemin katına kapatıldık. Bizden başkaları da vardı. Bir gün babam ziyaretime geldi, görüştirmediler. Bana temiz elbiseler getirmiş. Bir asker, babamın getirdiği temiz kıyafetlerle bir miktar parayı imza karşılığında bana teslim edip babama vermek üzere kirli kıyafetlerimi aldı. Onun ardından, fotoğraf makineli sivil biriyle birlikte “Buralar benden sorulur” havalarında, “çok pırpırlı” biri geldi. Kaldığımız yerin giriş kısmına aldılar beni. Fotoğrafçı, önden, yanlardan “wanted” fotoğraflarımı çektikten sonra gittiler.

22 Temmuz’da Diyarbakır’a götürülmek üzere 13.00’e doğru bahçeye çıkardılar bizi. İki cip ve iki kamyonet tipi

askerî araç bizi götürmek için hazırlanmış. En öndeki cipin kapısından radyonun sesi geliyordu. TRT’de, 13.00 haberleri verilmeye başlandı. İlk haber, DISK’in kurucularından T. Maden-İş Sendikası Genel Başkanı Kemal Türkler’in öldürüldüğüydü. Üzüntüm, öfkem birbirine karıştı. Yanıma gelen, orta yaşlarda, kilolu, kısa boylu bir astsubay, “Başın sağ olsun,” dedi. Teşekkür ettim ama çok da şaşırmıştım. “Sizi Diyarbakır’a götürüp teslim etmekten sorumluyum,” gibi bir açıklama yaptı. Sigara paketimi çıkarıp ona da ikram ettiğimde oruçlu olduğunu söyledi. Ben sigaramı içerken, “Hangi yoldan gitmek istersiniz,” diye sordu. Yine şaşırdım tabii. Diyarbakır’a iki yoldan gidebilirdik: Biri Batman üzeri, diğeri Ziyaret, Kozluk üzeri. “Siz bilirsiniz ama olur da Batman üzerinden gidersek, dükkânı Diyarbakır Caddesi üzerinde olan babamı yol üstü görebilmeyi isterim,” dedim.

Cipe bindik. Sağımda ve solumda birer asker vardı. Yanımdaki askerlerden biri Yozgatlı, diğeri Tokatlı köylü çocuklardı. Yolda suçumu sordular, “Devletin temeline dinamit koymak,” dedim. Şaşırmışlardı. “Devletin temeli nerede?” diye sordular, “Çankırı’da,” dedim. Sonra gülümsememden şaka yaptığımı anladılar, birlikte gülüştük. Beşiri’yi (Qubin) geçtikten sonra, Kire Dağı’nda bir pınar başında mola verildi. Indik; su, sigara içtik. Derken orada kurdukları tezgâhlarda kavun, karpuz, domates vs. satanlar birden etrafımızı sardı. İçlerinden bazıları bana açıkça, bir tantana çıkaralım siz de bundan istifade edip kaçın, dediler. Güldüm, teşekkür edip reddettim. Ne var ki astsubay durumu anladı ve hemen bizi toparladı. Batman’da hiç durmadan Silvan’a geçtik. Acıkmıştık. Mola verildi fakat bu kez arabalardan inmemize müsaade edilmedi. Dürüm gibi bir şeyler yedik ve hemen yola koyulduk. Lice yol ayrımı dolaylarında arabalardan birinin lastiği patladı. Sorunun giderilmesi bir saate yakın sürdü. Diyarbakır’a vardığımızda saat 17.00’yi geçiyor-

du. 7. Kolordu Komutanlığı sahasındaki kule gibi bir yapının pis mi pis dibine atıldık. Ne aydınlatma ne de yatak vardı. Demir parmaklıklı penceresi yere bitişikti, bahçeye bakıyordu. Sırayla anlatılan çok rezil fıkralarla gece yarısını bulduk. Çok iyi hatırlıyorum, gece 12'ye doğru içimizden biri, o pislik yerdeki pencere kenarına kurulmuş bir vaziyette, bahçede turlayan nöbetçi askeri çağırdı. Gelen askere nöbetinin ne zaman biteceğini sordu. Asker de, "12'de bitecek, niye soruyorsun ki?" deyince bizimki, "Sen gittikten sonra burayı havaya uçuracağız," dedi. Asker gitti, beş dakika sonra nöbetçi subay geldi. Ayakta zor duruyordu, sarhoştu. "Demek burayı havaya uçuracaksınız ha! Peki eğer yapmazsanız..." diyerek bir yığın küfür edip gitti.

Sabah, kaldığımız yerden alındık. Ayırıştırıldık. Lokanta bombacısı zanlılarıyla yolum ayrıldı böylece. Birkaç kişiyle birlikte, yine aynı sahada yer alan bir askerî hapishaneye götürüldük. Aynı astsubay teslim etti bizi. Tutuklular, üç numara saç tıraşı edildikten sonra hapishaneye alınıyordu. Bana sıra gelince tıraş edilen yerin ön tarafına çağrıldım. Karşımda bir asteğmen oturuyordu. O ara biraz sohbet de etmiştik. El işaretleri yaparak benden olduğum yerde kalmamı istedi ve kendisi kalkıp tutukluların tıraş edildiği yere geçti. Birdenbire bir gürültü koptu. Kavga eden taraflar birbirlerine durmadan yakası açılmadık küfürler savuruyordu. Ben ne olduğunu anlayamadan söz konusu asteğmen döndü ve beni, tıraş edilmeden hapishanenin iç kısmına yolladı. Arkamdan bir gardiyan koşa koşa geldi, "Komutan seni istiyor," deyip beni gerisin geri hapishanenin demir parmaklıklı kapısına götürdü. Baktım, bizimle Siirt'ten gelen astsubay. "Yaklaş," dedi bana. Yaklaştım, kulağıma fısıldarcasına, "İçeride MIT muhbirleri de var, dikkat et," dedi. Ben bu yakınlıktan kuşkulanmıştım, yine de yumuşak bir sesle, "Bana ne. Canları cehenneme," dedim. Astsubay geri çekil-

di, sanırım alındı. “Diyeceğimi dedim, gerisini sen bilirsin,” deyip gitti.

Kalacağım koğuşa vardım. Tutuklu arkadaşlarım vardı. Sarıldık, hasret giderdik. Şimdi düşününce orada olan arkadaşlarımdan bir de Zekeriya Kılıcikan’ı hatırlıyorum ama eğer yanılmıyorsam, Zekeriya oradaysa neden oradaydı, işte bunu hiç hatırlamıyorum. Ben oraya gitmeden önce, arkadaşlarımızla PKK’liler arasında birkaç sürtüşme, hatta bir seferinde de büyük bir kavga yaşanmış. Ben oradayken bunların hiçbirisi olmadı. Gittiğimin ikinci günüydü, arkadaşlarla voleybol oynuyorduk. Bir grup PKK’li de sahaya gelip sözüm ona voleybol oynamaya yöneldi. Kışkırtmak istiyorlardı. Arkadaşıma sahayı terk etmeyi önerdim ve oradan ayrıldık. Utandılar. Ve ondan sonra, kavga bir yana herhangi bir sürtüşme de yaşamadık.

Sonradan çok kötü bir nam salacak 5 Nolu Askerî Ceza ve Tutukevi “hizmete açıldı”. İlk “misafirler” olarak oraya nakledildik. Oradaki ikinci günümüzde KUK davasından tutuklu, soyadını hatırlayamadığım, kendi aramızda “teorik ve pratik Apo” diye takıldığımız Abdullah isimli arkadaş bana geçmiş olsun ziyaretine geldi. Ertesi gün de aynı amaçla Mazlum Doğan geldi. Aslında Mazlum beni sever, saygı duyardı. Bunu arkadaşlarıyla da paylaşırdı. Ben ona soğuk davrandım o zaman ve çok sonra bu tavrım yüzünden çok üzüldüm.

Kaldığımız koğuş, gönüllü olarak bizimle kalmak isteyen bir kişi dışında, tamamen arkadaşlarımızdan oluşuyordu. Nadir Ilgin, İlhami Perişan, Adnan Can, Zekeriya Çığır, Feyyaz Tolan, Feremez Bat, Salih Şimşek, Fevzi Karadeniz ve şimdi isimlerini hatırlayamadığım yirmiye yakın arkadaştık. Daha sonra da, İstanbul’da basılan İGD Merkez Yönetimi toplantısında tutuklanan Mehmet Boz da, ortak davamız bağlamında buraya getirilip aramıza katılacaktı. Koğuştaki hapisane yönetiminin bize verdiği yemeklerden ziyade nö-

betleşerek, kendi imkânlarımızla yaptığımız yemekleri yemeye çalışırdık. Hatta kaba çamaşırlarımızı da nöbetleşerek yıkama biçiminde bir düzen oluşturmaya çalıştık. Herkesi, gündelik hayatımıza kendi yeteneği ölçüsünde renk katabilmesi için teşvik ederdik. Kürt dili üzerine çalıştık mesela ama teorik konularda çalışma önerime karşın kimse bu konuda bir şey yapmadı.

Hapishanede ziyaretime sadece babam, Aysel Nergis ve ismini hatırlayamadığım bir avukat geldi. Görüşme ortamı çok kötüydü. İki taraf arasında kalın bir cam bölme vardı. Yüksek cam bölmenin üstünde tel örgü başlıyordu ve görüşmecilerin birbirini duyabilmesi için o tel örgülü kısma doğru bağırırmaları gerekiyordu.

Velhasıl, 20 ya da 22 Ağustos'ta Mehmet Boz'la birlikte askerî mahkemeye çıkarıldık. Onun avukatı vardı ama benim yoktu. Mehmet'in avukatı Atilla Coşkun, durumun örgüt davası gibi görülmesine engel olmak için bu yola gildiğini söylemişti bana. Mahkemede iddianame okundu, savunmalarımız istendi. Ben, kendi adıma iddianamenin yanlış ve tutarsız olduğunu ifade etmeye çalışırken hâkim, "Otur yerine!" diyerek azarladı beni. Sonuçta, tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edildik. Tahliye işlemleri de ancak yarın sabah bitebilirdi. Koğuşa döndüğümüzde, herkes karara çok sevindi. Toparlandık, yarın sabahı beklemeye başladık ama beni bir endişe sardı. Hiç de huzurlu değilim çünkü ben asker kaçağıydım. Ya fark edilirse, diye içim içimi yiyordu. Bu kaygılarla sabaha karşı herhalde uyumuşum. Uyanınca hızlıca toparlandık. Gardiyanın bizi çağırmasını ve hemen oradan ayrılmayı beklemeye başladık. Biraz sonra gardiyan geldi. Arkadaşlarla vedalaşıp koğuştan ayrıldık. İşlemlerimiz yapıldı, hapishane binasından bahçeye çıktık, bahçe kapısına yöneldik. Bu süreç her adımında beni tedirgin ediyordu tabii. Bahçe kapısından önce avukat

ve Mehmet çıktı. Tam ben çıkacakken, kapıdaki asteğmen evraklarıma bakarken ayağını uzatıp kapıyı kapattı. Malum soruyu sordu: “Askerlik durumun nedir?” Öğrenci olduğumu söyledim. Nerede okuduğumu sordu. İstanbul-Ortaköy Eğitim Enstitüsü’nde, deyiverdim. Öğrenci kimlik belgemi görmek isteyince de, Batman’da, evde olduğunu söyledim. Biraz tereddüt etti ama ayağını indirdi sonunda. Ve ben, dışarı çıktım! Çıkınca karşımda ağabeyimi gördüm. Iskenderun’dan gelmiş. Hep birlikte taksiye bindik. Mehmet’in de bir yakını gelmişti; bu durumda hepimizin taksiye sığabilmesi için mecburen, ağabeyim taksinin bagajına binmişti. Ağabeyimle ben, Mehmet’le vedalaşıp otogarda indik. Oradan da doğru Batman’a...

Evde, tahmin edebileceğiniz üzere çok sevinçli bir ortam vardı. Birkaç saat sonra kitaplığıma bir baktım, neredeyse boşalmış. Ne olduğunu sordum tabii, polislerin beni aldığı akşamın ertesi günü arkadaşlarımla gelip, polislerin evi basması ihtimaline karşı kitapları alıp götürdüğünü söylediler.

Çıktıktan sonra, partiden görüşme haberi gelmesini beklemeye başladım. Fakat ne arayan vardı ne soran. Bu arada da MESS üyesi patronlara karşı büyük grev de sürüyordu. Arkadaşlarımız işçilerle dayanışma halinde ellerinden geleni yapıyorlardı. 1976’da, DGM’lere karşı DISK öncülüğünde girişilen direnişlere Batman’da duvar yazılamaları yaparak destek verebilmiştik. Bu grev kapsamında ise arkadaşlarımız tarlalarda mercimek biçerek, tuğla atölyelerinde tuğla devşirerek, işportacılık yaparak kazandıkları paralarla grevci işçilerin mücadelesine katkı vermeye çalışıyorlardı.

Tahliye olduktan sonra Batman’dan ve Siirt’ten ilgili yoldaşlarla görüşüp durum değerlendirmesi yaptık. Süleyman Demirel hükümetiyle her geçen gün daha bir kötüleşen siyasal-toplumsal koşullar için ancak alelade kararlar alabiliyorduk: Sıkıyönetim koşulları içinde örgütsel yapıyı canlı tut-

mak, çalışmaları düzenli sürdürmek, mevcut sempatizan kesimin aktifleşmesini sağlamak vs.

Bu arada, anneme ve babama evlilik kararı aldığımı söyleyip onaylarını aldım. Uygun bir zamanda, rızalarını almak üzere Aysel Nergis'in anne ve babasıyla konuyu görüşmeye gideceklerini söylediler. Artık evleneceğime göre, düzenli gelir elde etmem gerekiyordu. Babama ekonomik bağlılığımı bitirecek bir iş bulmalıyım. Partinin bana bu bağlamda en ufak bir desteği olamazdı. Babamın yaptığı işi organize etmekle mi meşgul olsaydım acaba? Düşünüyordum.

Bir gün, gece saat 11 civarında büyük bir patlamayla sarsıldık. Evimizin bahçesine bomba atıldığını sandık çünkü patlamanın etkisiyle ortalık birden apaydınlık olmuştu. Ardından hemen elektrikler kesildi. Patlamadan birkaç dakika sonra babam bahçeye çıkmak istedi. Acele etmemesini, biraz ortalık sakinleşsin beraber çıkacağımızı sylediysem de dinletemedim. Birlikte çıktık bahçeye. Etrafta derin bir sessizlik vardı. Bahçeyi geçip sokağa çıktık. Hiç kimse yoktu. Derken komşularımız da birer birer çıkmaya başladı. Kısa bir süre sonra öğrendik ki, TPAO'ya ait büyük bir LPG tankı, basınç sonucu patlamış. Sadece biz değil, bütün komşularımız, evin bahçesine bomba atıldığını sanmış. Düşünün, o zamanki terör eylemleri, o eylemlere maruz kalan insanlar üzerinde nasıl bir tahribat yaratmış.

12 Eylül 1980 sabahı, saat 6-7.00 arası babam uykumdan uyandırıp, "Kalk oğlum askerî darbe olmuş," dedi. Endişeliydi. Polisin ya da askerin gelip beni alabileceğini düşünüyordu. Kalktım, TRT'den haberleri takip ettik. Dışarı ıktım. Sokağa ıkma yasağı vardı. Sokağımızı geçip caddeye ıktım. Kimseler yoktu ortalıkta. Derken ilerideki caddede volta atan iki asker gördüm. Az sonra onlar da kayboldu. Dönüp eve geldim. TKP'nin Sesi radyosunu, Bizim Radyo'yu dinlemeye çalıştım. Onlar da durumu sadece bir ha-

ber olarak veriyorlardı. İyice afallamıştım. Ben yine de her ihtimale karşı, o günü bahçede, kaçmaya hazır halde geçirdim. Gece de, olası bir baskına karşı evimizin çatısında saklandım.

Direnış yoktu. Büyük grev bitmişti. Muhalefet sessizdi. Askerî darbe yapılacağı olasılığını yüksek görmemize karşın bu ihtimalin gerçekleşmesi durumunda nasıl bir tutum alacağımıza dair hiçbir eylem planı yapmamıştık. Tedbirsiz kalmıştık.

13 Eylül sabahına, bize karşı hiçbir operasyonla karşılaşmadan çıktık. O gün, araçlar vasıtasıyla Vasil Binbay, Mahmut Kutlu ve İlhami Işık'la görüştüm. Mahmut ağabeyle, olağanüstü bir durum olmadıkça, bir ay boyunca her türlü parti görüşmesini askıya alma kararı aldık. Düzenli olarak radyolarımızı dinleyecek ve inisiyatifimizi genişletecektik. Vasil ve İlhami ile de, o andan itibaren her birimizin kendi güvenliğinden sorumlu olduğunu, partiyle bağlantı kurana kadar başımızın çaresine bakacağımızı ve bu konuda yapabileceklerimiz hakkında hızlıca fikir üretmemiz gerektiğini vs. konuştuk. Sonra Vasil'la bir daha görüştük. Onun sorumluluğunda genç arkadaşlarımız, seçilen yerlerde ve imzasız bir şekilde "darbeye hayır" diyen, "darbeye karşı direnişe" çağıran duvar yazılamaları gerçekleştirdi. İlhami ile bundan başka iki ya da üç kez daha görüştüm, 1981'in sonlarında da özel tutumları neticesinde kendisiyle artık sürdürülemez bir hal alan örgütsel tüm ilişkilerimiz son buldu.

Bu kararlardan sonra, Siirt il merkezinde durum nedir diye soruşturmaya başladık. Ve duyduk ki, orada bize yönelik büyük bir operasyon gerçekleştirilmiş. TKP'li diye 80'e yakın insan gözaltına alınmış. Gözaltına alınanlar arasında Özgürlük Yolu'yla ilişkili insanlar da varmış. Bir kısmı tutuklanacak bir kısmı serbest bırakılacak olan bu insanlar arasında bulunan bir ressam ile bir avukatın sorguda verdikleri

ifadeleri uzun süre konuştuk kendi aramızda. Dendiğine göre, ressam, hiç ilgisi olmamasına rağmen, polisin dayatmalarını sonucu, “Tamam, ben TKP üyesiyim,” demiş. Bunun üzerine polis de, kimin üye yaptığını sormuş. O da, yakın arkadaşları olan bir avukatın ismini vermiş. Sonra polis, bu ikisini yüzleştirmiş. İkisi de Arap’mış. Avukat, arkadaşının kendi ismini vermesine öfkelendiği için Arapça küfretmiş. Polisler de, “Ben TKP üyesi değilim. Üyesi olmadığım bir gizli partiye nasıl olur da başkasını üye yapabilirim, bu adam yalan söylüyor,” demiş. Bunun üzerine ressam da, işkence görmemek için yalan söylediğini, doğruyu mahkemeye çıkınca söyleyeceğini bildirmiş. İkisi de serbest bırakılmış tabii.

Darbenin etkisi geçmiyordu, takvimler 5 Ekim’i gösterirken Diyarbakır’a çağrıldım. Kemal Yıldız’la görüştüm. Hemen İstanbul’a gitmem gerekiyordu. Uçakla İstanbul’a gittim. Ertesi gün, saat 13.00’te, buluşma yeri diye belirtilen Elmadağ’daki otobüs durağında bekledim. Ömer Ağın’la görüşecektik. Fakat gelmedi. Ne yapacağımı bilemedim önce. Ne yeteri kadar param var ne de gidecek yerim. Uçak biletimi K. Yıldız almış, görüştüğümde Ömer’e söylememi, parasını iade etmelerini söylemişti. Dedikini yaptım ama parasını verip vermediklerini bilmiyorum. Neyse, baktım yapabileceğim bir şey yok, Tevfik Dinçer’in iş yerine gittim. O da Batmanlıydı ve Ömer’le ortak arkadaşımızdı. O akşam, onun yeni taşındığı, Ümraniye civarındaki evinde kaldım. Ertesi gün, Tevfik Dinçer’in iş yerinde otururken Ömer geldi ve böylece görüştük.

Darbecilerin ne yapacağı henüz belli değildi. İzlemede, beklemedeydik. Fakat artık her şeye karşın en önemli şey, parti kadrolarının güvenliğiydi. Bunun için elimizden geleni yapmalıydık. Yakın gelecekte bize yönelik herhangi bir saldırı alameti görülme bile mümkün olduğunca gözlerden uzak durmalıydık. Dışarıda “kamuflej” usullerini vs. kullan-

mamız gerekiyordu. Derken şunu fark ettim ki, partinin yöre yapısının da o koşullarda harekete geçirebileceği ne bir hazırlığı ne de sağlam bir altyapısı vardı.

10 Ekim 1980’de, genel nüfus sayımı yapılacaktı. Sayım esnasında yolculukta olacağım şekilde bir plan yaptım. 7 ve 8 Ekim akşamlarını Küçükpazar’da, yeni tanıştığım Bahattin Işıktaş’ın halasının evinde geçirdim. 9 Ekim’de, akşama doğru, otobüsle İstanbul’dan ayrıldım. Yanımda oturan yolcu, İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümü’nden bir öğretim üyesiydi. Ergani’nin Çayönü bölgesindeki kazı çalışmalarında görevliymiş. Ben de, “kuru gıda ticaretiyle ilgilenen bir Batmanlı”ydım. Sohbet ettikçe aramızda bir güven oluştu. Bir arkeoloğun gözünden toplumsal-politik durumları, terörü, şehirciliği, Çayönü’ndeki arkeolojik bulguların anlamını, önemini ve hatta Kürtleri, Kürt sorununu konuştuk. Mola yerlerinde de birlikte vakit geçirdik. Uyuduk, uyanık, derken Malatya’ya vardık. Otogarda otobüsten inip bir astsubayın kontrolündeki sayım masasında, ben önde arkeolog arkamda, sıraya girdik. Sıra bana gelince, “Ana diliniz, evde konuşulan diller vs.” gibi soruların hepsine resmî cevaplar verdiğimi gören arkeolog şaşırılmış bir halde bakmaya başladı bana. Sayım bitip, mola süremiz de dolunca otobüsteki yerlerimize oturduk. Arkeologla o keyifli sohbetimizin yerini sıkıntılı, baştan savmaya yönelik, konuşup konuşmadığımızın bile belli olmadığı hava aldı. Benden kuşkullanmış, morali bozulmuştu. Doğrusu ben de o Ergani’de otobüsten inince rahatladım.

Batman’da evden hemen hemen hiç çıkmadım. Günü gelince babam ve annem, kız arkadaşım Aysel Nergis’i ailesinden istemeye gitti. “Ret” cevabıyla döndüler. Lise mezunu, işsiz güçsüz, askerliğini bile yapmamış birine vereceğimiz kızımız yok, demişler. Haklılardı. Babası Türk bir emekçi olan Aysel, annesi tarafından ağa torunuydu ve öğretmendi.

İlk görev yeri Yozgat'tan, faşistlerin egemenliği yüzünden istifa ederek Batman'a dönmüştü.

Kasım ya da Aralık ayında yeniden İstanbul'a gittim. Ömer'le görüşüp döndüm. Yeni bir şey yoktu. Nihayetsiz bekleme günleri. Siirt merkezle bağlarımızı da en aza indirmiştik.

Babam ve annem, Aysel'i istemeye ikinci ve son kez gittiler. Bu sefer "peki" cevabıyla döndüler. Bunda Aysel'in tutumu etkili oldu. Anne ve babasına, izin vermeseler bile benimle evleneceğini söylemiş. Bu kararlı tavır da, ailesinin kararını değiştirmesini sağlamış. Velhasıl, 1981 Ocak ayında nişanlandık. 21 Şubat Cumartesi günü berbere gidip çıkartmadan damat tıraşı olmuşum. Ertesi gün, 22 Şubat 1981 Pazar günü de, Aysel gelinliğiyle evimize getirildi. Taksiden inmesi için ona elimi uzattığımda, "Yaşasın TKP demeden inmem," dedi. Ne dediğini anlamadığım için tekrarlattım ve "Miting mi yapıyoruz, o da nereden çıktı?" dedim. Yok, ısrar etti. Yanındaki Şükran S.'nin de duyabileceği bir sesle dediğini yaptım. Aysel, evlenmemizden kısa bir süre önce partiye üye olmuştu. Evimizde, aile efradımız ve bir grup arkadaşımızın katıldığı sade bir törenle evlendik. Ve Aysel, ömrüm boyunca sevişip yattığım tek insandır.

İsfendiyar'ın 24 Şubat'ta, bir arkadaş aracılığıyla gönderdiği mesaj üzerine 25 Şubat'ta Diyarbakır'a gittim. Onun evinde Ömer Ağın'la görüştüm. Değişen bir durum yoktu. Her geçen gün Batman'da kalmaktan utanıyordum. Başta PKK çevresi olmak üzere, çeşitli çevrelerden insanlar tutuklanırken bizim beklememiz bana taşıyabileceğimden ağır bir yük gibi geliyordu. "Darbeciler, öncelikle silahlı örgütlere yönelmişler" gibi söylentiler de bizim siyasal etkisizliğimize gerekçe gösterilemezdi.

Nisan ayında İstanbul'a gittim. Darbe sonrası ilk kez topladığımız, kayda değer miktardaki aidatları da götürmüş-

tüm. Şeref Yıldız ve Ömer Ağın'ın bu parayı görünce sevinmelerinden onların da sıkıntılı durumlar geçirdiğini anlamıştım. Onlara o gün, İstanbul'a yerleşmek için partinin bana yardımcı olmasını istediğimi söyledim. İstanbul'a yerleşme isteğime karşı çıktıkları gibi, partinin de bu konuda bana yardımcı olabilecek durumda olmadığını söylediler. Parti radyosunu dinlememi, Nâzım Hikmet'in "Kerem Gibi" şiirinin yayınlanmasının bize yönelik bir operasyona girişileceğini, "Salkım Söğüt" yayınlanırsa da operasyonların başladığını anlamam gerektiğini bildirdiler. Şeref Yıldız'la ikinci görüşmemde, operasyon ve saldırı beklentisi karşısında Batman'da kalmamın doğru olmadığını, Batman'dan ayrılıp Iskenderun'a yerleşmeye çalışacağımı söyledim. Buna itiraz etmedi. Ömer Ağın'la bir sonraki görüşme için randevulaşıp İstanbul'dan ayrıldım ve Batman'a döndüm.

Batman'da, yoldaşlarla devletin bize yönelik saldırı hazırlıklarını ve partinin somut durumunu görüştük. Her birimizin partinin ve kendimizin güvenliğinden sorumlu olduğumuzu bir kez daha vurguladık. İmkânı olanların Batman'dan bir süre için ayrılabileceğini söyledik. Kalacakların da örgütsel, politik işlerini en aza indirmesine karar verdik. Bunların yanı sıra, olur da gözaltına alınan olursa, sorguda, her türlü yasa dışı örgütle bağlantısını reddedeceği konusunda anlaştık. Batman'dan ayrılacaklardan biri olduğum için bu konuyu başta Mahmut Kutlu olmak üzere üç yoldaşla konuştum ve ilerleyen süreçte nasıl iletişim kuracağımıza da karar verdik.

Iskenderun'a gitmek üzere Batman'dan ayrılıp Diyarbakır'a gittim, bir gün kaldım. Selçuk Topçu, geceyi geçirmek üzere tıp fakültesinde öğrenci olan bir arkadaşın kaldığı eve götürdü beni. Ev, Sur'da, Dağkapı'ya yakın bir yerde, bir binanın zemininde küçük bir daireydi. Gece yarısı oldu, uykumuz geldi. Meğer bulduğumuz odadaki somya dışın-

da başka yatak yokmuş. İkinci bir yorganı geçtim, bir battaniye bile yokmuş. O somyada beraber yatmamız gerekiyormuş. “Olmaz,” dedim. Sırayla uyumayı önerdim. Tek kişi için bile küçük olan o somyada, yeni tanıştığım biriyle nasıl uyuyabilirim. Neyse, birlikte yattık sonunda. Uyumuşuz. Ya da ben uyumuşum. Gece birden uyandırıldım. Ev sahibi, “Kalk, baskın var,” diyordu. Bu arada, bir araba sesi ile, binanın üst katlarına çıkan ayak sesleri duydum. Kalktım. Ev sahibi, “Senin buradan gitmen gerekiyor,” dedi. “Nasıl?” diye sordum. Beni banyoya götürdü. O zifiri karanlıkta yerde duran teneke bir kaba çarptım, ortalığı bir gürültü kapladı. Ev sahibi ise hâlâ, banyodaki küçük pencereyi gösterip buradan kaçmamı söylüyordu. Oradan kaçılabilirdi sahiden. O pencere, tek katlı evlerin damlarına açılıyordu ama ben, “Gitmiyorum,” dedim. Bence, o baskının bizimle ilgisi yoktu. Ve benim bu şekilde kaçmaya çalışmam durduk yere başımıza iş açabilirdi. Bizim dairenin kapısı bile çalınmamıştı ki. Odaya geri döndük. O saatten sonra da uyumadım. Sabah, komşulardan öğrendiğimize göre, üst katlardaki bir asker kaçağı için baskın yapılmış. Ha, bir de, yıllar sonra öğrendim ki, evinde kaldığım doktor, o somyadaki yatma halime “güzellemeler” yapmış. Aferin ona! Sağ olsun!

Ertesi gün İskenderun’a, ağabeyime gittim. Ne var ki, ağabeyimin evi, “akraba soruşturması” sebebiyle kolayca ulaşılabilecek bir yer olmasının yanında güvenli de değildi. Zira ağabeyim aynı zamanda İGD ve T. Maden-İş üyeliği yapmıştı. Bunu hesaba katarak etraflıca konuştuk. Yasal dernek ve sendikalara üyeliğin suç olmadığını söyledik. Kapı çalındığında, güvence almadan kapının açılmaması konusunda anlaştık. Fakat olur da bir baskın yapılır ve alınacak olursam ifademde, “Ağabeyimi ziyarete gelmiştim,” diyecektim. Ağabeyim, bir binanın zemin katında, küçük bir dairede, kirada oturuyordu. İki çocuğu vardı. Üçüncüsü de yoldaydı. Otur-

dukları dairenin bahçesi SSK hastanesinin bahçesiyle bitişikti. Bu sebeple, olası bir baskında kaçmaya uygun bir yerdi.

Nâzım'ın "Salkım Söğüt" şiirini, radyolarımızdan İskenderun'da dinledim. Adana'ya geçtim. Birkaç gün, otogara yakın bir otelde kaldım. Batman'daki komşumuzun telefonunu arayıp ailemle görüştüm. Arayan soran olmadığını söylediler. Sonra da, ev sahibinin telefonunda ağabeyimi aradım. Ondan da aynı cevabı alınca İskenderun'a döndüm.

1981 Mayıs operasyonundan ne kadar sonraydı hatırlamıyorum, ancak anlaştığımız gibi İstanbul'da Ömer Ağın'la görüştük. Partinin operasyondan ciddi bir hasar aldığını, yakalananlar arasında parti üst yönetiminde görevli insanların da olduğunu, bazı çözümler nedeniyle de partinin çok ciddi tehlikelerle karşı karşıya bulunduğunu söyledi. Ona göre, tüm bunlara karşın partinin bölge yapısı hâlihazırda başarılıydı yine de. Bu, bence biraz sorunlu bir tespitti çünkü o tarihe kadar doğrudan partinin bölge yapısını hedef alan herhangi bir operasyon yapılmamıştı. Bununla birlikte, Mayıs operasyonundan sonra partinin yöre yöneticilerinin nasıl ya da ne türden güvenlik meseleleriyle uğraştıklarını kestirebiliyordum ama ne boyutta olduğunu tam olarak bilmiyordum. Ömer'in tespitini bu yüzden, o boyutla ilişkili düşünmek gerektiği şeklinde yorumladım. O da ayrıntılara girmemişti. Evet, başlıca sorunumuz güvenlikti ve o çerçevede çalışmalarımızı sürdürecektik. Bir randevu düzeni oluşturduk. Buna göre, her ayın birinde, saat 13.00'te, Karaköy'deki PTT'nin bulunduğu sokakta görüşmeye çalışacaktık. Birimizin gelememesi durumunda, görüşme ertesi aya ertelenecekti. Ne var ki, bu şekilde hiç görüşemedik. Ben beş ya da altı ay gittim görüşeceğimiz yere fakat Ömer Ağın bir kez bile gelmedi. Böylece, partiyle bağım doğrudan kopmuş oldu. Her ay İstanbul'a gitmem de ağabeyime olan maddi yükümün artmasına neden oluyordu.

İskenderun'da genel itibariyle dışarıya kapalı bir hayat sürdürüyordum. Oraya yerleşmeyi hiç düşünmedim. Yaşam koşullarımız aile içindeki haddinden fazla sorun yüzünden oldukça huzursuzdu. Umudum partiydi: Parti bir gün mutlaka benimle iletişime geçecek ve bu durumu değiştirecekti. İnanıyordum buna fakat zamanla hayal kırıklığına uğradım ve bunu defalarca yaşadım. Ama her zaman en fazla kendime kızdım. Kendime olan öfkem ise öyle kolay geçmez benim. Partinin gelip beni kurtaracağı günü beklemek de pek benim yapabileceğim bir şey değildi. İskenderun Halk Kütüphanesi'ne düzenli bir hafta gidip gelince, kütüphaneye sürekli devam eden tek kişi olduğumu fark ettim. Tabii bu da dikkat çekmeye müsait bir durum olduğu için bir daha gitmedim. Hem kütüphane de öyle zengin ve çekici bir yer değildi. Sonra kendi kendime İngilizce öğrenmeye çalıştım. Bunu da istikrarlı bir biçimde sürdüremedim. Para kazanmak için çalışayım, dedim, bana uygun iş bulamadık. Bir yandan da Batman'la ilişkilerimi sürdürüyor, Mahmut Kutlu'yla düzenli görüşüyordum. Bazen Diyarbakır, bazen Adana, bazen de İskenderun'da görüştük. Diyarbakır'a bir gidişimde Müslüm Üzülmüş'de kaldım bir gece. Müslüm'le yıllar sonra İstanbul'da pek çok defa görüşüp sohbet ettik. Mahmut ağabey, kaldığım evi bildiği için, doğrudan o eve geldiği ve orada görüştüğümüz de oldu. Birkaç kez de Vasil'la görüştük. Vasil ve birkaç yoldaşımız daha Batman'dan ayrılmışlardı. Ben de bu arada, radyolarımızın yayınlarından seçtiklerimizden aylık ya da iki aylık bülten oluşturunuyordum. Bu bültenleri de elden ele, sadece parti üyelerine ve sempatizanlara veriyorduk. Birkaç kez de bu bültenlere kısa yazılarımı eklemiştim. Zaman zaman da parti merkez kurulunun bazı bildirilerini, kendi bölgemizde, belirli adreslere posta yoluyla ya da elden, evlerin bahçelerine ya da kapılarına bıraktığımız da oldu. Bunu, Ekim 1982'ye dek sürdürdük.

1981 yılının yazında İskenderun'a bir süreliğine eşim de geldi. Sonra da birkaç günlüğüne ben Batman'a gittim. Ne günlerdi ama! Tepeden tırnağa özlemle yüklüydük. Bu halimiz de yıllarca sürdü. Eşim, 1981-1982 Eğitim-Öğretim Dönemi'nde göreve dönmek için başvurdu. Onu, Dersim (Tunceli) / Ovacık / Koyungölü Köyü İlkokulu'na atadılar. Aysel burada 24 Kasım 1982'ye kadar çalıştı. Kız kardeşim Hamdiye de onunla birlikte kalıyordu. Ben de birkaç kez gitmiştim yanlarına. Bir seferinde de en küçük kardeşim Osman'la birlikte gittik. Osman o zaman 5-6 yaşındaydı. Ona bir takım elbise almıştık ki, 7-8 yaşındaki çocuğa bile büyük gelirdi. Elbise her tarafından sarkıyordu çocuğun, oldukça komik görünüyordu. Osman'la gittiğimiz seferde, aslında her gidişimde görmeme rağmen ilk kez oturup sohbet etme fırsatının olduğu ilerici bir adam bize misafirlige geldi. Oradan buradan konuşurken, "Sen Eric Von Däniken'in *Tanrıların Arabaları* adlı kitabını okudun mu?" diye sordu. Okuduğumu söyledim. "Peki sence Eric Von Däniken'in söyledikleri doğru mu?" diye sordu bu kez de. Ben de, "Bilmiyorum. Konuya hâkim yaklaşımlara göre Däniken'in söyledikleri saçmadır. Bununla birlikte ben neyin hakiki olduğunu doğrusu bilmiyorum," dedim. "Neyin hakiki olduğunu bilmiyor musun? Sen solcu değil misin?" dedi. "Solcuyum da, bunun konuyla ne alakası var?" diye sordum. Durum giderek tuhaflaşıyordu. Adam, güldü. İçten, şaşkın, sevimli biriydi. "Anladım anladım, sen hakiki bir solcu değilsin. Solcu dediğin her şeyi bilir," dedi. Ben hayretimi ifade etmeye kalmadan anlatmaya girişti. 1979 yılıymış. Dersim / Tunceli'de, merkezde, bir çayhanede oturuyormuş. Hemen yanında da bir grup genç varmış. Bu gençler hararetli bir biçimde tartışıyormuş. "Hayır, öyle değil, böyle," diyerek ellerindeki kitapları karıştırıp içlerinden bazı paragrafları okuyorlarmış. Bu ekibe sürekli de birileri dahil oluyor ve giderek genişliyorlarmış. Bi-

zim adam da birden kendini onların arasında bulmuş. Birden nasıl olmuşsa, adam da o gençlerle hararetili bir şekilde tartışmaya başlamış. Bir şeyler söyleyince gençler, koro halinde, söylediklerini nereden okuduğunu, kimin söylediğini sormaya başlamışlar. O da, “Bu söylediklerimi ben, burada söylüyorum,” demiş. Bunun üzerine gençler, adamı sorgulamaya başlamış. Onun fikirleri bir anda değersizleşmiş ve yanlarından kovmaya yeltenmişler. Doğru olanı ancak kendileri bilebilirmiş çünkü. Bunun üzerine adamcağız da kalkıp gitmiş çayhaneden ve “Solculuk buysa ben hakiki solcu değilim,” demiş. O gün bu hikâyeye epey gülmüştük.

1981 yılının sonlarına doğru, Polonya’da sosyalizm adına gerçekleştirilen askerî darbe sürecini sorunlu buluyordum. Bu olay üzerine, darbecilik, sosyalizm ve darbecilik hakkında düşünmeye başladım. Karşı çıkmamakla birlikte Sovyetler Birliği’nin Afganistan’a askerî müdahalesini de düşündürücü bulmuştum. Çok dile getirmemekle birlikte şunu soruyordum: Bu tür müdahalelerle başka ülkelerde devrim yapılabilir ya da yapılmış bir devrim korunabilir mi? Sosyalizm, ihraç edilebilecek, dayatılabilecek bir şey olabilir mi? Bu gelişmelerle Lenin’in “kapitalist olmayan kalkınma yoluyla sosyalizme ulaşabilme” yaklaşımı arasında doğrusal bir bağ kurulabilir mi?

10 Ekim 1982’de ailemi bir kez daha aradım. Babamın ticari nedenlerle kötüleşen maddi durumunun daha da kötüleştiğini, evle ilgilenemediğini ve evin duvarlarında ciddi çatlaklar olduğunu söylediler. Kış geliyordu. Kalktım, yola koyuldum. 13 Ekim akşamı Batman’a vardım. Ertesi günü duvarcı ustasıyla görüşüp anlaştık. 15 ya da 16 Ekim günü onarım işleri bitti. Bir iki gün içinde Batman’dan ayrılacaktım. O günün akşamı, saat 21.00 civarında, evin arka odasında parti radyosunun yayına başlamasını bekliyordum ki kapı çaldı. Babamın eve geldiği vakitlerdi. Bir küçü-

ğüm, Remziye (Emine), “Ne yapayım?” diye sordu. “Babadır herhalde, git bak,” dedim. Gitti, “Kim o?” diye sorunca gelenin polis olduğunu öğrendik. Radyoyu kapattım hemen. Remziye kapıyı açmadan hemen yanımıza geldi. Bu ihtimal karşısında daha önceden ne yapmamız gerektiğini konuşmuştuk. Polis baskın yaparsa ben yatak yorganların olduğu yere gizlenecektim, evdekiler de polise benim evde olmadığımı, nerede olduğumu da bilmediklerini söyleyeceklerdi. Remziye’ye bunu hatırlattım. Anneme ve kardeşlerime de, sakın olmalarını tembihledim. Kardeşim gidip kapıyı açtı. Üç sivil polismiş gelen. Ben de sesleri duyuyordum. Polis, “Süleyman Talay’ın evi burası mı?” diye sordu. “Hayır,” dedi kardeşim ve ekledi, “Burası Şehmuz Bakır’ın evi.” Polis, “Peki Süleyman Talay’ın evi hangisi?” diye sorunca kardeşim, “Bilmiyorum, biz bu mahalleye yeni taşındık, 2-3 aydır burada oturuyoruz,” dedi. Kardeşimin bu müthiş yeteneği karşısında şaşırmışım. Bunun üzerine polisler, “Peki şu yandaki eve bakalım,” deyip gitti.

Evlerimiz bahçe içinde, müstakil olduğu için birbirinden ayrıydı. Polisler gidince ben de gizlendiğim yerden hızlıca çıkıp, buzdolabının üstündeki kimliğimi kaptığım gibi çıktım evden. Polislerin gittiği yönün tersine, duvardan duvara atlayarak uzaklaştım. Ayaklarımda çorap bile yoktu. Üstümde sadece pantolon ve gömlek vardı. Cadde ve sokakların en karanlık bölgelerini kullanarak IGD çevresinde yer almış arkadaşlarımdan Diyaddin Noyanların evine gittim. Durumu anlattım. O gece orada kaldım. Bana bir mont ve bot verdiler. Sabah 04.00 civarı oradan ayrıldım. Ayrılırken de Diyaddin Noyan’a, Mahmut ağabeyi görmesini, yarın şu saatte, şu yerde olacak şekilde Diyarbakır’da buluşmamız gerektiğini söylemesini tembihledim. Tren garına gidip, 05.00 civarında Kurtalan-Diyarbakır arası çalışan, halk arasında “yoğurtçu treni” diye bilinen trenle Diyarbakır’a gittim.

Ben evden çıktıktan yaklaşık iki dakika sonra aynı polisler eve gelip, komşudan öğrendikleri üzerine, kardeşim Remziye'ye "Neden bizi kandırdın?" diyerek saldırmışlar. Kardeşim, "Babam evde olmadığı için korktum, öyle dedim," demişse de dinletememiş, hakaretler ederek yumruklamışlar kardeşimi. Annem bağırıp çağırmış o sırada. Derken babam gelmiş. Polis olduklarını söyleyen bu kişilere, "Siz ne hakla yetişkin erkeğin olmadığı bir eve böyle girersiniz? Siz kızımı nasıl döversiniz!" diye bağırmış. Komşular sokağa dökülmüş. Polisler, başlarına toplanan mahalleliden de çekinerek giderken, "Sen yarın 11'de emniyete geleceksin. Aklın başına gelsin diye sana biraz elektrik vereceğiz. Gelmezsen biz gelip seni evden alacağız," demişler. Babam da, "Tamam geleceğim. İsterseniz gaz verin," demiş. Ertesi gün, söylenen saatte gitmiş babam emniyete. Orada iz bırakmayacak biçimde şiddet uygulamışlar, küfürler etmişler.

Bölgeden bazı insanlarımızın gözaltına alınıp tutuklandıklarına dair bölük pörçük bilgileri Diyarbakır'da tesadüfen karşılaştığım, kendisi de benimkine benzer bir durum yaşamış olan Enver Sezgin'den mi duydum şimdi tam hatırlamıyorum. Partinin bölge yapısına yönelik bir operasyon yapılmış. O gün bir otelde kaldım. Ertesi gün, Diyaddin Noyan aracılığıyla Mahmut Kutlu'ya ilettiğim buluşma yeri, Diyarbakır tren garının çıkışına gittim. Mahmut ağabey ters taraftan geldi. Bu doğru bir tercihti. Böylece ben onun gelişini izleyebildim ve anormal bir durum olmadığından emin olunca da çıkıp yanına gittim. Mardin Kapı'ya doğru sohbet ederek yürümeye başladık. Bu arada bir yandan da etrafı kolaçan ediyordum. Diyarbakır Şehir Stadı'nı geçip sol yola dönerken, bize çok yakın olmamakla birlikte, arkamızda, yağ lekeli bir tulum giymiş birini fark ettim. Bize bakıyor gibiydi, kuşkulandım. Bunun üzerine, vilayet bölgesine giden yolda Mahmut ağabeye hızlanmasını söyledim. Hızlıca, dört

yol ağız ve stadyum girişine yakın bir yerdeki etrafı sarmaşıkla örölü bir çayevine girdik. Sarmaşıklar arasından yolu izledim. Derken o kişi belirdi. Dört yol ağızına gelince, sağına soluna baktığını, nereye gideceğine karar veremediğini gördüm. Mahmut ağabeye gösterip, tanıyıp tanımadığını sordum. Tanımıyormuş. “Bu adam bizi izliyordu sanki,” dedim. Bence gayet kesin bir biçimde adam ne yapacağına karar veremeyip rastgele bir yöne gitmeyi seçti. Biz de orada 15-20 dakika kadar oturup çay içtik. Durumun uygun olduğuna kanaat getirdikten sonra da kalkıp önce ofise, oradan da Dağkapı’ya geçtik. Bir lokantada yemek yedik. Oradan da Seyrantepe’ye, otogara gittik. Yoğurtçu treninin dönüş saati belli olduğu için, Mahmut ağabeyin trenle dönmesinin uygun olmayacağını düşünmüştüm. O da, bizi takip ettiğini düşündüğümüz kişi yüzünden tedirgin olmuştu. Saat 15.00 civarıydı, Mahmut ağabeyi yolcu ettikten sonra ben yeniden şehre indim.

Mahmut ağabeyle bu görüşmemizde, evimize polisin gelişini, partiyle ilişkimin kopukluğunu, bölgemizin parti yapısına yönelik operasyonlara dair duyduklarımı anlattım. İşlerini bırakıp Batman’dan ayrılabilirceklerini, kendi başlarının çaresine bakmak durumunda olduklarını söyledim. O da, kendi adına, işini bırakıp Batman’dan ayrılamayacağını, bunun kendisi için birtakım ciddi hak kayıplarına ve maddi çöküşe neden olacağını ifade etti. Hem sonra, nereye, nasıl gidebilirdi ki? Benim de “koruyucu” olabilecek durumum yoktu. Yine de, durumu, tehlike çemberini ve düşündüklerimi açık açık ortaya dökmek istemiştım. Mahmut ağabey, önerimi diğer yoldaşlarla paylaşacağını söyledi. Darbe önce-sindeki durumun neticesi olarak o zaman TPAO’da, kendisi dahil örgütlü mücadele sürdüren, Kaya Karan, Necat Kuyumcu ve A. Dilmen olmak üzere sadece dört yoldaşımız vardı. Mahmut ağabeyle bir de, gözaltına alınma durumun-

da sorguda yapmamız gerekenleri yeniden konuştuk. Bizim için böylesi durumlarda TKP üyeliğini reddetmek ve bunda direnebilmek önemliydi. Ve son olarak Mahmut ağabeyden, Necat Kuyumcu aracılığıyla Ali İnsel'e ulaşmasını ve Ali İnsel'in 5 Kasım'da Diyarbakır Seyrantepe'de olması gerektiğini söylemesini istedim.

O gün akşam saat 19.00 civarında Konya'ya doğru yola çıktım. Siirt İl Merkezi'ndeki üç yoldaşımızdan biri olan, gençlik kesiminden sorumlu İ. Ataker ile görüşmek istiyordum. İlkokul öğretmeniydi ve Konya'nın merkez köylerinden birine atanmıştı. Köye gittim, görüştük. O akşam orada kalıp ertesi gün ayrıldım. Onunla da, yaşanan somut durum üstüne, daralan çembere dair konuştuk. Dikkatli olmalıydık. Bir buluşma planı oluşturduk. Buna göre, maaş almak üzere Konya'ya geldiği her seferde Konya'nın köylerine, kasabalarına hizmet eden otogarda, belirlediğimiz çayhanede olup olmadığımıza bakacaktık.

Konya'dan Adana'ya geçtim. Akşam, Çukurova Üniversitesi'nde okuyan Salih Solmaz'ın kaldığı öğrenci evine gittim. Durumumu bilen bir arkadaşımdı. Çocukluk arkadaşydık, o da IGD'liydi. İlkokul öğretmeniydi ama öğretmenlik yapmak istemiyor, yanılmıyorsa iktisat ya da iktisadi ve idari ilimler okuyordu. İki üç gün orada kaldım. 1985 yılının ikinci yarısına kadar pek çok defa onda kaldım. Hatta 1985 Temmuz'du galiba, eşim ve çocuklarımla birlikte onlara gidip dört beş gün kaldık. Batman ve İskenderun'la telefonla görüştükten sonra İskenderun'a geçtim.

5 Kasım'da, ağabeyimin veresiye alışverişi ettiği bakkaldan borç alarak Diyarbakır'a gittim. Randevulaştığımız yere gittim, baktım Ali yok. Bu durum huzursuzluğumu büsbütün artırdı. Yıllar sonra, yörede gerçekleşen çözümlenin izinde parça parça başlayıp süren operasyonlar yüzünden ona ulaşamadığını öğrendim. O gece DDY'de çalışan tey-

zemin oğlunun evinde kaldım. Ertesi gün akşam da otobüsle Hatay'a yola çıktım. 9-10.00 gibi Hatay'da olacağımı tahmin ediyor ve Anayasa referandumu için otogarda oy kullanacağımı hesap ediyordum. Tam da beklediğim gibi oldu, ben 1982 Anayasası'na "Hayır" oyu Hatay otogarında verdim. Sanırım oy kullanım süresi dolduktan sonra, Iskenderun'a geçtim.

Artık Iskenderun'dan ayrılmalıydım ama nereye? Ve tabii, nasıl? Böyle düşünüp bir çıkış yol ararken 24 Kasım akşamı eşim, Ovacık'tan ağabeyimin komşularına telefon etti. Eve bir sivil polis ekibi gitmiş, beni sormuş. Onlar da benim Iskenderun'da olduğumu ancak kaldığım yeri ve açık adresimi bilmediklerini, telefonumun da olmadığını, benim onları dışarıdan aradığımı söylemişler. Okul müdürü ve diğer öğretmenler de Iskenderun'da kaldığımı biliyorlardı. Bunun üzerine polisler üç gün içinde bana ulaşamamaları durumunda gelip eşimi alacaklarını söylemişler. Ben de eşime, köye dönmelerini, derhal Batman'a gitmelerini ve orada kendisini korumaya çalışmasını söyledim. O gece olanları ağabeyime anlatıp, uygun ifade biçimlerini bir kez daha gözden geçirip yanıma aldığım bir miktar parayla Iskenderun'dan ayrıldım. Adana'ya Salihlere gittim. Orada, öğretmenlerin maaş alacakları güne bir gün kalana dek kaldım. Günü gelince Konya'ya gittim. İ. Ataker'i görüp, duyduklarımı ve yaşadıklarımızı onunla paylaşmak istiyordum. Tabii yine de ne yapıp edeceğine kendisi karar verecekti. Saat 09.00 civarında Konya'ya vardım. Belirlediğimiz otogara gittim, çayevinin içini kimseye belli etmeden yokladım, İ. Ataker yoktu. Bak-tım, köylere servis yapan bir minibüs orada boş duruyor. Bir sonrakini beklemeye karar verip sıkışık halde bekleyen minibüslerin arasında dolaşmaya başladım. Beklediğim minibüs geldi, İ. Ataker yine yoktu. Bu arada kaban giymiş, orta yaşlarda bir adam dikkatimi çekti. O da volta atar gibiy-

di ama hep çayevini gözlüyordu sanırım. Kuşkuyla onu izlerken birden arkasını dönüp bana baktı. Ben hızla bakışlarımı çevirdim. Sakin bir yürüyüşle, minibüslerin arasına girip onun menzilinden çıktım ve umumi tuvaletlere girdim. Otogarın dört çıkış kapısı vardı ve tuvaletlere hem içeriden hem de dışarıdan girilebiliyordu. Bunu daha evvelden fark ettiğim için tuvalete girmiş, oradan otogarın dışına çıkmıştım. Taksiye binip Konya otogarına gittim. Otogarın çıkışında Mut üzerinden Mersin'e giden bir otobüsle karşılaşınca ben hemen taksiden inip o otobüse bindim. Mersin'den Adana'ya, Salihlerin evine gittim. İstanbul'a gittikten kısa bir süre sonra, İ. Ataker'in gözaltına alındığını öğrendim. Elbette çok üzüldüm. Konya'daki adamın kim olduğunu, bizimle bir ilgisi olup olmadığını ise hiçbir zaman öğrenemedim. Şimdiyse hiç umurumda değil. Bu olaydan bağımsız olarak eski bir yoldaşım olması hasebiyle İ. Ataker ile birkaç kez görüşmeye çalıştıysam da olmadı, hiç görüşemedik. Ne diyeyim, sağlık olsun.

Eşim de anlaştığımız gibi kardeşim Hamdiye'yle birlikte tüm eşyalarını bırakıp Ovacık'tan ayrılmıştı. Eşyalarını daha sonra babam aldırıldı. Sonradan ağabeyimden duyduğuma göre, aradan aylar geçmesine rağmen onlara gelen giden olmamış. Çok daha sonra benim hakkımda bilgi almak üzere bir sefer karakola çağırılmış ve sorgusunda epey hakarete uğramış.

İstanbul ve otelleri

Aralık 1982'de İstanbul'a geçtim. Üzerimde çok az para vardı. Haliç'in kıyısında, Küçükpazar'da "sınıfsız" bir otele yerleştim. Günlük ödeme yapıyordum. Bol kepçeli lokantalar da yemek yiyordum. Haliç, o tarihlerde ve izleyen birkaç yıl boyunca açıktan akan bir kanalizasyon örneği idi. O bölge

daima kokuyordu. Birkaç gün, Unkapanı'ndan Balat'a kadar rastladığım her atölye ve benzeri yerlere girip iş aradım. Yok. Uğradığım iş yerlerinden bazıları öyle haldeydi ki, başka ortamlarda karşılaşsak atölye sahipleri benden iş isterdi.

Bir gece otelde kalacak kadar da param yoktu, Haliç'in kıyısındaki eski hale gidip hamallık yapmayı denedim. Ne geçer. Orayı ele geçiren ekipler varmış. Orada turlaya turlaya, titreyerek sabahı buldum. O gün Sabahattin Yıldırım'ı aramaya karar verdim. Batman IGD'den arkadaştık. 1979'dan beri İstanbul'da yaşıyordu ve bildiğim kadarıyla TEK'te, Çağlayan Şebekesi'nde çalışıyordu. 118'den iş yerinin telefonunu öğrendim. Telefon edecektim ama telefonların dinlenme ihtimali aklıma geldi. Bu durumda ortak bir arkadaşımızın ismini kullanarak aramaya karar verdim. Sabahattin'in dahili telefonuna bağlandım, merhabalaştık, sesimi biraz değiştirmeye çalışıp "Ben Kâzım Zeyrek," dedim. Sabahattin o meşhur "Oooo"larından birini savurduktan sonra "Kâzımcığım İstanbul'da mısın?" dedi. "Evet," deyip görüşmek isteğimi bildirdim. Şişli'de, Kent Sineması'nın bulunduğu pasaj girişinde, saat ikide buluşmak üzere anlaştık. Sabahattin, pasaja girip beni görünce "Vay Süleyman bu ne hoş tesadüf," dedi, kucaklaştık. "Kâzım da buralarda olsa gerek," dedi sonra. Durumu anlatınca gülüştük, sonra gittik bir yerde oturduk. Biraz sohbetten sonra acilen paraya, işe ve eve ihtiyacım olduğunu söyledim. Sorunlarımdan bahsettim. Sabahattin'den birkaç gün yetecek kadar para aldım ve ara ara görüşmek üzere ayrıldık.

Aralık ayının sonuna doğru bir gün Karaköy tarafında, Haliç'in kıyısındaki balıkhaneye, bir balıkçıda muhasebeci olarak çalışan Bahattin Işıktaş'ı görmeye gittim. İş aradığımı söyledim. Bahattin, bana her ay düzenli olarak, o zamanın parasıyla 5.000 lira verebileceğini söyledi. Teşekkür ettim, kabul edemezdim bu teklifi. Onun yerine, paraya ihtiyacım

olduğunda bana bir miktar borç verebilirse memnun olacağımı söyledim. İlerleyen süreçte de ondan borç aldım gerçekten. O akşam da Bahattin'in halasına gittik. Birkaç gün sonra, eşimle birlikte Fevzilerin/Hamdiyelerin evinde kalabileceğimi söylediler. Eşimin Batman'da olması da ayrı bir derdimdi. Kısa süre tutulup bırakılan Memet Çelik dışında, parti üyeliğini sürdüren tüm işçi yoldaşlarımız, partiden ayrılan işçi arkadaşlarımız, Said ve Batman'dan ayrılmamış gençlik kesiminden bazı arkadaşlarımız gözaltına alınıp tutuklanmıştı.

1983 Ocak'ının ilk günlerinde eşim ve kardeşim Selim, İstanbul'a geldi. Kardeşimi Taksim'e bıraktık. O civarda, aralarında Lazgin Toprak'ın da bulunduğu, bir grup gencin kiralandığı bir bekâr evinde kalacaktı. Ben ve eşim de elimizde büyükçe valizimizle, Bahattinlere gitmek üzere Taksim'de otobüse bindik. Tıklım tıklımdı otobüs. Hemen yanımızda, gayet şık giyimli, iri cüsseli bir adamla bir kadın vardı. Adam durduk yere bana sataştı. Ben alttan almaya çalıştıkça adam bize küfürler, hakaretler yağdırmaya başladı. Kavga etmeye başladık. Bazı yolcular adama tepki gösterdi, bazısı, "Çaksana iki tane," diye galeyana getirmeye çalıştı. Otobüs şoförü de bağırarak karakola gittiğimizi söyledi. Böyle saçma sapan bir ortamda, ben sinirden deliye dönmüş bir vaziyetteyken kendime hâkim olmaya çalıştım. Derken Aksaray'a vardık da otobüsten indik. Öfkeden, utançtan kendimi kaybetmiş gibiyim, morali çok bozulmuş filan, eşim beni teskin etmek için konuyu değiştirmek amacıyla koluma girdi, "Yanımda bize bir süre yetebilecek miktarda para getirdim," dedi. Parayı bana vermek için çantasına baktı, ceplerine baktı, döndü çantanın sağına soluna bir kez daha baktı. Ne yazık ki cüzdan yoktu. Uçurulmuş. Otobüsteki kavganın sebebi şimdi anlaşılmıştı. O adam bana sataşıp yanındaki kadınla birlikte eşimin cüzdanını çalmıştı. Eşimin cüzdanına koymadığı ceplerinde olan bir miktar parayla kalmıştık. Bu ola-

yı unutmadım ama ben tabii. Aradan bir yıl kadar geçmişti, otobüste, ayakta ve orta kısımlarda duruyordum. Taksim'den Okmeydanı tarafına gidiyordum. Otobüs kalabalıklaştıkça ben en arka sıraya vardım. Baktım, yanımda iri cüsseli biri. Yüzüne baktım adamın, evet, oydu. Çok sevinmiştim. “Vay pislik. Sen ha! Ulan aşağılık herif, şimdi kime bulacaksın!” diye bağırarak adamın göğsüne yüklenip ittim. Tam adamın yakasından tutmuştum ki, “Ayol ne oluyoruz,” diye tiz bir kadın sesiyle bağırmasın mı adam! Inanamadım. Öylece kalakaldım. O cüsseden o ses nasıl çıktı hâlâ anlamam. Adamı birine benzettiğimi söyleyip özür diledim. Ne ki içimi soğutamamıştım yine işte.

Bahattin ve Nuray bizi gayet iyi karşıladı. O gece onlarda kaldık. Ertesi gün, Bedia ablanın önerisiyle Okmeydanı Gürsel Mahallesi'ne, Fevzi ve Hamdiye çiftinin evlerine gittik. Üç çocukları vardı. Sağ olsunlar, bize bir oda verdiler. Fevzi de işsizdi. Okmeydanı SSK Hastanesi'ne giden, kestirme olduğu için hasta yakınlarının sık kullandığı patika bir yol üzerine, az miktarda bir sermayeyle kolonya vs. gibi hediye-lik eşya tezgâhı kurduk. Fevzi, tezgâhın işletilmesiyle hiç ilgilenmedi. Ben çalışmayı denedim, üç dört gün tezgâhı kurup başında bekledim. Zaman zaman Fevzi'nin büyük oğlu Barış da bana yardım etti. Baktım ki olmuyor, pek satış yok, tezgâhı kapadım ben de. O ayın sonuna kadar da Fevzilerde kaldık. Maddi durumumuz giderek kötüleşiyordu ve orada daha fazla kalamazdık artık. Aysel Batman'a, ben de otellere dönecektim. Fevzilerden ayrıldığımız gün, Gültepe'ye Sabahattin Yıldırımlara gittik. O gece de orada kaldık. Ertesi gün Aysel'i Batman'a yolcu ettikten sonra ben de otele döndüm.

Bahattin'le görüştüğümüz bir gün, Saim adındaki bir arkadaş ve Kadıköy'de bir bankanın özel güvenliğinde çalışan, şimdi ismini hatırlayamadığım bir arkadaşla karşılaştık. Saim aracılığıyla kardeşim Selim, Cağaloğlu'nda, YAZKO'da

(Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Kooperatifi) redaksiyon bölümünde işe girdi. Sirkeci’de bir otele yerleşti. Ucu ucuna da olsa geçimini sağlayabilecek hale geldi. Bu, benim moralimi epey düzelten bir gelişmeydi tabii. Sözünü ettiğim özel güvenlikçi arkadaş da bekârdı ve Küçük Çamlıca’da kiralık bir evde yalnız yaşıyordu. Şubat ayının sonlarına doğru bir gün, Fatih’te karşılaştık. Bir çayhanede oturup çay içtik, sohbet ettik. O sırada, kiralık ev aradığımı, ev bulana kadar, giderlerini paylaşmak kaydıyla benimle evini paylaşmak isteyip istemediğini sordum. Kabul ettiğinde öyle sevinmişim ki.

İstanbul’da belli aralarla Enver Sezgin’le görüşürdük. Tam ben yeni evime yerleşmek üzereyken bir sefer görüştük. Şehzade Paşa Camii’nin önünde Necmettin Meriç’le karşılaştık. “Nerelerdesiniz ya?” diyerek merak edildiğimize dair bir şeyler söylemeye çalıştı. Bense onu tanımazlıktan geldim. “Nasıl tanımazsın?” deyip bana kendini hatırlatmaya çalıştıysa da ben tutumumu değiştirmedim. Herkes kendi yoluna giderken bu tavrımı tuhaf bulan Enver’le durumu hızlıca gözden geçirdik. Bunun önemli bir tesadüf olduğuna kanaat getirdikten sonra, isterse hemen dönüp Necmettin’i yakalayabileceğini, onunla görüşebileceğini söyledim. Hemen gitti. Ne var ki, Enver’in Necmettin’le görüşmesi partiyle ilişki kurabilmemize hiçbir fayda sağlamadı. 25 yıldan fazla bir zaman sonra Talimhane’de, TÜSTAV’da Necmettin’le karşılaştık. Biraz sohbet ettik. O günkü olayı hatırladık. Ben özür diledim. O da, hoş olmadıysa da, benim neden öyle davrandığımı anladığını söyledi.

Yanına yerleşeceğim arkadaşımı aradım, görüştük. Gidip evi gördüm. Ön kısmı bahçeli, iki katlı bir evdi. Üst katta bir oto sanayi işçisi ailesiyle birlikte oturuyordu. Arkadaşın, bir oda bir salon evinde iki somya, üç beş mutfak eşyası vardı. Biz evi gezerken arkadaş birden çok kötü öksürmeye başladı. Ciğerlerinden rahatsızmış. Çok üzüldüm, doktora gitme-

sini söyledim. “Gideceğim,” dedi. Ertesi akşam gelip yerleşmek üzere ayrıldım evden. Ertesi akşam saat 21.00 civarında gittim eve. Işıklar yanmıyordu. Kapının üzerindeki metal çerçeveler içindeki camı tıklattım, açan olmadı. Bende de anahtar yoktu. Bahçeden sokağa çıkıp ankesörlü bir telefon-
dan arkadaşın iş yerini aradım. İş yerinde kan kustuğunu, hastaneye kaldırıldığında da hemen Heybeliada Sanatoryumu’na yatırıldığını öğrendim.

Eve döndüm, kilide en yakın yerdeki camı kırsam kapıyı açabilirim, diye düşündüm ama ya biri görürse, dedim. Görmeseler bile, cam kırılınca çıkacak gürültüden üst komşular kuşkulananabilirdi. En iyisi üst komşuya çıkıp durumu anlatmak, deyip gittim. Orta yaşlarda bir kadın, kapıyı on, on beş santim kadar açtı. Durumumu izah ettim. “Acaba, sizin anahtarlar bizim kapıya uyar mı, bir deneyebilir miyiz?” diye sordum. Bu arada kapının o kadar az açılması dikkatimi çekmişti. “Yoksa bu evde de benim durumumda biri mi var,” diye düşündüm. Kadın, “Bir dakika,” deyip kapıdan uzaklaştı. Az sonra benim yaşlarımda bir genç geldi. Durumu bir de ona anlattım. “Bizim anahtarların sizinkine uyması mümkün değil,” dedi. Bu arada beni bir süzdü ve sonra “Gidip şu kapıya bir bakalım,” dedi. Birlikte aşağıya indik. Kapı koluna asıldı, olmadı. Sonra benim de onayımı alıp tak diye camı kırdı ve kapıyı açtı. Teşekkür edip, tanıştığımıza memnun olduğumu söyledikten sonra ayrıldık. Bu adamı bir daha görmedim. Kısa bir süre sonra, anne babasına misafirliğe geldiğini, havacı teğmen olduğunu, kendisine verilmeyen kızı kaçırdığını ve evlendiklerini öğrendim. Ne olur ne olmaz diye, kendilerince güvenlik önlemi almışlardı. Komşularımız Sivaslıydı ve hepsi de çok sakın, iyi insanlardı. Bal pazarlamacılığı yaptığımı söylemiştim onlara. Ne var ki, çok istememe rağmen bir kavanoz bile olsa bal hediye getirememiştim. Bizde de hiç olmamıştı ki. Eşim geldik-

ten sonra ev eşyamızın azlığını gördükçe bize moral vermek için, “Gençsiniz, ileride alırsınız,” derlerdi. Biz de, “Memlekette çok eşyamız var, bir gün onları getiririz,” der konuyu değiştirdik.

Evdeki ilk gecemin sabahında Heybeliada’ya, arkadaşımı görmeye gittim. Bir ihtiyacı olmadığını söyledi. Ziyaretime sevinmişti. Üç, belki de altı ay hastanede kalacaktı. Ben de, merak etmemesini, ev kirasının tamamını benim ödeyeceğimi, kendisi gelene kadar eve ailecek yerleşeceğimizi söyledim. Anahtarı alıp ayrıldım oradan. Mart başlarıydı. 1982-1983 kışı çok sert geçiyordu. Havalar hâlâ çok soğuktu. Ben eve yerleştikten kısa bir süre sonra eşim geldi. Hamileydi. Eşimle, arkadaş gibi büyümeleri için yaşları birbirine yakın iki çocuğumuz olmasını hayal ederdik. Ne döşegimiz ne yorganımız vardı. Bir battaniye almış, buzdolabı kartonlarından filan kendimize döşek yapmıştık. Bir de dört sandalyeli masa almıştık. Tüm koşullara rağmen umutlarımız, sevinçlerimiz, hayallerimiz vardı. Yaklaşık üç ay kaldık burada. Bu süreçte eşimin iki bileziğini sattık. Selim de bazen bize gelirdi. Fakat ben o sıralar bu yaptığının doğru olup olmadığını sorgulamaya başlamıştım. Ev arkadaşım benim gerçek durumumu bilmiyordu çünkü söylememiştim. Bana derin bir sıkıntı veren bu durumu ortadan kaldırmam gerekiyordu. Burada başıma bir iş gelirse, arkadaşım en az işinden olurdu ve ben bunu kaldıramazdım, hayır. Durumumu ona açıklamaya karar verdim. Her şeyi öğrendikten sonra git derse giderim, diyordum. Mayıs’ın sonlarına doğru, tam ben ziyaretine gidecekken, ortak bir arkadaşımız vasıtasıyla, evden çıkmamı istediğini haber verdi. Ortak arkadaşımız durumumu anlatmış, o da tedirgin olmuş. Hak verdim. O ayın sonunda evi boşalttık. Teşekkürlerimi ve anahtarını ev sahibi aracılığıyla ilettim. Bir daha da hiç karşılaşmadım. Aysel Batman’a, ben de otellere döndüm yine.

Haziran ayının ilk günlerinde, bir öğle vakti Vefa Bozacısı'nın oradan sağa dönüp Bozdoğan Kemeri'ne paralel yürürken, caddenin solundaki küçük bir kıraathanenin camında, "Ocakçı ve garson aranıyor" ilanını gördüm. Hemen gidip kıraathanenin sahibiyle görüşüp, ocakçı olarak çalışmak istediğimi söyledim. Nereli olduğumu, tecrübem olup olmadığını sordu. "Tamam, seni garson olarak işe alalım, kabul ediyorsan yarın gel başla," dedi. "Peki," dedim. Sabah 9, akşam 9 çalışacaktım ve günlük 1.000 lira kazanacaktım.

İş bulduğum için çok sevinçliydim. Ertesi gün sabah 9'da kıraathanedeydim. Ocakta benden yaklaşık on yaş büyük, çok esmer biri vardı. Kıraathane sahibi ona, "Bayram, arkadaş yeni garsonumuzdur, kimliğini al, işe başlasın," dedi. Kimliğimi verdim. Bana, "Hoş geldin," diyen Bayram, hiç bakmadığı kimliğimi ocağın arkasında üst üste duran tavla setlerinden en diptekinin içine attı. Sonra bir daha kimliğimi almadılar benden.

Bayram, Malatyalıydı. Kaç zamandır orada ocakçı olarak çalışıyormuş. İşe alındığım gün izinliymiş. İş ilanını benden duyunca, "Bunlar böyledir işte," diye öfkelenmişti. Ben, markayla çalışıyordum. Yakın esnafa ve kıraathanenin karşısındaki triko atölyesinin çalışanlarına da servis yapıyordum. Çalışmamın daha ilk gününde, aldığım çaylar için bıraktığım markaların bir sonraki servise kadar orada durduğunu fark ettim. Aynı markalarla ikinci bir sipariş alınabilirdi bu durumda. Bunu Bayram'ın unutkanlığına verip markaları alması için her seferinde uyardım. Ertesi gün de aynı şey olunca Bayram'ı bu kez eleştirir gibi uyardım. Bayram da bana, "enayi" dedi.

Bir gün kıraathaneye Heybet Atsız geldi. Onu görünce sevinmişim ama yine de müşteri gibi davrandım. Diyarbakır bölgesinden, öğretmendi ve o da benimle benzer bir durumdaydı. Yoldan geçerken beni fark etmiş. Kendisi de Fatih'te

bir çay ocağında çalışıyormuş. Ondan sonra da düzenli olarak görüştük.

Bu kıraathanede on bir gün alışabildim. Neredeyse dövüşerek işi bırakacaktım. Şu nedenle: Dört kişi, ikişerli olarak, masaya giden içeceklerin hesabına bir oyun oynadılar. Oyunculardan biri kıraathane sahibiydi ve onlar kaybetti. Patron hesabı istedi. Götürüp “Buyurun,” dedim. Hesabı görünce birden “Ne bu?” diye bağırdı. Ben yalnız oyuncuların değil, izleyenlerin hesabını da oraya yazmışım ki normalde kıraathanedeki uygulama da buydu. Önceden uyarıldığını durumlarda izleyenlerin hesabını ayrı tutardım. Patron bana “Sen nasıl böyle bir şey yaparsın?” diye avaz avaz bağırmaya başladı. Ben de cevap verdim. Birbirimize saldırmak üzereyken müşteriler araya girdi. “Tamam, bugün son günün. Akşam hesaplaşacağız. Yarın işe gelme,” dedi. Ben de “Akşamı beklemeye hiç niyetim yok. Hemen şimdi hesabımızı göreceğiz,” dedim ve iş önlüğümü çıkarıp patrona fırlattım. Kısa süre sonra oturup hesabı yaptık ve ben işte ayrıldım. İki saat sonra geri döndüm. Kavgadan sonra triko atölyesine haber göndermişim, alacaklarımı topladım. Bayram’la vedalaşmak için kıraathaneye gittim. Mafya babalarına özenen kıraathane sahibi bir adamıyla yanıma gelip özür diledi, işe dönmemi istedi. Beni oturtup bir meyve suyu ikram ettiler. Teşekkür ettim ve artık orada asla çalışmayacağımı söyleyip kalktım. Bayram’la vedalaşırken, kendisinin de işi bırakacağını kulağıma fısıldadı. Bana bir adres verdi ve iki gün sonra oraya gitmemi söyledi.

İki gün sonra Bayram’ın verdiği adrese gittim. Fatih İtfaiyesi’nin arka tarafında yarı bodrum bir kıraathaneydi burası. Bayram ocaktaydı. Kıraathane sahibi hemşerisiymiş. “İşte size sözünü ettiğim Mehmet bu,” diye tanıştırdı beni. Üzerimde taşıdığım gerçek kimliğime rağmen “Mehmet” ismini kullanıyordum. İşe alındım, yarın gidip başlamak söylendi.

Kıraathanenin anahtarlarını da bana vermişlerdi çünkü ben açacaktım orayı. Günlük 1.000 lira karşılığında sabah 7 akşam 7 çalışacaktım.

Kıraathanenin devamlı müşterilerinden Malatyalı bir genç vardı. Enteresan biriydi. Sürekli “Ne zaman yağacak bu yağmur?” diye söylenirdi. Meğer yeni aldığı Alman malı palto-sunu ve Japon malı şemsiyesini gösterip hava atmak istiyormuş.

Burada yaklaşık 5 ay çalıştım. Burada mano karşılığında kumar oynatılırdı ki bu, kıraathanenin önemli bir gelir kaynağıydı. Ben, müşterilerin sigara ihtiyaçlarını da karşılıyordum. Fakat bahşiş kabul etmediğim için müdavimler zamanla sigara siparişi vermekten vazgeçtiler. 5. ayın sonunda, “İyisin, hoşsun ama bize göre değilsin,” diyerek işten çıkarıldım. Birkaç kez uyarmalarına rağmen bir kere bile müşterileri kumar oynamaya teşvik etmemiştim.

Bu kıraathaneden ayrılmadan evvel, 26 Ekim’de bizimkileri aradım. Telefona babam geldi. Müjdeli haberi bana il-la kendisi vermek istemiş: Baba olmuştum. Çok sevinmiş-tim. 24 Ekim 1983’te dünyaya gelen oğlumuza eşimle aldığımız bir karar üzerine Ekim / Demarezzan adını vermiş-tik. Bu arada babam da iflas etmiş, çok borçlanmıştı. Dük-kânı tasfiye etmiş, evi de satmayı düşünüyordu. Çok üzül-müştüm tabii.

Heybet Atsız’ın çalıştığı çay ocağı benim çalıştığım yere yaklaşık yüz metre mesafedeydi. Onlar dışarıya, ta parkta oturanlara kadar çay satıyordu. Bu arada TKP 5. Kongresi’ne doğru, parti Heybet’le dolaylı bir iletişim kurmuştu. Peki bi-zimle neden doğrudan ilişki kurmuyor, diye düşünüyordum. Gerçekçe hep aynıydı: Güvenlik! Zamanla bu gerek-çeye öfkelenmeye başladım. Tamam, durumumuz sahiden de tehlikeliydi, en azından kendi adıma güvende olduğumu söyleyemezdim ama elimden geldiğince dikkatli olmaya ça-

lışıyordum. Aslında güvende olmadığımıza dair bir işaret de yoktu ama ben yine de tedbirli olmakta fayda görüyordum çünkü bilmediğimiz durumlar olabilir. Aranana biri olarak yeraltında olmam gerekirken ben yerin üç kat üstündeydim. Otellerde gerçek kimliğimle kalıyordum. Hâlâ dışarıda olmamda, belki de, devletin ilgili birimlerinin bu kadar açıkta olabileceğimizi kestirememesinin veya yeterince becerikli olmamalarının ya da bize pek de önem vermemelerinin etkisi vardı. Bu düşüncemi dile getirmişliğim de vardı ve sorum şuydu: Peki, parti bizim güvende olup olmadığımızı nereden biliyor ya da nasıl öğrenecek? Bizim yapmamız gereken neydi? Bu ve bunun gibi sorularım hep cevapsız kaldı. Hâlihazırdaki durumumuz dolayısıyla, “Nerede bir yoldaş / komünist varsa parti oradadır” sözü bana her geçen gün yönetim kadrosundaki birtakım sorumsuzlukları gizlemenin bir yöntemi gibi görünmeye de başlamıştı. Bence parti yönetimi bizimle olması gerektiği gibi ilgilenmiyordu. Bu yüzden bende, parti yönetimine karşı, gittikçe şiddetlenen bir öfke ve güvensizlik hissi oluşmaya başladı.

Söz konusu kiraathaneden çıkarıldıktan sonra Heybet vasıtasıyla Malta’da küçük bir kiraathanede işe girdim. Ancak burada bir hafta kadar çalışabildim çünkü uyuşturucu işlerinin de döndüğü karanlık bir yer gibi görünmüştü bana. Buradan sonra da, Laleli’de bir kiraathanede iş buldum. Pek çok kardeşin ortak açtığı bir kiraathane idi ve herkes bildiğini okuyordu. Bir ayı doldurmadan buradan da ayrıldım. Burada çalışırken, bir gün Doğan Özkan’la karşılaştım. “Parti sizi arayıp soruyor,” dedi. Heybet’in partiyle ilişkisini düşünüp neler olduğunu anlayamadım. “İşte, ben buradayım,” dedim Doğan’a. Bir hafta sonra görüştüğümüzde Doğan benden içinde tarihi, yer ve saati belirlenmiş bir randevu talebi yazıp kamufle edilmiş bir şekilde kendisine vermemi istedi. Bu randevuya da üst üste üç hafta gitmem gerekebileceğini belirtti. Alış-

madığım bir randevulaşma biçimiydi bu ama bana söyleneni yaptım yine de. Bir kibrit kutusuna gizlediğim randevu talebimi Doğan'a verdim. Doğan da bana bir parola ve işaret söyleyip gitti. Randevu yeri olarak belirlediğim Mısır Çarşısı'na üç hafta üst üste gittim. Gelen giden olmadı. Bu durumu, isim vermeden Heybet'le de paylaştım. O da bir anlam verememişti. Buradan olumlu bir sonuç çıkmayınca Heybet'le var olan dolaylı ilişkisi daha önem vermeye başladık.

1984'te birkaç ay işsizlikten sonra, Mart ayıydı galiba, kardeşim Selim, Cağaloğlu Şeref Efendi Sokak'ta bulunan *Kolay İlan Gazetesi* adlı yerel bir gazetenin tashihçiye ihtiyacı olduğunu ve orada çalışabileceğimi söyledi. Gazetenin sahibiyle YAZKO'dan tanışıyormuş. Daha önce hiç yapmadığım bir iş, nasıl yapıldığına dair de bir fikrim yoktu. "Eğer meslekten birini arıyorlarsa olmaz ama öğretiriz, derlerse kabul," dedim. Gazete, işi bilen, tecrübeli birini arıyordu. Yine de, "Çabuk öğrenirsin," deyip beni ikna ettiler. Eski ahşap bir binadaydı gazete. Küçük, karmakarışık, bakımsız, bir göz odaydı gazete bürosu. Gazetenin sahibi Vahap Okay, 70'ini aşmış yaşlarda biriydi. Beni önce daktilo sınavından geçirdi. Ben, ancak iki parmakla yazabiliyordum. Yazdırdığı metni alıp okuduktan sonra, parçalanmış bir kitabın 15-20 sayfalık bir kısmını verdi. Okumamı ve yazım yanlışlarını düzeltmemi söyleyip dışarı çıktı. O sıra gazetede benimle birlikte bir de kadın vardı. Sanki orada çalışmıyordu da Vahap Okay'a yardıma gelmiş gibiydi. Bana verilen metni düzeltmeye çalıştım. Mesela, "a" yerine "e" yazılmış bir harfi ayrıca işaretlemek yerine, metin üzerinde harfleri birleştirerek filan düzeltmeye çalıştım. Noktalama işaretlerini de aynı şekilde. Baktım kadın kıs kıs gülererek beni izliyor. "Yanlış yapıyorum, değil mi? Peki doğrusu nasıl?" diye sordum. "Vahap Bey sana söyler," deyip kendi işine döndü. O işle akşam Vahap Bey gelene kadar debelendim. Vahap Bey, elim-

deki metni alıp çantasına koyarken “Akşam bakarım,” dedi. Bana da gidebileceğimi söyledi. Çıktım gittim. Ertesi sabah 8.00 civarı gazeteye geldim. Büro kapalıydı. Bekledim. Derken Vahap Bey geldi, büroya geçtik. Cebinden 1.000 lira çıkarıp “Evladım bize bu işi bilen biri lazım. Sen bilmiyorsun. Al, bu para da senin günlük ücretin. Kusura bakma. Güle güle,” dedi. Parayı almak istemedim. “Kesinlikle alacaksın,” diye ısrar edince aldım ve bürodan çıktım.

Kısa bir süre sonra da parasız kaldım yine. Parasız kalmak, dışarıda kalmak demektir. Böyle durumlarda en çok İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi’nin bahçesini, özellikle de “Acil”e yakın bölümlerini kullanıyordum. Bazen de çekip Adana’ya, Salihlere gidiyordum. 1985 Eylül’e kadar, parasızlık yüzünden genellikle üç kişilik odalarda, geceliğine 300-500 lira ödeyip kaldım. Bunun, çok sıradan görünmem, dikkat çekmemem açısından da faydası oluyordu. Öte yandan, o odalarda çok yoksul insanlar tanıdım. Tuz ya da şeker karıştırdığı suya ekmek batırıp beslenmeye çalışacak kadar yoksul insanlar... Saralı insanlar, horlayan insanlar... Bu ortamda kalıp “havalı” davrananlardan da her zaman kuşkulandım. İki kez de polisin genel aramalarından, kimlik kontrollerinden geçtim.

Tam böyle bir dönemde babam, ciğerlerindeki sorun nedeniyle Heybeliada Sanatoryumu’na sevk edildi. Bir ay kadar burada yattı. Borç harçla birkaç kez ziyaretine gidebilirdim. Kardeşim Selim de babamı ziyarete giderdi. Babam evi satmış, borçlarını ödemişti. Elinde kalan miktarla da kerpiçten de olsa bir ev satın almak istiyordu. Son görüşmemizde bana, birkaç gün yetecek kadar para verdi ve bileğindeki saati hediye etti. Ben de kendi bileğimdekini ona hediye ettim ki o da zaten babamdan bana geçmişti. Babamın saati Zenith marka pilli, otomatik bir saattir. Benimkiyse Nacar marka, eski model, kurmalı bir saattir. Kısa bir süre sonra bu sa-

ati sattım maalesef. Babamın taburcu olup Batman'a dönmesinden kısa bir süre sonra ben de İstanbul'dan ayrılıp önce Adana'ya, oradan da İskenderun'a geçtim. Aysel ve Ekim de gelmişti. Bu, oğlumla ilk karşılaşmamdı. Ne günlerdi. Mayıs ayının sonlarından Temmuz ortasına kadar birlikte kaldık. Sonra ben İstanbul'a, onlar Batman'a döndü. İskenderun'dayken, parti radyosuna çok sert bir yazı yazdım. Mevcut durumumuzun kısa sürede düzeltilmemesi halinde inisiyatif kullanarak özerk bir yapılanma için elimden geleni yapmaya çalışacağımı bildirdim.

1984 yılının Ağustos ayında bir pazar günü ben, Enver ve Heybet, Bakırköy'de bir çay bahçesinde görüştük. Bu görüşmemizde, partinin bize karşı tutumunun doğru olmadığını, parti yönetiminin sorumsuzca davrandığını, partinin bizimle iletişime geçmesini beklememizin yanlış olduğunu, kendi inisiyatifimizle Kürdistan ölçeğinde özerk bir yapılanmaya gitmemiz gerektiğini, böylece yeni bir mücadele sayfası açmayı önerdim. Enver, yaklaşımımı destekledi. Heybet ise, partiyle bağını sağlayan kişi üzerinden bunu partiye danışmak istediğini söyledi. Bense yalnızca Enver'le ve dolayısıyla sadece Batman odaklı bir yapı kurmayı da doğru bulmuyordum. Neticede bu iş sonuçsuz kaldı.

Aralık ayında da kendisiyle doğrudan iletişim kurulan Heybet gelip durumu benimle paylaştı ve böyle bir durumda ne yapması gerektiğine dair düşüncemi sordu. Parti adına Heybet'le kurulan ilişkiye göre, Heybet yurt dışına çıkarılacaktı. Onunla iletişim kuranların bizim durumumuzla ilgili bilgileri bile yokmuş. Durum kabul edilemezdi. "Tam bir rezalet, tam bir sorumsuzluk bu," dedim. Zira durum ne tüzüğe ne de parti ahlâkına uygundu ve Heybet'e, Enver'i de işaret ederek "Ya hepimiz ya hiçbirimiz," diyerek, yurt dışına çıkmamasını söyledim. Düşüneceğini söyleyip gitti. Yurt dışına çıkmıştı.

Aynı yılın Temmuz ayının sonlarına doğruydu, Selim bana *Kolay İlan Gazetesi*'nin sahibinin tatile çıktığını, büronun anahtarının kendisine verildiğini ve gazetenin hâlâ tashihçi aradığını söyledi. Kendisinden söz konusu iş için uygun birini bulmasını istediklerini söyledi. Selim de yine beni düşünmüş. Kabul ettim. Yarım kalan bazı işleri birlikte takip edip gazetenin bir sayısını da yine birlikte çıkardık. Gazete; dernek, sendika, kooperatif, şirket vs. örgüt ya da kurumların yasal olarak yayımlamak zorunda oldukları kongre duyuruları, tüzük ilanları, pay dağıtımı ve yenilemeleri gibi ilanların yayımlandığı bir yayındı. Günlük gazete olmasına rağmen, fiilen, gelen duyuru ya da ilanların gereklerine ve yoğunluklarına göre düzenleniyordu. İlanlardan, duyurulardan kalan boş alanlara da Vahap Bey ya kendi yazdığı yazıları ya da bir yerlerden aldığı yazıları koyuyordu. Müşteriler genellikle doğrudan büroya gelir, kendileriyle ilgili duyuru ya da ilanların yer aldığı gazete sayılarından ihtiyaçları kadar alıp giderlerdi.

Vahap Bey tatilden döndüğünde, benim saçlarım ilk karşılaşmamıza göre daha uzundu ve gözlüğümü de düzenli olarak kullanıyordum. Beni tanımadı. Selim bizi tanıştırdı. Benim yeni tashihçi olduğumu söyledi. Ben, Selim'in arkadaşı Mehmet'tim. Haftalık 8.000 liraya anlaştık. Büronun anahtarları bana teslim edildi. Orada 6 ay kadar çalıştım. Vahap Bey, çalışanlarından tam bir itaat isteyen ama tam itaat edeni de pek sevmeyen biriydi. Ben onunla tartıştım. Beni dinlerdi. İlk ayımı doldurduktan sonra bir gün, dönüp uzun uzun baktı bana. "Ben seni bir yerden tanıyorum ama çok düşünmeme rağmen bir türlü çıkaramıyorum," dedi. Ben de, "Olabilir," dedim ama o bir günlük çalışma hikâyemi hatırlatmadım.

Bu arada çalıştığımız rotatifli matbaanın sahipleriyle kurduğumuz ilişki beni günden güne tedirgin ediyordu. Tam üç

Heybet de Mayıs'ta geldi. Öncelikle bana şu açıklamayı yaptı: "Partinin teknik bölümünde çalışan yoldaşlarımız, bizimle ilgili olarak parti yönetiminden gelen isteği yanlış anlamışlar. Merkez komitesinin bizimle ilgili olarak onayladığı bir karar varmış. Bu karara göre ben ve sen birlikte yurt dışına çıkmalıymışız. Biz döndükten sonra da, bir daha dönememek üzere bir Batı Avrupa ülkesine Enver gönderilecekmiş. Bu yanlıştan ötürü Haydar Kutlu, parti yönetimi adına senden özür diliyor. Yakın zamanda bana iki adet vesikalık fotoğraf vermen gerekiyor. Pasaportun hazırlanacak ve yurt dışına çıkacaksın. Bundan başka, önümüzdeki aydan itibaren, açacağın bir banka hesabına her ay 40-50 bin lira yatırılacak. Bir de parti, paylaşmak üzere 1 milyon lira göndermiş. Bunun 100 bini sana verilecek. Parti senden, en kısa zamanda ev sorununu da çözmeni istiyor."

Bunun üzerine parti yönetimine iletmesi için Heybet'e şu-nu söyledim: "Sana fotoğrafımı vereceğim ama bana sahte kimlik çıkarılmasını istiyorum. Yurt dışına çıkmayı reddediyorum. Partimizde de kendimi kimseden değerli görmediğim gibi, kimseyi de kendimden değerli görmüyorum. Yurt dışında benimle görüşecek kişi ya da kişiler her kim olursa olsun, Türkiye'ye gelsinler, burada görüşelim. Moskova'ya, hızlı eğitime ve dinlenmeye gitmeme de gerek yok. Hem sonra, seninle de ilişkimiz netleşmeli artık. Senin görevin nedir? Kurye misin? Bizden sorumlu olarak mı atandın? Parti şunu bilsin, durumumu da, partiyle ilişkilerimi de açıkça ortaya koymak suretiyle bundan böyle eski yetkilerime göre davranacağım. Her yoldaşımızla birlikte, lüzumlu gördüğüm takdirde her sempatizanımızla ve onların yanı sıra içeriden çıkanlar ya da hâlâ içeride olanların yakınlarıyla, mümkün olduğu kadar temas kuracağım. Toparlayıcı bir çalışma yürüteceğim. Bana verilecek paranın miktarını da kabul etmiyorum."

Kısa süre sonra Heybet'le yeniden görüştüm. Ona iki adet vesikalık fotoğrafımı verdim. "Yetkilerini sürdürebilirsin," dedi. Bana verilecek para, 300 bin liraya çıkarılmıştı, aldım. Kendi konumu ise henüz net değilmiş. Yurt dışına çıkmama kararımı ilettiği kişi her kimse, "Çıkmazsa çıkmasın," demiş.

Bu arada tutuklanan yoldaşlarımızın hemen tamamı tahliye edilmişti. Adana'da Mahmut ağabeyle görüştüm. İçeride görüp yaşadıklarına karşın hâlâ partiye ve mücadeleye bağlıydı. Partiden aldığım paranın, yol giderlerini de hesaba katarak dörtte birini ona verdim. İsteddiği gibi kullanmasını söyledim ve İstanbul'a döndüm. Sonra da Ankara'ya, Vasilı görmeye gittim. Yaşam koşullarını düşünerek market alışverişi yaptım. Vasilı'a da 25 bin lira verip döndüm.

Emlakçıları dolaşarak kiralık ev aramaya başladım. Bir emlakçı aracılığıyla Kocamustafapaşa'da, yeni bitmiş bir binada gördüğüm daireyi çok beğendim. Kirası 35 bin liraydı. Emlakçıya daireyi kiralamak istediğimi söyledim, "Yarın saat 1'de gel, ev sahibi de burada olacak," dedi. Kendi kendime, "Bu bir devrim!" diyordum. Çok sevinçliydim, ev bulmuştum. Ertesi gün, sözleştiğimiz saatte emlakçıya gittim. Bir süre bekledikten sonra, "Nerde kaldı ev sahibi?" diye sordum, emlakçı, "Yapacak bir şey yok, bekleyeceğiz," dedi. Beklerken, gelen gidenlerin konuşmasından fark ettim ki, birkaç kişi daha benim beğendiğim daireden söz ediyor. Kuşkulandım. Ev sahibinin numarasını istedim emlakçıdan, veremeyeceğini söyledi. Ayağa kalkıp emlakçıya, "Ben gidiyorum, iki saat sonra döneceğim. Eğer o zamana kadar da daire sahibi gelmezse, daire gösterme adına benden aldığınız 2 bin lirayı geri vereceksiniz," dedim. "O parayı veremeyiz. O bizim daire gösterme karşılığı aldığımız hakkımız," dedi. "Gösterdiğiniz evi kiralamaktan vazgeçmiyorum ki o para sizde kalsın. O daireyi herkese gösteriyorsunuz ama kim-

seye kiraya vermiyorsunuz. İki saat sonra geldiğimde kira-lama işlemlerini halledeceğiz. Aksi takdirde paramı iade et-mek zorundasınız. Gerisini siz düşünün,” deyip çıktım. İki saat sonra dönünce emlakçı, “Buyurun, daire sahibi gelme-di,” deyip bana 2 bin liramı uzattı. Paramı aldım ve “Siz sah-tekârsınız! Ev gösterme adına insanlardan para alıyor, ba-zı yeni evleri gösteriyor, sonra da insanları bıktırıp paradan vazgeçerek çekip gitmelerini bekliyorsunuz,” dedim. Sonra da dönüp çıktım. Akşam, Fatih’e, Said Ağın’a uğradım. O ge-ce onlarda kaldım. Said Ağın o gece, “Aceleniz yoksa biraz bekleyin, Eylül sonunda ben bu daireyi boşaltıp başka yere taşınacağım; siz de burayı kiralarsınız,” dedi. Sonunda kirası 70 bin lira olan bu daireyi tutmak durumunda kaldık.

Ağustos 1985’teki görüşmemizde Heybet Atsız benim için düzenlenen sahte kimliği getirdi. O kimliği birkaç gün son-ra, Fındıkzade’de, DDKD çevresinden Şahin isimli, Şırnaklı, çok sevimli, çok şakacı bir öğretmen arkadaşın evinde mi-safir kaldığım zaman, gece yatmadan önce yakarak imha et-tim. Zira kimliği ışığa tutunca fark ettim ki, mühür birbirini tam kavramayan iki yarım ay şeklindeydi. Ondan sonra da bir daha sahte kimlik filan istemedim.

Şahin epey neşeli, eğlenceli bir çocuktı. Onda kaldığım günlerde, Karaköy taraflarında bir tanıdığını iş yerinden te-lefonla aramış. Telefona cevap veren ses çok yabancı geldi-ği için “Orası neresi?” diye sormuş. Görüştüğü kişi, “Burası kârhane,” demiş. Bizim Şahin de hiç bozuntuya vermeden, “N’aber pezevenk?” demiş. Karşıdaki de, “Pezevenk senin babandır!” diye cevap vermiş. Bunun gibi hikâyeleri çoktu Şahin’in. O anlatır, biz gülmekten kırılırdık.

Yine o sıralardı, Ömer Ağın’la tesadüfen Kocamustafapa-şa meydanında karşılaştık. Hapishaneden tahliye edilmesin-den sonraki ilk karşılaşmamızdı bu. Bir kiraathanede otu-rup sohbet ettik. Partinin örgütsel durumunu sordu, bilme-

diğimi, partiyle ilişkimin sorunlu olduğunu söyledim. Şaşır-mıştı. Buna karşın, partinin o günlerdeki genel siyaseti hak-kında bildiğim kadarını konuştuk. Sonra kendi kararımızla bir iki kez daha görüştük. Birkaç yıl sonra ise işler resmîleş-ti. Kendisi “Kürt Ulusal Bürosu” çevresinde sorumluluk aldı ve biz bir daha hiç uyumlu olamadık.

Bu dönemde kardeşim Selim, YAZKO’dan ayrılmış, iş arıyordu. Daha sonra Cağaloğlu’nda, Kent Matbaası’nda iş buldu.

Biz de, Malta’daki daireyi kiraladık. Benim eve yerleş-memden iki üç gün sonra eşim, çocuklarım ve babam İstan-bul’a geldiler. Döşek, yorgan vs. getirmişlerdi. Said Ağın mo-bilyalarını, siyah-beyaz televizyonunu ve pek çok mutfak eş-yasını bize bırakmıştı. Eve yerleşmemizden birkaç gün son-ra, Selim aracılığıyla, Salkımsöğüt Sokak’ta, gazete, dergi, ki-tap kâğıdı alım-satımı yapan küçük bir kâğıt ticarethanesin-de, haftalık 20 bin liraya işe başladım. İş yeri sahibi Niğde-liydi. Benden bir yaş küçüktü. Orada 1987 Nisan sonuna ka-dar çalıştım.

1985 yılında Mahmut Kutlu ile ilişkimizi belli bir çer-çeveye yerleştirmiştik. Kaya Karan, Batman’dan ayrılmıştı. Onunla resmen tanışmamamıza rağmen 1986’da Ankara’da görüşecek, benimkinin de ondan farksız olmasını önemse-meden, onun durumunu partiye iletecektim. A. Dilmen ha-pishaneden çıktıktan sonra partiden kopmuştu. Parti üyesi olarak Batman’da olup “Mücadeleye devam” diyen bir Mah-mut ağabeyle Necat kalmıştı. Hem Mahmut ağabeyle Nec-at’ın, hem de eski parti üyesi olan dostlarımızın ilk soru-nu, kendi ayakları üzerinde durabilmek ve bu çerçevede da-yanışmayı sürdürebilmektir. Parti radyosunu belli bir düzen içinde dinleyebilmek hepimiz için önemliydi. Hepsi bu.

Vasıl’la belirli aralıklarla görüşme düzenini oturtmuştuk. E. Halit Beyazıt’la, Ankara’daki süreçle bir biçimde ilişkililen-

diğine dair duyduklarımız sebebiyle bağlantı kurmadık. İsmet Kağa da Ankara’da ve işsizdi. Partinin Diyarbakır bölgesine bağlıydı ama partiyle ilişkisi yoktu. Heybet’e durumu bildirerek iletişim kurduk ve onu da İstanbul’a aldık. Onunla başlangıçta, 1984’ten beri İstanbul’da olan, zaman zaman bana maddi yardımda bulunan, Bursa Eğitim Fakültesi mezunu olmasına rağmen kaçak durumda olduğu için taksi şoförlüğü yapan, daha sonradan bacanağım olacak Halil Sezgi yakından ilgilendi. Sonra da ben kendisiyle doğrudan ilişki kurdum. Benim ricamla Remzi Nas, resepsiyonist olarak çalıştığı Şehzadebaşı’nda turistik bir otelde onu işe aldırıldı. Bu arada Metin Daniş’la da ilişki kurmuştuk ve belirli aralıklarla görüşüyorduk. O da Siirt İLD başkanlığı yapmıştı ve hapisneden tahliye olduktan sonra çalışmak, yerleşmek üzere İstanbul’a gelmişti. Benzer şekilde İstanbul’a gelen İsmet Söyler ve Şeref Bayram’la da ilişki kurmuştum.

1986 Mart ayında İsmet Kağa, bir görüşmemizde bana, işten ayrıldığını söyleyip bir dilekçe verdi. Başka bir iş bakmayı düşünüyormuş. Dilekçede de parti üyeliğinden istifa ettiği yazılıydı. Bir hafta sonra görüşmek üzere ayrıldık. Gülhane Parkı’nın karşısında, İstanbul pasaport polisinin bulunduğu binaya yakın otobüs durağında saat 13.00’te görüşecektik. Görüşme yeri, o sıralar çalıştığım kâğıt ticarethanesine çok yakındı. İstifa dilekçesini de yanıma alarak görüşeceğimiz yere doğru yürümeye başladım. İsmet’e, dilekçesini geri çekmesini söyleyecektim. Baktım, İsmet durakta beni bekliyor. Beni gördüğünde, bulunduğum yere doğru gelmesi için işaret ettim. Geldi, ara sokaklardan Sultanahmet’e doğru yürümeye başladık. Tam Firuz Ağa Camii’nin karşı sokağından Divan Yolu’na çıkacakken aramıza, saç sakalı birbirine karışmış dilenci kılıklı biri girdi. Hemen, sağ elini benim omzuma, sol elini de İsmet’in omzuna koyup “Polis” dedi. Meydana doğru yürümemizi söyledi. O an aklımdan

geçen ilk şey, “Bir tanıdıkla karşılaşırsak ve onu da alırlarsa” oldu. “Ne oluyoruz,” diyerek polisin elini omzumdan ittim. Baktım hemen arkamızda aynı tipte bir polis daha var. O da “Yürüyün,” dedi. Kimlik göstermelerini istedim, gösterdiler. “Tamam, dediğiniz yere gidelim de, neden, ne oluyor?” gibi sorularla onlara yüklenmeye çalıştım. Bunun üzerine, “Çok konuşma da yürü,” diyerek kolumu sıkıca kavrayıp yürüttüler. Nereye götürülebileceğimizi kestirmeye çalışıyordum. Kendimce, Sultanahmet Camii’nin oralarda kaçmaya çalışacaktım. Derken, boştaki kolumla, ceketimin cebindeki dilekçeyi buruşturup atacakken polis fark etti ve onun ne olduğunu sordu. Ben de, “Bir dilekçe, yolda buldum. Biri partiden istifa ediyorum, diye yazmış,” dedim. Kısa ve basit bir dille yazılmış dilekçede “TKP”, “yoldaş”, “komünist” vs. gibi ifadeler yoktu. Polis dilekçeyi okuduktan sonra buruşturup attı. O zaman onların siyasi polis olmadığını anladım. Yolda alıp baktıktan sonra kimliğimi iade etmeleri de bu tespitimi doğruluyordu. Narkotik polisidyeler. Bizi, Aya-sofya’nın karşısında, park içinde kurulu prefabrik zabıta kulübesine götürdüler. Zabıta memurunu dışarı çıkardılar. Beni de dışarıda bırakıp İsmet’i aldılar. Zabıta memuru, ne olduğunu sorunca, “Bilmiyorum, şimdi öğreneceğiz,” dedim. İsmet’in ifadesini aldıktan sonra beraber dışarı çıktılar. Beni içeri almayıp ayaküstü ne iş yaptığımı, nerede oturduğumu, İsmet’i nereden tanıdığımı vs. sordular. Ev telefonumu sordular, olmadığını söyledim. “Sende bir şey var, sen boş değilsin,” dediler. “Evet,” dedim, “Köylü değilim eğer kastettiğiniz buysa.” Neyse, deyip bizi serbest bıraktılar. Yanlarından ayrıldıktan sonra İsmet çok üzgündü. “Sana bir şey olsaydı intihar ederdim,” dedi. Üzerinden çıkan 100 ABD dolarını nereden bulduğunu sormuşlar. Çalıştığı turistik oteldeki hizmetinin karşılığı olarak kazandığını söylemiş. Meğer durum şuymuş: İsmet bu polislerle Sirkeci’de aynı otel-

de kalıyormuş. İsmet'ten şüphelenen polisler onu takip etmişler ve...

İsmet'le bir daha yüz yüze görüşmedik. Sonradan onun bir şekilde Norveç'e yerleştiğini duydum. Bu olayı Heybet'e anlatıp, partinin yeniden çağırması durumunda yurt dışına çıkacağımı söyledim. Heybet de bunu istiyordu. Bundan sonraki görüşmemizde ise, partinin İsmet'le yaşadığımız olayı ciddiye aldığını, güvenlik gerekçesiyle partinin benimle olan ilişkisini belirsiz bir süre için askıya aldığını söyledi. Bu arada şunu da belirteyim, yurt dışına çıkmayacağımı söylememe rağmen 1985 Kasım'ında bana pasaport geldi ve yurt dışına çıkmam istendi yeniden. Ben o zaman da reddettiğim için partiyle ilişkimdeki gerilim daha da arttı. Askıya alınan ilişkimiz ise 1986 yılının ortalarında yapılan ulusal konferanstan sonra düzeldiyse de bir daha benden yurt dışına çıkmamı istemediler. Dahası, TKP yöneticilerinden yurt içinde kimseyle görüşmeden TBKP'li oldum.

Benimle ilişkilerin askıya alındığı dönemde "TKP'nin Siirtli Taraftarları" adı altında bir örgütlenme gerçekleştirdik. Kurucu komitede Aysel Talay, ben, Halil Sezgi ve Metin Danış yer alıyordu. Sadece Metin Danış parti üyesi değildi. Bu örgütlenmenin teknik yapısında çalışmak üzere Ali İnşel'i Batman'dan İstanbul'a aldık. Selim Talay'la birlikte çalışacaktı. Bu süreçte Şeref Bayram da İstanbul temsilcisi olarak görev aldı. Batman'da da, bizim çevremizden olduğu bilinenlerden uzak durmak kaydıyla F.Y.'yi görevlendirdik. Ağırlıklı olarak bülten çıkarmaya, bildiri dağıtmaya, partinin ideolojik politik etkinliğini yaymaya çalışacaktık.

Bu sürece katılan ve doğrudan ilişkili olduğum tüm parti üyeleri, partiyle sorunlu durumumu, anlattığım için biliyorlardı ve bunu bilerek sürece dahil oldular. Ne ki, sempatanlar bilmiyordu. Yapılanmamız zaten sempatan hareketiydi. Yine de sorun yaşadık. 1987 yılının Ha-

ziran ayında Metin Danış'a ve Batman'dan bir kadın öğretmen arkadaşımıza TKP üyesi olmayı önerdik. İkisi de kabul edince dilekçelerini alıp Heybet'e verdik. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Metin bana gelip "Senin partiyle ilişkilerin sorunluymuş, senin kimseyi partiye üye yapma yetkin yokmuş," dedi. "Kim söyledi sana bunu?" diye sorunca, söyleyemeyeceğini belirtti. Ne düşündüğünü sordum, "Ben senin aracılığıyla parti üyesi olmak istemiyorum," dedi. Art niyetli birileri onu etkilemişti. Sözlerindeki tutarsızlıktan kafasının karışık olduğu anlaşılıyordu. Bir yandan yetkim olmadığını söylerken öte yandan da benim aracılığım la parti üyesi olmak istemediğini söylüyordu. "Tamam, uygun bulduğun bir ilişki yoluyla üye olursun sen de," dedim. Heybet'le görüştüğümüzde ne olduğunu sordum. Dilekçelerin nereden nereye gittiğini tam olarak bilmediğini söylemek durumunda kaldı. Sezdiğim oydu ki, parti, TİP'le birleşmenin eşiğindeyken aynı zamanda alttan alta sert bir iktidar savaşı yüzünden çürümeye başlamıştı. Bu durum, TBKP sürecine geçildiğinde daha belirginleşecekti. Tüm bunlara rağmen Metin'le yakınlığımıza bir zarar gelmedi. İlerleyen dönemlerde "TKP'nin Siirtli Taraftarları" çıkışını her zaman savundu.

Ağırlıklı olarak, radyolarımızın yayınlarına dayanarak bültenler çıkarmaya başladık. Bu bültenleri mumlu kâğıda geçirip basanlar, büyük zorluklar altında yaşamını sürdürmek durumunda kalan Ali Insel ve Selim Talay'dı. Bu işleri Cerrahpaşa'da, kaldıkları akrep yuvası bir kömürlükteki odada yapıyorlardı. Bültenlerimize, Ege taraflarından bile destekleyici tepkiler alıyorduk. İlk bildirimizi 1986 Temmuz'unda yayımladık. Batman'da epeyce dağıtıldı. Yankı da uyandırdı. Duyduk ki, polis bu bildiri sebebiyle Petrol-İş Batman Şubesi'ne baskın düzenlemiş, daktilolarına el koymuş, acaba bu bildiri böyle bir daktiloda yazılmış olabilir

mi diye! Sendikadan M. Çelik bu sebeple sorguya çekilmiş. Sonra bu bildirinin bir özeti radyolarımızdan yayınlandı ve ardından TKP Merkez Komitesi gazetesi *Atılım*'ın 1 Ağustos 1986 tarihli sayısında yer aldı. Takip edebildiğim kadarıyla o dönemde TKP'nin İstanbul'dan sonraki en aktif çevresi "Siirtli Taraftarlar" hareketiydi.

Bu harekete TKP'nin 6. Kongresi'nden sonra, TBKP'nin kuruluşuyla son verdik. Bu süreçte Heybet Atsız vasıtasıyla Fatih Salık'la görüştük. Kendisi, 6. Kongre'nin ve TBKP'nin kuruluş kongresinin sonuçları ve alınan kararlarla ilgili olarak beni bilgilendirmeye çalıştı. TBKP sürecine gönüllü olarak katıldım. "Taraftarlar" hareketine katılan herkes de gönüllü katıldı. TBKP kurulana kadar radyolarımıza A. Salim, A. Yusuf Rahman, K. Çiyai; *Alınteri* dergisine Selahattin Dağlı; *Gün* dergisine A. Aksaçlı imzasıyla yayımlanmış ya da yayımlanmamış pek çok mektuplar / yazılar yazdım. 1 Mayıs 1987 tarihli *Atılım*'da yer alan habere göre, 1986-1987 Mayıs ayları arasındaki dönemde Türkiye Kürdistan'ından *Atılım*'a ve radyolarımıza en çok yazı yazan, "A. Salim" imzasıyla, benmişim.

Partiyle ilişkiler kopuyor

1987'nin başlarında "TKP'nin Siirtli Taraftarları" hareketinin sekreteri konumundan çekilmiştim. Benim yerime Halil Sezgi geçmişti. Bu değişikliğin amacı, partiyi, benimle ilişkili olan yoldaşlarla doğrudan iletişim kurmaya zorlamaktı. Heybet Atsız aracılığıyla partiye açıkça şunu söyledim: "Artık ben bir kenara alınabilirim ama ya diğer yoldaşlar? Onlarla neden doğrudan ilişki kurulmuyor?" Neticede bu yaklaşım büyük ölçüde etkili oldu. Petrol-İş Batman Şubesi'nden kongre yoluyla merkez yönetimine seçilerek İstanbul'a gelen M. Çelik ile ilişki kurulmadan evvel parti mer-

kez komitesi adına, Türkiye genelinde sendikal alanda, parti çalışmaları için sorumluluk almam önerildi. “Bana göre değil,” diyerek kabul etmedim. Ayrıca artık örgütlenmeyle ilgili herhangi bir alanda çalışmak isteğinden hızla uzaklaşıyordum. Bende bu eğilimle bağlantılı olarak TBKP sürecinde fikir üretimiyle ilgili birimlerde, yayın alanlarında çalışmak istediğimi, bunların dışında artık hiçbir alanda görev kabul etmeyeceğimi açık bir biçimde söyledim.

1986’dan itibaren, hâlâ devletle bağlı görmeme, eylemlerini de provokasyon olarak nitelememe rağmen PKK’nin Suriye’de konumlanmış olması bende, “SBKP’ye ya da SSCB’ye rağmen bu, nasıl olabildi?” sorusunu uyandırmıştı. Öyle ya, o zamanın Ortadoğu’sunda Suriye, SSCB’nin en önemli müttefiki, stratejik ortağıydı. 1986 Mart’ında, ağırlıklı olarak TKP, TIP, TSIP ve TKEP’in katılımıyla oluşturulan “Sol Birlik”in PKK’ye açık kapı bırakan yaklaşımını da sorunlu buluyordum. Neler oluyor, gerçek ne, diye sorup duruyordum. Ayrıca, “TKP’nin Siirtli Taraftarları” hareketinin az evvel bahsi geçen bildirisindeki, PKK’nin 15 Ağustos 1984’te başlatıp sürdürdüğü çıkışına dair değerlendirmenin kesilecek Atılım’da yayımlanması da zihnimde ünlem işaretlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştu. Sonradan fark ettim ki, 6. Kongre’sinden de anlaşılabileceği üzere TKP’nin PKK’ye yaklaşımında da, doğrudan olmasa bile bir değişim vardı. Bu değişimi TBKP devraldı. Dolaylı yollardan anlaşılıyordu ki TBKP de terör ve şiddetin her türünü reddetmekle birlikte PKK’yi artık açıkça “devlet aleti” olarak nitelendirmiyordu.

Bunların yanı sıra, TBKP’nin fikir yapısını ve oluşumunu, yasallaşmaya dönük tutumunu, bu çerçevede Sargın ve Kutlu’nun Türkiye’ye gelişlerini çok olumlu gelişmeler olarak benimsedim, destekledim. Elbette, bu fikrî yenilenme Gorbaçovcu Perestroika (Yeniden yapılanma) ve Glasnost (Açıklık) politikasıyla da ilgiliydi ve ben SBKP Genel Sekre-

teri ve SSCB Devlet Başkanı Gorbaçov'un başlattığı bu "iç radikal" eğilimi de benimsiyordum. Bu bağlamdaki fikirlerime dair, 3 Aralık 1987 tarihli *Yeni Yol* gazetesindeki yaklaşık bir buçuk sayfalık, "Nükleer ve Uzay Çağının Gerçekleri, Yeni Düşünce Tarzı ve TBKP Program Tasarısı" başlıklı yazıma bakılabilir. Bu yazıyı okuyanlar görecektir ki ben, iki karşıt temele dayanarak sistemleşen dünyamızda, silahlanmanın nükleer düzeyde aldığı boyut da dikkate alınarak artık, siyasetin şiddet araçlarıyla sürdürülemeyeceğine ve bununla birlikte yeni dünyada sınıfsal / sosyal mücadelelerin yeni bir düşünce tarzıyla ve barışçıl yollarla sürdürülmesi gerekliliğine dikkat çekmeye çalışıyordum. Gorbaçov ve Yuri Krasin'in bu bağlamda formüle ederek gündeme taşıdığı şu dört soruya verilecek yaratıcı cevapların da hayati önem teşkil ettiğine katılıyordum: 1- Lenin'in altını çizdiği emperyalizmin doğasıyla ilgili olarak savaş kaçınılmaz mıdır? 2- Kapitalizm, militarizm olmadan yaşayabilir mi? 3- Kapitalizm, yeni sömürgecilik olmadan yapabilir mi? 4- Kapitalizm, barış içinde bir dünyaya adapte edilebilir mi?

Mesele, özelde şuydu: Nükleer bir savaşın ne kapitalizm ne de sosyalizm adına bir kazananı olabilirdi. Dahası, böyle bir savaş insanlığın sonu anlamına gelirdi. Böylesi bir denge- de, böyle bir tehdit altında toplumsal ilerleme de, gelişme de sağlanamazdı. O halde, Soğuk Savaş'a son verilmesi, silahsızlanmaya gidilmesi, kapitalist, sosyalist sistemler arasındaki rekabet ve mücadelenin barış koşullarında sürdürülmesi gerekiyordu vs. Ben, tüm bunlara katılıyordum.

Ne var ki, SBKP'nin girdiği yeni yol, TBKP'nin tutumu ideolojik kopuşa da açıldı. Ben, başlangıçta, Marksizm-Leninizmi yeni dünyanın şartlarına uygun olarak düzenlemeye çalışarak, demokrasi ve insan haklarıyla bağlarını yeniden ve daha güçlü kurmaktan yana olan bu yeni yorumu benimsiyor ve savunmaya çalışıyordum. Bu tutumum 1991 yı-

lının başlarına kadar her geçen gün biraz daha erozyona uğrayarak sürdü. Zorla güzellik sahiden olmuyormuş.

Babam, 1987 Mart'ında, Batman'da, beyin kanamasından vefat etti. Cenazesine gidemedim.

İşimden, iş yeri sahibinin tüm ısrarlarına rağmen ayrıldığım da haftalık 30 bin lira alıyordum. Kiramız da 80 bin lira olmuş ve depozitomuz da ortak ısınma giderleri nedeniyle neredeyse erimişti. Parti, söylediği gibi aylık ödemeyi hiçbir zaman yapmadı. Bu iş yerinde de Mehmet ismini kullanıyor, güvenlik gerekçesiyle de sigorta istemiyordum. Buna rağmen ayrılırken 300 bin lira tazminat aldım. Malta'daki evi boşalttık. Aysel, çocuklarla beraber Batman'a gitti. Daha düşük kirali bir ev bulmalıydım. Öte yandan, işten ayrılırken, kendi işimi kurmayı, zamanımı siyasal mücadele adına daha verimli kullanmayı planlıyordum.

Kısa süre sonra Fener'de, Kiremit Caddesi'nde, her katında tek daire olan bir binanın teras katını, dört aylık peşin olmak üzere aylık 30 bin liraya kiraladım. Ailece yerleştik. Sobalı olan bu daireyi Eruhlu bir emlakçı aracılığıyla kiralamıştık. Sahibi Kastamonulu bir hoca idi. Tanıdığım en sakin, yumuşak başlı insanlardan biriydi. 1999 yılının başlarına kadar bu evde oturduk. Sonra da evi, ajans-yayınevi gibi bir yerde çalışan kardeşim Osman'a devredip Atıkali'ye taşındık.

1 Mayıs 1988'den Haziran 1990'a dek toplam 25 sayı yayımlanan *YeniAçılım* dergisi ilk çıktığında ben kendi başımaydım. Herhangi bir birimde görevli değildim. Dergiyi dikkatle izliyordum. Saddam'ın Güney Kürdistan'da Kürtlere saldırısı ve Kürtlerin yığınlar halinde Türkiye'ye göçü üzerine bir makale yazıp *Yeni Açılım*'a gönderdim. O tarihlerde, Sultanahmet'teki Işık Han'da kâğıt ticareti yapmak üzere –ki yapamadım– çok küçük bir büro kiralamıştım. Tam karşımızda da Kevork adlı orta yaş üstü bir Erme-

ni'ye ait yayın montaj bürosu vardı. Orada, *YeniAçılım*'ın Yayın Yönetmeni Celal A. Kanat'ın eşi Dilek A. Kanat sorumlu bir konumda çalışıyordu. Hatta bir süre eşim de Dilek'in yanında çalışmıştı. Dilek'e Celal'le görüşmek istediğimi, mümkünse yardımcı olmasını istedim. Dilek'in hatırına Celal'le büromda görüştük. Yazımı sordum, okumuştı. "Akordun bozuk," dedi. Güldüm, "Artık tek akort zamanları geçmiş olsa gerek," dedim. O da buna güldü. Yazım yayımlanmadı. Celal, bu görüşmenin dergide olması gerektiğini düşündüğü için pek hoşnut kalmamıştı. Ama ben onunla tanışmaktan memnundum. Celal, çok değer verdiğim biridir. TBKP sonrasını izleyen dönemde, ağırlıklı olarak felsefeye, epistemolojiye ve metafiziğe yoğunlaştı. 1996'dan 2000'li yılların başına kadar, beni derinden etkileyen doğrudan ya da dolaylı ilişkilerimiz oldu. Bu süreçteki mektuplaşmalarımızın çoğu ona aitti ve her biri de ufuk açıcıydı. Benimkilerse öyle pek ahım şahım değildi. Bu satırları yazarken fark ettim ki bir kitapçık oluşturabilirmiş o mektuplar.

Kendi imkânlarımla kendi işimi kurmayı başaramayınca yeniden iş aramaya koyuldum. 1987 yılının ikinci yarısında *Kolay İlan Gazetesi*'nde tekrar çalışmaya başladım. 1988'in başlarında da ayrıldım. Serbest düzeltmen olarak çalışmayı düşünüyordum ki pek iş çıkaramadım. Aynı yılın Ağustos ya da Eylül ayında Cağaloğlu'nda, Etkin Dağıtım'da çalışan Ferit Ay, birlikte yapmak üzere bir iş önerdi: Beyoğlu'nda Muammer Karaca Tiyatrosu'nun fuayesinde kitap satacaktık. Derhal kabul ettim. Tiyatro binası, İstanbul Belediyesi'ne aitti ve salonu özel tiyatrolara kiraya veriliyordu. Fuayede kültür ürünleri ticareti yapabilme hakkı da Türkiye Yazarlar Sendikası'na verilmişti. Sendikayla, cüzi bir kira bedeli karşılığında, 1988-89 tiyatro sezonu boyunca geçerli olacak şekilde bir sözleşme imzaladım. Sonra maliyeye ve Bağ-Kur'a kaydımı yaptırdım. Cam bölmeli, ahşap, çok şık ve pahalı, gören her-

kesin çok beğendiği bir stant yaptırdık. Kitaplarımızı da standda dizdik. Sezon açıldığında biz de kitap satmaya hazırдық. Ferit, ortaklıktan kısa bir süre sonra ayrıldı. Bu işin tek kişilik olduğuna hükmetmiş, halihazırda kendi işi olduğu için de ortak işimizi tamamen bana devretmeye karar vermişti. Üç yıl bu işi yaptım. O üç yıl boyunca salonun değişmeyen kiracısı Dostlar Tiyatrosu'ydu. Onları Tolga Aşkiner ve ekibi takip ediyordu. Bankalar, partiler, sendikalar, dernekler, vakıflar, sivil toplum kuruluşları da bazı toplantılarını bu salonda yaparlardı. Türkiye Yazarlar Sendikası tiyatro temsillerinin olmadığı pazartesi günleri "Ustalara Saygı" adı altında, ölmüş ya da yaşayan yazarlar için özel etkinlikler düzenlerdi.

Ben, sadece kitap değil kaset de satardım. *Ana Britannica*'nın satış temsilciliğini de yaptım hem sonra. Stanttaki bir sehpayı, oynanan oyun ya da düzenlenen etkinlikle ilgili bir vitrin gibi kullanıyordum. İşlerim genel olarak ortalamanın üstündeydi. Tiyatrocular, daimi müşterilerim arasındaydı. Ayrıca kitap siparişleri de alırdım. Aradığını bulamayan okurlara da çıkışta bir daha sormalarını söyler, siparişi alırdım. Onlar oyunun diğer perdelerini izlerken ben Beyoğlu'ndaki kitapçıları dolaşır, genellikle de kitabı bulur dönerdim. Bir gün de bir izleyici gelip Aziz Nesin'in *Şimdiki Çocuklar Harika* kitabını sordu. Çıkışta uğramasını söyledim. "Bulamazsın çünkü baskısı tükenmiş. Ama olur da bulursan iki katı fiyatına alırım," dedi. "Siz yine de çıkışta bir uğrayın," dedim. Kitabı buldum nitekim. Hatta kitapçı olduğum için indirimli de aldım. Oyun bitince kitabı sipariş eden kişi geldi, bulduğumu görünce bozuldu. "İki katını istemiyorum, fiyatı neyse onu verin," dedim. Meğer adam benimle eğlenmek istemiş. İstemiyorsa kitabı almayabileceğini söyledim ama kabul etmedi, alıp gitti.

Kleptoman hastalığından mustarip birini de ilk kez o dönem gördüm. Bir gece, oyun bitmiş, seyirciler salonu terk

ederken, 5-10 kişi de stantta kitaplara bakıyordu. Aralarında çok şık giyimli, genç, f6tr şapkalı birinin elindeki kitapla hızla stanttan uzaklaştığını fark ettim. Hemen Ferit'e, adamı yakalamasını, kitabı aldıktan sonra 6deme yapmayı unuttuğunu s6ylemesini istedim. Ferit gitti. Adam kitabın parasını 6demiş ve defalarca 6z6r dilemiş.

Bir g6n de Akbank, sabahtan 6đlene, kimsesiz 6ocuklar yararına bir etkinlik d6zenlemişti. Her zaman olduğu gibi etkinlik başlamadan yarım saat 6nce standı a6tım. Vitrine, resimli, m6zikli 6ocuk kitaplarını koydum. Yurt dışından gelen bu kitaplar 6ok pahalıydı. Derken fuayeye, başlarında 6đretmen gibi sorumlu bir kadın eşliğinde, 6oğu 7-8-9 yaşlarında onlarca, y6zlerce 6ocuk girdi. Ortalığu bir sidik kokusu kapladı. 6ocuklar hemen vitrine dalıp boşalttılar. Y6rek paralayıcı bir g6r6nt6yd6. 6ocukları sevmeye 6alıştım, hi6birinin elinden kitabı almaya 6alışmadım. Akbank g6revlisi de izliyordu. Bir s6re sonra, 6ocuklardan kitapları alıp, 6z6r dileyerek vitrine bıraktı.

Ankara Birlik Tiyatrosu'ydu galiba, neredeyse bir sezon boyunca ya da yasaklanana kadar mı, *Pir Sultan Abdal* adlı oyunu sahneledi. İzleyiciler arasında, fuayeye başındaki kasketi 6ıkarıp 6n6n6 ilikleterek giren insanlarımız vardı ve bu oyuna gelenler, vitrine koyduğu kitapları hazine bulmuşçasına satın alırdı. Standımı a6madığu g6nler tiyatrocular bana sitem ederdi. O stant fuayeye ayrı bir g6zellik kattığu i6in hem tiyatrocuların hem de izleyicilerin hoşuna gidiyordu.

Aysu adında yer g6sterici bir arkadaşım vardı. Aramız 6ok iyiydi. Benden on yaş kadar b6y6kt6 ve yalnız yaşıyordu. Bana, zaman zaman kendi yaptığu yemeklerden getirirdi. İri yapılıydı. 6ok kibar ve 6ok zarif biriydi. Stant kitap6ılığu işimin sonlarına doğru bir g6n elinde 2000'e *Doğru* dergisiyle tiyatroya geldi. Dergiyi bana doğru sallayarak "Vay seni gidi

örgütçü,” dedi. Gösterişsiz, dürüst biriydi. “Sende filmler de vardır şimdi,” dedi. Dergideki dosyayı okumuştı. Ferit Ay’la da bir röportaj yapılmıştı. Derginin yetkilileri, “12 Eylül Kaçakları” başlıklı dosya kapsamında, İlhan Işıktaş aracılığıyla benimle de röportaj yapmak istemişlerdi. Önce, olmaz, dedim ama sonra iyimser bir beklentiyle kabul ettim. Oysa dergi, benim söylemediğim şeyleri benim ağzımdan çıkmış gibi yayımlamıştı. Neymiş efendim, “Ben yurt dışına çıkmaktansa halkımın arasında kalmayı tercih etmişmişim” vs. Böylece, yurt dışına çıkan yoldaşlarımızın “kötü” algılanmasına sebep olmam istenmişti. Rezalet tabii. Hemen bir tekzip yazısı yazıp dergiye gittim. Yazıyı okuyunca, “Siz bize ‘yalancı’ diyorsunuz, bunu yayımlayamayız,” dediler. Ben de, “Evet siz sadece yalancı değil, provokatörsünüz de. Bu yazımı yayımlamak durumundasınız,” dedim. F. Bulut adında biriyle görüşüyordum. Zamanla o da Kürt siyasetine girmeye çalışacaktı. Benim kararlı olduğumu ve peşini bırakmayacağımı gördükten sonra, 2-3 sayı geçince ne şiş yansın ne kebab türünden bir hale getirip yayımladılar yazımı. Lanet olsun, dedim. Böylece gördüm ki, Doğu Perinçek’in dünyası hâlâ karanlıkmiş. Hiçbir şey değişmemiş.

Tiyatrodaki üçüncü yılımda, bu dergi olayından birkaç ay önce, Aysu bana, Bostancı Gösteri Merkezi’nde benzer bir stant açmayı isteyip istemediğimi sordu. “İsterim,” dedim ben de. Ertesi gün birlikte Bostancı’ya gittik. Gösteri Merkezi’nde, Dikran Masis’le görüştük. Kendisi oranın ortaklarından. Salon 2.200 kapasiteliydi. Konser salonunun fuayesinde bir butik, bir cafe vardı. Bunların yanında bir de kitap, gazete, dergi, kaset, CD, hediyeelik eşya vs. satan bir dükkân olmasını istiyorlarmış. Kitapla ilgili kısma talip oldum. Beşinci talip olduğumu söyledi. “Kazancının % 40’ını bize bırakacaksın, kabul ediyor musun?” diye sordu. Kabul ettim. Meğer Dikran da okumayı severmiş. Özellikle de Halil Cib-

ran'ın hayranıydı. Telefon numaramı bırakıp döndük. O akşam aradı: İşin bana verilmesine karar vermişler.

Sonraki günlerde sözleşme imzaladık. Karaca Tiyatrosu'nun sahne dekoratörünü alıp reyonumu ahşaptan düzenlemesi için Bostancı'ya gittik. İşimi yapan ustaya borcumu da kitapla ödedim. Kitap, dergi, kaset, CD vs. düzenlemesini yaptım standımda. Depozitosu çok yüksek olduğu için gazete almadım. Selim'den Sevim'e kardeşlerimin de yardımlarıyla işimi yürütmeye çalıştım. İşe çok asıldım ama olmadı, yürümedi. Burada ancak dört ay dayanabildim. Örneğin Sezen Aksu, günler süren konserler verdi ama kasetini satamadık çünkü son kaseti 6 ay önce çıkmış ve sevenleri o sürede kaseti tüketmişti zaten. Aynı durumu Zeki-Metin ekibinin 20 güne yakın süren etkinliğinde de yaşadık. O zaman Raks firmasından bize gelenlerle, bir raf oluşturmalarında anlaşmıştık. O rafta, firmanın bize konsinye usulü bırakılan, Zeki-Metin ekibinin sahne etkinliklerine ait videolarını satabilecektik. O 20 gün boyunca sadece bir video satabildik. Sonra Coşkun Sabah geldi. 10-15 gün sürecektir konserleri ve kaseti de yeni çıkmış. En çok kaseti o süreçte sattık işte. Son kaseti eskimek üzereyken Kayahan geldi. Unkapanı'na gidip yüzlerce kaset aldım. Firma bana Kayahan'ın posterlerini de verdi. Kayahan'ın bir kasetini alana bir de poster hediye edecektik. Derken sadece poster almak isteyen insanlar olduğunu gördük. Bunun üzerine posterleri 1.000 liraya sattık. O ara iki üniversite öğrencisini prim karşılığı işe aldım. İşlerin genel olarak iyi olmadığını söylemiştim. Kitap-kaset vs. bulunan el tezgâhlarıyla izleyiciler arasında dolaşarak satış yapacaklardı. Posterleri onlara bin liradan verdim. Onlar da izleyicilere 3 bine sattılar. Posterlere ilgi büyük olunca Unkapanı'na gittim, para karşılığı poster istedim zira "Kaset almayıp sadece poster isteyenlere satıyoruz biz," dedim. Şaşırdılar "Ama bunlar promosyon," dediler. Ortallığı araştırıp

bulabildiklerini bana karşılıksız olarak verdiler. Yüze yakın posterini ben de çalışan öğrencilere verdim.

Neticede Bostancı Gösteri Merkezi'ndeki işimiz yürümedi. Kazanamıyorduk. Durumu şirket yetkilisi Talha Bey'le görüştüm. Onlar da, gelire göre değil de, reyonu sabit bir kirayla verme eğilimindeydiler. Talha Bey, anlayışlı biriydi. İş bırakmak istediğimi söyleyince itiraz etmedi. Sözleşmeyi feshettik. Onlara verdiğim senetlerin imhasını da onlara bıraktım. Bu, aşağı yukarı Türkiye Yazarlar Sendikası'nın yaptığı işle ilgili haklarını belediyenin kültür daire başkanlığına iade ettiği için Karaca Tiyatrosu'ndaki işimin de sona ermesiyle aynı zamana denk gelmişti.

1 Ocak 1989'da *Adımlar* adlı gazetemiz yayın hayatına başladıktan kısa bir süre sonra gazeteyle ilgili olarak Yenikapı'daki Çakıl Gazinosu'nda bir tanıtım gecesi düzenlendi. Gecenin sonunda da "Kuruluş Deklarasyonu" yayınlandı. Oluşturulma biçimini ve temsiliyet düzeyini baştan sona sorunlu bulduğum, partinin "Kürt Ulusal Bürosu" adına, bir grup tarafından deklarasyon için, "Yetersizdir, şu eksiklikler giderilmelidir," diyerek yazılı bir tepki verildi. Samimiyetsiz, zorlama bulduğum bir tepkiydi bu.

O gece ben de oturup *Adımlar* Yazı Kurulu'na, *Adımlar*'ın bazı noksanlarına karşın deklarasyonunu desteklediğimi yazdım. TBKP'nin Kürt meselesine yaklaşımını da genel olarak çok olumlu buluyordum zaten. İzleyen süreçte, Kürt Ulusal Bürosu'na bağlı olarak üç kişilik eğreti bir "ideolojik" birim oluşturuldu. Başında Ali Haydar Üzülmez'in yer aldığı komitenin diğer üyeleri ben ve Veysel Uçum idi. A.H. Üzülmez, bizi *Adımlar* gazetesinde de temsil edecekti. O günlerde gazeteyle bir yazı yazıp TBKP'nin isminin Kürtçe çevrilerek de kullanılması gerektiğini, Kürdistan'daki teşkilat tabelalarının da Kürtçe yazılmasını önerdim. Yazım, özetlenmiş bir biçimde "Okur mektubu" olarak yayım-

landı. A.H. Üzülmmez'e bunun nedenini sordum, bilgisi olmadığını söyledi.

Bizim ideolojik birim giderek işlevsizleşti ve dağıldı. Yine tek başımaydım. Marksist Birlik tartışmalarının yaşandığı bir dönemdeydik. Bu konu hakkında *Adımlar* gazetesine bir makale yazdım ve götürüp elden teslim ettim. Birkaç gün sonra yeniden gittim gazeteye ve yazımın akıbetini sordum Umur Coşkun'a. "İlgili arkadaşlar yazın için, bilinen şeyler, dolayısıyla yayımlanmasına gerek yok, demişler," dedi. "Kim bu ilgililer?" diye sordum. Gazetenin genel yayın yönetmeni Umur, hızla bir şeyler düşündü ve "Dur yazını bir de ben okuyayım," dedi. Yazılarım için doğrudan benim muhatap alınmamı istedim ve iki saat sonra dönmek üzere gazeteden ayrıldım. Gazeteye döndüğümde Umur yazıyı okumuş ve yayımlanmasına karar vermişti. "Ancak," dedi, "Aranan biri olduğun için senin isminle değil, başka birinin ismiyle yayımlayabiliriz. Bu yazıyı üstlenebilecek birini bulman lazım," dedi. Yurt dışında olan biri olması ayrıca önemliymiş. O gün akşam Ferit Ay'la görüştüm. Ondan İsmet Kağa'nın telefonunu aldım. Norveç'teki İsmet'e durumu anlattım ama o, isminin kullanılmasına izin vermedi. Bunun üzerine ben de gazeteye gidip yazımı geri aldım.

Bu yazıda, Marksist Birlik tartışmaları sürecine Kürdistan Sosyalist Partisi (Özgürlük Yolu), Kürdistan Öncü İşçi Partisi (DDKD) vs. kesimlerin de dahil edilmesi gerektiğini, bunun Osman Sakalsız'dan aldığım ifadeyle, "stratejik önem" taşıdığını ifade ediyordum. O tarihlerde, artık söz konusu çevreleri, ayrı örgütlenmiş olmalarına rağmen, en azından "komünizan" olarak gördüğüm için onları da "Marksist dünyada düşünmek gerektiğini" söylüyordum. Bu yazıyı, üstünde bir ay daha çalışıp daha hacimli bir makaleye çevirdim ve *Yeni Açılım* dergisine verdim. Yazı hakkında, partinin Kürt Ulusal Bürosu adına yazı kurulunda yer alan

Enver Sezgin'nin yanı sıra, Celal A. Kanat ve Şefik Çalık'la da doğrudan görüştüm. Kürt Ulusal Bürosu adına *Yeni Açılım*'ın yazı kurulunda bulunan temsilcimize dair, beni bir de neredeyse “yok” ya da “olmaması gereken” gibi sayan tutumundan ötürü, açık açık ifade ettiğim bir güvensizlik vardı bende. Enver Sezgin, daha önce bahsi geçen anılarında kendisinin hiçbir zaman TBKP'li olmadığını da açıkça yazacaktı. Buna karşın bir TBKP yayını olan *Yeni Açılım*'da bizi temsil ediyordu! Neyse, temsilcimize güvenmediğimden *Yeni Açılım*'ın Yayın Yönetmeni'yle ilişki kurmayı tercih ediyordum. *Yeni Açılım*'dan isteğim çok açıktı: Bir ya da birkaç adet olur; yazılarımın yayın kurulunda değerlendirilmesi. Neticede durum istediğim gibi de oldu. Sözünü ettiğim yazım, *Yeni Açılım*'ın Ekim 1989 tarihli 18. sayısında “Kürt Ulusal Sorunu ve Marksist Birlik Tartışmaları” başlığı altında “S. Talay” imzasıyla yayımlandı. Bu yazıdan sonra, “Yeni Tip Parti Üzerine” başlıklı Leninci parti tipini, demokratik merkezîyetçilik üzerinden eleştiren bir yazı yazıp aynı dergiye verdim. Verdikten sonra çok düşündüm. Üç beş gün huzursuz oldum. Sonra, bu sorun gündeme taşınırsa o tartışmalara uzun süre katlanamayacağımı düşünüp bir özgüven sarsıntısı yaşadım. Gidip Şefik'ten yazımı geri istedim. “Veremeyiz; dizgiye gönderilen dosyada yayımlanacak,” dedi. Murat Oğuz Atabek, Saffet Ersanlı ve Edibe Şahin de beni kararım-
dan vazgeçirmeye çalıştı. Yazımı geri aldım ve onun yerine çalakalem yazdığım, bu yüzden de memnun olmayacağım bir yazıyı verdim. Sonra onu da geri almak istedim. Bu kadarı da fazla olduğu için vermediler. O yazı, Ocak 1990'da, derginin 21. sayısında açık isimimle, “Güncel Kimi Kısa Değinemeler” başlığıyla yayımlandı. TBKP için de geçerli olacak şekilde oluşturulması hedeflenen “yeni birlik partisi”nin Kürdistan'da özerk bir yapılanmaya sahip olması gerektiğini belirttiğim bu yazıda, PKK de silahlı çatışmayı bırakıp ba-

rişçil bir siyaset yürütmeye çağrılıyordu ki, bu bizim yayınlarımızda bir ilkti.

O sıralar Newroz konusunda da bir araştırma yapmıştım. Düzenli olmasa da iki yıl süren bir çalışmaydı. Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne gittim sık sık. Keyifliydi; kütüphanede yasaklı kitaplara da ulaşabiliyordum. Fakat aynı yasaklı kitap, ikinci ya da üçüncü istekten sonra “yok” oluyordu. Bu durumun *Özgür Gündem* zinciriyle bağlı bir gazetede haber olmasına dolaylı yoldan aracılık da etmiştim. Bu süreçte, çalışmamı kitaplaştıracak kadar çok malzeme biriktirmiştim. Aldığım notlardan hacimli bir makale yazdım ve *Yeni Açılım*'ın sondan bir önceki, yani Mart 1990'daki 24. sayısında yayımlanmasını istiyordum. Bana, bu yazıyı İletişim Yayınları tarafından çıkarılan *Tarih ve Toplum* dergisine götürmem önerildiyse de ben dinlemeyip *Adımlar*'a verdim. Gazeteye gittiğimde politbüro toplantısı vardı. Yazıyı, gazetesinin yazı işleri müdürü Hüseyin Çakır'a verdim. Bir kopyasının da o sırada toplantıda bulunan Şeref Yıldız'a verilmesini rica ettim. İstenirse *Adımlar*, yazımı seri halde de yayımlayabilirdi. O ara TBKP'den ayrılmıştım. Mart 1990'da yazılı bir bildirimle TBKP'den resmen istifa etmiştim ve “Sosyalist Birlik” sürecine katılımımı Eminönü-Fatih bölgesinde herhangi bir örgüte mensup olmadan sürdürmeye başlamıştım. Bununla ilgisi var mı bilmem ama o yazı, “Unuttuk” denerek Şeref Yıldız'a verilmediği gibi kaybedilmişti de. Bu kez kitaplaştırmak için aynı çalışmayı yeniden yapmaya kalkıştım ama olmadı, bir süre sonra koptum.

1989'un ortalarına doğru, TBKP'nin “Kürt Ulusal Bürosu” ile bağlı yeni bir ideolojik birim oluşturulmuştu. Başta Enver Sezgin vardı. Ben, Salih Şimşek ve Veysel Uçum da üyeydi. Daha sonra bize, tek toplantıda karşılaştığım Mustafa Dağcı da katıldı. Ben, bu birimi de benimseyemedim. Burada bile gruplaşma yaratıldı. Adeta sürüklenmeye ya da ses-

sizce bir kenarda durmaya mahkûm ediliyordum. Boğuluyordum. Bir süre sonra birimden, şu dilekçeyle istifa ettim:

15 Eylül 1989 günü sekreter yoldaşa sözlü olarak söylemiştim. Şimdi de bu yazılı belgeyle K.U.H.B.'na bağlı "propaganda-ajitasyon birimi"nden istifa ediyorum.

Neden istifa?

Dikkat edilirse "görevimden" istifa ettim diyemiyorum. Çünkü söz konusu birimde belirlenmiş, bana verilmiş herhangi bir görevim mevcut değildir. Ayrıca benim çekilmemle yatacak bir iş de olmayacaktır. Çünkü ilgimi bekleyen hiçbir iş yok.

Peki bizim birimimizin diğer üyeleri de benim gibi işlevsiz miydi? Hayır. Ve bildiğim kadarıyla tek tek hepsinin ayrıca "ek" görevleri de vardı, vardır.

Ama benim istifa etmemin asıl nedeni bu işlevsizlik ya da "görev bekledim ama vermediler" şeklinde bir anlayış değildir. Asıl neden bu işlevsizliğe yol açan ve etkileri birimimizin dışındaki ilişkilerime kadar yansıyan, ve daha önce sözlü olarak dikkat çektiğim, tutarsız, samimiyetsiz, peşin hükümlü egemen anlayıştır.

Bu söylediğimi parti yönetiminden bir yetkilinin de hazır bulunmasını istediğim istifa ettiğim birimin tam üyeli bir toplantısında somutlamaya hazırım. Ama yapıcı bir tarzda. Gayem odur ki, yukarıda sözünü ettiğim ve bizi bir bütün olarak kemiren anlayışın mahkûm edilmesi ve sıralarımızdan çıkarılmasıdır. İşlevli, önü açık bir örgüt yaratılmasıdır.

Kendim için de şunu söylemeliyim. Açık ve samimi eleştirilere her zaman açık oldum, bundan böyle de açık olacağım. Hatalı davranışların giderilmesine çalışmanın yararlılığına inanmamak elde değil. Yanıtlanmam dileği ile, saygılar...

NOT: Parti yönetiminin K.U.H.B ile (bölgesel birimlerden örgütlü bulunduğumuz her il ya da yöreden belli sayıda yoldaşımızın katılımıyla) genişletilmiş bir toplantı düzenlenmesini ve böylesi bir toplantıya katılmak istediğimi belirtmeliyim. Böyle bir talepte bulunmaya hakkım olduğuna inanıyorum.

Bu toplantıda, 1- Partinin genel örgütsel durumu ve sorunları üzerine, 2- Ulusal büronun-örgütsel politik çalışmaları üzerine bilgi verilmeli, 3- Çalışmalar, sorunlar ve durumumuz üzerine eleştirel bir değerlendirme yapılmalı ve 4- Bunlardan sonuçlar çıkarılmalıdır.¹

Bu dilekçem aylarca “cepte” kaldı. Parti üst yönetimine verilmedi. Öfkeyle doluyordum her an. Bir gün, bu konu dolayısıyla Salih Şimşek benimle görüşmek istedi. Kabul ettim. Yanında “mektep”ten arkadaşım İbrahim Kaya ile geldi. Çağaloğlu’nda bir kiraathanede oturduk, konuştuk. Yaşadığımız sorunu, bu kötü durumu nasıl aşacağımızı konuşacağımızı zannederken ben, Salih’in bu konuya geldiği yoktu bir türlü. Sevdığım, ancak tutumunu çok yanlış bulduğum Salih bana, “İşlerimize karışmaları istenmediği için senin dilekçen parti üst yönetimine verilmemiş,” dedi. Sinir bozucu bir durum tabii. Böyle bir durumda, “Siz kimsiniz, onlar kim?” diye sormanın bir anlamı olur muydu? Ahlâken de kabul edilebilecek bir şey değil bu. Durum bana göre çok açıktı. Bu tutuma sahip olanlar, ağırlıklı olarak değişik renklerde de olsa milliyetçi kuşanmalar altındaydı ve onlar kendilerine ayak uyduranlarla birlikte, sözüm ona belli etmeden partiyi, vitrinini, imkânlarını kendileri için kullanıyorlardı. Salih’le bu görüşmemiz, benim için, bu gerçeği bir kez daha görmekten ve dillendirmekten başka bir işe yaramadı.

1 Orijinal metindir.

Ben de dilekçemi saklandığı “cep”lerden çıkarıp birimle tüm bağımlı kopardım.

Dilekçemi verip geri almamdan kısa bir süre sonra İstanbul’da örgütsel durumumuzla ilgili bir bölgesel toplantı yapıldı. Bu toplantının ilk bölümünün bir kısmında politik-bürodan Abdurrahman Atalay da bulunmuştu. Şu açıktı: TBKP bizzat sancılı bir dönemden geçiyordu. Düzen bir türlü oturtulamıyor, iki arada bir derede kalınıyordu sürekli. Ne fikren ne de örgütsel olarak kendini yenileyebiliyordu. Bu yönde ciddi bir çaba da gösterilemiyordu. Yapısal birtakım sorunlar vardı. Kendi bildiği gibi davranan odaklar ortaya çıkabiliyordu söz gelimi. Ulusal Büro ve bağlı birimlerin nasıl ve neye göre oluşturulduğu belli değildi. Kadrolar arasında yeterince kaynaşma yoktu. Dahası pek çok kadro kendi aralarında bir güvensizlik yaşıyor ve kimileri de şahsi meseleleri yüzünden kavga ediyordu. Genel manzara pek iç açıcı değildi kısacası. Pek çok parti üyesi de bu durumdan rahatsızdı; hemen herkes artık toparlanmak gerektiğini dile getiriyordu. Kimi arkadaşlar, bunun için öncelikle yönetimi değiştirmenin gerektiğine inanıyordu. Örneğin, Eski Ergani İDG yöneticilerinden ve parti üyesi M. Şah Yıldız, kendi bölge yöneticilerimizi kendimizin seçeceği özel bir toplantı yapılması gerektiğini dile getiriyordu.

İdeolojik birimle bağlarımı kopardıktan sonra, büronun geniş katılımlı ikinci bir toplantısı daha oldu. Özellikle çağrılmadığım bu toplantıdan sonra, Diyarbakır’da yaşayan ve büronun sadece üyesi olduğunu sandığım TBKP Merkez Komite üyesi İsfendiyar Eyyuboğlu’nun aslında büronun sekreteri olduğunu öğrendim. İsfendiyar, bu toplantıdan sonra gece bize misafir oldu. Uzun uzun sohbet ettik. O, bu toplantıda kendisine yeterince destek verilmediği, tersine, önüne engeller çıkarıldığı gerekçesiyle görevinden istifa etmişti. Kürt Ulusal Bürosu oluşturulduğunda Ömer Ağın’la bir gö-

rüşmemiz olmuştu. Ona göre, benim büroda yer almam gerekiyordu ve bunun için de kendilerine “uyum” göstermem gerekiyordu. Yani bana denileni yapmalıydım! O görüşmemiz oldukça gergin geçmişti. Neyse, diyeceğim o ki ben İsfendiyar’la bu görüşmemize kadar Kürt Ulusal Bürosu’nun başında Ömer Ağın’ın olduğunu sanıyordum.

Geriye bakınca...

70’li yılların sonlarına doğruydı. Hareketimizin içindeki arkadaşlarımızdan bir kısmının kitap okumadıklarını biliyorduk. Bu okumayanların hareketimizle ilişkisi de farklıydı zaten. Moda olduğu için harekete katılanlardan tutun, belli bir sosyal çevreye sahip olmak için ya da gerektiğinde kullanmak üzere aramıza katılanlar da vardı. Bunlar, hareketimize yönelik saldırılar artınca, süreç zorlaşınca bizden uzaklaştılar. Ayrıca maddi durumu kötüleşenlerden çabucak uzaklaşıldığını, aramızda da mala mülke, süslü dünyalara zaafı olanlar olduğunu pek çok örnekten görüyordum. Bazıları da vardı ki, bazı insanlara duydukları sevgi ya da saygıdan bize katılırlardı. Beni en çok bunlar düşündürürdü. Çünkü bu insanlar örnek aldıkları, fakat onlar gibi de olmayacaklarını bildikleri kişileri gölge gibi izlerlerdi. Taklit etmeye çalışırlar, onlarla bir arada olmaya, onları dinlemeye, onların yanında görünmeye gayret gösterirler. Bu, örnek alınan kişi için baskı yaratan bir durumdu da tabii. “Sakın hata yapayım deme,” diyorlardı gizliden gizliye o hayran bakışlarıyla, sürekli gözlemlmeleriyle. Ne var ki o kişi olur da hata yaparsa, bu, o kişiye değil, harekete mal edilirdi.

Zamanla, asıl önemli olanın fikriyat dünyası, hatta içselleştirilmiş fikirler olduğunu kavradım. Elimizden geldiğince, arkadaşlarımızı okumaya teşvik etmeye ve okuduklarımız üzerine sohbet etmeye, tartışmaya çalışırdık. Böyle za-

manlarda, sadece ortama uymak için okuyanlar olduğunu da fark ettik zira dile getirilen fikirlerle yaşam biçimi arasında bariz bir uyumsuzluk vardı. Bununla ilişkili olarak, bilgili görünen kimselerin karıştığı olaylara bakınca, kişiliğin de önemli olduğunu kavramaya başladım. Durum bu olunca da, bir gecede fikirleri tak diye değişen insanları görünce şaşırmadım.

Darbenin ardından, 1982’de, İstanbul’a yerleşmemden sonra, bazı tanıdıklarımın uzak durmaya çalışmam yalnızca kendimi korumak için değildi. Onların güvenliğini de düşündüğüm için yaptım bunu. Üstelik aralarında benim durumumda olan birine seve seve yardım edecek kimseler de vardı. Öyle ya da böyle, bizden bir şekilde kaçmaya çalışanları fark ettiğimde, aç da olsam, dışarıda da kalsam, aramaya gayret gösterdim. Asla onların peşinden gitmedim. Benzer şekilde, siyasi hayatımda da ne birinin “adamı” oldum ne de kendime “adam” aradım. “Adamcılık” ahlâksızca olduğu kadar tehlikelidir de. Kendi dünyamızda da, kayırmacılığın, paslaşmaların, ayak oyunlarının, saman altından su yürütmelerin türlü örnekleriyle az karşılaşmadım.

Bence, komünistler arası ilişki, “dostluk” ilişkisi gibi olmazdı. Zira komünistler arasında, “Durumu kötü olanın yoldaşı olmaz” gibi bir saçmalık kabul edilemez. Bunlar üzerine düşünene düşünene kendimi yakından tanımaya başlıyor ve kendimi aşmaya çalışıyordum. Evet, iktidar bizde de çekiciydi ve zaten fikir dünyamız da buna uygundu. Ne de olsa biz de belli bir iktidar için mücadele ediyorduk. Merkezde olmak ya da merkezde olanın yakınında olmak bizim için de önemliydi. Fakat temelde bunlarla yüzleşebilmek, bunları kabullenebilmek önemliydi.

Gel zaman git zaman bir de Bulgaristan’daki Jivkov döneminin reel sosyalizmiyle tanıştık. Komünist etiketli adamlar kalkmış, Bulgaristan’daki Türklere, “Siz Türk değil, Bul-

gar'sınız. Şöyle şöyle Türkleştirilmişsiniz ve şimdi aslınıza döneceksiniz. Bulgaristan'da Türk yoktur. Türkçe isimlerinizi değiştirecek ve bundan böyle çocuklarınıza Türkçe isim vermeyeceksiniz," diyorlardı. Bu tam bir rezaletti. Bunu gördüğümde, artık sosyalizm adına da olsa her türlü işgalciliği ve darbeciliği reddeden bir tutum da edinmiştim. Bunda Gorbaçovculuk ve TBKP sürecinin de büyük ve teşvik edici, hızlandırıcı bir rolü oldu.

1989'da mıydı ne, Mehmet Cahit Şener'le, kendi talebi üzerine, İlhan Işıktaş'ın evinde görüştük. Yanımızda, bizim cenahtan başkaları da vardı. Şener, Batmanlıydı. Bizim kuşaktandı. PKK'nin kurucu kadrosundaydı. Yıllarca, Diyarbakır 5 Nolu Askerî Ceza ve Tutuk Evi'nde kalmıştı. Kendisi, o hapishanedeki tarif edilemez zulümlere karşı direnişlerin en önemli isimlerinden. Dışarıda da annesi Saliha Hanım, efsane direnişiyle ünlenmişti. Şener, hapishaneden çıktıktan sonra askere gönderilecekken kaçıp İstanbul'a gelmiş, bizim çevreden arkadaşların evinde kalıyordu. Suriye'ye gidecekti. Sohbetimiz esnasında hapishane hayatında olgunlaştığını gördüm. Ona göre hepimiz devrimciydik. Birbirimize düşmanlık beslemek, birbirimizi kırmaya çalışmak devletin istediği bir şeydi. Tüm devrimcileri ezip geçen hapishane hayatı da bunu doğruluyordu. Bu halde, demokratik dayanışma ve işbirliği içinde hareket etmek gerekiyordu vs. demişti. Duyduklarımdan memnun olmuştum. Ona, bu zihniyetle PKK'de barınamayacağını söyledim. Güldü. "Sen Abdullah Öcalan'ı tanımıyorsun. O çok demokrat biridir," demişti.

Yurt dışına çıktıktan sonra da görmedim bir daha. Daha sonra basından öğrendiğime göre, Öcalan'ın yardımcısı sıfatıyla PKK'nin ikinci ismi olmuştu. Bir gün İlhan Işıktaş beni aradı. Mehmet Cahit Şener telefon edip seni soruyor, seninle görüşmek istiyor, dedi. İlhan'ın evinde belirlediğimiz saatte Şener aradı. Batı Kürdistan'dan, Kamışlı'dan arıyor-

du. Bir saate yakın görüştük. Yazılarımı okumuş. Benim silahlı mücadeleye ilişkin tutumumu eleştirdi. Ona göre, mevcut barışçıl, sivil-demokratik mücadelelerle silahlı devrimci mücadeleler birbirini desteklemeliydi. Onu dinledikten sonra, beni neden aradığını sordum. Şayet TBKP’de bir konum olduğunu sanıyorsa yanıliyordu çünkü ben artık kendi başımaydım. Silahlı mücadele hakkındaki fikrimi bir kez daha izah ettim. Benimle sohbet etmek için, tamamen kişisel bir istekle aradığını söyledi ve kendi düşüncesini savundu yeniden.

Bu görüşmeden bir süre sonra ilk olarak Şener’in PKK’den ayrılıp “Vejin” diye bir grubun örgütlenmesinde öncü bir rol aldığını öğrendim. Sonra da, temelde bu siyasal tutum farklılığıyla bağlı olarak “ajanlık”la suçlandığını, Abdullah Öcalan tarafından görevlendirilen birleri ya da Suriye istihbarat ajanlarınca öldürüldüğünü duydum, okudum.

Eminönü-Fatih bölgesinde katıldığım Sosyalist Birlik Partisi (SBP) kuruluş sürecinden de Ankara Kurultayı sonrası koptum. Fakat bu süreçte pek çok insan tanıdım. Çok güzel tartışma ortamlarında bulundum, çok şey öğrendim. Gayet verimli ve zaman zaman oldukça kalabalık da olan toplantılarımız, söyleşilerimiz filan oldu. Ankara Kurultayı’na doğru, kurultayda Eminönü-Fatih bölgesini temsil edecek kişiyi ve gönüllü delegeleri belirlemek için Çağaloğlu’nda bir yayınevinin salonunda toplandık. Salon tıklım tıklımdı. Bir grup arkadaş aday olmam için ısrar etti. Bu arada TSİP’ten bir arkadaş, bir yerine iki temsilci seçmemizi önerdi. Ona göre ben kurultaya, birimimizdeki Kürtleri temsilen katılmalıydım. Benim yanımda bir de tüm birim adına bir temsilci gerekiyordu. Ben iki temsilciye değil ama tasnife karşı çıktım. Durum arkadaşların onayına sunuldu. TSİP’li arkadaştan gelen öneri kabul edilmedi. Tek temsilcide karar kılındı ve tek aday olduğum için ben seçildim.

Temsilci, aynı zamanda delegeydi ve onun gönüllü delegeden farklı olarak, belirlenecek bir program ve süre dahilinde kurultayda konuşma hakkı vardı. Uzun bir makale boyutunda kaleme aldığım konuşma metnimin kopyalarını Ankara'ya giderken, özel olarak kiraladığımız otobüste, arkadaşlarıma dağıttım. Kurultayda her birimize 5 dakikalık konuşma süresi verildi. 5 dakikada ne söylenir ki? Hem alışkın da olmadığım bir durum. Sıra bana gelince, söylemem gerekenleri toparlayamadım. Bir elimdeki metne, bir salondakilere baktım, kem-küm ettim. Divan Başkanı Halit Çelenk'in "Süleyman Bey, konuşma sürenizi doldurmuş bulunmaktasınız," uyarısıyla kürsüden indim. Yazımın aslını Divan'a bıraktıktan sonra moralim bozuk bir halde gidip yerime oturdum. O yazı daha sonra, *Kurultay Tutanakları* adı altında yayımlanan kitapta yer aldı.

Kurultay Sonuç Bildirgesi okundu. Belge hakkında, dileyenin birkaç dakikalık konuşma yapabileceği duyuruldu. Konuşmak isteyenler önce Divan'a gidip isimlerini yazdırmalıydı. Gittim, ismimi yazdırdım. Az kişi konuşmaya talip olmuştu. Sıram gelince, bildirgeye hâkim olan iktidar merkezci zihniyeti eleştirdim. O zamanlar Kürdistan'daki Olağanüstü Hal uygulamasının, Kürt dili ve kültürü üzerindeki baskıların, sürgün ve sansür uygulamalarının son bulması, Kürt halkının varlığının, temel hak ve özgürlüklerinin tanınması vs. isteklerine öncelik verilmesi gerektiğini söyledim. Bildirgede, SBP iktidarında tüm bunların gerçekleştirileceği söyleniyordu. Ne var ki, bu ve buna benzer isteklerin gerçekleşmesi SBP iktidarını bekleyemezdi.

Konuşmam, epey olumlu bir tepki almıştı. Bir de o kurultayda iki defa konuşan bir bendim.

SBP sürecinden kopmamda, fikri ve siyasi donanım açısından TBKP'nin gerçekleştirmeye çalıştığı yenilenmenin bile gerisinde olması etkili oldu. Bunun yanında, o aralar ben

yavaş yavaş kopmaya başlamış, demokrasi merkezli düşünmeye başlamıştım. Düşünsel olarak Marx'ın düşüncelerini, komünist değerleri dolayımlayabilen bir demokrasiyi merkeze almakla birlikte, karışık bir süreç yaşıyordum. Bu, kurtaya sunduğum yazıdan da rahatlıkla anlaşılabilir. Öte yandan, partiyi oluşturma tarzına, Leninci tip parti anlayışına yakınlığa ve süregiden kutuplaşmalara baktığımda, en azından Kürdistan bölgesi bağlamında oluşabilecek yapıyı öngörmeye çalıştığımda, öylesi bir yapıda olamayacağıma hükmettim. Artık, Leninci veya benzer türde herhangi bir partide ve reddettiğim bu tutumlara sahip, güvenmediğim kimselerle beraber olmayı, zorunlu olmadıkça beraber çalışmayı kesinlikle istemiyordum. Aynı gelenekten geldiğim kimselerin bir kısmı da beni yalnızlaştırmak, mümkünse tecrit etmek için gizli ya da açık bir gayret içindeydiler. Ve bütünüyle başarısız da olmadılar. Ben böylece sessizce kendi yoluma koyuldum. Eşim de benimle benzer durumdaydı.

1990 yılının ikinci yarısında eşim, özel bir kargo firmasının Bayrampaşa şubesinde işçi olarak çalışmaya başladı. Benden küçük tüm kız kardeşlerim, çocuklarımıza baktı. Biri gidiyor, diğeri geliyordu. Büyük oğlum Ekim'i, ilk mektebe göndermeden, Mimar Sinan Üniversitesi'nin resim kursuna göndermiştik. Çok güzel resim çizerdi. Hele bir makas kullanışı vardı ki, keseceği şeyi çok düzgün, çizgisini hiç kaçırmadan keserdi. Sesini de çok beğenirdim. Kursu kısa kestik ama. Sonra da okullu oldu. Küçük oğlum Zınar ise bizim gözlüklü tontonumuzdu.

1991 yılında, bahardan itibaren zaman zaman Ahmet Zeki Okçuoğlu'nun ilgilendiği bir yayınevine de gitmeye başladım. 1988 sonlarına doğru, olağanüstü hal bölgesi yönetiminin, bölge dışına sürdüğü Zübeyir Aydar ve ismini Mehmet Ali diye hatırladığım bir arkadaşı İstanbul'a gelmişlerdi. Bahattin Işıktaş, evinde onlar için bir yemek vermişti. Ben de

davetliydim. Hatırlayabildiğim kadarıyla yemekte, Özgürlük Yolu çevresinden Latif Epözdemir de vardı. Bölgede olan biten üzerine, Kürt meselesi üzerine konuştuk. Ahmet Zeki de yemeğe katılanlardandı. Kendisiyle orada tanıştık. Ahmet Zeki, Maocu Kawa grubunun liderlerindendi. Tanıştığımızda, her türlü sosyalist, Maocu düşünceyle arasına mesafe koymuştu. PKK'ye de belirgin biçimde mesafeli yaklaşıyor, kendisini Kürt milliyetçisi olarak tanımlıyordu. Daha sonra yakın çevresiyle bahsettiğim yayınevini kurdu. Diyarbakırlı bir hukuk öğrencisi ile eski DDKD çevresinden, Batman'dan tanıştığımız ve pek çok defa görüştüğümüz Ali Fikri Işık'ın katıldığı birkaç görüşmede, Kürt tarihi ve kültürüyle ilgili bir dergi çıkarılabileceği, bunun projelendirilebileceği üzerine sohbet ettik. Oradan bir şey çıkmadı ama.

Haziran ayının sonlarına doğru Ahmet Zeki, fena olmayan bir maaş karşılığında yayınevinde iş teklif etti. Reddettim ama ihtiyaçları olduğu için, aradıkları yayın yönetmenini bulana dek, yani kısa süreli olmak kaydıyla, bazı kitapların yayıma hazırlanmasından, yayımlanabilecek kitaplar listesi oluşturmaya, onların programlanmasına, kitap dağıtım piyasasıyla ilişkilerin gelişmesine kadar yardımcı olabileceğimi söyledim. Yardım edeceğim için para almayacaktım. Anlaştık.

Mehdi Zana'nın, hapishane anılarını anlattığı kitabını bu yayınevi basmıştı. Telif hakkını henüz alamamıştı, gecikmişti. Maddi durumu iyi olmadığı için o paraya ihtiyacı vardı. Benim ilgilendiğim konulardan biri de bu oldu. Yayınevinin de hiç parası yoktu. Muhasebe işlerinden sorumlu Selahattin Okçuoğlu ile görüştüm. Piyasadan alacaklara ve eldeki stoklara baktık. Bu çerçevede Mehdi Zana'ya bir ödeme planı sundum, kabul etti.

Derken Vedat Aydın'ın öldürüldüğünü öğrendik. Ben, kendisiyle tanışmıyordum. Ahmet Zeki, tanışıyordu. Bana,

“Sence ne yapmalı?” diye sordu. “Diyarbakır’a gidip cenazeye katılmalıyız. Bu, kendi türünde ilk ve çok ciddiye alınması gereken bir cinayet,” dedim. O da benim gibi düşünüyordu. Kalktım, 1980 öncesinden Lice TÖB-DER’den, Birlik-Dayanışma grubundan tanıdığım ve 1980 sonrasında İstanbul’da otobüs firması işletmeciliği yapmakta olan Mevlüt Ilgın’i aradım. Bir otobüs kiraladık. Ahmet Zeki’nin organize etmesiyle, şimdi hatırlayabildiğim kadarıyla aralarında Şerafettin Elçi, Mehmet Ali Eren, Ümit Fırat ve Samet Güçlü’nün de bulunduğu 26 kişilik bir grup oluşturuldu. Cenaze törenine yetiyecek şekilde yola çıktık. Elâzığ’ın Maden ilçesinde özel hareket timleri tarafından durdurulduk. Görünümleri bile korkunçtu. Kimlik kontrolleri yapıldı. Sıradan yolcu gibi davrandık. Diyarbakır’a vardık. Ş. Elçi’nin aracılığıyla, Dağkapı’da, o dönemin Diyarbakır şartlarına göre lüks denebilecek bir otelde yer ayırılmıştı. Ben otelde değil, İsfendiya Eyyuboğlu’nun evinde kaldım.

Tören programının bir parçası olarak, Vedat Aydın’ın öldürüldüğü, Ergani-Maden arası bir noktaya doğru yola çıktık. Samet’le beraberdik minibüste. Ergani yakınlarında, çevre yolunun kenarlarında dikili fosforlu taşlardan birinin üstüne çıkıp tek ayağı üzerinde durmuş bir halde zafer işareti yapan 7-8 yaşlarında bir çocuk gördük. O an yanımda bir fotoğraf makinesi olmasını çok istemiştim.

Diyarbakır merkeze dönünce Sümer Camii’ne gittik. Cenaze oradan alınıp Mardin Kapı Mezarlığı’na defnedilekti. Yine Samet’le birlikteydik. Tören boyunca İstanbul ekibinden tek bir kişiye bile rastlamadık. Ortalık karışıyordu. Belirlenen cenaze töreni güzergâhına açılan tüm sokak ve caddelerin giriş çıkışları polis ve askerler tarafından tutulmuştu. Korteje yeni katılımlar engelleniyordu. Cami önünde, HEP Genel Başkanı Fehmi Işıklar bir konuşma yaptı. Güvenlik güçlerinin kurduğu barikatları kaldırmasını iste-

di. “O barikatları kaldırmazsanız, gelir başınıza yıkarız,” dedi. Buna rağmen barikatlar kaldırılmadı ve gerginlik giderek arttı. O ara Samet’e, bu cenaze kortejinin kesinlikle saldırıya uğrayacağını ama buna rağmen mezarlığa gideceğimi söyledim. O da benimle aynı fikirdeydi.

Mezarlığa gitmek üzere yola koyulduk. Kalabalığı merak ediyordum. Yüksekçe bir yere çıkıp baktım. Yol kıvrımlarından, cenaze kortejinin ne başı, ne sonu görünüyordu. Yüz binlerce insan yas içinde mezarlığa doğru akıyordu. Mezarlığa varıp cenazeyi defnettikten sonra dağılmamız gerekirken dağılamadık. Mezarlığın çıkışı kapatılmış çünkü. Halkın Emek Partisi yetkilileri, Bölge Valisi Hayri Kozakçıoğlu’yla görüştüler. Sonra da bulundukları otobüsten kitleye, “Birazdan kapılar açılacak, kalabalık buradan şehir içi minibüslerle ayrılacak” duyurusu yaptılar. Ama kapılar açılmadı.

Derken kitleye saldırı başladı. Kurşun yağmuru, sis ve ses bombaları ortalığı kaplamıştı. Bir anda çılgınlık yükselirken insanlar sağa sola kaçıp canını kurtarmaya çalışıyordu. İnanılmaz bir izdiham vardı. Görüş mesafesi çok düşüktü. Bu arada Samet’le birbirimizi kaybettik. Oraları hiç bilmiyordum, nereye gidebileceğimi kestiremiyordum. Kenarda duran bir varile tutunup çömeldim. Tam o sıra, “Arkadaşlar kaçmayın, kol kola girip olduğunuz yerde oturun,” diye bağırان tok bir ses duydum. Bu, tanıdığım birinin, Lice’den Yusuf Baran ağabeyin sesiydi. O da varilin diğer tarafındaydı ama tabii kimse onu dinlemedi. Kaçabileceğim yönü de ondan öğrendim. Kayalık, uçurum gibi bir yer derken ortalıkta ellerinde coplarla üniformalı polisler gördük. Ellerindeki sağı sola savuruyorlardı. İnsanlar yeniden birbirine karıştı. Yusuf ağabeyle de koptuk. Hızla, Yusuf ağabeyin söylediğı kayalığa doğru koştum. Duvarın üstüne çıktım. Başkaları da vardı. Bunlardan bazılarının üniformalı polisler tarafından aşağıya itildiğini gördüm. Duvardan inip, görebildi-

ğim eğime göre sırtım geriye gelecek şekilde kendimi aşağı bıraktım. Aşağıya kaydıkça görüş mesafesi daha da azalıyordu. Sırtım, kığım çizik içinde kaldı; acı çeke çeke aşağı indim. O ara ölebileceğimi düşündüm. Pantolonumun kık kısmı lime lime olmuştu. Düzlükte, “Kurémın were vıré” (Oğlum buraya gel) diyen bir kadın sesi duydum. Hayalet gibi görünüyordu. Onu izleyip bana gösterdiği eve girdim. Evin salonu, odaları tıklım tıklım doluydu. Ağır yaralılar vardı. Sokağa çıktım. Mahalle küçüktü, her tarafta kaçanlar vardı. Kuşatma olduğu için mahalleden çıkamadık. Ambulanslar geldi, yaralıları götürmeye başladı. Yaralı numarası yapmak isteyenler, “Hastanede göz altına alınacaksınız,” diye uyarılıyordu. Ambulansların gelip gidişinden yirmiye yakın ölü olduğunu duyduk.

Velhasıl akşam oldu. O an, Diyarbakır'ın bu felaket durumunu tüm Türkiye duymuştur, merak etmesinler diyerek aileme haber vermek istedim. Bir evin telefonundan evimi aradım, cevap veren olmadı. Kısa bir süre sonra bir daha aradım. Telefonu eşim açtı: “İçeri girmemizle telefonun çalması bir oldu,” dedi. Konuştuk. Olanlardan haberi yoktu. O gün, baldızımla ve çocuklarla Adalar'a gitmişler yeni dönmüşlerdi. Sonra İsfendiyar'ı aramak istedim ama “Ya telefonları dinleniyorsa,” deyip vazgeçtim. Onlar da o gece ulaşabildikleri hastanelerde dolaşıp beni aramışlar.

Mahallede sabahladık. Sabahleyin, hayvan pazarı üzerinden, Çarıklı yolundan, minibüsle Diyarbakır'a döndüm. Gömleğimi pantolonumun dışına çıkararak, yırtıklarını gizlemeye çalışmışım. İsfendiyarlara gidip üstümü değiştirdim. Otele geçtim. Ekibimiz büyük çoğunlukla oradaydı. Otelde gazeteciler de vardı. Nadire Mater, yanındaki Avrupalı gazeteciyle kısa bir röportaj yaptı benimle. Bu röportaj, içeriğine uygun bir özetle, *Demokrat* adlı derginin Ağustos 1991 tarihli 15. sayısında yayımlandı.

İstanbul'a döndükten sonra, Ağustos ayının ikinci yarısında bir gün ikindiye doğru yayınevine giderken Eren Keskin'le karşılaştım. O da yayınevinin kurucularındandı. Bana, "Eşiniz gözaltına alınmış, polis evinizi basmış. Polis şu an evinizde karakol kurmuş durumdadır, sizi arıyorlar," dedi. Nedenini bilmiyordu. Ortak bir tanıdığımızdan almıştı haberi. O yılın Nisan ayında, TCK'nın 141. ve 142. maddeleri kalktığı için TKP davasından aranıyor olamazdım. Bu arada *Yeni Açılım*'ın 21. sayısında yayımlanan yazım dolayısıyla hakkımda açılan 2 Nolu DGM'de görülen dava da düşmüş olsa gerekti. Geriye sadece söz konusu kısa röportajla ilgili olarak kafalarda oluşan sorular ve asker kaçaklığım kalıyordu. Ankesörlü bir telefonda evi aradım. Telefonu bir erkek açtı. Kendimi "Mehmet" ismiyle, Süleyman'ın arkadaşı olarak tanıttım. "Birazdan Süleyman'ı görmeye, durumu ona iletmeye gideceğim. Sorunun ne olduğunu söyler misiniz?" dedim. "Sen boş ver bunları, ona söyle eve gelsin," dedi. Sonra birden, "Süleyman beni kandıramazsın. Ben seni sesinden tanıyorum. Seni Bayrampaşa'da bizzat dinledim," dedi. Bense, Süleyman'a haber vereceğimi, birazdan kendisinin eve geleceğini söyledim. Karşımdaki yalan söylüyordu. Bayrampaşa çevresinde herhangi bir kitleye açık hiçbir etkinliğe katılmamıştım. O güne kadar sadece, Kemal Işıktaş'ın davetiyle, Eminönü *Adımlar* temsilciliğinde; Mehmet Şah Yıldız'ın davetiyle, Gaziosmanpaşa *Adımlar* temsilciliğinde düzenlenen söyleşilere konuşmacı olarak katılmıştım. Ayrıca bir de İsmet Söyler'in daveti üzerine TBKP'nin Eminönü İlçe Kongresi'nde misafir konuşmacı olarak bulunmuştum. Neyse, yanımda Eren Keskin ya da Kamber adındaki bir avukat arkadaşla eve gittik. Polisler gitmişti. Gazetecilerle eve gidebileceğimi hesaba katmaları da bunda etkili olmuştu.

Olan biteni sonra eşimden dinledim. Aysel o zamanlar hâlâ Bayrampaşa'daki kargo firmasında çalışıyordu. Polis-

ler öğleyin eşimin iş yerine gitmiş. Müdürle görüşmüşler. “Aysel Talay’ın kardeşi bir suça bulaşmış. Ifadesini almak için Aysel Talay’ı karakola götürmemiz gerekiyor,” demişler ve eşimi alıp çıkmışlar. Müdür de hemen bizim evi aramış. Baldızım o zamanlar bizde kalıyordu; hem daktilo bilgisayar kursuna gidiyor hem de çocuklarımızın bakımına yardım ediyordu. Müdürün telefonu üzerine baldızım çocukları alıp hemen evden uzaklaşmış. Aysel de, iş yerimin Bostancı Gösteri Merkezi’nde olduğunu söyleyip polisleri Bostancı’ya götürmüştü. Polisler, aylar önce oradan ayrıldığımı öğrenince eşimin kendilerini kandırdığını söylemişler. Eşim de, “Hayır. Süleyman’ın buradaki işi bıraktığını ben de yeni öğreniyorum,” diyerek polislerin baskısını savuşturmaya çalışmış. Sonuçta Fener’e, oturduğumuz eve gelmişler. Evimizi gören polisler çok şaşırılmışlar. Lüks koşullarda yaşadığımı zı sanıyorlarmış. Tekrar tekrar, “Yani siz şimdi bu evde mi oturuyorsunuz?” diye sormuşlar. “Süleyman gibi TKP Merkez Komite üyesi birinin böyle bir evde oturduğuna inanmak çok güç,” demişler. Eşim de, ne TKP’si, ne merkez komite üyeliği diye sormuş. Meğer o polisler, TBKP kurulmuş olmasına karşın, TKP’nin gizli bir kadroyla varlığını sürdürdüğünü düşünüyorlarmış. Ben de o kadronun içindeymişim. Polisler, evimizden ayrılırken kitaplığımızdan seçtikleri 15-20 kitabı da alıp götürmüşler.

Ertesi gün, avukat İnci İşbulur’la durumu görüştüm. İlgileneceğini söyledi. Sonraki görüşmemizde, “İlgilenme hiç. İş yanlış bir yere bağlıyorlar, oradan bir şey çıkmaz,” dedi. Bu olaydan bir süre sonra bu kez de karakol polisi benimle ilgilenmeye başladı: Asker kaçağıydım. Günler sonra, asker kaçağı olduğum için, Bayrampaşa taraflarında bir karakola götürülüp nezarethaneye atıldım. Cuma, öğleden sonraydı. Nezarethanenin kapısını, kâh tekmeleyerek kâh yumruklayarak beni oradan çıkarmalarını ve ilgili askerlik şube-

sine teslim etmelerini bağıra çağıra istedim. Derken, amir gibi biri geldi. Polislere, beni nezarethaneden çıkarmalarını söyledi. Beni aldıkları odada yılışık bir polis vardı. “İstersen buradan çıkıp evine gidebilirsin, bunu nasıl düşünmüyorsun,” dedi. Neyi düşünceğimi sordum, maaşının yetmediğini, borçlarını ödemekte zorlandığını anlattı. “Seni bırakacağız ama haftaya bizi görmeye geleceksin,” dedi. Ben rüşvetçi biri olmadığım gibi, rüşvet de veremezdim. “Sen yine de bir düşün,” dedi ve beni bıraktılar. Onlara bir yararım dokunmadı tabii. Bir süre sonra da Çarşamba polis karakolundan evimize tebligat geldi. Gitmedim. Ancak çok sonra, bedelli askerlik başvuru belgesini götürdüm; bir kopyasını aldılar, ben de karakoldan ayrıldım.

Yayınevine tekrar dönelim. Ahmet Zeki, bana patronummuş gibi davranmaya başladı. Bense, başta konuştuğumuz aksine epeyce işin içine girmiştım. Bu sebeple, ilk teklif ettiğinden daha düşük bir rakam üzerinden, ilk günden itibaren hesaplamak üzere anlaştık. O ara oturup onun düşündüğü bir projeyi konuşup hayata geçirmeye karar verdik. Ferit Ay’ın da projeye katılmasını sağladık ama Ferit Ay bir süre sonra özel nedenlerden ötürü ayrıldı. 25 Türk aydını ile “Kürtler ve Kürt meselesi hakkında ne düşünüyorsunuz?” konulu bir kitap çalışmasıydı bu. 15 isimle ben görüşecektim. Hızla işe girdim. Önce Hıfzı Veldet Velidedeoğlu’nu aradım. Çok hastaydı, yatıyordu. Telefonla görüşüp kayda aldığımız için çok detaylı olamadı bu. Sonra Ekrem Akurgal’ı aradım. O aralar, birtakım arkeolojik kazılar dolayısıyla İzmir civarındaydı. Verdiği adrese sorularımı mektupla gönderdim. Yanıtında, ilgi alanımız dahilinde kitaplarından yararlanabileceğimizi söyledi. Ardından, Divan Pastanesi’nde, teyp eşliğinde Attilâ İlhan ile görüştüm. Zafer Üskül, Mehmet Altan, Nabi Yağcı ve Ertuğrul Kürkçü ile yayınevinde görüşüp röportajlarımızı teybe kaydettim. Ben bu

iş için çalışırken baktım, ortağım hiçbir şey yapmıyor. “Niye böyle yapıyorsun?” diye sorduğumda, kendi görüşeceği insanlar için, “Onlar beni sevmiyor, röportaj talebimi kabul etmezler,” dedi. Paylaştığımız isimleri değişmeyi önerdim, yine olmadı. Ben de, Genco Erkal’la görüşmemi iptal ettim bunun üzerine. Eren Keskin, birkaç ilave daha yaparak röportajlarımı derleyip kitaplaştırmamı önerdiyse de, proje fikri bana ait olmadığı için kabul etmedim. Bununla birlikte, yapabildiğimce kasetleri ya da deşifre ettiğim röportaj metinlerini sahiplerine gönderdim. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ile yaptığım telefon görüşmesinden aldığım notları, kendisinin vefatı sebebiyle, arşivlerinde bulunması için İlhan Selçuk’a, *Cumhuriyet* gazetesine bıraktım.

Bu arada Ahmet Zeki, yayınevi bünyesinde, *Kürdistan* adlı bir gazete çıkarmak için çalışmaları başlattı. Hayırlı olsun, dedim. Bu çalışmayı duyanlar çok heyecanlandı. Günlük basında bir şekilde önemli bir yankı uyandırdı. Bense, işin iç yüzünü biliyordum ve sürece kuşkuyla yaklaşıyordum. Böyle bir zihniyet ve altyapıyla, ilgili ilgisiz kimselerle kurulan ilişkiler ağıyla böyle bir gazete ya bir ya da iki sayı ancak çıkar, diye düşünüyordum. Yazılar toplanmaya ve dizilmeye başladı. Ve ilk sayı için toplantı yapıldı. Ben toplantıya gitmedim. Artık kararımı vermiştim, yayınevinden ayrılacaktım. Ahmet Zeki ile asla verimli bir çalışma yürütemezdim. Nihayetinde gazete sadece bir sayı çıkabildi. Yayınevinin muhasebecisi Selahattin ile oturup hesabımı çıkardım. Şimdi hatırlayamadığım bir miktar alacaklı olarak işi bıraktım. Bunun için, kendisine “danışmadığım” için Ahmet Zeki bana darılmıştı.

Tam o aralar, öğretmenliğe dönmek için yaptığı başvurusu kabul edilen eşim, Çorum’un Sungurlu ilçesinin Terzili köyüne atanmış, çocuklarımızla birlikte oraya yerleşmişti. Bense yalnız kalmıştım. İşten ayrıldıktan 10-15 gün son-

ra bir akşam, isminin “Mustafa” olduğunu söyleyen biri beni aradı. Yayinevinin muhasebe işlerini almış. “Yayinevinin kasasından fazla para aldığınız bildirildi bana. Bunu geri vermeniz gerekiyor,” dedi. Çıldıracak gibi oldum. Alenen iftira atılıyordu bana. Bu, ömrüm boyunca pis para işlerine ismimin karıştırılmak istendiği ilk ve tek olaydı. Mustafa denen kişiyle ertesi gün için randevulaştık. Öğle vakti yayinevine gittim. Ahmet Zeki, benim de tanıdığım iki misafiriyle sohbet ediyordu. Onların yanında konuyu açmak istemedim. Öfke doluydum. Muhasebecinin odasına geçtim. “Sizi dinlemeye hiç niyetim yok! Şimdi tüm alacağımı çıkarıp bana vermelisiniz,” dedim. Yüksek sesle konuşuyordum. Muhasebeci, “Bana söylenene göre hareket etmeye çalışıyorum, gerçek nedir, bilmiyorum,” diyerek beni sakinleştirmeye, durumu toparlamaya çalıştı. Odadan çıktım. Daireden çıkarken kapıyı çok sert kapattım. Bekledim. İltilenilen olmayınca gittim. Ahmet Zeki’ye dava açmaya karar vermiştim ki, yayinevinin önceki muhasebecisi Selahattin ile görüştüm. Ne olduğunu bir de ona sordum. “Öyle bir şey yok. Boş kasadan hangi parayı almış olabilirsin ki? Bir yanlış anlama olmuş,” dedi. Velhasıl, lanet olsun deyip dava açmaktan vazgeçtim.

90’lı yıllar

1991’in sonlarından 1992’nin ikinci yarısına değin, ayda ya da iki ayda bir, Çorum’a eşimin, çocuklarımla yanına gidiyordum. Uçuyordum! Eşimin görev yaptığı okul, tek sınıflıydı. Çocuklarımız da orada okuyordu. Okul ve lojman, köyden biraz uzakta, dağlık bir bölgenin eteğindeydi. Eşim göreve başlayıp yerleşince köy muhtarı, “Oralar تنها olur, bir kadın için tehlikeli olabilir,” deyip silah vermek istemiş eşime. Eşim kabul etmemiş. Yanına, 5. sınıf öğrencilerinden bir kız çocuğu almış. Ben köye gittiğimde bu kız çocuğu da evine giderdi.

Köy muhtarının etkisi hâlâ süren MHP'li bir geçmişi vardı. Köyün imamı Refah Partisi'ne yakındı. Aramızda, gayet verimli olan diyaloglar kurabiliyorduk. Her gidişimde beni sevinçle karşılardı. Gerek bu insanlarla görüşmelerimden, gerekse de diğer köylülerle olan sohbetlerimden, şunu açık bir şekilde görebiliyordum ki, İç Anadolu Bölgesi'nin insanları, Kürt meselesini doğrudan bilmiyorlardı. O dönem, devletin silahlı güçleriyle PKK arasında sert çatışmalar yaşanıyordu. Bu bölgelere çok sayıda asker cenazesi gelirdi, faili meçhul cinayetler sıkça işlenirdi. Bu ortamda, Kürt meselesini gerçekten öğrenmek isteyenler duydukları karşısında çok şaşıyorlardı.

Eşim, ikinci yılında, Bağ-Kur'a bağlı olduğum için tayin yoluyla İstanbul Fener'de, evimizin hemen aşağısındaki Tarık Us İlkokulu'na geçti ve biz oradaki güzel insanlarla bağımızı yıllarca koparmadık. Sık sık arayıp hal hatır sordular.

1992 yılının ikinci çeyreğinde, Galatasaray'da, Anabala iş hanında, arkadaşım Mehmet Karadağ muhasebe bürosunu boşaltacaktı. O büroyu devren ben kiraladım. Kitap pazarlamacılığı yapacaktım. Felsefe öğretmeni M. Salık da benimle çalışmayı denedi ama olmadı. Öncelikle, Kürtler ve Kürt meselesi üzerine yasal olarak yayımlanmış 700'e yakın kitaptan seçebildiğim 17 kitaplık bir set oluşturdum. Bu seti öne çıkarıyordum ama tek tek de kitap satıyordum. Bu işi de beş ay kadar sürdürebildim. Kiramı ödemekte bile zorlanıyordum. İş hanının yöneticisi aynı zamanda büromun sahibinin de yasal temsilcisiydi. Kira kontratımı da onunla imzalamıştım. Kontratımız bir yıllıktı ve ona göre, olur da erken boşaltırsam geri kalan ayları da ödemem gerekiyordu. İş hanının yöneticisi Musa Bey'le görüştüm, aramız gayet iyiydi. Durumumu anlattım. Büroyu devren kiraya çıkarmak zorunda olduğumu söyledim, atölyecilere vermemek kaydıyla kabul edince ben de "kiralık" ilanı verdim. Film yapımcı-

sından, firma temsilcisine, olur olmaz bir dolu insan büroyu görmeye geldi. Beğenmeyip gidenler olduğu gibi, benim gözümün tutmadığı kimseler de oldu. Neyse bir gün, yanında babası yaşında biriyle genç bir adam çıkageldi. Tavrı ve konuşmalarıyla, dürüst, düzgün biri izlenimi oluştu bende. Trabzonluymuş. Beyaz eşya ticareti yaptıkları için, yönetim-muhasebe işleri için böyle bir büroya ihtiyaçları varmış. Talep ettiğim miktarı da kabul ettiler. Bu genç adama birden öyle güvenmiştim ki, ödeyeceği meblağın sadece % 20'sini alıp anahtarı teslim etmekle kalmayıp üstüne bir de büro için aldığım elektrik süpürgesini hediye ettim. Onlar, geri kalan parayı da üç gün sonra ödeyeceklerdi. İlan verdiğim ajansı arayıp büroyu devrettiğimi, gelip alacaklarını almalarını söyledim. Musa Bey'i çağırdım, yeni kiracılarıyla tanıştırdım. O da onay verdi.

Üç gün sonra, kalan ödemeyi almak için büroya gittim. İki üç genç oturmuş, laflıyorlardı. Bay E. yoktu ve oradakiler, önemli bir işi olduğu için o gün büroya gelmeyeceğini söylediler. Ertesi gün için bir not bırakıp çıktım. Fakat ne dördüncü gün ne de beşinci gün geldi. Giderek kuşkulananmaya başlamıştım ki, büroda karşılaştığım kimseler de kuşkularımı besliyordu. Üstüne bir de, ben oradayken gelip Bay E.'yi sorup, olmadığını öğrenince "Yahu böyle de olmaz ki!" diye söylenenleri gördükçe iyice rahatsız oluyordum. Altıncı günde gazete ilanlarında, "Çekleriniz uygun koşullarda nakde çevrilir" ilanının altında devrettiğim büronun telefonunu görünce meseleyi anladım. Büroyu çek-senet mafyasına devretmişim meğer. Her gün büroya gitmeye devam ettim. Bürodakiler, verdiğim huzursuzluk yüzünden bir şey yapamıyorlardı. Bozdurmak üzere onlara çeklerini verip parasını alamadığı için mağdur olanlarla konuştuğumda, dolandırıldıklarına ikna oluyorlardı. Benimse tavrım kesindi: Bay E. buraya gelecek! Sonraki günlerde Musa Bey'den, mağdur insanların yanı

sıra polisin de onlarla ilgilendiğini öğrendim. Büyük tefeciler de, kendisinden satın aldıkları çeklerin parasının sahiplerine ulaşmadığını öğrenince Bay E.'yi arayıp sormaya başlamışlardı. Onun için bazen büroyu açmayarak kendilerini korumaya çalışıyorlardı. Musa Bey'e bunların büroyla ilişkilerini kesmeyi önerdim. "Biraz daha sabrederim," dedi. Kiraya mahsuben onlardan galiba biraz peşin para almıştı.

Aradan iki hafta kadar geçtikten sonra bir gün ben büroda otururken ilan firmasından aradılar. Beni soruyorlardı. Görüştüm. İlan borcum olduğunu ve ödeme yapmam gerektiğini söylüyorlardı. Arayanı önce zekâsından ötürü eleştirdim. Sonra durumu anlattım. Tabii bürodakiler de o sırada beni dinliyor, renkten renge giriyorlardı. "Ağabey bunları anlatma," diye müdahale etmeye çalışıyorlardı. Neyse ki ilan firmasından arayan kişi durumu anladı, benden özür diledi. "D. Kılıç benim hapisane arkadaşımdır, onlara günlerini göstereceğim," dedi. Meğer ondan beni aramasını istemişler. Ben, "Bütün bu karanlık dünyalar batsın," deyince, "Ben de senin gibi düşünüyorum aslında ama işte insan bazen bunlara müracaat edecek kadar çaresiz hissedebiliyor kendini," dedi. Görüşmem bitince büroda çalışanların bakışlarıyla karşılaştım. Onları rezil ettiğimi söylediler. Ertesi gün de gittim büroya. Öğleden sonraydı galiba, Bay E. geldi. Defalarca özür dileyip paramı verdi. Ben de haber gönderip Musa Bey'i çağırttım. "Bakın, hepimiz yüz yüzeyiz. İster-seniz hemen büroyu boşaltsınlar," dedim. Musa Bey, "Gerek yok," deyince çıkıp gittim.

İkinci turun sonunda...

Büro olaylarının yaşandığı günlerdi, Tarık amca (Ziya Ekin-ci), beni Kuruçeşme'de Mülkiyeliler Birliği'ne ait bir salonda düzenlenen "Mevcut siyasi ortamda aydınların rolü" konu-

lu bir toplantıya davet etti. Tarık amcayla 1990'ın başlarında, Marksist Birlik tartışmaları sürecinde yine aynı yerde tanışmıştık. O toplantıdaki tartışma konularından “Kürt meselesi” toplamda 100 kişinin davet edildiği kapalı oturumda ele alınmıştı. Üç oturumlu toplantının birinci ve üçüncü oturumlarında gruplar adına konuşmalar, değerlendirmeler yapıldı. İkinci oturumda ise, dinleyicilerden isteyenlere 5 dakika için söz hakkı verildi. Konuşmak isteyenler isim yazdıracaktı. İlk ben gidip yazdırdım adımı. Doğrusu ilk oturum klişe ifadeler yüzünden epey durağan ve sıkıcı geçmişti. İkinci oturumdaki konuşmacılar tek tek çağrılmaya başlandı. Fakat benim ismim okunmadı. Herhalde yanlış kâğıda ismimi yazmışım, deyip önemsemedim. Benim konuşmam da eksik kalsın, bir şey olmaz, diye düşünüyordum ki onuncu sırada benim adım okundu. Herhalde, her gelen benim adımın üstüne adını yazdırmıştı.

Konuşmamda, artık güncel olaylarla bağımızı daha da kuvvetlendirmek, fikirlerimizi yüksek sesle dile getirmek, demokratik reformlara daha çok önem vermek durumunda olduğumuzu dile getirdim. Yanı sıra, önemsiz olmamakla beraber “ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı” ifadesini sık sık yüksek sesle dile getirip bu meselenin içini boşaltmanın sağlıklı bir durum olmadığını belirttim. Ayrıca, bir uluslararası birlik olan SSCB'nin de sanıldığı kadar adil ve demokratik bir topluluk olmadığını ortaya çıktığını ifade ettikten sonra bu gidişle söz konusu birliğin dağılacağı yönündeki öngörümü bildirdim. Salonda belirgin bir hareketlenme olduğunu hissettim. Ben, ikinci oturumun son konuşmacısıydım; ben kürsüden indikten sonra ara verildi. Arada, Tarık amca yanıma gelip “Uyuyordum, engel oldun,” dedi. Güldük. Kendisini uzaktan biliyordum. Tanıştık, sevindim, memnun oldum. O gün bugündür Tarık amcayla bağımız hiç kopmadı.

Tarık amcanın katılmamı istediği toplantıda, bir kısmını tanıdığım, farklı kesimlerden 30'a yakın davetli vardı. Ortamdaki baskın tutum, entelektüel-düşünsel bir duyarlılık değil, şahsi bir siyasi duyarlılıktı: Tek bir noktada birleşmeyip farklı tonlardaki Kürt milliyetçiliği. Toplantı, "Kürt Aydın İnisiyatifi" adı altında organize olma ve faaliyet yürütme kararıyla son buldu. Ben, bu inisiyatifin yalnız bir toplantısına katıldım. O da yine Tarık amca vesilesiyleydi. Sonra pek çok şey Tarık amcadan da habersiz yapılmaya başlanınca ben de, ısınamadığım bu süreçten koptum.

Yıllar sonra Batman'da

1992 yılının Ağustos ayıydı. Artık "aranan" biri olmadığımı için çocuklarımızı sünnet ettirmek için Batman'a gitmeye karar verdik. Yıllar sonra Batman'a serbestçe gidebilecektim. Bir de, babamın ölümü ve cenazesine bile katılamamak canımı yakıyordu; babamı kabristanda ziyaret etmek istiyordum.

Günü geldi, eşimle, çocuklarımızı alıp Batman'a gittik. Ortalık bayram yeri gibiydi. Çocuklarımızın sünnetini annemin kerpiç evinde yaptık. Her şey çok güzeldi. Tüm arkadaşlarımız, dostlarımız gelmişti. Salon tıklım tıklımdı.

Misafirlerimizle sohbet ederken, konu çok hızlı bir şekilde siyasete geldi dayandı. Çatışmalar vardı o zamanlar. 1991 Körfez Savaşı'nı ve sonraki gelişmeleri hatırlarsınız. PKK de o dönem hızla büyüyordu. Ben, o sohbet esnasında "PKK artık ateşkes ilan etmelidir," dememle birlikte sevgili dayım Veysi Tüzer, "Öyle şey olmaz!" diye gürültülü bir şekilde karşı çıktı bana. "Türk devleti ile ateşkes olmaz!" filan diyerek bana yüklenmeye başladı.

1993'te, PKK tek taraflı olarak ilk ateşkesini ilan etti.

1992 yılının ikinci yarısından başlayarak, 1993 yılı boyunca, bürom olmasa da, bir yandan kitap pazarlamacılı-

ğı bir yandan da serbest düzeltmenlik yapmaya çalıştım. Az da olsa iş yapabiliyordum ama çok da sıkıntı içinde değildim çünkü eşim göreve döndüğü için, günlük ihtiyaçlarımızı karşılayabilecek bir gelirimiz vardı.

Çağaloğlu'nda bir yayınevinde çalışan kardeşim Selim aracılığıyla bir yayınevinden düzeltmem için bir prova metni geldi. Düzeltmeleri yapıp dosyayı yayınevine teslim ettim. Aradan bir süre geçip kitap yayımlandıktan sonra, günlük gazetelerden birinde, bu kitaptaki yazım yanlışları yüzünden yayınevi ağır şekilde eleştirilmiş. Durumdan, birkaç gün sonra yayınevine uğrayınca haberdar oldum. Yayınevi sahibi çok rahatsız olmuştu tabii ve beni kabahatli buluyordu. Bunun üzerine ben, kitaptan bir örnek ile üzerinde çalıştığım prova metnini istedim. Birkaç gün bekledim, çalıştığım prova metni gelmedi. Bununla birlikte, yaptığım işe dair bir eleştiriyi ancak ispat koşuluyla kabul edebilirdim. Neticede, benim yaptığım düzeltmelerin uygulanmayıp, bana gönderilen prova metninin baskıya gittiğini öğrendim.

Bu arada, Hayrettin eniştemden aldığım borç parayla bedelli askerliğe başvurmuştum. Başvurumu yaptıktan kısa bir süre sonra Fatih askerlik şubesine gidip şube başkanıyla görüştüm. Sağ gözümün tembel olduğunu, bu yüzden askerlikten muaf tutulabileceğimi duyduğumu söyledim. Benim durumumdakilerden askerlik yapanlar kadar yapmayanlar da olduğunu söyledi. Bir devlet hastanesinden rapor almalıydım. Beni, İstanbul Merkez Komutanlığı'na göndereceklerdi. Haseki Devlet Hastanesi'nden "Ehliyet alabilecek sağlıkta değildir" raporunu aldım. O raporla Beşiktaş'a, Merkez Komutanlığı'na gönderildim. Oradan da Kasımpaşa Askerî Hastanesi'ne sevk edildim. Yüzbaşı olan bir doktor gözümü muayene etti. Beklentimi açıkça söyledim: Askerlikten muaf tutulmak ve bedelli askerlik için ödediğim parayı geri almak istiyordum. Çok kibar davrandı bana. Muayeneden sonra,

elime bir rapor verip tuğgeneral başhekimime gitmemi istedi. İmzalanacak ve bir örneği bana verilecekti. Rapora baktım, komando olamaz, silah kullanmaya uygun değildir gibi bir şeyler yazılmıştı. Yapacak bir şey yoktu, asker yolu görün-
dü bana. 1994 Ocak ayında Burdur'a askere gidip "Orta top-
çu er" olarak askerlik yaptım. 25 metrelik silah atışı yapıla-
caktı. Üsteğmenimizden, raporumu hatırlatarak muaf tutul-
mamı istedim. "Tamam," dedi. Atış günü, benim ismim de
okunup hemen atış alanına gitmem istendi. Gittim, bana he-
defe konulmuş A4 büyüklüğünde bir kâğıda ateş ettirdiler.
Tabii kurşun boşa gitti. Kalktım, silahı bırakıp kenara çekil-
dim de sonra ne oldu hatırlamıyorum. Hedef alınan kâğıt-
lara isimlerimiz mi yazılıydı ne, ismimin yazılı olduğu her-
hangi bir kâğıt olmadığı için beni bir daha çağırdılar, bir ka-
ravana atış daha yaptım.

Bizim bedelli askerliğimiz çok komikti. 36 yaşında gittim
askere. Gider gitmez bize rahat, hazır ol, sağa sola dön ko-
mutlarını öğretmeye çalıştılar. Ben de kendimi tutamıyor,
gülüyordum. Üstlerimize "komutanım" dememiz gereki-
yordu ama ben ancak günler sonra alışabildim. Üsteğmeni-
mize "beyefendi" diyordum. "Öyle değil," dedikçe gülüyord-
dum. Bazen üsteğmen de işin ciddiyetini bozmamak için ya
bize sırtını dönerek ya da yakınımızdaki binanın arka tara-
fına gidip doya doya güldükten, kendi kontrolünü sağladık-
tan sonra dönüyordu.

Askerdeki sabah sporlarını seviyordum ama, her bakımdan faydasını gördüm.

O tarihlerde, Kürdistan bölgesinden pek çok insan kendi-
lerini gizleyerek "tatile" ya da "işe" gidiyorum diyerek aske-
re gidiyordu. PKK, insanların askere gitmesini istemiyordu.
Toplumda ya da iş hayatında belli bir yeri olan, yani bir şe-
kilde tanınan insanlar Ankara ya da İstanbul üzerinden aske-
re gelir ve yine o yollardan dönerlerdi. Bununla birlikte,

bu şekilde askerlik yapanlar arasında PKK'ye yakınlık duyan insanlar da vardı.

Kurmayların katılımıyla düzenlenen konferanslar yoluyla bize TSK üst yönetiminin çeşitli “ulusal” ve “uluslararası” meselelerdeki yaklaşımları anlatılmaya çalışılırdı.

Askerlik meselesini fazla uzatmaya gerek yok. 2 ay sonra eve döndüm. Eşim, çocuklarım, hepimiz sevinçliydik, mutluyduk. Askerlikten sonra, Cağaloğlu'nda bir büro tutup hızla, kitap pazarlama işine giriştim.

1994 yılının ortalarıydı. En küçük kız kardeşim Sevim'in TPAO'da teknisyen olarak çalışan nişanlısı Aydın, ensesine kurşun sıkılarak öldürülmüştü. Bu da faili meçhul cinayetlerden biriydi. Haberi alır almaz kalkıp Batman'a gittim. Benden sonra ağabeyim de Iskenderun'dan geldi. Sevim âdeta yıkılmıştı. Yas evine, karanlık katiller yüzünden derin bir korku ve hem onlara hem de devlete karşı derin bir nefret hâkimdi. Akşam olur olmaz, Batman'ın cadde ve sokakları da boşalıyordu. Bu durum 1991'den beri her geçen gün daha da ağırlaşıyordu. Ve insanlar o yıllarda, evlerinin içinde pencere kenarlarında oturmaktan bile korkar hale getirilmişlerdi. Bizi de uyaranlar olmuştu pencerelere yakın oturmayın, diye.

Ertesi gün, ağabeyimle birlikte, Aydın'ın baba ve annesinin oturduğu, Batman merkez köylerinden Qorıké'ye gittik. İnsanlar neredeyse hiç konuşmuyordu. O zamanlar, böyle yas evlerine gitmek de cesaret isterdi. Ben, Aydın'ın aile büyüklerinden birine, geleceği düşünerek, Aydın'ın katillerinin bulunması ve cezalandırılması için savcılığa bir dilekçeyle başvurmalarını önerdim. “Yapamayız,” dediler. Onlara göre kimi devlet güçleri zaten bu cinayetlerin içindeydi ve böyle bir dilekçe başlarına yeni belalar açabilirdi.

Batman'dan ayrılmadan iki gün önce, bir otobüs firmasından Diyarbakır'a bilet almıştım. İstanbul'a, Diyarbakır'dan

geçecektim. Ağabeyimse birkaç gün daha kalacaktı Batman'da. Öğlen 12'deki otobüs için 25 dakika önce otogara, tüm ısrarlarıma rağmen beni dinlemeyip yolcu etmeye gelen annemle gitmiştik. Hepi topu bir torbaya sığan eşyalarımı otobüsteki koltuğumun üst rafına yerleştirip annemin yanına indim. O sıra annemle konuşuyor muyduk bilmiyorum. Üzerinde deri mont, kot pantolon ve spor ayakkabı olan bir genç gördüm. O daracık otogarda, benim bineceğim otobüsün etrafında, son derece rahat bir biçimde volta atıyordu. Bu, o dönemin Batman gençlerinde rastlanan sıradan bir rahatlık değildi. Ben onu fark ettirmeden izlemeye çalışırken, onun da birkaç kez bulunduğumuz tarafı gözlemlediğini fark ettim. O ara anneme baktım, annem de bana bakıyordu ve rengi sararmıştı çünkü o da genci fark etmiş ve tedirgin olmuştu. Anneme, "Korkma," dedim, "Bu otobüsle yola çıkmayacağım." Hızlıca otobüse binip torbamı alıp indim. Annemin elinden tutup "Haydi gidiyoruz," dedim ve hemen, gözüme kestirdiğim bir taksiye bindik, "Akyürek Mahallesi'ne," dedim. Doğruca kardeşim Hamdiye'nin evine gittik. Orada derhal ağabeyimi arayıp annemin evinden ayrılmasını söyledim. O da yanımıza geldi.

O genç büyük ihtimalle tetikçiydi; ya beni takibe almıştı ya da o günün sabahında birini öldürmüş ya da kirli bir iş çevirmiş ve şimdi Batman'dan ayrılıyordu. Ne var ki, o gün akşama kadar, Batman'da bir başka faili meçhul cinayetin işlenip işlenmediğini öğrenemedik. Akşam, özel bir kargo firmasının Batman Şubesi'nde müdürlük yapan sevgili arkadaşım Zekeriya Kılıcikan'ı arayıp beni kargo arabasıyla Diyarbakır'a götürüp götüremeyeceğini sordum. Zekeriya çok üzüldü zira kargo arabalarında yer yoktu. Böylece o akşam Batman'da kaldım. Ertesi gün öğlene doğru, düğün, sünnet vs. gibi etkinliklerde müzik yapan mahalli bir sanatçının faile meçhule kurban gittiğini duyduk.

Küyerel Düşünce Grubu

Yeniden giriştiğim kitap pazarlamacılığını referans sistemiyle yürütüyordum. Bu sürede İsmail Sürücü vb. bazı arkadaşların, satışlarıma doğrudan aracılık ettiğini, ellerinden gelen her desteği vermeye çalıştıklarını gördüm. Tek tek kitap satmak daha önemliydi ama liste ya da set siparişlerini de kabul ediyordum. İşlerim çok iyi gitmeye başlamıştı. 1994 yılının sonuna geldiğimizde, bedelli askerlik için aldığım borç tamamen bitmişti. 1996 yılının sonlarına kadar yaptığım bu işten günlük ihtiyaçlarımızın çok üzerinde para kazandığımı söyleyebilirim. En çok satılan kitaplardan biri, Afa Yayınları'ndan 16 ciltlik *1001 Gece Masalları*'ydı. 1996 yılının başlarında, öyle yapılan ödemelerden bin dolar biriktirmiştım. O paranın bende boşuna durduğuna karar verip üç ayrı arkadaşına borç verdim, sonra tümüyle bana geri gelen o parayı eşime verdim.

Bu ara, bir “düşünce grubu” oluşturma niyetim vardı. 1995 yılının sonlarına doğru bu niyetimi arkadaşım ve kitap müşterilerimden olan Hüseyin Çakır'la da paylaştım. Anlaştık. Ben, Glokal Kitapçılık kartvizitiyle iş yapıyordum. Bunu Türkçeye çevirip ikimiz 1 Aralık 1995'te “Küyerel Düşünce Grubu” adında bir oluşum kurduk. Küreselleşme bağlamında insanlığın, dünyanın yeni bir niteliğe büründüğünü ifade ediyor ve “küyerel” sözcüğüne kavramsal bir anlam atfetmeyi amaçlıyorduk. Bu kavram, küresel ve yerel düşünmenin, küresel ve yerel eyleminin karşılıklı etkileşim halinde olması gerekliliğine işaret etmeli, hem, “küresel düşün yerel eyle” hem de, “yerel düşünme ve eylemeyi küresele taşı” anlamını içermeliydi. Böylece, 1995 Aralık ayında, Küyerel Düşünce Grubu adına bir kuruluş metni yayımladık:

Küyerel Düşünce Grubu olarak biz, her şeyden önce, okuma, öğrenme ve sesli düşünmeyle ilgili, lidersiz ve yöneticisiz, yeni tür demokratik bir grubuz.

Kendi içimizde, okumak, inceleme-araştırma yapmak, düşünmek, fikir üretmek gibi bireysel olarak gerçekleştirilebilecek bir süreci, renkli-kolektif bir seviyeye çıkarmak istiyoruz.

Politik herhangi bir organizasyonla ilişkili değiliz ve grup olarak bağlanmayı da düşünmüyoruz. Biz, yeni bir politik organizasyon temellendirmeyi de amaçlamıyoruz.

Biz, doğal çevresiyle birlikte insanı; gelineen noktada dünden bugüne yeniden düşünmek istiyoruz. İnsan-insan, insan-doğa ilişkileri nereden nereye, neden, niçin ve nasıl gelmiştir? Bugün durum nedir? Genel ya da yerel konumlardan kimler, hangi noktadan, niçin-neden ve hangi amaçla yaşanan verili duruma müdahale etmek istiyor? Verilmiş yanıtları öğrenmek ve bunlar üzerinde yeniden düşünmek, derinleşmek istiyoruz.

Diyoruz ki, evrenimizin, doğanın kendi hakikatlerini hiçe sayarak, insanlığın bugüne kadar oluşturduğu kültürel değerlerini, bilgi birikimini, özlemlerini küçümseyerek, yok sayarak hiçbir yere varılamaz. Bununla birlikte zamanımızın ruhunu yakalamak ve bu süreçte, akıl temelinde doğanın ve genel olarak insanlığın çıkarları doğrultusunda gelişmeleri öngörüp kışkırtan fiktirsel projelere sahip olmak durumundayız. Biz buna yeni aydınlanma diyoruz ve öyle düşünüyörüz ki, yeni ahlâki değerlerimiz bu temelin üzerinde yükselecektir.

Belirtilen çerçevede, yaşayan düşünce insanları, fikir çevreleri ile diyalog içinde olmayı ve somut etkinlikler düzenlemeyi hedefliyoruz.

Grubumuzla organik olarak ilişkilenebilmek için; 1) Grubun yeni demokratik karakterini ve yönelimini benimsemek; 2) Okumak, düşünsel faaliyet süreci içinde olmak, düşünce ve fikirlerini yazılı olarak ifade edebilmek yeterlidir.²

2 Orijinal metindir.

Bu belgeyle birlikte etkinlik programımızı da oluşturmuştuk aslında. İlk etapta, 15 günlük aralarla altı panel düzenlemeyi hedeflemiştik. Panelleri art arda, hiç aksama olmaksızın gerçekleştirdik. Konuşmayı kabul eden kimselerle genellikle bir sorun yaşamadık. Konuşmacılarımızdan Ahmet İnsel, programının elvermemesi dolayısıyla ilgili panele daha sonra katılmaktan vazgeçtiğini bildirdiyse de ısrarlı ricalarımızı kırmadı. Bir konuşmacı ise, haber bile vermeden panele gelmedi. Bir başka panelist, panel günü, söz konusu kişinin sağlık sorunları nedeniyle katılamayacağını ilettiler. Tabii, teklifimizi kabul etmeyenler de oldu. Mesela Mete Tunçay'ı "modernlik ve postmodernlik" konulu panele davet ettik. Telefonda, "Yahu," dedi, "Ben bu postmodernizm denen şeyden hiçbir şey anlamıyorum. Bu konudaki bir panelde nasıl konuşabilirim?" Bizim, yani grubun kurucularının eski TKP'li / TBKP'li olmamız, bazı kesimlerle ilişkilerimizi kolaylaştırırken bazı kesimlerle de zorlaştırıyordu. Bazılarının da bütünüyle ilgisiz kalmasına neden oluyordu.

Panellerimizin hiçbirine katılanların sayısı 100'ü bulmadı. Buna rağmen, grubumuzun etkili olduğunu söyleyebilirim. Bazı panellerimizi kimi medya kuruluşları izledi, gazeteler haber yaptı. Yalçın Ergündoğan'ın aracılığıyla Mehmet Ali Birand grubumuzla ilgili yazı yazdı. Bazı panellerimizin de, dergilerde yankı uyandırdığını, konuyla ilgili dosya hazırladıklarını gördük. Yeni Demokrasi Hareketi de etkinliklerimizi yakından takip edenlerdendi.

Grubumuzun düşünsel karakteri hakkında hiçbir olumsuz eleştiri almadık. Fakat istediğimiz gibi, kayda değer bir derinleşme de gerçekleştiremedik. Bazı toplantılarımıza pek çok kişinin katılmasına, grubun üyesiymiş gibi hareket etmesine rağmen, kimsenin kalıcı bir üyeliğini sağlayamadık. Bununla birlikte, "Küyerel Yayınları" adında bir yayınevi kurmaya karar verdik. Hüseyin'in triko şirketi bünyesinde,

ağırlıklı olarak felsefe metinleri yayımlayacaktık. 1996 yılının sonunda da ben kitap pazarlamacılığı işimi, Hüseyin de triko işini bırakacak, bütün enerjimizi grup faaliyetlerine ve yayıncılığa harcayacaktık. Hüseyin'in iş yeri olarak kullandığı daire, kitabeve ve toplantı salonunun bir arada olduğu bir ofise dönüştürülecekti. İlk kitabımız da panellerdeki konuşma metinlerinin, sahiplerinden onayı alınmış son hallerinin derlemesinden oluşacaktı. Sonrasında ise, 3 ya da 4 kişi, belirlediğimiz konularda yetkin insanlarla konuşacak ve biz de verimli olduğunu düşündüğümüz konuşmaların kayıtlarını kitaplaştıracaktık.

1996 yılının sonunda ben kitap pazarlamacılığını tamamen bıraktım. Hüseyin ise işini sürdürdü çünkü borçları vardı ve emekli olana kadar da bırakmak istemedi. Ne kitabeve kurabildik böylece ne de planladığımız formatı uygulayabildik. Bizim uygulayamadığımız bu formatı anlattığım başka kimseler, kendi yönelimlerine uygun biçimde, program yapımcısı oldukları televizyon kanallarında gerçekleştirdiler fakat. Büyük bir hayal kırıklığına uğramadan yayıncılığa yoğunlaştım ben. Editörlükten tutun, en ufak ve önemsiz, hatta angarya olabilecek bütün işleri yaptım. 1997 başlarında *Küyerel Düşünce Grubu Paneller Dizisi* adlı ilk kitabımızı çıkardık. 2.000 adet bastığımız bu kitap büyük ilgi gördü. Sonra, Celal A. Kanat'ın *Meta-İdeoloji: İdeolojinin Bilgi Bilimi Üstüne Bir Deneme* adlı kitabını çıkaracaktık. Celal'le, 1.500 adet ve % 13'lük telif hakkı üzerinden anlaştık. Fakat Celal bizimle eğleniyordu tüm bunlara rağmen: "Eğer bu kitaptan 150 adet satabilirseniz tebrik edeceğim sizi," diyordu. Bu kitaptan ben çok yönlü bir şekilde etkilendim. Felsefi birikim bakımından oldukça yetersizdim. Neyse, kitabı çıkarıp dağıttık. Kitabı alan arkadaşlarımızdan Ahmet Muhtar Sökücü, birkaç gün sonra, şakayla karışık şöyle bir haber gönderdi bize: "Celal'e selam söyleyin. Bu kita-

bı önce Türkçeye çevirsin ki anlayabilelim.” Çok gülmüştük buna. Celal, yalnızca ilgili insanlara hitap eden, popülizmden hiç hoşlanmayan biri olduğu için “kirlendiğini” ya da “kirletildiğini” düşündüğü sözcükler yerine pek yaygınlaşmamış Türkçe sözcükler kullanmaya özen gösterirdi: Sözelimi, “diyalektik” yerine “eytişim”, “pratik” yerine “kılıgı”, “kapitalizm” yerine, “anamalcılık” gibi. Bu da anlaşılması zaten zor olan kitabı daha da anlaşılmasız hale getiriyordu.

1997 yılının yazında, Sultanahmet’te, Marmara Üniversitesi Rektörlüğü Konferans Salonu’nda, “Çok Kültürlülük ve Demokrasi” konulu, beş konuşmacının yer aldığı bir sempozyum düzenledik. Yüzlerce kişi katıldı. Bu sempozyum, Küyerel Düşünce Grubu’nun artan saygınlığını da gösteriyordu. Bakın mesela, söz konusu salonu kullanabilecek durumdaydık artık. Yanı sıra, bazı akademisyenler bizi doğrudan arayıp etkinliklerimize katılmak istediklerini belirtiyorlardı. Fakat biz, tüm bunları taşıyıp kucaklayabilecek bir kapasite oluşturmamadık. Oysa tam da yeni bir düşünsel arayış döneminin ortasındaydık. İnsanlar, felsefi, toplumsal, politik açıdan yeni düşüncelerle tanışmak istiyordu ama biz bu fırsatı iyi değerlendiremedik. 7 Aralık 1997’de Hüseyin’e grubumuzun lağvedilmesini öneren bir mektup yazdım:

Değerli Hüseyin,

Bildiğin gibi, Küyerel Düşünce Grubu’nu ikimiz Aralık 1995 tarihinde kurduk. Tek sayfalık bir metinle, kuruluşumuzun özelliğini ve amacını açıkladık.

Şimdi durup grubumuzun –şu ana dek yaptıkları bir yana– somut durumu üzerinde düşündüğümde, artık grubumuzun sadece adını görebiliyorum, kendisini değil. Aslında, kuruluş bildirisindeki gibi bir grubumuz hiçbir zaman olmadı belki, diye de düşünüyorum. Zira, şahsi olarak değil ama, grup olarak temel metnin işaret ettiği düzenli bir iz-

leğimiz, inceleme-araştırmamız, yazıya dökülmüş herhangi bir ciddi fikir üretimimiz olmadı. Sürekli değişim yaşadık. Politik teorilerde bile yoğunlaşmadan, ilgilerimiz toplumbilim ve felsefeye doğru genişledi. Bu evrimi sağlıklı bir şekilde yaşayamayan grup genişleyemedi dolayısıyla ve düşünce çevreleriyle düzenli, çok yönlü, verimli bir diyalog kurmayı da başaramadı.

Bu durum karşısında, “O halde bir bütün olarak temele dönmeli ve kendimizi toparlamalıyız” demiyorum. Hayır. Çünkü özel yaşamlarımız ve çalışma koşullarımızın da taşıyıcıyla grubumuzun artık işlevli olamayacağını, temel metindeki hedefleri gerçekleştiremeyeceğini düşünüyorum. Bu sebeple de, Küyerel Düşünce Grubu’nu sonlandırmaya karar vermeyi öneriyorum.

Şunu da belirtmeliyim ki, grubun bildiri metnindeki düşünsel yaklaşım, özde bugün bile aşılamamıştır. Grubumuzun taşıyamayacağını iddia ettiğim yönü öze değil dışa da irdir. Metnin düşünsel yönelimini içe dönük izleyebiliriz, hatta izlemeliyiz bence. Bu sebeple, kamusal bir grubun dışındaki “okuma grubu”nun bizim çevremizde bulunanlar için, tek yol olmamakla birlikte tabii, daha gerçekçi olduğunu düşünüyorum.

Bildiğin gibi, okumak, görmektir. Fakat düşündüğümüz şekilde görürüz aslında. Bu bakımdan okumak, aynı zamanda düşünmektir de. Düşünmeden okumak, okumak değildir.

Okuduklarımız, düşündüklerimiz üzerine tartışmak, özgün yazmak daha sağlıklı bir iç ilişki / iletişim oluşturmamızı sağlar.

İlgilerimizle uyumlu, felsefi, sosyolojik, politik-kuramsal klasikler ve 20. yüzyıl başyapıtları üzerine derinleşebiliriz.

Yayıncılık faaliyetimize gelince... Derinlemesine düşününce Habermas’ı çevirme biçimimizi cahilce bulup çok

sarsıldım. Çeviriyi Almanca aslından değil de İngilizceden yapmamızdan rahatsızlık duydum. Sözleşmemizin duruma uydurulması, prensip olarak asıl dilden çeviri yapmak gerektiği gerçeğini değiştirmiyor. Şimdi, zorunlu kalmadıkça ikinci dilden çeviriyi reddetmemiz gerektiğini söylüyorum. Bütün çevirilerimiz orijinal dillerden olmalı mümkün olduğu kadar.

Habermas çevirisi, son okuma ve kontroldeki yetersizliğimizi de ortaya koymuştur.

O halde, yayıncılığımızı her bakımdan ele alıp vardığımız sonuçları yazıya geçirmek durumundayız. Önümüzdeki ilk toplantıda bunu yapmalıyız.

Bu mektubun ardından yaptığımız toplantıların da verimli geçmediğini düşününce Hüseyin'e 15 Aralık 1997'de bir mektup daha yazdım. Bunun ardından grubumuzu lağvetmeye, yayıncılığı sürdürmeye karar verdik.

Bu arada ben de, İstanbul'daki herhangi bir devlet üniversitesinde felsefe okuyabilmek için çalışmaya başladım. 1998'de üniversite sınavlarına girdim. Sözel den gayet iyi puanlar alırken, sayısal den oldukça kötü sonuçlar aldım. Eşit ağırlık puanım ise felsefe okumaya yetmiyordu. Sonraki yıl da girdim sınava ama yine benzer sonuçları aldım. Aynı yılın Temmuz ayından 1999 Haziran ayına kadar Hüseyin'le yayın işlerinde de ayrılmaya başladık. Aramızda anlaşarak yayınevini ben devraldım ve birbirimizden koptuk. Yayınevini devralınca, "Küyerel Yayınları" ismini, daha doğru olacağını düşünerek, hâlihazırda anlaşmaları yapılmış yalnızca dört kitapta kullanmaya karar verdim. Bu dört kitaptan sonra yayıncılığı sürdürürsem başka bir isim kullanacaktım. O dört kitaptan ilki *Oxford Felsefe Sözlüğü* idi. Bir ajans üzerinden yaptığımız anlaşmaya göre 500 dolar ön ödemeye kitabın Türkçe yayın haklarını, çeviri süresi dahil, bir buçuk yıl

için satın almıştık. Geri kalan 1.000 doları da kitap piyasaya çıkınca verecektik. Çevirmen arkadaş bu işten, işin ortalarındayken, benimseyemediği ve sağlık sorunları gerekçesiyle vazgeçti. Çok zaman kaybetmiştik ve artık yeni bir çevirmenle anlaşıp işi yetiştirebileceğimiz süreyi çoktan aşmıştık. Kitap çıkamadı tabii. Ajansa durumu bildirdim. Bizim 500 dolarımız gitti, onlar da 1.000 dolar alacaklarından vazgeçtiler. Türkçe yayın haklarını satın alıp yayımlamayı düşündüğümüz ikinci kitap Charles Taylor'ın *Hegel* adlı çalışmasıydı. Bundan da finans sorunları nedeniyle vazgeçtim. Yayımlamak durumunda kaldığım üçüncü kitap ise Wittgenstein'in *Felsefi Soruşturmalar* kitabıydı. Bu kitabı zamanında çıkardık ve epey ilgi gördü. Dördüncü kitap ise Tarık Ziya Ekinci'nin, daha önce yayımladığımız *Vatandaşlık Açısından Kürt Sorunu ve Bir Çözüm Önerisi* adlı kitabının ikinci baskısıydı. Bu kitap da zamanında çıktı ve var olan ilgiyi yenilemiş olduk.

Dağılma devri

17 Ağustos 1999 depremi olduğunda Fener'de, kardeşim Osman'a devrettiğimiz eski evimizdeydim. O zaman genellikle sabaha karşı uyuduğum için uyanıktım. Tam yatmaya hazırlanırken önce bir temel çökmesini andıran gürültü, ardından da korkunç bir uğultu duydum. Masallardaki, efsanelerdeki devleri, ateş saçan yaratıkları düşünürken çok kuvvetli bir biçimde sallanmaya başladık. Bunun deprem olduğunu 3-4 saniye sonra anladım. Sakin bir şekilde, komşu binanın çatısına açılan pencereyi açıp oturdum kenarına. Kardeşim uyuyordu, uykusu ağırdır. Şoke olabilir endişesiyle uyandırmadım. Fakat deprem bitmiyordu. Öyle zamanlarda saniyelerin ne kadar uzun olduğunu fark ettim. Deprem bittiğinde kardeşim uyanmamıştı. Uyandırıp deprem

olduğunu, evden ayrılmamız gerektiğini, hemen Atikali'deki evimize gitmemiz gerektiğini söyledim. Kardeşim kalktı, bir sarsıntı hissettiğini ama rüya sandığını söyledi. O ara elektrikler de kesildi. O zifiri karanlıkta kardeşim giyinirken ben de mum ışığında, evdeki çöpleri topladım. Evden çıktık ki bütün mahalle dışarıya toplanmış. Benim o telaşa çöp attığımı gören komşular, "Mehmet hepimiz can derdindeyken sen de çöp mü atıyorsun?" diye bana takıldı.

Atikali'ye gittik. Eşim, çocuklarım, o ara bizde misafir olan kız kardeşlerim Naciye ve Sevim hıncahınç dolu parka sığınmışlar. Yanlarına battaniye gibi sarınacakları bir şey alamamışlar telaştan. Ben eve üstlerine bir şey almaya giderken eşim de benimle geldi. Eve girip, kibrit ışığında eşyaları alıp parka döndük.

O ara, eşimle sorunlarımız olduğu için kardeşimde kalıyordum. Bu, evi ikinci terk edişimdi. Evliliğimiz hem bana göre hem Aysel'e göre iyi gitmiyordu. Bence evliliğimiz temelden sarsılmıştı ve onarmak için yapabileceklerimizi başarıyla yerine getiremiyorduk. Zamanla daha belirgin bir hal alan gerçek şuydu ki, bizim artık birbirimizden de, hayattan da beklentilerimiz farklıydı. Hayata bakış açılarımız da uyuşmuyordu artık. Bunu daha 1987-1988 yılında fark etmiştik. O aralar eşim, çocukları da alıp aniden evden ayrılmış ve Batman'a gitmişti. Ben, bu durumdan büyük yara almıştım ve daha o zaman boşanmayı gündeme getirmiştım. Aysel yanaşmadı buna. Doğrusu ben de onu çok çabuk özlüyordum. Çok iyi biridir. Ve en önemlisi de ne biliyor musunuz? Onu her geçen gün daha çok seviyor ve aşkla bağlanıyordum ona. Ama ne yazık ki bu, beni daha gevşek davranmaya itiyordu... Fakat o depremle travma yaşayan eşim benimle birlikte eve gelmiş ve dönmeme çok sevinmişti. Ben de onun ilgisine çok sevinmiştim.

Ancak ben zamanla dağıldım, zamana dağıldım. Gittikçe

içime kapandım. Kapandıkça karanlık arttı ve ben o karanlığı gördüm. Hayata eskisi gibi bakmıyordum artık. Her şeyi en baştan düşündüm, yeniden, her şeyi. “İnsan nedir?” diye sordum. Her gün sordum. “İnsan” sorundu benim için. Her haliyle hem de. Sarhoş insan da uykudaki insan da. “İnsanı arayan kendini bulur,” diye bir söz vardır ya, ben aradıkça gördüm ki, “İnsan, ben olmayandır”. Biz, insani bir labirentte yaşıyorduk. İnsanın olduğu yerde çıkış olur mu hiç. En fazla bir çıkış kapısı boyar, adına “umut” dersin; oysa duvara bakıyorsundur. Ve bu, hiç de iyi bir şey değildir.

Alkole dadanmış ve vejetaryen olmuştum. Sosyal ortamlarda içtiğimde sevimli biri olurdu eskiden ama bu yeni halimle itici birine dönüşmüştüm.

Kasım 1999’da, o zamana kadar yayımladığımız on küsur kitabın stokta duran tüm örnekleri ile satış ve pazarlama haklarını, Kavram Ajans Yayın ve Reklam Hizmetleri adlı bir limited şirkete sattım. Şirket, bu kitapların yeni basımını yapamayacaktı. Ben de kitaplarını yayımladığımız kişileri, Doğan Özlem’i, Ömer Naci Soykan ve diğerlerini, arayıp sözleşmelerini iptal ettim. Buna göre, yeni baskıları için, diledikleri yayınevine verebileceklerdi kitaplarını. Ben de o andan itibaren sadece Wittgenstein’in ve Tarık Ziya Ekinci’nin kitaplarının pazarlaması ve satışıyla ilgilenecektim. Durum açıktı: Yayıncılık ekip işiydi ve ortada bir ekip olmayınca işler sağlıklı yürümüyordu. Böyle bir ekibe dahil olamazsam yayıncılık işini de tamamen bırakırım, diye düşünüyordum.

2000 yılında üniversite sınavına bir kez daha girdim. Yine aynı puanları aldım neredeyse. Açık Öğretim’in Kamu Yönetimi Bölümü’ne kayıt yaptırdım ben de. Birinci yıl, Muhasebe ve Temel Matematik derslerinden sorumlu geçtim. İkinci yıl, Marmara Üniversitesi’nde, Bahçelievler’de, açık öğretim fakültesi öğrencilerine hafta sonları verilen matematik derslerine katıldım. İlk gün derslik tıklım tıklım do-

luydu, dersi ayakta dinlemiştim. İkinci hafta, dersin hoca-sıyla görüşüp şakayla karışık kendimden umutlu olup ola-mayacağımı sordum. 25 yaşına kadar matematik öğreneme-yen sonra da öğrenemez, derlerdi o zamanlar çünkü. Hoca da, “Bir şey diyemem,” dedi. Ben derslere düzenli olarak ka-tıldım. Integral, türev, analitik geometri filan bir şeyler öğ-reniyor ve üstelik zevk alıyordum. Derse katılanlar her haf-ta biraz daha azalıyordu. Son derste o koca salonda 7-8 ki-şi ancak vardı. Ders bitiminde ben hocanın yanına gidip te-şekkür ettim ve Wittgenstein’in *Felsefi Soruşturmalar* ki-tabını hediye ettim. Kitabı görünce çok sevindi ve imzala-mamı istedi. Bana ait olmayan bir kitabı imzalamayacağı-mı söyledim ben de. Neyse, nihayetinde sorumlu geçtiğim derslerin hepsini verdim o sene.

Üçüncü sınıftan dördüncü sınıfa geçerken Lisansüstü Eği-tim Sınavı’na (LES) girdim. Sınavdan tüm puan türlerinde barajı geçmiştim. Felsefe alanında yüksek lisans eğitimi al-mak istiyordum. Sınava bir kez daha girdim ama sonuç is-tediğim gibi olmadı çünkü uykusuz ve sarhoştum sınava gi-rerken. Yine de sözelden ve eşit ağırlıktan barajı aşmışım. Üçüncü kez girdiğim sınavda ise ilkindekine benzer puan-lar aldım.

2002 yılının başlarıydı galiba, T. Z. Ekinci arayıp, sonra-dan DTP ismiyle kurulacak olan yeni bir parti arayışıyla il-gili görüşme-tartışma toplantısına davet etti. Tarık amca o aralar, “Niye böyle kenarda duruyorsun?” der, kızardı bana. Tepebaşı’nda bir salondaki bu toplantıda 11 kişiydik: Ahmet Türk, Uğur Can Koçak, Rahmi Saltuk, Ömer Ağın hatırlaya-bildiğim isimler. Toplantıyı Tarık amca yönetti. Ahmet Türk kısa bir açıklama yaptıktan sonra oturma düzenine göre her-kes konuştu. Ben, “Yeni parti, demokratik ve özerk olur-sa ancak geniş bir çevre tarafından benimsenebilir,” dedim. Tarık amca da benim gibi düşünüyordu. Sözlerim Uğur Can

Koçak'ın çok hoşuna gitti. Toplantı bitiminde gelip elimi haretle sıktı. Ayaküstü biraz sohbet edip ayrıldık. İkinci bir toplantı kararı alındıktan sonra herkes dağıldı.

İkinci toplantıya giderken, önce Asmalımescit taraflarına, zaman zaman görüştüğüm Avukat Hasip Kaplan'ın, Bülent Utku ile birlikte kullandığı büroya uğradım. Hasip'in toplantıdan haberi yoktu. Ben kalkarken Hasip, "Ben de geleceğim," dedi ve birlikte gittik. Bu toplantıda, çoğu tanınmış otuz küsur kadar insan vardı. Bunların bir kısmı bağı ve kendine yer arayan insanlardı. Buradan da üçüncü toplantı kararı çıktı. Murat Bozlak, toplantıya katılanlarla iletişimi sürdürmek için telefon numaralarını aldı. Yan yana oturuyorduk; ben, bundan sonrakilere katılmayacağımı söyledim.

2004 yılının başlarında alkole tam olarak bağlanmışım. İçmeye başlayınca kendimi durdurmakta zorlanıyordum. Sarhoşken yanımda, bir biçimde zarar gördüğümü, dedikoducu, entrikacı olduğunu düşündüğüm kimse varsa aşayıcı sözlerle, hakaretlerle kalplerini kırıyordum. İlk görüşme bile olsa sevdiğim ya da bende acıma hissi uyandıran kimselere de dokunmak, sarılmak istiyordum. Bu da haklı olarak yadırganıyordu. Bazen de bazı şeyleri nasıl yaptığımı, örneğin eve nasıl gittiğimi hatırlayamadığım olurdu. Tam da o aralar, her gün güçlenen bir arzuyla intiharı düşünüyordum.

Son sınıftayken, okulu bitirsem ne olacak, yüksek lisans yapsam ne olacak diye düşünmeye başladım. Durumum, özel yaşam koşullarım iç karartıcı bir vaziyet almıştı. Kafamı yiyen, arı kovanına döndüren sorunları derin derin düşünmek de istiyor muydum acaba? Ailem de, "Senin günün berbat, geleceğin ne olacak ki!" gibi sözler etmeye başlamıştı. Tedavi görmem gerektiğini söylüyorlardı. Eşim, "Ya ben ya alkol," demişti.

O zamanlar büyük oğlum İstanbul Üniversitesi'nde Makine Teknisyenliği bölümünde okuyordu. Sonra bilgisayar ve mimarlık kurslarına gidip kendini iyi bir grafiker olarak yetiştirdi. Dikey Geçiş Sınavı'yla Makine Mühendisliği Bölümü'nü kazandı ama gitmedi. Eğitim hayatında onu yanlış yönlendirdiğim için oğlum bana kırgındı. Küçük oğlum ise İstanbul Lisesi'nde okuyordu o sıralar.

2004 yılının Mart ayı sonlarında, iyice düşünüp taşınıp, intihar etmeye karar verdim. O günün gecesini çok huzurlu geçirdim. Ölmek, fena halde cazip bir şeydi. Sabah dinç uyandım. Küçük oğlum, öğrenci yurdunda kaldığı için evde değildi. Büyük oğlum ve eşim de sabah erkenden okullarına gitmişti. Onlar çıkınca kalktım, banyoya geçtim. Evdeki tüm deterjan türevi temizlik malzemelerini karıştırdım. Bu karışımı içip ölecektim. Hiçbir not da yazmamıştım. O karışımı içme isteğimle, vazgeçmemi öneren mantığım arasında seçim yapmam, şimdiki ana göre kısa, fakat o ana göre çok mu çok uzun bir süre aldı. Kararımı verdim sonra: Bu, sorumlu bir davranış olmayacaktı.

Sorun yığının arasındaydım yine de. Kendime olan yükümü düşününce, ortadaki özgül ağırlığım kantarlarla tartılmalıydı. Kendimden de, evliliğimden de, yok yok ben yaşamaktan soğumuştum. Bunlar yetmiyor diye üstüne, sarhoşluk haliyle yaptığım bazı çirkin ifadelerimin, muhatabı olan birileri tarafından taciz olarak nitelendirildiğini öğrendim. Bu da, eh, bu kadarı da yeter, dedirtti bana. İntihar etme kararımı almamı hızlandırdı. Fakat kararımdan, "La bu ne zavallılık," diyerek vazgeçtim! Bu halime boyun mu eğecektim yani. Yağma yok, dedim, intihar kurtuluş olamazdı. Ailem vardı benim, onları nasıl etkilerdi bu şekilde bir ölüm. Hayır, bu sorumsuzluğun faturasını aileme ödetemezdim.

İntihar etmekten vazgeçince, boşanmaya kesin karar verdim. İyice boğuculaşan, zaten fiilen bittiğini, çürüdüğünü

düşünüp bunu dile getirdiğim evlilik bağlarından kurtulmalıydık ve ben, kendi yükümü kendim almalıydım artık.

Büromu kapattım. Satılmayı bekleyen kitap da kalmamıştı hem zaten. Okulu bitirdim. Bir kitap dağıtım şirketi kendi bünyesinde yayınevi kurmayı tasarlıyordu; ben de onlarla çalışacaktım. O da olmadı. Zekeriya Kılıcikan'ı da o yıl, pek çok arkadaşla birlikte yiyip içtiğimiz bir akşam, herkes dağılırken, Millet Caddesi'nde, alkollü bir zıpçıktı sürücünün çarpmasıyla kaybettik. Bu ölüm beni öyle sarstı ki... Günlerce kendime geledim.

2004'ün (ya da 2005'in) ikinci yarısında, yüksek lisans eğitimi için İstanbul Üniversitesi'ne başvurdum. İngilizce yeterlilik sınavına girdim. 100 üzerinden 29 puan aldım. Sonraki yıl, yabancı dil yeterlilik şartı aramaksızın yüksek lisans öğrencisi kabul ettiğini duyduğum Boğaziçi Üniversitesi'ne başvurdum. Başvuracak adaylardan, not ortalamasının 65 olması ve ilgili alandan iki akademisyenin referans mektubu getirmesi bekleniyordu. Benim diploma notum, 66.33'tü. Yayıncılık sürecinde tanıştığım Doğan Özlem ile Ömer Naci Soykan da bana çok sadece ve kıvanç verici referans mektupları yazdılar. Başvurumu yaptım. Küçük oğlum da aynı üniversiteye geçmişti; birlikte okuyacaktık. Ne yazık ki olmadı. Zira yabancı dil yeterliliği yalnız önceki yıl için geçerliymiş. Bu durumda beni Yabancı Diller Yüksek Okulu'na yönlendirmek istediler, ilgilenmedim. Durumdan haberdar etmek ve teşekkür etmek için Ömer Naci Soykan'ı ve Doğan Özlem'i aradım. Doğan Özlem o zaman Muğla Üniversitesi Felsefe Bölüm Başkanı'ydı. Muğla'ya gitmemi istedi. Yabancı dil yeterlilik sınavına, yüksek lisans eğitimi sonunda girebileceğimi söyledi. Teşekkür ettim. İş, yerleşme, geçim sorunlarını düşünerek bu yola hiç girmedim.

Eşimin boşanmayı kabul etmemesine rağmen ben davayı açtım. O yılın sonlarındaki ilk duruşma çok gergin geçti.

Sonraki duruşmaya eşim gelmeyince ben de gitmedim; boşanmaktan vazgeçer gibi olduk. 2005 yılının yazında, eşimin ısrarıyla, daha önce de ailece birkaç kez gittiğimiz Bodrum-Akyarlar'a tatile gittik ikimiz. Eşim, alkolden uzaklaşmamı, kendimi toparlamamı istiyordu. O, bu tatilin evliliğimizi kurtaracağını düşünüp onun için uğraşırken ben, bitmesini istiyordum. "Boşanalım, eğer gerçekten birbirimizin sevgisine, saygısına güveniyorsak sonra yeniden evlenebiliriz," diyordum. Bu tatilde, beklenenin aksine birbirimizden biraz daha uzaklaştık. Sonunda anlaşmalı boşanmaya karar verdik. Ben, hiçbir talepte bulunmadan, elbiselerimi alıp evi terk edecektim. Davayı eşim açacaktı. 2005'in Kasım ayında, tek celsede boşandık. Ben de anlaştığımız gibi davrandım.

Evden ayrıldıktan sonra da Aysel'le pek çok kez görüştük. Evet, yeniden evlenebilirdik de. Ne var ki, oldu olacak derken, bir biçimde olmadı. Boşandıktan sonra, otellerde kalmaya ancak 2006'nın kışına kadar dayanabildim. Sonra İstanbul'dan ayrıldım. Bu süreçte en büyük yardımı kardeşim Osman ve oğlum Zınar'dan gördüm. Önce, kardeşim Sevim'in yaşadığı Alanya'ya yerleşmeyi düşündüm. İş sorununu çözemeyince Diyarbakır'a geçtim. Sadece bir kez, acaba olabilir mi diye düşünüp sonra hemen başka bir kadınla evlenemeyeceğime hükmedip vazgeçtim.

Yeni hayat

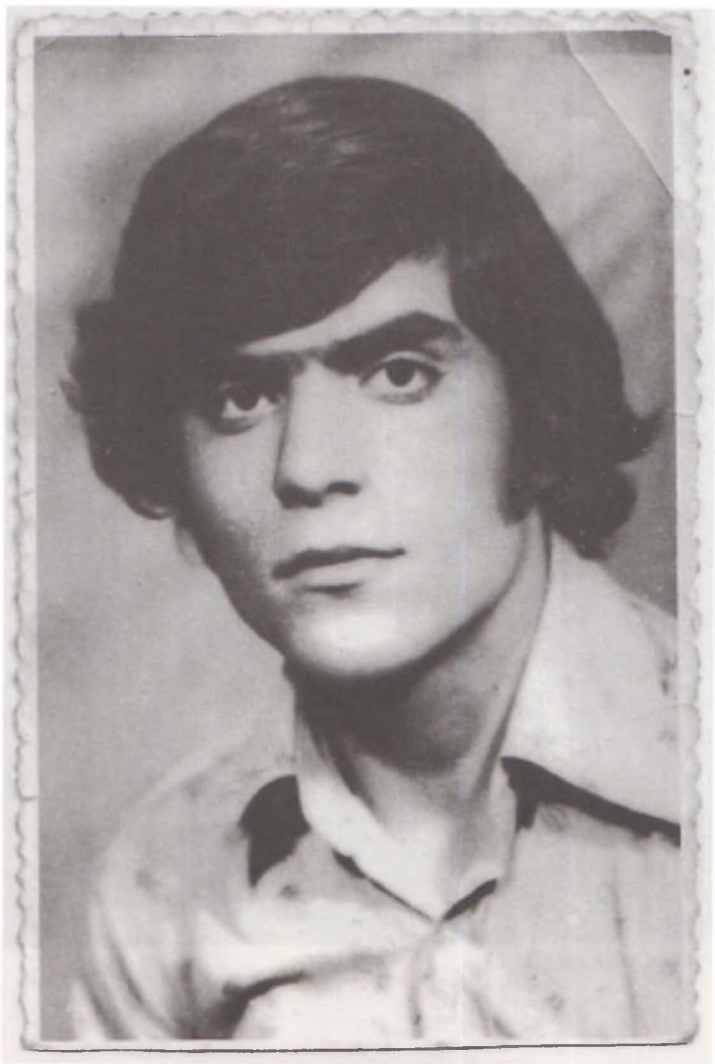
Diyarbakır'a yerleşmemle birlikte hayatımın yeni bir döneme girdiğini söyleyebilirim. Bu dönem ayrıca yazılmayı hak ediyor.

Diyarbakır'da kardeşim Hediye'nin yanına yerleştim. Yine kitapçılık yapmayı düşünüyordum. Hediye'nin, diğer kardeşim Ayşe'nin ve enişterimin katkılarıyla küçük bir büro kiralamıştım. Üç beş mobilya aldım ancak olmadı. Şakir enişte-

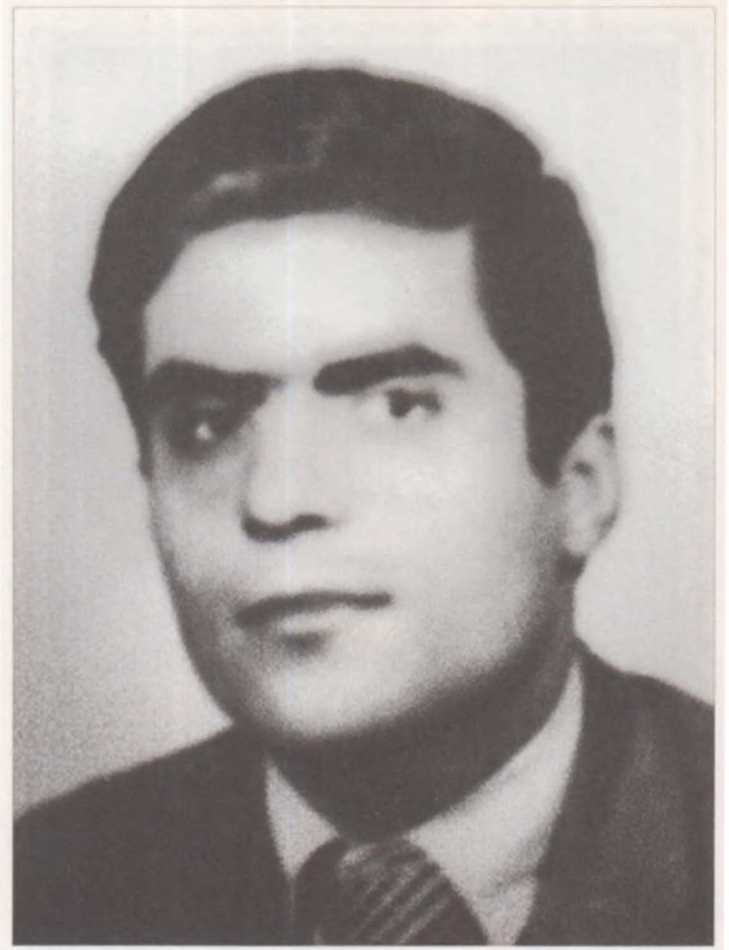
min de içinde yer aldığı bir grupça yürütülen ısrarlı çabalar sonucu, kaldığımız sitede profesyonel yönetim işlerine girip büroyu tasfiye ettim. Kendimi yeniden toparlayabildiğim bir sürece girdim. O gün bugündür, bazen mevsimlik işçi gibi, bu işlerle uğraşıyorum. En son, Batman'daki site yöneticiliğinden dolayı Batman'a, annemin yanına yerleştim. Bu işten de ayrılınca Batman'da kalmaya karar verdim.

Adında “kayıp” olan romanlar okudum. Sonunda gördüğüm şu ki, aslında pek çoğunda “k” yokmuş; kimileri bile-rek, kimileri de bilmeyerek “ayıp”la iştigal etmiş.

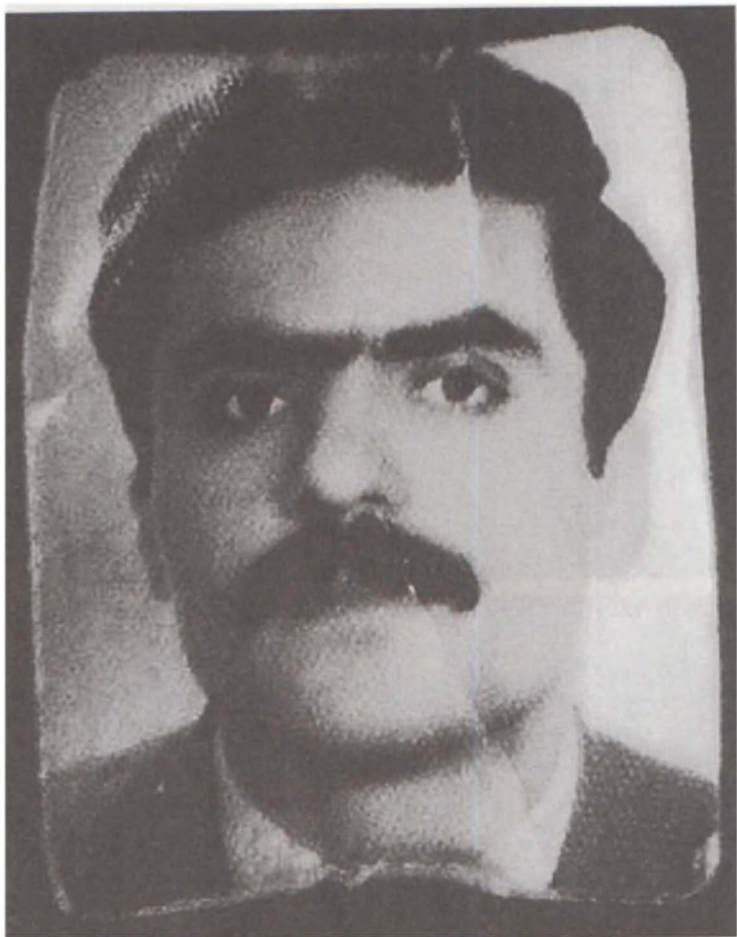
Albüm

Batman, 1974 ya da 1975 yazi.

Batman, Ocak 1981.

Istanbul, 1985.

Ekim, büyük oğlum. İstanbul, 1986.

Mustafa (Zınar), küçük oğlum. İstanbul, 1986.

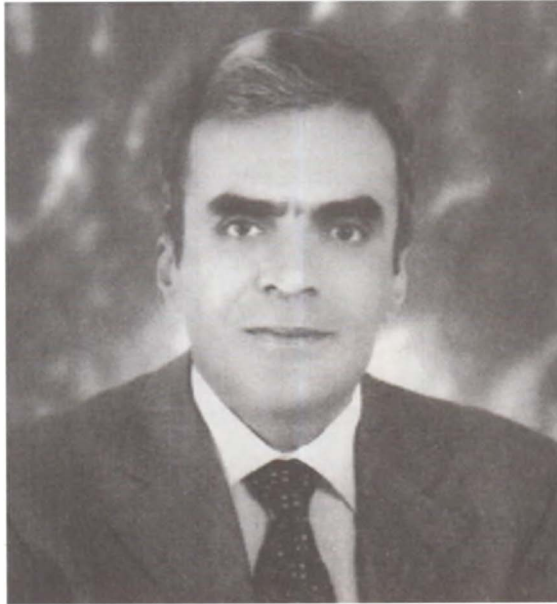
Bahattin Işıktaş ile. Vezneciler, İstanbul, muhtemelen 1989.

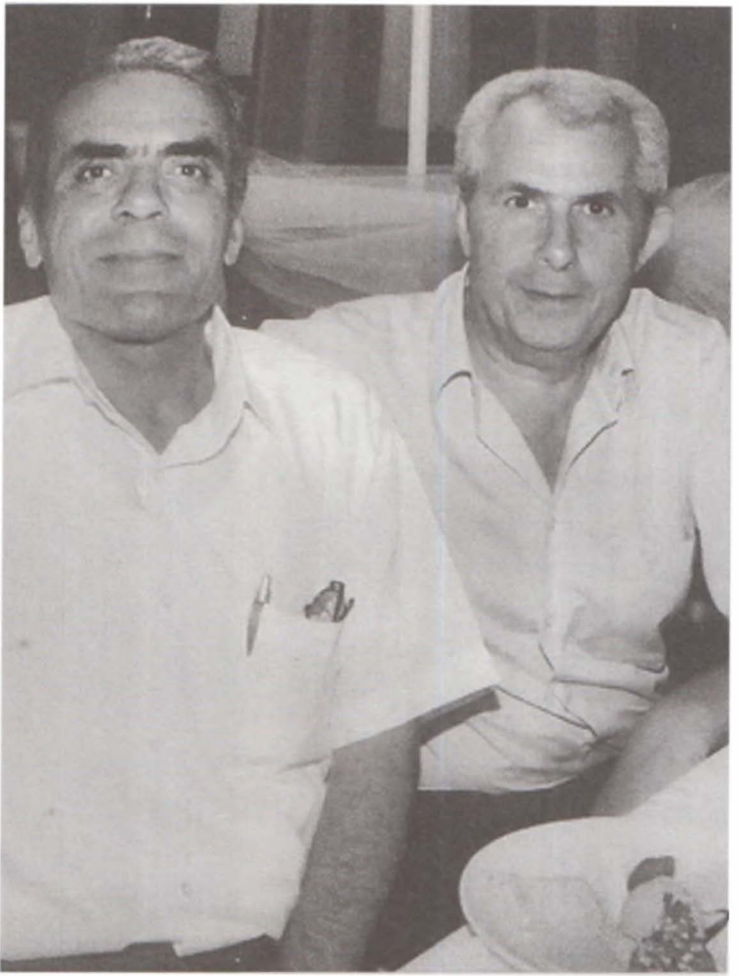
1990'da. İstanbul-Kuruçeşme'de. TBKP'nin yasal kuruluşu için Türkiye'ye dönüş yapan Nihat Sargın ve Haydar Kutlu (Nabi Yağcı) ile dayanışma babında aralarında Şeref Yıldız'ın da olduğu Türkiye'ye dönüş yapan ve tutuklanan, ardından serbest bırakılan ekip için verilen kutlama yemeğinden... Sağdan sola: Ali Haydar Üzülmüş, Kenan Akgün, Şeref Yıldız, Zülfü Dicleli, (...), Veysel Uçum, Ömer Ağın ve ben.

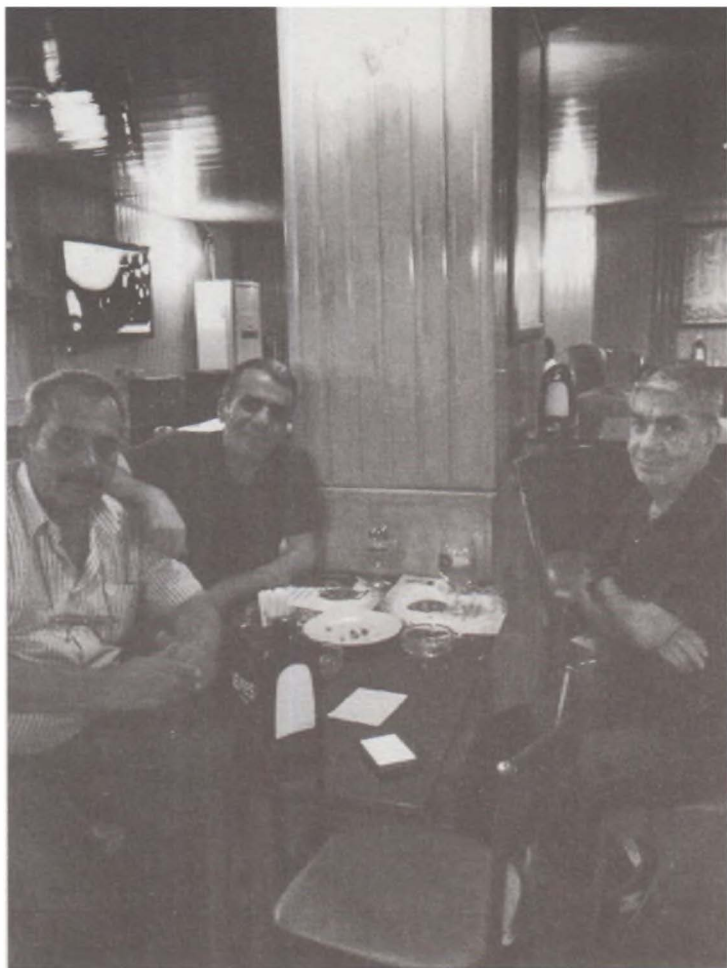
Beyoğlu Öğretmen Evi, İstanbul. Kardeşim Osman ile Nevroz'un düğününden. Fotoğrafta görünenlerin hemen hemen tamamı, orta yerde annem olmak üzere, geniş ailemin bireyleri.

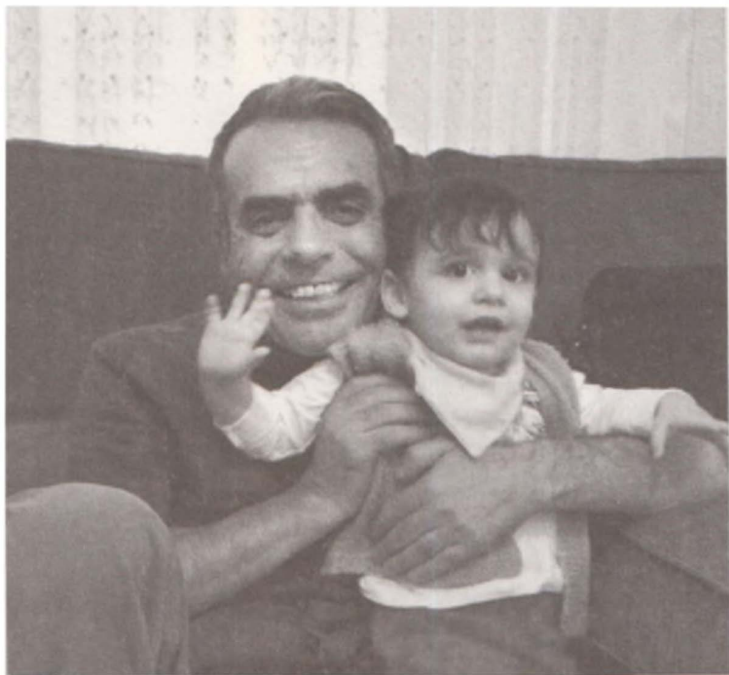
2012'deki
"halim."
Diyarbakır.

İsfendiyar Eyyuboğlu ile... İstanbul-Maçka'da, İTÜ'nün Sosyal Tesisleri'nde.

2015'te Batman'da. Sabahattin Yıldırım ve Ali İnsel ile birlikte.

Toprak'la, torunumla. Ekim 2015, İstanbul.

“Darbenin ardından, 1982’de, İstanbul’a yerleşmemden sonra, bazı tanıdıklarımın uzak durmaya çalışmam yalnızca kendimi korumak için değildi. Onların güvenliğini de düşündüğüm için yaptım bunu. Üstelik aralarında benim durumumda olan birine seve seve yardım edecek kimseler de vardı. Öyle ya da böyle, bizden bir şekilde kaçmaya çalışanları fark ettiğimde, aç da olsam, dışarıda da kalsam, aramamaya gayret gösterdim. Asla onların peşinden gitmedim. Benzer şekilde, siyasi hayatımda da ne birinin ‘adamı’ oldum ne de kendime ‘adam’ aradım. ‘Adamcılık’ ahlâksızca olduğu kadar tehlikelidir de. Kendi dünyamızda da, kayırmacılığın, paslaşmaların, ayak oyunlarının, saman altından su yürütmelerin türlü örnekleriyle az karşılaşmadım.”

Kürt-ve-komünist olarak yaşanmış zorlu bir hayat: Batman’da ve Siirt’te İlerici Gençler Derneği ve Türkiye Komünist Partisi yöneticiliği, Moskova’da kısa süreli siyasi eğitim, hapisane tecrübesi, Türkiye Birleşik Komünist Partisi ve Sosyalist Birlik Partisi kuruluş çalışmaları, bu arada 90’larda Kürt illerinde hayat, Vedat Aydın’ın cenazesi... Sonra yerleşik komünizm anlayışının demokratik bir öz eleştirisi, yeni arayışlar ve Küyerel Düşünce Grubu faaliyeti... Sadece siyaset yok elbette Süleyman Talay’ın hikâyesinde. Batman’daki çocukluk yıllarından, 1980 sonrasının güçleşen geçim mücadelesine, canlı bir hayat var. Hayal kırıklıkları, hesaplaşmalar ve samimi bir muhasebe...